

Jules Verne

Cele 500 milioane ale Begumei
Şarpele de mare

EDITURA ION CREANGĂ

Jules Verne

11

Jules Verne
Cele cinci sute de milioane ale
Begumei
Şarpele de mare

În româneşte de Ion Hobana
Prezentarea grafică: Val Munteanu
Editura Ion Creangă
1976

CUVÂNT ÎNAINTE

Până cum cinci ani, se credea că ideea romanului cu care se deschide volumul de față se datorează croazierei autorului în Marea Nordului și Marea Baltică. Legenda a fost lansată de Marguerite Allotte de la Fuye, în *Jules Verne, viața și opera lui* (1928): „Dar deodată, pătrunzând în rada portului Kiel, ei întrezăresc arsenalele tinerei Prusii. Niciun străin nu le poate vizita, nici chiar Jules Verne (...) dar o privire i-a fost de ajuns; prin zidurile înalte și dincolo de ele, scriitorul a văzut și a presimțit totul: mașini de război, Essen, Krupp, Bertha, Zeppelinele. La întoarcerea din croazieră, el denunță primejdia viitoare în *Cele cinci sute de milioane ale Begumei*.

Această explicație seducătoare s-a spulberat însă odată cu publicarea corespondenței dintre Jules Verne și editorul său, Jules Hetzel. Știm astăzi că prima formă a romanului a fost concepută de Pascal Grousset, cunoscut mai târziu ca autor pentru copii și tineret sub numele André Laurie. Jurnalist de orientare republicană și progresistă Grousset participase activ la instaurarea Comunei, făcând parte din Comitetul ei Central, ca delegat cu relațiile externe. Deportat de guvernul reacționar al lui Thiers în Noua Caledonie, el reușise să evadeze în 1874, ajungând în cele din urmă la Londra. De acolo, îi trimise unui amic parizian manuscrisul „cu subiect științific și patriotic”, intitulat *Moștenirea lui Langévol*. Amicul se adresase lui Hetzel, iar acesta îi propusese lui Jules Verne să lucreze asupra textului, pentru a-l face publicabil. În sfârșit, Grousset acceptase să-și cedeze toate drepturile în schimbul sumei de 1.500 de franci (procedeu folosit mai târziu și în cazul primei forme a romanului *Steaua Sudului*).

Întrucât obiectul acestei tranzacții nu s-a păstrat, e greu de spus cât anume din el a rămas în versiunea finală apărută în 1879. Ne referim, desigur, la subiect și personaje, construcția și stilul fiind cele inimitabile ale autorului *Călătoriilor extraordinare*. Cunoscând biografia și operele lui Grousset, putem presupune că unele detalii și idei îi aparțin. Nu e o întâmplare, de pildă, că Marcel Bruckmann și Octave Sarrasin se angajează într-un batalion de vânători, pentru a apăra Parisul asediat de armatele prusace: Pascal Grousset făcuse exact același lucru. Iar experiența amară a deportării pare să fi inspirat un pasaj din discursul doctorului Sarrasin: „Nu vă veți mira că mă gândesc și la acele familii pe care cucerirea străină le-a obligat să accepte cruda necesitate a exilului: ele ar găsi la noi un loc de desfășurare a activității și de folosire a inteligenței lor...” Cucerirea străină nu numai pentru că generalii prusiei patronaseră reprimarea sângheroasă a Comunei, dar și pentru că trupele lui Thiers trecuseră Parisul răsculat prin foc și sabie, ca și cum s-ar fi aflat într-o țară vrăjmașă. Ne întrebăm dacă paternitatea literară a fostului comunard nu poate fi detectată și în capitolele care ne înfățișează pe locuitorii orașului-model pregătindu-se să respingă atacul lui Herr Schultze. Însuflețirea lor o amintește pe aceea a parizienilor asediati. Și asemenea Parisului, France-Ville se bizuie pe acest eroism colectiv: „Armata noastră e alcătuită din toți cetățenii și toți, atunci când va fi nevoie, vor fi soldați căliți și disciplinați”. E adevărat că poporul înarmat, chemat să lupte pentru o cauză dreaptă, apare și în utopiiile mai vechi sau mai noi. Prin această filieră ideea putea să îi aparțină și lui Jules Verne, știut fiind că ecourile socialismului utopic fertilizează câteva dintre cele mai remarcabile *Călătorii extraordinare*. În romanul de care ne ocupăm, ele își fac simțită prezența în primele capitole. Până și importanța acordată îmbunătățirii igienei, credința doctorului Sarrasin că astfel e posibilă o regenerare a societății, constituia un element comun mai tuturor programelor utopice. Dar cum nu ne propunem o analiză atotcuprinzătoare, ne vom opri asupra rolului atribuit muncii și învățăturii.

În *Insula misterioasă* (1875), Jules Verne înalță un imn muncii creațoare, eliberată de constrângere, capabilă să transforme și să „umanizeze” natura. Era cu atât mai firesc să facă acest lucru, cu cât a muncit el însuși cu pasiune, până în ultima clipă, mărturisind undeva: „Munca este funcția mea vitală; când nu lucrez nu simt viața în mine”. Nu e de mirare că articolul din *Unsere*

Centurie precizează: „Pentru a obține dreptul de reședință în France-Ville, e destul să ai referințe temeinice că ești apt să exerciți o profesiune oarecare, manuală sau intelectuală, în industrie, știință sau artă și să te angajezi să respectă legile orașului. Existența parazitară nu este îngăduită”.

În același spirit înaintat este abordată și problema învățământului. Abandonând metodele învecite, scolastice, doctorul Sarrasin este adeptul unui sistem întemeiat pe principii neașteptat de actuale: „Profesorii se străduiau să dezvolte spiritul copilului, supunându-l unei gimnastici intelectuale calculate, astfel încât să urmeze evoluția naturală a facultăților sale. Elevii erau învățați să iubească o anumită știință înainte să fie îndopăți cu ea, evitându-se astfel acel gen de cunoștințe care, cum spune Montaigne, „plutesc la suprafața creierului”, nu ajung la înțelegerea copilului, nu-l fac nici mai înțelept, nici mai bun. Mai târziu, o inteligență bine pregătită va ști ea singură să-și aleagă drumul și să-l urmeze în chip rodnic”.

Pentru a respecta adevărul, trebuie să spunem că romanul reflectă nu numai deziderate generoase, ci și limitele socialismului utopic. Din paginile sale se desprinde ideea că progresul științific și tehnic ar putea duce la slabirea contradicțiilor economico-sociale, asigurând fericirea generală. Sau că înființarea unei aşezări ideale ca France-ville ar deschide ochii tuturor asupra căii de urmat („De ce domnilor, n-am apela noi la cel mai puternic mijloc de convingere, exemplul?”) perorează doctorul Sarrasin. „De ce nu am folosi noi capitalul de care dispunem pentru a clădi acest oraș și a-l prezenta întregii lumi, ca o învățatură concertă?...”) Sau în sfârșit, că prefaceri cu caracter novator, uneori de-a dreptul revoluționar, ar putea fi realizate cu consumătorul sau sprijinul burgheziei...

E necesară o ultimă precizare. Naționalitatea celor doi moștenitori ai milioanelor Begumei, telurile lor atât de diferite, conflictul dintre ei l-ar putea face pe cititor să se întrebe dacă nu e vorba aici de resentimentele unui învins, dacă înfierarea șovinismului și rasismului german nu e făcută de pe pozițiile șovinismului francez. O scenă din roman ne sugerează răspunsul la aceste întrebări. Aflând despre moartea lui Herr Schultze, doctorul Sarrasin își mărturisește astfel regretul: „De ce oare a devenit dușmanul nostru acest om cu aptitudini deosebite? De ce, mai ales, nu și-a pus el neobișnuitele însușiri intelectuale în slujba binelui? Câte forțe irosite, care ar fi dat roade folositoare, dacă s-ar fi unit cu ale noastre, într-un scop comun!”... Si modalitatea de obținere a acestor roade este indicată clar în final, când Stahlstadtul este transformat, dintr-o formidabilă uzină de armament într-un „neasemuit centru de producție pentru toate industriile folositoare.

Peste graniți și peste timp, se lansează astfel o chemare la unirea tuturor energiilor închinat propășirii pașnice a umanității. La aproape un veac de la apariția romanului, chemarea este mai actuală ca oricând, iar certitudinea exprimată în ultimul aliniat se dovedește a fi pe deplin îndreptățită: „...exemplul France-Ville-ului și al Stahlstadt-ului, orașul și uzina model, nu va fi pierdut pentru generațiile viitoare.”

*

Câteva cuvinte și despre cel de-al doilea roman, intitulat în prima ediție, din 1901, *Povestile lui Jean-Marie Cabidoulin*.

Iată ce spune Marguerite Allote de la Fuye, în amintita biografie: „Jules Verne îi îmbarcă pe *Saint-Enoch* pe toți tovarășii copilăriei sale. Citind numele marinariilor de pe acest bric, ai impresia că îi auzi pe micii mantezi strigându-se în grădina din Chantenay, sau că așiști la împărțirea premiilor colegiului Saint-Donatien: Romain Allotte, Alain Ducrest, Evariste Bourcart, Jean-François Heurtaux, Yves Coquebert, Mathurin Ollive, Pierre Kardek și – e nevoie totdeauna de un parizian – Marcel Ferut, fost mașinist la Châtelet”. În lumina acestei precizări, înțelegem insistența cu care scriitorul septuagenar repetă numele evocatoare de amintiri dintr-un timp rămas departe în urmă.

Să întârziem o clipă și asupra misterului care constituie centrul de interes al romanului.

În 1893, când a apărut lucrarea zoologului olandez Oudemans, *Marele șarpe de mare*, 162 de observații, unele citate și de Jules Verne, pledau în favoarea existenței unui animal marin neidentificat. În 1965, monumentalul volum cu același titlu al lui Bernard Heuvelmans înregistra 548

de observații, ultima datând din 12 decembrie 1964. Dosarul s-a îmbogățit aşadar simțitor, iar opiniile specialiștilor rămân împărțite, oscilând între contestarea și acceptarea la fel de categorică a fenomenului. În ședința din 13 ianuarie 1903 a Societății zoologice din Franța, marele savant român Emil Racoviță prezintă o comunicare menită să stârnească o mare vâlvă în lumea științifică. Întemeindu-se pe cercetările lui Oudemans și pe observațiile mai noi, el nu pregetă să afirme: „Am fost și rămân pe deplin convins de existența uriașului animal a cărui apariție e semnalată aproape în fiecare an de către marinari și pe care ei îl numesc șarpe de mare.”

În ceea ce privește natura acestui monstru ipotetic, ipotezele nu lipsesc. Oudemans discuta, în lucrarea citată, nu mai puțin de douăzeci și trei!... Astăzi pare să câștige teren opinia că avem de-a face cu un urmaș direct sau colateral al giganticei faune marine antediluviene. Să nu uităm că în adâncul continentului lichid condițiile de viață sunt aproape aceleași ca acum zeci sau sute de milioane de ani. De ce nu s-ar fi perpetuat, deci, adaptându-se unei existențe abisale, plezozaurii, elasmozaurii, tilozaurii și celealte reptile cu nume sonore pe care le-am întâlnit în *Călătorie spre centrul Pământului?*

Dacă știința și tehnica epocii noastre se vor hotărî să răspundă acestei întrebări, organizând expediții înzestrate cu materialul necesar, vom urmări poate, cândva, evoluția șarpelui de mare între pereții de cristal ai unui imens acvariu. Încă un mit s-ar preface astfel în realitate palpabilă – presupunând că am avea curajul să o atingem...

ION HOBANA

CELE CINCI SUTE DE MILIOANE ALE BEGUMEI

Capitolul I

În care Mr. Sharp își face apariția

— Aceste jurnale englezești sunt, într-adevăr, bine redactate! își spuse doctorul, trântindu-se într-un fotoliu de piele.

Doctorul Sarrasin practicase întreaga lui viață monologul, care este una dintre caracteristicile celor distrați.

Era un om de cincizeci de ani, cu trăsături fine, cu ochii vii și limpezi sub ochelarii cu ramă de oțel, cu o fizionomie în același timp gravă și plăcută, unul dintre acei înși despre care spui la prima vedere: iată un om de ispravă. La această oră matinală, cu toate că nu avea o ținută pretențioasă, doctorul era ras proaspăt și arborase o cravată albă.

Pe covor, pe mobilele camerei sale de hotel de la Brighton erau răspândite ziarele *Times*, *Daily Telegraph*, *Daily News*. Abia sunase ora zece și doctorul avusese timp să facă înconjurul orașului, să viziteze un spital, să se întoarcă la hotel și să citească în principalele ziare londoneze darea de seamă *in extenso*¹ a unui memoriu pe care-l prezentase, cu două zile în urmă, la marele Congres Internațional de Igienă, în legătură cu invenția sa: un numărător al globulelor săngelui.

În fața lui, o tavă acoperită cu un șervet alb conținea un cotlet fript cât trebuie, o ceașcă de ceai fierbinte și câteva dintre acele sandvișuri cu unt pe care bucătarii

nglezi le pregătesc de minune, datorită pânișoarelor speciale furnizate de brutari.

— Da, repetă el, aceste jurnale din Regatul Unit sunt într-adevăr foarte bine redactate, nu se poate susține contrariul!... Cuvântul vicepreședintelui, răspunsul doctorului Cicogna din Neapole, intervențiile pe marginea memoriului meu, totul e prins din zbor, pe viu, fotografiat:

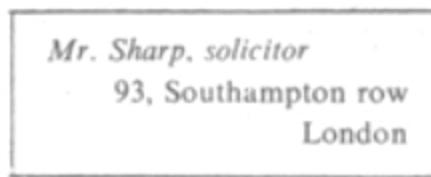
Ia cuvântul doctorul Sarrasin din Douai. Onorabilul membru vorbește în franțuzește. «*Auditorii mei mă vor ierta că-mi iau această libertate – spune el la început – dar ei pricep, desigur, mai bine limba mea decât aş fi eu în stare să o vorbesc pe a lor*»...

— Cinci coloane cu litere mici!... Nu știu care dintre dările de seamă e mai bună, cea din Times sau cea din Telegraph... Nu poate exista mai multă fidelitate și preciziune!

Doctorul Sarrasin ajunsese aici cu reflecțiile sale, când însuși maestrul de ceremonii – cine ar îndrăzni să dea un titlu mai modest unui personaj îmbrăcat cu atâta corectitudine în negru! – bătu la ușă și întrebă dacă «monsiou» poate fi deranjat...

«Monsiou» este numele pe care englezii se cred obligați să-l dea tuturor francezilor fără deosebire, la fel cum și-ar imagina că nesocotesc toate regulile de politețe adresându-se unui italian altfel decât cu «Signor» și unui german altfel decât cu «Herr». La urma urmei, poate că au dreptate. Această obișnuință are avantajul incontestabil de a indica de la început naționalitatea oamenilor.

Doctorul Sarrasin luă cartea de vizită care-i fusese prezentată. Destul de surprins că i se fac vizite într-o țară unde nu cunoștea pe nimeni, el fu de-a dreptul uitat citind pe dreptunghiul minuscul de hârtie.

Știa că un «solicitor» este sinonimul englez al unui grefier sau, mai precis, al unui om al legii hibrid, intermediar între notar, grefier și avocat – procurorul de odinioară.

— Ce naiba am eu de împărțit cu Mr. Sharp? se întrebă el. Să mă fi băgat fără voie în vreo încurcătură?... Ești sigur că-i pentru mine?

— O, yes, monsieu.

— Ei bine, să intre!

Maestrul de ceremonii introduce un bărbat încă Tânăr, pe care doctorul îl clasă, de la prima vedere, în marea familie a «capetelor de mort». Buzele sale subțiri sau mai bine-zis uscate, dinții săi albi și lungi, oasele temporale descărname sub o piele pergamentoasă, tenul său de mumie și ochii mici, cenușii, sfredelitori îi dădeau drepturi incontestabile la această clasificare.

Scheletul său dispărea, de la călcâie până la occiput, sub un «ulster-coat»² în carouri. În mâna dreaptă strângea mânerul unei valize de piele lucioasă.

Acest personaj intră, salută scurt, puse jos valiza și pălăria, se aşeză fără să ceară îngăduință și spuse:

— William Henry Sharp junior, asociat al casei Billows, Green, Sharp & Co. Am onoarea cu doctorul Sarrasin?

— Da, domnule.

— François Sarrasin?

— Acesta este, într-adevăr, numele meu.

— Din Douai?

— Douai este reședința mea.

— Tatăl dumneavoastră se numea Isidore Sarrasin?

— Exact.

— Am stabilit deci că se numea Isidore Sarrasin.

Mr. Sharp scoase un carnet din buzunar, îl consultă și reluă:

— Isidore Sarrasin a murit la Paris în 1857, în arondismentul al V-lea, strada Taranne, numărul 54, hotelul Şcolilor, actualmente dărămat.

— Într-adevăr, încuviață doctorul, din ce în ce mai surprins. Dar vreți să-mi explicați...

— Numele mamei sale era Julie Langévol, continuă Mr. Sharp, imperturbabil. Era originară din Bar-le-Duc, fiica lui Bénédict Langévol, locuind în fundătura Loriol, mort în 1812, după cum reiese din registrele municipalității numitului oraș. Aceste registre sunt o instituție foarte prețioasă, domnule, foarte prețioasă!... Hm!... Hm!... și sora lui Jean-Jacques Langévol, tambur-major în al 36-lea regiment...

— Vă mărturisesc, spuse doctorul Sarrasin, uluit de această cunoaștere aprofundată a genealogiei sale, că în anumite privințe păreți mai bine

informat decât mine. E adevărat că numele de familie al bunicii mele era Langévol, dar asta-i tot ce știu despre ea.

— A părăsit pe la 1807 orașul Bar-le-Duc împreună cu bunicul dumneavoastră, Jean Sarrasin, cu care se căsătorise în 1799. S-au stabilit amândoi la Melun ca tinichigii și au rămas acolo până în 1811, anul morții Juliei Sarrasin, născută Langévol. Din căsătoria lor a rămas un singur copil, Isidore Sarrasin, tatăl dumneavoastră. Din această clipă firul s-a rupt până la data morții acestuia, regăsit la Paris...

— Pot să înnod acest fir, spuse doctorul, antrenat fără voia lui de această precizie cu totul matematică. Bunicul meu s-a stabilit la Paris pentru a face educația fiului său, care voia să devină medic. A murit în 1832 la Palaiseau, lângă Versailles, unde tatăl meu își exercita profesiunea și unde m-am născut eu însuși în 1822.

— Sunteți omul meu, relua Mr. Sharp. Frați sau surori?...

— Nu. Eram singurul copil, și mama a murit la doi ani după nașterea mea. Dar, în sfîrșit, vreți să-mi spuneți...

Mr. Sharp se ridică.

— Sir Bryah Jowahir Mothooranath, spuse el, pronunțând aceste nume cu respectul pe care orice englez îl poartă titlurilor nobiliare, sunt fericit că v-am descoperit și că sunt primul care vă prezintă omagiile sale!

„E nebun, gândi doctorul. O boală destul de frecventă la «capetele de mort»”.

Solicitorul îi citi diagnosticul în ochi.

— Nu sunt câtuși de puțin nebun. La ora actuală, sunteți singurul moștenitor cunoscut al titlului de baronet acordat, la cererea guvernatorului general al provinciei Bengal, lui Jean-Jacques Langévol, naturalizat cetățean englez în 1819, văduv al Begumei³ Gokool și posesor al uzufructului bunurilor ei, decedat în 1841 și lăsând doar un fiu, care a murit, idiot și fără urmași, incapabil și fără testament, în 1869. Succesiunea se ridică acum treizeci de ani la aproape cinci milioane de lire sterline. Ea a rămas sub sechestrul și tutela și dobânzile au fost capitalizate aproape în întregime în timpul vieții fiului imbecil al lui Jean-Jacques Langévol... Această succesiune a fost evaluată în 1870 la cifra rotundă de douăzeci și unu de milioane de lire sterline sau cinci sute douăzeci și cinci de milioane de franci. Executându-se hotărârea tribunalului din Agra, confirmată de Curtea

din Delhi, omologată de Consiliul privat, bunurile imobile și mobiliare au fost vândute, valorile⁴ realizate, iar totalul a fost depus la Banca Angliei. Actualmente, el se cifrează la cinci sute douăzeci șișapte de milioane de franci, pe care-i veți putea scoate cu un simplu cec, imediat după ce veți prezenta dovezile genealogice la Curtea cancelariei. Vă stau la dispoziție, începând de astăzi, pentru a obține de la Mr.s. Trollop, Smith & Co, bancheri, orice acont veți dori.

Doctorul Sarrasin era înmărmurit. O clipă, nu putu să rostească niciun cuvânt. Apoi, împins de o tresărire a spiritului său critic și neputând accepta ca un fapt experimental acest vis din «O mie și una de nopți», izbucni:

— Dar la urma urmei, domnule, ce dovezi îmi puteți da în legătură cu această chestiune și cum ați ajuns Ia mine?

— Dovezile sunt aici, răspunse Mr. Sharp, bătând cu palma valiza de piele lucioasă. Cât despre felul în care v-am găsit, nimic mai firesc. Vă cauț de cinci ani. Descoperirea rudelor sau «next of kin», cum spunem noi în dreptul englez, pentru numeroasele succesiuni fără moștenitori care sunt înregistrate în fiecare an în posesiunile britanice, este o specialitate a casei noastre. Or, moștenirea Begumei Gokool ne-a dat de lucru mai bine de cinci ani. Am făcut investigații pretutindeni, am trecut în revistă sute de familii Sarrasin, fără să găsim pe aceea care descinde din Isidore. Ajunsesem chiar la convingerea că nu există un alt Sarrasin în Franța când, ieri dimineață, citind în *Daily News* darea de seamă a Congresului de Igienă, am fost izbit de numele unui doctor pe care nu-l cunoșteam. Controlându-mi imediat însemnările și miile de fișe privind această succesiune, am constatat cu uimire că orașul Douai scăpase atenției noastre. Aproape sigur că mă aflu pe un drum bun, am luat trenul de Brighton, v-am văzut la ieșirea din sala congresului și m-am convins. Sunteți portretul viu al unchiului dumneavoastră din partea bunicii, aşa cum este înfățișat într-o fotografie făcută după o pânză a pictorului indian Saranoni.

Mr. Sharp scoase din carnetul său o fotografie și o trecu doctorului Sarrasin. Un bărbat înalt, cu o barbă splendidă, un turban cu egretă și o haină de brocart cu broderii verzi, stătea în atitudinea specifică portretelor istorice, înfățișând un general care scrie ordinul de atac privind cu atenție la spectator. În planul doi se distingeau vag fumul unei bătălii și o șarjă de cavalerie.

— Aceste documente vă vor spune mai multe decât mine, reluaă Mr. Sharp. Vi le las și, dacă-mi îngăduiți, mă voi întoarce peste două ceasuri ca să primesc dispozițiile dumneavoastră.

Spunând acestea, Mr. Sharp scoase din valiză șapte, opt legături de dosare, unele imprimate, altele manuscrise, le aşeză pe masă și ieși cu spatele, murmurând:

— Sir Bryah Jowahir Mothooranath, am onoarea să vă salut.

Pe jumătate convins, pe jumătate sceptic, doctorul luă dosarele și începu să le răsfoiască. Un examen rapid dovedi că povestea era cum nu se poate mai adevărată și-i risipi toate îndoielile. Cum să eziți, de pildă, în prezența unui astfel de document:

«Raport către Preacinstiții Lorzi ai Consiliului Privat al Reginei, depus la 5 ianuarie 1870, privind succesiunea vacanță a Begumei Gokool de Ragginahra, provincia Bengal.»

Starea de fapt. — Este vorba despre drepturile de proprietate a câtorva mehali, a patruzeci și trei de mii de beegali de pământ arabil și a unui ansamblu de clădiri, palate și case de locuit, sate, obiecte mobiliare, bijuterii, arme etc., etc., provenind din succesiunea Begumei Gokool de Ragginahra. Din expunerile supuse succesiv Tribunalului civil din Agra și Curții superioare din Delhi, rezultă că în 1819 Beguma Gokool, văduvă a rajahului Luckmissur și moștenitoare a unei averi considerabile, s-a căsătorit cu un străin, francez de origine, numit Jean-Jacques Langévol. Acest străin, după ce a servit până în 1815 în armata franceză, unde avusesese gradul de subofițer (tambur-major) în al 36-lea regiment, s-a îmbarcat la Nantes după dizolvarea armatei Loirei, ca reprezentant al patronului, pe o navă de comerț. Ajungând la Calcutta, a pătruns în interiorul țării și a obținut funcția de căpitan-instructor al micii armate indigene pe care era autorizat să-o întrețină rajahul Luckmissur. El n-a întârziat să urce până la gradul de comandant-șef și, la puțin timp după moartea rajahului, a obținut mâna văduvei lui.

Diverse considerații de politică colonială și serviciile importante aduse într-o situație primejdioasă europenilor din Agra de către Jean-Jacques Langévol, care obținuse cetățenia britanică, l-au determinat pe guvernatorul general al provinciei Bengal să ceară și să obțină titlul de baronet pentru soțul Begumei. Proprietatea Bryah Jowahir Mothooranath a fost desemnată ca feudă a proaspătului baronet. Beguma a murit în 1839,

lăsând uzufructul bunurilor sale lui Langévol care a urmat-o doi ani mai târziu în mormânt. Din căsătoria lor nu rămăsese decât un fiu în stare de imbecilitate din cea mai fragedă copilărie, care a trebuit să fie pus imediat sub tutelă. Avereia i-a fost administrată cu credință până la moartea sa, survenită în 1869. Nu există moștenitori cunoscuți ai acestei immense succesiuni. Tribunalul din Agra și Curtea din Delhi, ordonând scoaterea ei la licitație, la cererea guvernului local acționând în numele statului, avem onoarea să cerem Lorzilor Consiliului Privat omologarea acestor hotărâri etc, etc.»

Urmau semnăturile.

Copii legalizate ale hotărârilor de la Agra și de la Delhi, acte de vânzare, ordine de depozitare a capitalului la Banca Angliei, un istoric al cercetărilor făcute în Franța pentru a-i găsi pe moștenitorii Langévol și o masă impozantă de documente de același fel nu mai îngăduim nicio ezitare doctorului Sarrasin. Era, fără discuție, «next of kin» și succesor al Begumei. Între el și cele cinci sute douăzeci și șapte de milioane depuse în subteranele băncii nu mai exista decât obstacolul unei judecăți de formă, pronunțate în urma prezentării unor acte autentice de naștere și de deces!

Un asemenea noroc avea de ce să zguduie spiritul cel mai liniștit, și bunul doctor nu putu să se sustragă în întregime emoției pe care i-o provoca o certitudine atât de neașteptată. Totuși emoția sa fu de scurtă durată și se manifestă doar printr-o plimbare de câteva minute prin cameră. Își recâștigă stăpânirea de sine, își reproșa ca o slăbiciune această febră trecătoare și, aruncându-se în fotoliu, rămase câtva timp cufundat în gânduri.

Apoi, dintr-o dată, se apucă iar să măsoare camera în lung și-n lat. Dar acum ochii săi erau luminați de o flacără curată și se vedea că o idee generoasă și nobilă se naște în mintea lui. O primi, o cântări, o lăsă să prindă aripi și până la urmă o adoptă.

În clipa aceea se auzi o bătaie în ușă. Se întorsese Mr. Sharp.

— Vă cer iertare pentru îndoielile mele, îi spuse doctorul cu căldură. Iată-mă convins și îndatorat de o mie de ori pentru osteneala pe care v-ați dat-o.

— Niciun fel de îndatorire... o afacere ca oricare alta... meseria mea... Răspunse Mr. Sharp. Pot să sper că sir Bryah va rămâne clientul meu?

— E de la sine înțeles. Vă încredințez rezolvarea întregii chestiuni. Vă rog să renunțați la acest titlu absurd...

«Absurd! Un titlu care valorează douăzeci și unu de milioane de sterline?» spunea fizionomia lui Mr. Sharp, dar el era prea curtenitor ca să nu cedeze.

— Cum doriți. Dumneavaastră sunteți stăpânul, răsunse el. Mă întorc la Londra și aştept ordinele dumneavaastră.

— Pot să păstrez aceste documente? întrebă doctorul.

— Desigur. Avem copii după ele.

Rămas singur, doctorul Sarrasin se aşeză la birou, luă o foaie de hârtie și scrise cele ce urmează:

Brighton, 28 octombrie 1871

Dragul meu băiat,

Ne-a picat din cer o avere enormă, colosală, de necreuzut! Nu mă crede atins de alienație mintală și citește cele două sau trei documente pe care le adaug scrisorii mele. Vei vedea limpede că sunt moștenitorul unui titlu de baronet englez, sau mai bine-zis indian, și al unui capital care depășește jumătate de miliard de franci, depus la Banca Angliei.

Nu mă îndoiesc, dragul meu Octave, de sentimentele cu care vei primi această veste. Ca și mine, vei înțelege obligațiile noi pe care o asemenea avere ni le impune și primejdiiile la care poate supune ea înțelepciunea noastră. A trecut abia un ceas de când știu toate astea și de pe acum grijile unei asemenea responsabilități înăbușă pe jumătate bucuria pe care mi-o provocase la început, gândindu-mă la tine. Poate că această schimbare va fi fatală pentru destinele noastre... Modești pionieri ai științei, eram fericiți în obscuritatea noastră. Vom fi și de-acum înainte? Poate numai dacă... nu îndrăznesc să-ți vorbesc despre o idee care mi-a venit... dacă această avere însăși va deveni în mâinile noastre un nou și puternic aparat științific, o minunată unealtă a civilizației!...

Vom mai vorbi despre asta. Scrie-mi, spune-mi repede ce impresie îți provoacă această veste și adu-o la cunoștința mamei tale. Sunt sigur că o va primi cu calm, ca o femeie cu judecată. Cât despre sora ta, ea este prea Tânără încă pentru ca aşa ceva s-o facă să-și piardă capul. Dealtfel, căpșorul ei e de pe acum destul de bine aşezat pe umeri, și, chiar dacă va prinde toate consecințele posibile ale acestei știri, sunt sigur că dintre noi toți ea va fi cel mai puțin tulburată de schimbarea survenită în situația noastră.

O caldă strângere de mâna lui Marcel. I-am rezervat un rol de seamă în toate proiectele mele de viitor.

Părintele tău iubitor,

FR. SARRASIN

D.M.P.

Doctorul puse această scrisoare într-un plic împreună cu hârtiile mai importante și o trimise pe adresa «Domnului Octave Sarrasin, elev la Școala centrală de arte și manufacturi, strada Roi de Sicile, 32, Paris».

Apoi își luă pălăria, își îmbrăcă pardesiul și se duse la congres. Peste un sfert de oră, nici nu se mai gândeau la milioanele sale!

Capitolul II

Doi prieteni

Octave Sarrasin, fiul doctorului, nu era propriu-zis un leneș. Nu era nici prost, nici de o inteligență superioară, nici frumos, nici urât, nici înalt, nici scund, nici brun, nici blond. Era săten și, în totul, reprezentativ pentru omul mijlociu.

În colegiu obținea în general un premiu doi și două sau trei mențiuni. Luase examenul de bacalaureat cu «satisfăcător». Respins prima oară la examenul de admitere în Școala centrală, fusese admis a doua oară pe locul 127. Avea o fire nehotărâtă. Fiind una dintre acele ființe care se mulțumesc cu o certitudine incompletă, care trăiesc «aşa și aşa» și trec prin viață ca gâsca prin apă. Acest gen de oameni sunt în mâinile destinului asemenea unui dop de plută pe creasta unui val. După cum suflă vântul, dinspre nord sau dinspre sud, ei sunt purtați spre Ecuator sau spre Pol. Hazardul este cel care le hotărăște cariera. Dacă doctorul Sarrasin nu și-ar fi făcut oarecare iluzii în legătură cu caracterul fiului său, poate că ar fi ezitat înainte de a-i scrie rândurile pe care le-ați citit, dar un pic de orbire paternă e îngăduită chiar și celor mai strălucite spirite.

Norocul voise că, la începutul educației sale, Octave să cadă sub dominația unei firi energice, a cărei influență ușor tiranică, dar binefăcătoare, i se impuse cu tărie. La liceul Charlemagne, unde tatăl său îl trimisese să-și împrăvească studiile, Octave se legase cu o strânsă prietenie de unul dintre colegii săi, un alsacian, Marcel Bruckmann, mai Tânăr ca el cu un an, dar care-l copleșise de îndată cu vigoarea sa fizică, intelectuală și morală.

Marcel Bruckmann, orfan de la doisprezece ani, moștenise o mică rentă care abia îi ajungea ca să-și plătească taxele. Fără Octave, care-l lua în vacanțe la părinții săi, n-ar fi pus niciodată piciorul în afara zidurilor liceului.

Familia doctorului Sarrasin fu în curând aceea a Tânărului alsacian. Fire sensibilă sub aparenta sa răceală, el înțelesă că întreaga lui viață trebuie să aparțină acestor oameni de treabă, care-i țineau loc de tată și de mamă. Ajunse deci, în mod cu totul firesc, să adore pe doctorul Sarrasin, pe soția sa și pe drăgălașa și de pe acum serioasa fetiță, care făcuseră să i se redeschidă inima. Le dovedi recunoștința sa prin fapte, nu prin cuvinte.

Într-adevăr, își asumase plăcuta sarcină de a face din Jeanne, care iubea învățatura, o fată cu o judecată dreaptă, cu un caracter ferm și judicios și, în același timp, din Octave un fiu demn de tatăl său. Trebuie să spunem că această sarcină era mai greu de dus la capăt cu Octave decât cu sora lui, care, pentru vîrsta ei, îl depășea încă de pe atunci. Dar Marcel își făgăduise să atingă dublul său scop.

Pentru că Marcel Bruckmann era unul dintre acei campioni inimoși și pricepuți pe care Alsacia are obiceiul să-i trimită în fiecare an să lupte în marea bătălie pariziană. Copil încă, el se distingea prin tăria și suplețea mușchilor tot atât cât prin vioiciunea inteligenței. Era numai voință și curaj pe dinăuntru, după cum era cioplit în unghiuri drepte pe dinafară. Din colegiu îl hărțuia nevoia imperioasă de a excela în toate – la paralele, ca și la jocul cu minge, în laboratorul de chimie, ca și în sala de gimnastică.

Dacă-i lipsea vreunul dintre premii, socotea anul pierdut. La douăzeci de ani avea un trup mare și robust, plin de viață și de acțiune, o mașină organică la maximum de tensiune și de randament. Chipul său inteligent era dintre acele care atrag privirile spiritelor atente. Intrat al doilea la Școala centrală, în același an cu Octave, era hotărât să fie primul la absolvire.

Dealtfel, Octave datora admiterea lui energiei persistente și prea de ajuns pentru doi oameni a prietenului său. Timp de un an, Marcel îl «pistonase», îl împinsese la muncă, îl obligase prin luptă să aibă succes. Marcel avea față de această fire slabă și oscilantă un sentiment de milă prietenească, asemănător celui pe care ar putea să-l aibă un leu față de un cățel. Se simțea mulțumit să fortifice cu prisosul sevei sale această plantă anemică și s-o facă să rodească pe lângă el.

Războiul din 1870 îi surprinsese pe cei doi prieteni în timp ce-și dădeau examenele. A doua zi după terminarea concursului, Marcel, vibrând de un sentiment patriotic exasperat de primejdia care amenința Strasbourgul și Alsacia, se angajase în al 31-lea batalion de vânători. Octave îi urmase imediat exemplul.

Făcuseră împreună aspra campanie a asediului în avanposturile Parisului. Marcel primise, la Champigny, un glonț în brațul drept; la Buzenval, un epolet pe umărul stâng. Octave nu fusese nici rănit, nici avansat în grad. De fapt, nu era vina lui, căci își urmase totdeauna prietenul sub focul inamic. Abia dacă rămăsese în urmă cu șase metri. Dar acești șase metri erau totul.

De la încheierea păcii și de la reluarea vieții obișnuite, cei doi studenți locuiau împreună în două camere alăturate ale unui modest hotel din apropierea școlii. Nenorocirile Franței, răpirea Alsaciei și Lorenei dăduseră caracterului lui Marcel o maturitate cu totul bărbătească. «Este datoria tinerilor francezi să îndrepte greșelile părintilor lor, spunea el, și numai prin muncă putem obține aceasta.»

În picioare de la ora cinci dimineața, îl obliga pe Octave să-l imite, îl ducea la cursuri și, la ieșire, nu-l părăsea nicio clipă. Se întorceau ca să se apuce de treabă, făcând din când în când pauze pentru o pipă și o ceașcă de cafea. Se culcau la ora zece, cu inima satisfăcută – dacă nu mulțumită – și cu creierul plin. O partidă de biliard, un spectacol bine ales, din când în când un concert al orchestrei Conservatorului, o cursă călare până la pădurea Verrières, o plimbare printre copaci, de două ori pe săptămână un antrenament de box sau de scrimă – acestea erau distracțiile lor. Octave manifesta uneori veleități de revoltă și arunca ocheade pofticioase către amuzamente mai puțin recomandabile. El propunea să meargă să-l vadă pe Aristide Leroux, care «își făcea dreptul» la braseria Saint-Michel. Dar Marcel își bătea joc cu atâta asprime de aceste fantezii încât, de cele mai multe ori, Octave renunța la ele.

La 29 octombrie 1871, pe la ora șapte seara, cei doi prieteni stăteau ca de obicei la aceeași masă, sub abajurul unei lămpi comune. Marcel se cufundase cu trup și suflet într-o problemă de geometrie descriptivă aplicată la tăierea pietrelor de construcții. Octave se ocupa cu o grija religioasă de pregătirea, din păcate mai importantă pentru el, a unui filtru. Era unul dintre puținele lucruri în care se lăuda că excelează – poate pentru că-i oferea prilejul cotidian de a scăpa pentru câteva minute de teribila necesitate de a

înșira ecuații, ocupație de care, după părerea lui, Marcel abuza un pic. Făcea deci să treacă picătură cu picătură apa clocoită printr-un strat gros de cafea măcinată, și această fericire liniștită ar fi trebuit să-i ajungă. Dar sârguința lui Marcel îl apăsa ca o mustrare de cuget și simțea invincibila nevoie de a o tulbura cu trăncăneala lui:

— Ar trebui să cumpărăm un percolator⁵, spuse el deodată. Acest filtru antic și solemn nu mai este la înălțimea civilizației.

— Cumpără un percolator! Asta o să te împiedice poate să mai pierzi o oră în fiecare seară la bucătărie, răspunse Marcel. Și se întoarse la problema lui.

«O boltă are ca intrados⁶ un elipsoid cu trei axe inegale. Fie ABDE elipsa de origine care cuprinde axa maximă o A=a și axa mijlocie o B=b, în timp ce axa minimă (0,0'c¹) este verticală și egală cu c, ceea ce face ca bolta să fie lăsată...»

În clipa aceea se auzi o bătaie în ușă și apoi o voce:

— O scrisoare pentru domnul Octave Sarrasin!

Vă dați seama cât de binecuvântată fu pentru Tânărul student această fericită diversiune.

— E de la tata, spuse Octave. Îi recunosc scrisul... Astă-i scrisoare, nu glumă! adăugă el, cântărind plicul în mâna.

Marcel știa, ca și el, că doctorul e în Anglia. Trecerea lui prin Paris, cu opt zile în urmă, fusese marcată de un dîneu sardanapalic⁷ oferit celor doi colegi într-un restaurant din Palais-Royal⁸. Faimos odinioară, restaurantul e astăzi demodat, dar doctorul Sarrasin continua să-l considere drept ultimul cuvânt al rafinamentului parizian.

— Să-mi spui dacă tatăl tău vorbește despre Congresul de Igienă, spuse Marcel. A avut o idee bună să se ducă acolo. Savanții francezi sunt prea inclinați spre izolare.

Și se apucă din nou să rezolve problema.

«...Extradosul⁹ va fi format dintr-un elipsoid asemănător cu primul, avându-și centrul dedesubtul lui o' pe verticala o. Marcând focarele F₁, F₂, F ale celor trei elipse principale, trasăm elipsa și hiperbola, auxiliare, ale căror axe comune...»

Strigătul lui Octave îl făcu să-și ridice capul.

— Ce s-a-ntâmplat? întrebă el, cam neliniștit, văzându-și prietenul alb la față.

— Citește! murmură celălalt, buimăcit de vestea pe care o primise.

Marcel luă scrisoarea, o citi până la capăt, o reciti, aruncă o privire asupra documentelor care o însoțeau și spuse:

— Ciudat!

Apoi își umplu pipa cumeticulozitate și o aprinse. Octave era parcă agățat de buzele lui.

— Crezi că-i adevărat? strigă el, cu vocea sugrumată de emoție.

— Adevărat?... Evident. Tatăl tău are prea mult bun-simț și spirit științific ca să se lase convins cu ușurință de un asemenea lucru. Dealtfel, dovezile sunt aici și totul e în fond foarte simplu.

Pipa fiind aprinsă după toate regulile, Marcel se apucă iar de treabă. Octave rămăsesese cu brațele spânzurându-i de-a lungul trupului, incapabil să și isprăvească măcar cafeaua și cu atât mai mult să lege două idei. Avea nevoie să vorbească pentru a se încredința că nu visează:

— Dar... dacă-i adevărat, e absolut dărâmător!... O jumătate de miliard înseamnă o avere uriașă!...

Marcel își înălță capul și încuviașă:

— Acesta-i cuvântul, uriașă. Cred că în Franța nu există niciuna la fel și pot fi numărate câteva în Statele Unite, abia cinci-șase în Anglia, cu totul cincisprezece-douăzeci în întreaga lume.

— Și pe deasupra un titlu! reluă Octave. Un titlu de baronet! Nu că l-aș fi dorit vreodată, dar, pentru că a picat, se poate spune că e totuși mai elegant decât pur și simplu Sarrasin.

Marcel lansă un rotoicol de fum și nu scoase niciun cuvânt. Rotocolul spunea însă clar: «Pff!... Pff!»

— Desigur, continuă Octave, n-aș fi făcut niciodată ca atâția alții care-și adaugă o particulă nobiliară sau își inventează un marchizat de carton! Dar să ai un titlu adevărat, un titlu autentic, înscris după cum se cuvine în registrul pairilor Marii Britanii și Irlandei, fără dubii și confuzii posibile, cum se întâmplă prea des...

Pipa răspunde mereu: «Pff!... Pff!»

— Orice ai zice, dragul meu, «sâangele albastru înseamnă ceva», cum spun englezii!

Octave se opri, sub privirea ironică a lui Marcel, și se întoarse la milioanele sale:

— Îți amintești?... Binôme, profesorul nostru de matematici, ne bătea capul în fiecare an, în prima sa lecție despre numere, că o jumătate de miliard este un număr prea mare pentru ca forțele inteligenței umane să poată măcar să-și facă o idee justă despre el, dacă n-ar avea la dispoziție resursele unei reprezentări grafice... Îți dai seama că unui om care ar depune un franc pe minut i-ar trebui peste o mie de ani ca să plătească această sumă! Ah, este într-adevăr... straniu să-ți spui că ești moștenitorul unei jumătăți de miliard de franci!

— Jumătate de miliard de franci! strigă Marcel, zguduit de cuvinte mai mult decât fusese de faptul în sine. Știi care-i lucrul cel mai bun pe care l-ați putea face? Să-i dați Franței ca să-și plătească datoria de război!¹⁰ N-ar trebui decât de zece ori atât!...

— Sper că n-ai să sugerezi tatii o asemenea idee! strigă Octave, speriat. Ar fi capabil să și-o însușească! Văd că deja rumegă nu știu ce proiect în genul acesta!... Mai treacă-meargă o plasare a banilor în obligații de stat, dar să păstrăm cel puțin renta!

— Haide, haide, fără să-ți dai seama, erai făcut să fi capitalist! răspunse Marcel. Ceva îmi spune, bietul meu Octave, că ar fi fost mai bine pentru tine, dacă nu și pentru tatăl tău, care are un spirit onest și echilibrat, ca această moștenire să fi avut proporții mai modeste. Mi-ar fi plăcut mai mult să văd că ai de împărțit cu surioara ta o rentă de douăzeci și cinci de mii de livre decât acest munte de aur!

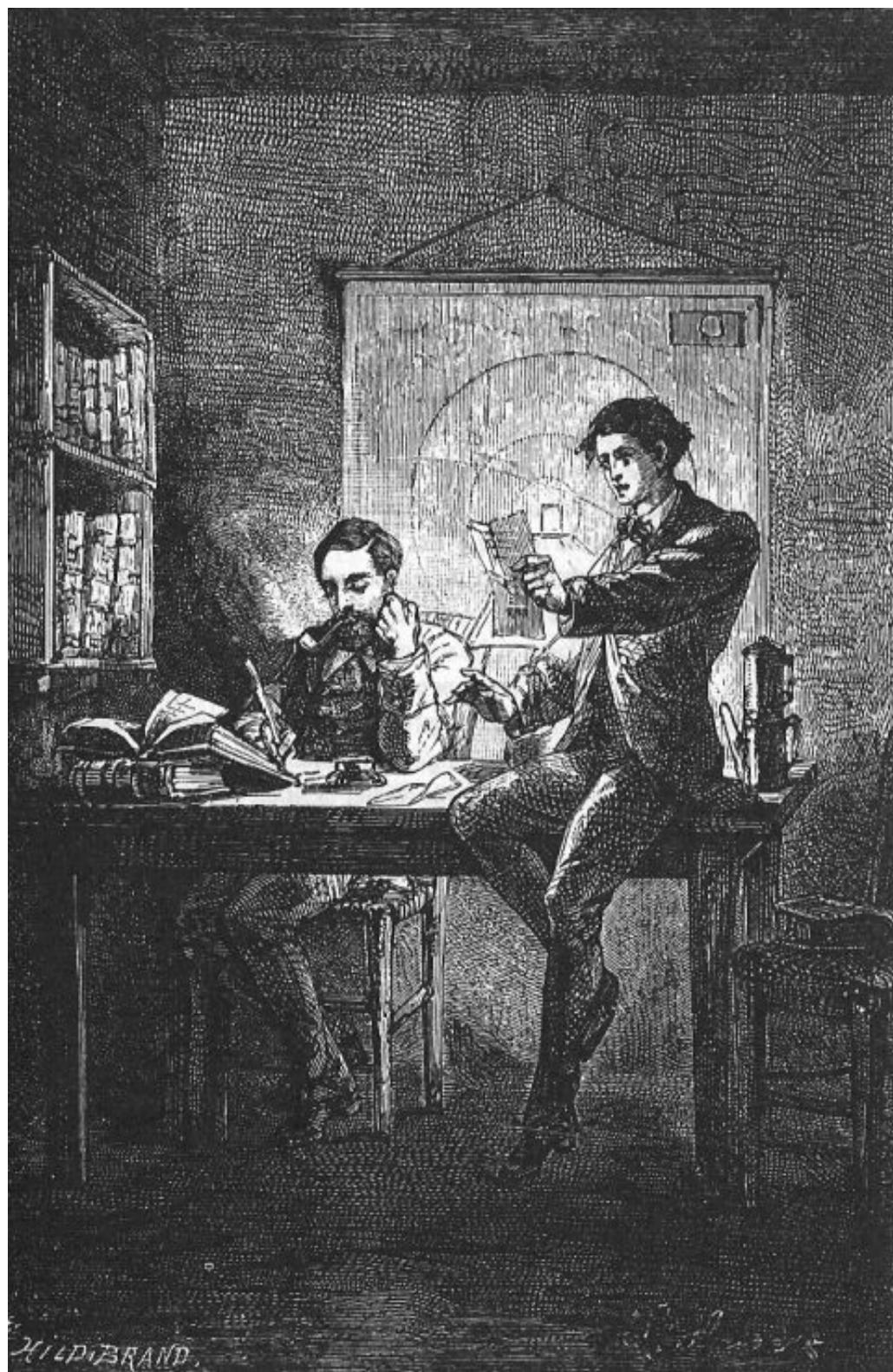
Și se apucă iar de lucru.

Cât despre Octave, era cu neputință să facă ceva și se agita atât de tare prin cameră, încât prietenul său, cam impacientat, sfârși prin a-i spune:

— Ai face mai bine să ieși la aer! E limpede că nu mai ești bun de nimic în seara asta!

— Ai dreptate, răspunse Octave, folosind cu bucurie această cvasiîngăduință de a părăsi orice fel de muncă.

Și, luându-și pălăria, se rostogoli pe scări până-n stradă. Abia făcuse zece pași și se opri sub un felinar ca

HILD-BRAND.

să recitească scrisoarea tatălui său. Avea nevoie să se asigure din nou că e treaz.

— Jumătate de miliard!... Jumătate de miliard!... Astă înseamnă o rentă de cel puțin douăzeci și cinci de milioane! Dacă tata nu mi-ar da decât unul pe an, jumătate, un sfert, încă aş fi foarte fericit! Poți să faci multe lucruri dacă ai bani! Sunt sigur că aş ști să-i folosesc cum se cuvine! Doar nu-s un neghiob, nu-i aşa? Am fost primit la Școala centrală!... Și pe deasupra am și un titlu! Voi ști să-l port!

În trecere, se privi în oglinzile unui magazin.

— Voi avea un palat, cai!... Marcel va avea și el unul. Dacă voi fi bogat, e ca și cum ar fi și el. Ce bine s-a nimerit totuși!... Jumătate de miliard!... Baronet!... Ciudat, acum că s-a întâmplat, mi se pare că m-așteptam la asta! Ceva îmi spunea că nu voi fi obligat totdeauna să stau aplecat deasupra cărților și a planșelor!... Orice s-ar spune, e un vis grozav!...

Rumegând aceste idei, Octave trecea pe sub arcadele străzii Rivoli. Ajunse la Champs-Elysées, dădu colțul străzii Royale și ieși pe bulevard.

Odinioară privea splendidele vitrine cu indiferență, ca pe niște fleacuri care n-aveau loc în viața lui. Acum se opri și se gândi cu un viu sentiment de bucurie că toate aceste comori ar putea fi ale lui dacă ar dori.

— Pentru mine lucrează torcătoarele din Olanda, țes stofele cele mai fine manufaturile din Elbeuf, meșteresc ceasornicarii cronometrele lor, revarsă cascade de lumini candelabrusul Operei, scârțâie viorile, răgușesc cântăretele! Pentru mine sunt dresați caii pursânge în manejuri și se aprind luminile la Café Anglais!... Parisul este al meu!... Totul este al meu!... Oare nu voi călători? Nu voi pleca să vizitez baronia mea din India?... Voi putea foarte bine într-o zi să-mi cumpăr o pagodă, cu bonzii și cu idolii ei de fildeș cu tot! Voi avea elefanți! Voi vâna tigri!... Și arme frumoase!... Și-o barcă frumoasă!... O barcă? Nu, un solid și frumos iaht cu aburi, ca să merg unde voi vrea, să mă opresc și să plec iar după cum îmi va trăsni prin cap!... Apropo de aburi, trebuie să duc maică-mi știrea. Dacă aş pleca la Douai? Școala... Școala poate să aștepte!... Dar trebuie să-l previn pe Marcel. Am să-i trimit o telegramă. O să înțeleagă că sunt grăbit să-mi văd mama și sora într-o asemenea împrejurare!

Octave intră într-un birou telegrafic și-și preveni prietenul că pleacă și se va întoarce peste două zile. Apoi opri o trăsură și porni spre Gara de Nord.

Cum ajunse în wagon, se apucă iar să viseze.

La ora două dimineața. Octave suna zgomotos la poarta casei părintești – la soneria de noapte – și stârnea emoție în pașnicul cartier Aubettes.

— Cine-o fi bolnavul? se întreba cumetrele de la o fereastră la alta.

— Doctorul nu-i în oraș! strigă bătrâna servantă, din ferestrucă sa de la ultimul etaj.

— Sunt eu, Octave!... Coboară să-mi deschizi, Francine!

După o așteptare de zece minute. Octave reuși să pătrundă în casă. Maicăsa și soră-sa Jeanne, sosite grabnic în capoate, așteptau explicația acestei vizite.

Scrisoarea doctorului, citită cu voce tare, le dădu cheia misterului.

Doamna Sarrasin fu o clipă zguduită. Ea-și îmbrățișa fiul și fiica, plângând de bucurie. I se părea că întregul univers va fi de-acum al lor și că nenorocirea nu va îndrăzni niciodată să se atingă de niște tineri care au câteva sute de milioane. Totuși femeile se obișnuesc mai repede decât bărbații cu aceste mari lovitură ale sorții. Doamna Sarrasin reciti scrisoarea soțului ei, își spuse că, în definitiv, el trebuie să hotărască destinul său și al copiilor săi, și își recăpătă calmul. Cât despre Jeanne, era încântată văzând bucuria mamei și a fratelui său; dar imaginația ei de treisprezece ani nu visa o fericire mai mare decât această căsuță modestă, în care viața i se scurgea încetișor între lectiile profesorilor și mânăierile părinților. Ea nu-și dădea seama prea bine cum ar fi putut câteva pachete de bancnote să-i schimbe existența, și această perspectivă nu o tulbură nicio clipă.

Doamna Sarrasin, măritată foarte Tânără cu un om absorbit în întregime de ocupațiile tăcute ale savantului autentic, respecta pasiunea soțului său, pe care-l iubea cu duioșie, fără să-l înțeleagă însă prea bine. Neputând împărtăși satisfacțiile pe care studiul le dădea doctorului Sarrasin, ea se simțise uneori cam singură alături de acest muncitor îndărjit și-și concentrase toate speranțele asupra celor doi copii. Visase totdeauna pentru ei un viitor strălucit. Nu se îndoia că Octave era menit celor mai înalte împliniri. De când intrase la Școala centrală, această modestă și folositoare academie de tineri ingineri se transformase în spiritul ei într-o pepinieră de oameni iluștri. Singura ei teamă era ca avearea lor modestă să nu constituie un obstacol sau cel puțin o dificultate în cariera glorioasă a fiului său și să nu dăuneze mai târziu măritișului fiicei sale. Ceea ce înțelesese din scrisoarea soțului său era că aceste temeri nu mai aveau niciun motiv să existe. Satisfacția ei fu deci completă.

Mama și fiul petrecură o mare parte din noapte stând de vorbă și făcând proiecte, în timp ce Jeanne, foarte mulțumită de prezent și fără nicio grija de viitor, adormise într-un fotoliu.

Totuși, înainte de a se duce, în sfârșit, la culcare, doamna Sarrasin spuse fiului său:

— Nu mi-ai vorbit despre Marcel. Nu i-ai spus ce cuprinde scrisoarea tatălui tău? Ce-a zis despre asta?

— O, doar îl cunoști pe Marcel! răspunse Octave. E mai mult decât un înțelept, e un stoic. Cred că imensitatea moștenirii l-a făcut să se însăşimânte pentru noi! Spun pentru noi, dar neliniștea lui nu se răsfrângea și asupra tatii, al cărui bun-simț și a cărui rațiune științifică le cunoștea. Dar în ceea ce te privește, mamă, pe Jeanne de asemenea și, mai ales, pe mine, el nu mi-a ascuns că ar fi preferat o moștenire modestă, o rentă de douăzeci și cinci de mii de livre...

— Poate că Marcel are dreptate, răspunse doamna Sarrasin, privindu-și fiul. O avere neașteptată poate deveni o mare primejdie pentru anumite firi!

Jeanne tocmai se trezise și auzise ultimele cuvinte ale maică-si.

— Știi, mamă, spuse ea, frecându-se la ochi și îndreptându-se către cămăruța ei, într-o zi mi-ai zis că Marcel are totdeauna dreptate! Eu cred în tot ceea ce spune prietenul nostru Marcel!

Și, îmbrățișându-și mama, Jeanne se retrase.

Capitolul III

Un fapt divers

Sosind la a patra ședință a Congresului de Igienă, doctorul Sarrasin constată că toți colegii săi îl întâmpină cu un deosebit respect.

Până atunci, prea-nobilul lord Glandover, cavaler al Ordinului Jartierei, care avea președinția nominală a adunării, abia dacă binevoise să observe existența individuală a medicului francez.

Acest lord era un august personaj, al cărui rol se mărginea la a declara ședința deschisă sau închisă și a da mecanic cuvântul vorbitorilor înscriși pe o listă așezată în fața lui. Își ținea mâna dreaptă în deschizătura redingotei sale îmbutonate nu pentru că ar fi căzut de pe cal, ci numai pentru că această atitudine incomodă a fost dată de sculptorii englezi statuilor mai multor oameni de stat. O față palidă și spână, presărată cu pete roșii, și o perucă, ridicată pretențios într-un moț lăsat pe o frunte care suna a gol,

completau figura cea mai comic afectată și cea mai nebunesc bățoasă care a fost văzută vreodată. Lordul Glandover își mișca tot corpul dintr-o dată, ca și cum ar fi fost de lemn sau de mucava. Până și ochii lui păreau să nu se rotească în orbite decât prin smucituri intermitente, ca niște ochi de păpușă sau de manechin.

Cu prilejul prezentării, președintele Congresului de Igienă îi adresase doctorului Sarrasin un salut protector și condescendent, care ar fi putut fi tradus astfel:

— Bună ziua, domnule om de nimic!... Dumneata ești acela care, ca să-ți asiguri mărunta existență, te ocupi cu aceste mici lucrări pe mici mașinării? Trebuie să am, într-adevăr, ochi buni ca să zăresc o creatură atât de îndepărtată de mine pe scara umană!... Îți îngădui să te așezi în umbra Senioriei Mele.

De data aceasta, lordul Glandover îi adresă cel mai grațios surâs și împinse curtoazia până la a-i arăta un scaun liber în dreapta sa. Pe de altă parte, toți membrii congresului se ridicaseră în picioare.

Destul de surprins de aceste semne ale unei atenții excepțional de măgulitoare și spunându-și că, după o matură gândire, numărătorul de globule li se păruse fără îndoială confrăților săi o descoperire mai importantă decât la prima vedere, doctorul Sarrasin se așeză pe locul care-i fusese oferit.

Dar toate iluziile sale de inventator se risipiră când lordul Glandover se aplecă la urechea lui cu o asemenea contorsiune a vertebrelor cervicale, încât mai c-ar fi putut să-și sucească gâtul.

— Aflu, șopti el, că sunteți un om cu o avere considerabilă. Mi se spune că «valorați» douăzeci și unu de milioane de sterline!

Lordul Glandover părea dezolat că a putut să trateze cu ușurință echivalentul în carne și oase al unei asemenea valori monetare. Întreaga sa atitudine spunea:

«De ce n-am fost preveniți?... Sincer vorbind, nu e bine! Să expui oamenii la asemenea greșeli!...»

Doctorul Sarrasin, care nu credea, pe drept cuvânt, că «valorează» un ban mai mult decât la ședințele precedente, se întreba cum se răspândise știrea atât de repede, când doctorul Ovidius din Berlin, vecinul său din dreapta, i se adresă cu un surâs fals și searbăd:

— Iată-vă la fel de bogat ca Rothschild!... *Daily Telegraph* publică stirea!... Complimentele mele!

Și-i dădu un ziar din dimineața aceea, în care se putea citi următorul «fapt divers», într-o redactare indicând destul de limpede autorul:

O MOȘTENIRE FABULOASĂ – Faimoasa succesiune vacanță a Begumei Gokool și-a găsit, în sfârșit, moștenitorul legitim, datorită eforturilor abile ale domnilor Billows, Green și Sharp, solicitori, Southampton row, 93, Londra. Fericitul proprietar al celor douăzeci și unu de milioane de sterline depuse la Banca Angliei este un medic francez, doctorul Sarrasin, al căruia frumos memoriu la Congresul de la Brighton l-am analizat chiar în aceste pagini în urmă cu trei zile. Datorită silinței sale și trecând prin peripeții care ar alcătui ele singure un adevărat roman, Mr. Sharp a ajuns să stabilească fără vreo contestație posibilă, că doctorul Sarrasin este singurul urmaș în viață al lui Jean-Jacques Langévol, baronet, al doilea soț al Begumei Gokool. Acest om, care s-a ridicat prin meritele lui, era, pare-se, originar din micul oraș francez Bar-le-Duc. Pentru intrarea în posesie nu mai rămân de îndeplinit decât simple formalități. Cererea se află la Curtea Cancelariei. O ciudată înlanțuire de împrejurări a îngrămadit pe capul unui savant francez, împreună cu un titlu britanic, comorile adunate de un lung sir de rajahi indieni. Hazardul ar fi putut să se arate mai puțin intelligent și trebuie să ne felicităm că un capital atât de considerabil cade în mâini care vor ști să-i dea o bună folosință.

Datorită unui sentiment destul de straniu, doctorul Sarrasin fu contrariat să vadă vesteala devenită publică. Nu era numai din cauza neplăcerilor pe care experiența sa de viață îl făcea să le prevadă, dar se simțea umilit de importanța atribuită acestui eveniment. Avea impresia că este micșorat pe măsura enormei cifre a capitalului său. Lucrările sale, meritul său personal erau de acum încercate în acest ocean de aur și de argint, chiar în ochii confrăților săi. Nu mai vedea în el cercetătorul neobosit, inteligența superioară și subtilă, inventatorul ingenios – vedea jumătate de miliard. Dacă ar fi fost unul dintre specimenele cele mai degradate ale umanității, în loc de a fi unul din reprezentanții ei de frunte, greutatea lui ar fi fost aceeași. Lordul Glandover spusese cuvântul: el «valora» de acum înainte douăzeci și unu de milioane de sterline, nici mai mult, nici mai puțin.

Această idee îl scârbi, iar congresul, care privea cu o curiozitate întru totul științifică cum era făcut un «semimiliardar». Constată nu fără surpriză

că fizionomia subiectului se voala cu un soi de tristețe.

Nu fu însă decât o slăbiciune trecătoare. Măreția scopului căruia hotărâse să-i consacre această avere neașteptată se înfățișa dintr-o dată doctorului și-l făcuse să se înșenineze din nou. Aștepta sfârșitul lecturii pe care-o făcea doctorul Stevenson din Glasgow în legătură cu *Educația tinerilor idioți* și ceru cuvântul pentru o comunicare.

Lordul Glandover i-l dădu imediat și cu precădere chiar față de doctorul Ovidius. I l-ar fi dat chiar dacă s-ar fi opus întregul congres, chiar dacă toți savanții Europei ar fi protestat împotriva acestei favori! Iată ce spunea în mod elocvent intonația cu totul specială a vocii președintelui.

— Domnilor, spuse doctorul Sarrasin, socoteam să aştept câteva zile înainte de a vă împărtăși ciudatul meu noroc și consecințele fericite pe care le poate avea pentru știință. Dar întrucât faptul a devenit public, aş dovedi poate o anumită afectare dacă nu l-aș plasa de îndată pe adevăratul său teren... Da, domnilor, e adevărat că o sumă considerabilă, o sumă de mai multe sute de milioane, depusă la Banca Angliei, îmi revine în mod legitim. E nevoie să vă mai spun că, în aceste împrejurări, mă consider doar fideicomisarul¹¹ științei?... (*Profundă senzație.*) Nu mie îmi aparține de drept acest capital, ci Umanității, Progresului!... (*Mișcări diverse. Exclamații. Aplauze unanime. Întregul congres se ridică, electrizat de această declarație.*) Nu mă aplaudați, domnilor! Nu cunosc un singur om de știință într-adevăr demn de acest frumos nume care să nu fi făcut în locul meu ceea ce vreau eu să fac. Poate că unii vor gândi că, asemenea multor acțiuni umane, și în aceasta există mai mult amor-proprietate decât devotament... («*Nu! Nu!*») Dealtfel, n-are importanță! Să luăm în considerație doar rezultatele. Declăr deci, definitiv și fără rezerve: jumătatea de miliard pe care hazardul o pune în mâinile mele nu este a mea, ci a științei! Vreți să fiți parlamentul care va repartiza acest buget?... N-am suficientă încredere în propria mea capacitate pentru a pretinde să dispun ca un stăpân absolut. Vă fac judecători și veți hotărî dumneavoastră înșivă cea mai bună întrebuițare care poate fi dată acestei comori! (*Urale. Profundă agitație. Delir general.*)

Congresul e în picioare. În exaltarea lor, câțiva membri s-au suit pe masă. Profesorul Turnbull, din Glasgow, pare amenințat de apoplexie. Doctorul Cicogna, din Neapole, și-a pierdut respirația. Numai lordul Glandover își

păstrează calmul demn și senin care se potrivește cu rangul său. El e absolut convins, de altfel, că doctorul Sarrasin glumește și că n-are nici cea mai mică intenție de a înfăptui un program atât de extravagant.

— Dacă-mi este îngăduit totuși, reluă oratorul când se făcu un pic de liniște, dacă-mi este îngăduit să sugerez un plan, care ar putea fi dezvoltat și perfectionat, îl propun pe acesta.

Congresul, recăpătându-și, în sfârșit, săngele rece, ascultă cu o atenție religioasă.

— Domnilor, printre cauzele de boală, de mizerie și de moarte, se numără una căreia cred că este rațional să-i acordăm o deosebită atenție: condițiile igienice deplorabile în care trăiesc cei mai mulți oameni. Ei se îngheșuie în orașe, în locuințe lipsite de aer și de lumină, acești doi factori indispensabili vieții. Aceste aglomerații umane devin câteodată adevărate focare de infecții. Cei care nu-și găsesc moartea sunt atinși în sănătatea lor. Forța lor productivă scade, și societatea pierde astfel mari cantități de muncă pe care le-ar putea folosi în cele mai prețioase îndeletniciri. De ce, domnilor, n-am apela noi la cel mai puternic mijloc de convingere: exemplul? De ce nu ne-am uni toate resursele imaginației pentru a trasa planul unui oraș-model, după date riguroș științifice?... (*Da! Da! E adevărat!*) De ce nu am folosi noi capitalul de care dispunem pentru a clădi acest oraș și a-l prezenta întregii lumi ca o învățătură concretă?... (*Da! Da! — Tunet de aplauze.*)

Membrii congresului, cuprinși de o nebunie contagioasă, își strâng mâinile, se aruncă asupra doctorului Sarrasin, îl ridică, îl poartă în triumf împrejurul sălii.

— Domnilor, reluă doctorul când ajunse din nou la locul său, această așezare, pe care fiecare dintre noi o vede de pe acum cu ochii imaginației, acest oraș al sănătății și al bunăstării poate deveni în câteva luni o realitate. Am invitat toate popoarele să vină să-l viziteze, am răspândi în toate limbile planul și descrierea lui, am chemat să locuiască în el familiile cinstite pe care sărăcia și lipsa de lucru le izgonesc din țările aglomerate. Nu vă veți mira că mă gândesc și la acele familii pe care cucerirea străină le-a obligat să accepte cruda necesitate a exilului; ele ar găsi la noi locul de desfășurare a activității și de folosire a inteligenței lor, aducându-ne aceste bogății morale, de mii de ori mai prețioase decât minele de aur și diamante. Am înfințat acolo mari colegii, în care tineretul, crescut după principii înțelepte, în stare

să dezvolte și să echilibreze toate facultățile morale, fizice și intelectuale, ne-ar pregăti generației puternice pentru viitor!

Trebuie să renunțăm să descriem entuziasmul tumult care urmă acestei comunicări. Aplauzele, uralele, strigătele de hip! hip! răsunăramai mult de un sfert de ceas.

Doctorul Sarrasin abia reușise să se așeze din nou, când lordul Glandover, aplecându-se către el, murmură clipind din ochi:

— Bună speculație!... Contați pe veniturile chiriiilor, nu-i aşa?... O afacere sigură dacă e bine lansată și patronată de nume alese!... Toți suferinții și convalescenții vor dori să locuiască acolo!... Nădăduiesc că-mi veți reține un lot bun de teren!...

Bietul doctor, rănit de această încăpățânare de a da acțiunilor sale un mobil cupid, era gata să răspundă senioriei sale, când îl auzi pe vicepreședinte cerând un vot de mulțumire prin aclamații pentru autorul propunerii filantropice care fusese supusă adunării.

— Va fi, spuse el, o cinste eternă pentru Congresul de la Brighton că o idee atât de sublimă s-a născut aici. Pentru a o concepe, era necesară cea mai înaltă inteligență unită cu inima cea mai mare și cu generozitatea cea mai nemaipomenită... și totuși acum, când ideea e sugerată, aproape că ne mirăm că n-a fost încă infăptuită! Câte miliarde cheltuite în războaie nebunești, câte capitaluri risipite în speculații ridicolе ar fi putut fi consacrate unei asemenea încercări!

Isprăvind, oratorul cerea pentru noua așezare, ca un omagiu firesc adus fondatorului ei, numele de «Sarrasina».

Propunerea sa începuse să fie aclamată, când trebui să se revină asupra votului, la însăși cererea doctorului Sarrasin.

— Nu, spuse el, numele meu n-are nimic de-a face cu asta. Să ne ferim, de asemenea, să înzorzonăm viitorul oraș cu vreuna dintre acele apelațiuni care, sub pretextul că derivă din greacă sau latină, dau lucrului sau ființei care le poartă o alură pedantă. Va fi Cetatea Bunăstării, dar eu cer ca numele său să fie acela al patriei mele și să o numim France-Ville!

Nu i se putea refuza doctorului această satisfacție, pe care o merita din plin.

France-Ville era de acum întemeiat în cuvinte: datorită procesului-verbal care avea să închidă ședința, orașul avea să existe și pe hârtie. Se trecu imediat la discutarea articolelor generale ale proiectului

Dar să lăsăm congresul, prins de această îndeletnicire practică, atât de deosebită de grijile obișnuite ale unor asemenea adunări, pentru a urma pas cu pas, într-unul din nenumăratele sale itinerarii, soarta «faptului divers» publicat în *Daily Telegraph*.

Încă din seara zilei de 29 octombrie, această notă, reprodusă textual de ziarele engleze, începea să facă vâlvă în toate cantoanele Regatului Unit. Ea apărea și în *Hull-Journal* și figura în partea de sus a celei de-a doua pagini a acestei foi modeste pe care *Mary Queen*, vas cu trei catarge, încărcat cu cărbuni, o aduse la 1 noiembrie la Rotterdam.

Tăiat fără întârziere de foarfecii sărguincioși ai redactorului-șef și unicului secretar al *Ecou lui Niederlandez* și tradus în limba lui Cuyp și Potter¹², «faptul divers» ajunse la 2 noiembrie, pe aripile valurilor, la ziarul *Memorialul Bremenului*. Acolo, fără să-și schimbe trupul, el îmbrăcă un veșmânt nou și nu întârzie să se vadă tipărit în nemțește. De ce trebuie să constatăm aici că ziaristul teuton, după ce scrisese în capul traducerii *Eine übergrosse Erbschaft*¹³ nu se dăduse în lături de la un subterfugiu meschin și abuzase de credulitatea cititorilor săi, adăugând între paranteze: *Corespondență specială din Brighton?*...

Oricum ar fi, devenită astfel germană prin drept de anexiune, știrea sosi la impozanta redacție a *Gazetei Nordului* care-i făcu loc în a doua coloană a celei de-a treia pagini, mulțumindu-se să suprime titlul, prea șarlatanesc pentru asemenea persoană gravă.

Trecând prin aceste avatarsu succesive, ea își făcu, în sfârșit, intrarea, în seara zilei de 3 noiembrie, purtată de mâna solidă a unui valet saxon, în cabinetul-salon-sufragerie al domnului profesor Schultze, de la Universitatea din Iena.

Oricât de sus ar fi așezat un astfel de personaj pe scara viețuitoarelor, la prima vedere nu părea să aibă nimic extraordinar. Era un bărbat de patruzeci și cinci sau patruzeci și șase de ani, destul de înalt; umerii săi pătrați mărturiseau o constituție robustă; fruntea era dezgolită și puținul păr care-i mai rămăsese la ceafă și pe tâmpale era blond spălăcit. Avea ochii albaștri, acel albastru șters care nu trădează niciodată gândul. Nicio lumină nu se aprinde în ei și totuși te simți stânjenit îndată ce te privesc. Gura profesorului Schultze era mare, garnisită cu unul dintre acele duble șiruri de dinți formidabili care nu-și lasă niciodată prada, închiși însă îndărătul unor

buze subțiri, a căror menire principală trebuie să fie numerotarea cuvintelor lăsate să iasă. Toate acestea alcătuiau un ansamblu neliniștitor și neplăcut pentru ceilalți, de care însă profesorul era în mod vizibil foarte satisfăcut pentru el însuși.

La zgomotul pe care-l făcu valetul, își ridică ochii către şemineu, privi la o minunată pendulă de Barbedienne, cu totul nelalocul ei în mijlocul mobilelor vulgare care o înconjurau, și spuse cu o voce mai mult bănoasă decât aspră:

— Șase și cincizeci și cinci! Poșta sosește cel mai târziu la șase treizeci. Mi-ai adus-o azi cu o întârziere de douăzeci și cinci de minute. Prima dată când nu va fi pe masa mea la șase treizeci, vei fi concediat la opt.

— Domnul vrea să ia masa? întrebă servitorul, înainte de a se retrage.

— E șase și cincizeci și cinci și eu cinez la șapte! Știi asta de trei săptămâni, de când ești la mine! Reține, de asemenea, că nu schimb niciodată ora și nu repet niciodată un ordin.

Profesorul puse jurnalul pe colțul mesei și se apucă din nou să scrie un memoriu care trebuia să apară peste două zile în *Annalen fur Physiologie*. Nu facem nicio indiscreție constatând că memoriul avea următorul titlu:

De ce sunt atinși toți francezii, în diferite grade, de degenerescență ereditară?

În timp ce profesorul își continua lucrul, cina, alcătuită dintr-o farfurie enormă cu cărnați pe varză, străjuită de o gigantică halbă cu bere, fusese servită discret pe o măsuță la colțul focului. Profesorul lăsa pana pentru această masă, pe care o savura cu mai multă plăcere decât ar fi fost de așteptat din partea unui om atât de serios. Apoi sună pentru cafea, aprinse o mare pipă de porțelan și se apucă iar de lucru.

Era aproape de miezul nopții când profesorul semnă ultima foaie și trecu în dormitor pentru o odihnă binemeritată. Abia după ce se sui în pat rupse banda ziarului și începu să-l citească. În clipa în care somnul era gata să-l cuprindă, atenția profesorului fu atrasă de un nume străin, «Langévol», în știrea privind fabuloasa moștenire. Dar zadarnic încercă el să-și amintească ce anume îi evocă acest nume. După câteva minute de căutări, aruncă ziarul, suflă în lumânare și făcu să se audă în curând un sforăit sonor.

Totuși, printr-un fenomen fizologic pe care el însuși îl studiase și-l explicase în amănunt, numele îl urmări pe profesorul Schultze până și în visurile sale. Trezindu-se a doua zi dimineața, el se surprinse repetându-l.

Dintr-o dată, în clipa în care își cerceta ceasul ca să vadă ce oră e, fu iluminat de o străfulgerare. Aruncându-se asupra ziarului, pe care-l regăsi la picioarele patului, el citi și recita de mai multe ori la rând alineatul pe care fusese gata să-l treacă cu vederea în ajun, ducându-și mâna la frunte ca și cum ar fi vrut să-și concentreze ideile. Era evident că în creierul său se face lumină, căci, fără a pierde timpul să-și pună halatul înflorat, alergă la șemineu, desprinse un mic portret miniatural atârnat aproape de oglindă și, întorcându-l, își trecu mâneca peste cartonul prăfuit de pe spatele lui.

Profesorul nu se înselase. Pe carton se putea citi acest nume, scris cu o cerneală gălbuie, aproape ștearsă după o jumătate de secol:

«*Thérèse Schultze eingeborene Langévol*». (Thérèse Schultze, născută Langévol).

În aceeași seară, profesorul luă trenul direct către Londra.

Capitolul IV

Părți egale

La 6 noiembrie, la ora șapte dimineața, Herr Schultze sosea în gara Charing-Cross. La prânz se prezenta în Southampton row, la numărul 93, într-o sală mare împărțită în două printr-o barieră de lemn – de o parte ajutorii de notar, de cealaltă parte publicul – mobilată cu șase scaune, o masă neagră, nenumărate dosare verzi și o agenda cu adrese. Doi tineri, așezați la masă, erau pe cale să mănânce liniștiți dejunul tradițional al oamenilor de legi: pâine și brânză.

— Domnii Billows, Green și Sharp? spuse profesorul cu aceeași voce cu care își cerea cina.

— Mr. Sharp este în cabinetul său. Numele dumneavoastră? Afacerea?...

— Profesorul Schultze, din Iena, afacerea Langévol. Tânărul murmură aceste date în pavilionul unui tub acustic și primi în pavilionul propriei sale urechi un răspuns pe care se feri să-l divulge și care s-ar fi putut traduce astfel:

— La naiba cu afacerea Langévol! Încă un nebun care-și închipuie că are drepturi!

Riposta Tânărului:

— Este un domn «respectabil». N-are o infățișare plăcută, dar nu pare să fie un oarecare.

O nouă exclamație misterioasă:

— Și vine din Germania?...

— Cel puțin aşa spune.

Un suspin se strecură prin tub:

— Să urce.

— Etajul doi, ușa din față, spuse Tânărul cu glas tare, indicând un culoar interior.

Profesorul pătrunse în culoar, urcă cele două etaje și ajunse în fața unei uși capitonate pe care numele lui Mr. Sharp se desprindea în litere negre pe o placă de aramă.

Acest personaj era așezat în fața unui birou de acaju, într-un cabinet cu covoare de pâslă, scaune de piele și mari dulapuri întredeschise. Abia se ridică din fotoliul său și, după obiceiul atât de curtenitor al funcționarilor, se apucă să răsfoiască timp de cinci minute prin dosare, ca să aibă aerul că e foarte ocupat. În sfârșit, întorcându-se către profesorul Schultze, care se așezase lângă el, spuse:

— Domnule, vă rog să-mi comunicați rapid ce doriți. Timpul meu este extrem de limitat și nu pot să vă ofer decât câteva minute.

Profesorul surâse abia ghicit, lăsând să se vadă că se sinchisește prea puțin de felul în care e primit.

— Poate că veți socoti nimerit să-mi acordați câteva minute suplimentare când veți ști ce mă aduce aici.

— Vă ascult, domnule.

— Este vorba despre succesiunea lui Jean-Jacques Langévol, din Bar-le-Duc, și eu sunt nepotul surorii sale mai mari, Thérèse Langévol, căsătorită în 1792 cu bunicul meu Martin Schultze, chirurg în armata lui Brunswick¹⁴ și decedat în 1814. Posed trei scrisori ale unchiului meu către soră-sa și numeroase mărturii privind trecerea lui pe-acasă, după bătălia de la Iena, fără a mai pune la socoteală documentele legalizate care stabilesc filiația mea.

E inutil să urmărim explicațiile profesorului Schultze. Împotriva obiceiurilor sale, el fu aproape prolix. E adevărat că vorbea despre singura problemă în care era inepuizabil. Trebuia să-i demonstreze lui Mr. Sharp, englez, necesitatea de a face ca rasa germanică să predomine asupra tuturor celorlalte. Dacă se încăpățâna în ideea de a reclama această moștenire, era mai ales pentru a o smulge din mâini franceze, care n-ar fi putut s-o

folosească decât într-un mod prostesc!... Ceea ce detesta la concurentul său era mai ales naționalitatea!... Dacă ar fi avut de-a face cu un german, desigur că n-ar mai fi insistat etc, etc. Dar gândul că un pretins savant, un francez, ar putea să întrebuințeze acest imens capital în serviciul ideilor franceze îl scotea din fire și socotea de datoria lui să-și apere drepturile până-n pânzele albe.

La prima vedere, înlanțuirea de idei între această digresiune politică și fabuloasa moștenire părea să fie cam ascunsă. Dar Mr. Sharp avea în suficientă măsură simțul afacerilor ca să înțeleagă legătura superioară existentă între aspirațiile naționale ale rasei germanice în general și aspirațiile particulare ale individului Schultze către moștenirea Begumei. Ele erau, în fond, de același ordin.

Dealtfel, nu era posibilă nicio îndoială. Oricât de umilitor ar fi fost pentru un profesor de la Universitatea din Iena să aibă legături de rudenie cu oameni de rasă inferioară, era evident că o străbunică franceză avusesese partea ei de responsabilitate în fabricarea acestui produs uman fără egal. Numai că această rudenie, de un grad inferior celei a doctorului Sarrasin, nu-i crea decât drepturi inferioare la amintita succesiune. Solicitorul văzu totuși posibilitatea de a le susține cu oarecare aparențe de legalitate și, în această posibilitate, întrevăzu o alta, în avantajul firmei Billows, Green și Sharp: aceea de a transforma afacerea Langévol, de pe acum frumoasă, într-o afacere magnifică, o nouă întruchipare a celebrei «Jarndyce împotriva lui Jarndyce» a lui Dickens¹⁵. Un orizont de hârtie timbrată, acte și documente de tot felul se desfășură în fața ochilor omului de legi. Mai mult încă, se gândi la un compromis aranjat de el, Sharp, în interesul celor doi clienți ai săi și care i-ar aduce lui, Sharp, aproape tot atâta glorie cât profit.

Cu toate acestea, îi făcu cunoscute lui Herr Schultze drepturile doctorului Sarrasin, îi dădu dovezile necesare și insinua că, dacă Billows, Green și Sharp se însărcină totuși să folosească în mod avantajos pentru profesor aparența drepturilor – «numai aparență, scumpe domn, și care, mă tem, n-ar rezista la un proces» – pe care i le dădea înrudirea sa cu doctorul, el socotea că remarcabilul simț al dreptății, pe care îl aveau toți germanii, ar fi admis că atât Billows, Green și Sharp, cât și el și-ar fi câștigat, cu acest prilej, drepturi de un ordin diferit, dar mult mai imperioase, la recunoașterea profesorului Schultze.

Acesta era prea bine înzestrat pentru ca să nu înțeleagă logica raționamentului omului de afaceri. Îl liniști deci, fără să precizeze totuși nimic. Mr. Sharp îi ceru politicos îngăduința de a examina problema pe îndelete și îl conduse cu toate semnele unui deosebit respect. Nu mai era vorba acum de timpul strict limitat cu care se arătase atât de zgârcit!

Herr Schultze se retrase, convins că n-avea niciun drept la moștenirea Begumei, dar convins totuși că o luptă între rasa saxonă și rasa latină, în afară de faptul că era totdeauna meritorie, nu putea să se sfârșească, dacă știa cum să acționeze, decât în avantajul celei dintâi.

Acum, lucrul cel mai important era să se sondeze părerea doctorului Sarrasin. O depeșă telegrafică, expediată imediat la Brighton, îl aducea către ora cinci pe savantul francez în cabinetul solicitorului.

Doctorul Sarrasin află despre incident cu un calm care-l uimi pe Mr. Sharp. La primele cuvinte ale acestuia, îi declară cu toată sinceritatea că-și amintea că a auzit vorbindu-se în familia lui despre o mătușă crescută de o doamnă bogată și nobilă, emigrată împreună cu ea și care s-ar fi căsătorit în Germania. Nu știa, de altfel, nici numele, nici gradul precis de rudenie cu această mătușă.

Mr. Sharp recurse la fișele sale, catalogate cu grijă în dosare pe care le arăta doctorului.

Exista aici – și Mr. Sharp nu-i ascunse – material pentru un proces și procesele de acest fel pot ușor să se lungească la nesfârșit. E adevărat că nu erau obligați să mărturisească părții adverse această tradiție familială, pe care doctorul Sarrasin o încredințase cu atâta sinceritate solicitorului... Dar existau scrisorile lui Jean-Jacques Langévol către sora sa, scrisori despre care vorbise Herr Schultze și care constituiau o prezumție în favoarea sa. Prezumție slabă, lipsită de orice caracter legal, dar totuși prezumție... Alte dovezi ar fi, desigur, dezgropate din praful arhivelor municipale. S-ar putea chiar ca partea adversă, în lipsă de documente autentice, să nu se dea în lături de la fabricarea unora imaginare. Trebuia prevăzut totul! Cine știe dacă noi cercetări nu i-ar atribui acestei Thérèse Langévol, ieșită ca din pământ, și reprezentanților săi actuali drepturi superioare celor ale doctorului Sarrasin!... În orice caz îndelungi proceduri, verificări îndelungi, o rezolvare îndepărtată!... Probabilitățile de câștig fiind considerabile de ambele părți, s-ar putea forma cu ușurință câte o companie care să avanseze cheltuielile de procedură și să epuizeze toate motivele de jurisdicție. Un

celebru proces asemănător ținuse timp de optzeci și trei de ani consecutiv la Curtea Cancelariei și nu se terminase decât din lipsă de fonduri: dobânzile și capitalul, totul se epuizase cu cheltuielile de judecată!... Anchetele, comenzile, drumurile, procedurile ar fi durat la nesfârșit!... Peste zece ani, problema ar putea fi încă nerezolvată și jumătatea de miliard încă imobilizată în pivnițele băncii...

Doctorul Sarrasin îi asculta sporovăiala și se întreba când se va opri. Fără să ia drept literă de evanghelie tot ce auzea, un fel de descurajare i se strecuă în suflet. Asemenea unui călător care, aşezat la prova unei corăbii, vede portul în care credea că va intra îndepărtându-se, apoi devenind din ce în ce mai nedeslușit și, în sfârșit, dispărând, el își spunea că nu era imposibil ca această avere, cu o clipă mai înainte atât de apropiată și cu o întrebuiințare hotărâtă, să nu treacă în stare gazoasă și să se evaporeze!

— Ce-i de făcut? îl întrebă el pe solicitator.

Ce era de făcut?... Hm!... Greu de spus. Mai greu încă de înfăptuit. Dar toate se mai puteau încă aranja. El, Sharp, avea această certitudine. Justiția engleză era o justiție excelentă, puțin cam înceată poate – era de acord... da, hotărât prea înceată – *pede claudio*¹⁶... hm!... hm!... dar cu atât mai sigură!... Fără îndoială că doctorul Sarrasin ar fi intrat după câțiva ani în posesia acestei moșteniri dacă totuși... hm!... hm!... drepturile sale ar fi fost suficiente!...

Doctorul ieși din cabinetul de pe Southampton row puternic zguduit în încrederea sa și convins că trebuie fie să pornească o serie de nesfârșite procese, fie să renunțe la visul său. Gândindu-se la frumosul său proiect filantropic, nu putea să nu încerce un oarecare regret.

În acest timp, Mr. Sharp trimise după profesorul Schultze, care-i lăsase adresa. Îl anunță că doctorul Sarrasin nu auzise niciodată vorbindu-se despre vreo Thérèse Langévol, contesta în mod formal existența unei ramuri germane a familiei și refuza orice tranzacție. Dacă profesorul credea că drepturile sale sunt bine stabilite, nu-i mai rămânea decât să-și susțină cauza. Mr. Sharp, care trata această afacere cu un dezinteres absolut, cu o veritabilă curiozitate de amator, n-avea, desigur, intenția de a-l întoarce din drum. Ce putea să ceară un solicitator dacă nu un proces, zece procese, treizeci de ani de procese, după cum părea să promită cazul în chestiune? El personal era încântat. Dacă nu s-ar fi temut să-i facă profesorului Schultze o

ofertă suspectă din partea lui, ar fi împins dezinteresul până la a-i indica unul dintre confrății care ar fi putut să-i apere interesele... și sigur că alegerea avea o mare importanță! Cariera de om de legi devenise un adevărat drum mare!... Aventurierii și briganzii mișunau!... Constată acest lucru roșind!...

— Dacă doctorul francez ar vrea să aranjăm lucrurile, cât ar costa asta? întrebă profesorul.

Om înțelept, cuvintele nu puteau să-l amețească! Om practic, mergea drept la țintă fără să piardă un timp prețios cu ocolișurile! Mr. Sharp fu puțin cam descumpănit de acest mod de a acționa. El îi arăta lui Herr Schultze că afacerile nu se rezolvă atât de repede; că nu se putea prevedea sfârșitul când erau abia la început; că pentru a-l hotărî pe domnul Sarrasin la o înțelegere, lucrurile trebuiau un pic tărgăgăname, ca să nu se afle că el, Schultze, era gata să se tocmească.

— Vă rog, domnule, lăsați pe mine, încredințați-mi mie problema și răspund de tot.

— Eu de asemenea, replică Schultze, dar aş fi vrut să ştiu despre *cât* e vorba.

Totuși, nu putu să afle de la Mr. Sharp la ce sumă evalua solicitatorul recunoștință saxonă și trebui să-i lase mâna liberă în această privință.

Când doctorul Sarrasin, rechemat a doua zi de către Mr. Sharp, îl întrebă liniștit dacă avea ceva noutăți importante, solicitatorul, neliniștit de însăși această liniște, îl informă că un examen serios îl convinsese că ar fi mai bine poate să taie răul de la rădăcină și să propună o tranzacție acestui nou pretendent. Doctorul Sarrasin va fi de acord că acesta este un sfat esențialmente dezinteresat, pe care foarte puțini solicitori i l-ar fi dat dacă să ar fi aflat în locul lui Mr. Sharp! Dar pentru el era o chestiune de ampropriu să rezolve rapid această afacere, pe care o privea cu ochi aproape paterni.

Doctorul Sarrasin asculta aceste sfaturi și le găsea relativ cuminți. Se obișnuise atât de mult de câteva zile cu ideea de a-și realiza imediat visul științific, încât subordonă totul acestui proiect. Să aștepte zece ani sau numai un an până să-l poată înfăptui ar fi fost pentru el o crudă deceptie. Prea puțin obișnuit cu problemele legale și financiare și fără să se lase înșelat de cuvintele frumoase ale maestrului Sharp, el și-ar fi vândut

drepturile pentru o sumă plătită pe loc, care să-i îngăduie să treacă de la teorie la practică. Îi lăsa deci și el mâna liberă lui Mr. Sharp și plecă.

Solicitorul obținuse ceea ce voia. E adevărat că un altul ar fi cedat poate tentației de a începe și a prelungi proceduri menite să devină o importantă rentă viageră pentru biroul său. Dar Mr. Sharp nu era dintre aceia care fac speculații pe termen lung. El vedea la îndemâna sa mijlocul simplu de a strânge dintr-o dată o recoltă bogată și hotărâse să nu-l lase să scape. A doua zi, scrise doctorului, lăsându-l să înțeleagă că Herr Schultze nu s-ar opune poate oricărei idei de împăcare. În noi vizite, făcute fie doctorului Sarrasin, fie lui Herr Schultze, el spunea alternativ unuia și altuia că partea adversă nu voia să audă nimic și că, pe deasupra, era vorba de un al treilea candidat atras de miroslul banilor.

Acest joc dură opt zile. Totul mergea de minune dimineața, iar seara se ridica dintr-o dată o obiecție neprevăzută care strica totul. Bunul doctor nu mai întâlnea decât curse, ezitări, fluctuații. Mr. Sharp nu se putea hotărî să tragă undiță, într-atât se temea că în ultima clipă peștele se va zvârcoli și va rupe firul. Dar precauțiile erau în acest caz de prisos. Din prima zi, după cum o și spusese, doctorul Sarrasin, care voia înainte de orice să se ferească de neajunsurile unui proces, fusese gata pentru un aranjament. Când, în sfârșit, Mr. Sharp crezu că, potrivit expresiei celebre, a sosit momentul psihologic, sau că, în limbajul său mai puțin nobil, clientul era «fierat atât cât trebuie», își descoperi dintr-o dată bateriile și propuse o tranzacție imediată. Se prezenta un om bine intenționat, bancherul Stilbing, care se oferea să rezolve diferendul dintre părți numărând fiecareia două sute cincizeci de milioane și luând drept comision doar excedentul jumătății de miliard, adică douăzeci și sapte de milioane.

Doctorul Sarrasin l-ar fi îmbrățișat pe Mr. Sharp când veni să-i supună această ofertă, care, în definitiv, i se părea încă superbă. Era gata să semneze, nu voia decât să semneze, ar fi ridicat pe deasupra statui de aur bancherului Stilbing, solicitorului Sharp, întregii mari finanțe și întregii proceduri a Regatului Unit.

Actele erau întocmite, martorii adunați, mașinile de timbrat de la Somerset House gata să intre în funcțiune. Herr Schultze se predase. Sharp răpindu-i orice posibilitate de scăpare putuse să se convingă cutremurându-se că dacă ar fi avut de-a face cu un adversar de mai proastă calitate umană decât doctorul Sarrasin ar fi rămas doar cu cheltuielile. Totul se isprăvi

repede. În schimbul mandatului lor formal și al acceptării unor părți egale, cei doi moștenitori primiră câte un cec de o sută de mii de lire sterline, plătibil la prezentare și promisiuni de rezolvare definitivă îndată ce se vor fi săvârșit formalitățile legale.

Astfel se încheie, întru cea mai mare glorie a superiorității anglo-saxone, această uimitoare afacere.

Se spune că în aceeași seară, cinând la Cobden-Club cu amicul său Stilbing, Mr. Sharp bău un pahar de șampanie în sănătatea doctorului Sarrasin, altul în sănătatea profesorului Schultze și, isprăvind sticla, lăsă să-i scape această exclamație indiscretă:

— Ura!... Rule Britania!¹⁷ ... Numai noi contăm deocamdată!...

Adevărul este că bancherul Stilbing își considera gazda drept un biet om care, pentru douăzeci și șapte de milioane, ratase o afacere de cincizeci. În fond, profesorul gândeau la fel, de vreme ce el, Herr Schultze, fusese nevoit să acorde orice fel de aranjament! Si ce nu s-ar fi putut face cu un om ca doctorul Sarrasin, un celt usuratic, schimbător și, desigur, vizionar!

Profesorul auzise despre proiectul rivalului său, care voia să întemeieze un oraș francez în condiții de igienă morală și fizică menite să dezvolte toate calitățile rasei umane și să formeze tinere generații puternice și curajoase. Această idee i se părea absurdă și, după părerea lui, trebuia să eșueze, fiind contrară legii progresului, care decreta prăbușirea rasei latine, aservirea ei de către rasa saxonă și, mai târziu, dispariția ei totală de pe suprafața pământului. Aceste rezultate puteau fi compromise dacă programul doctorului ar fi început să se realizeze și cu atât mai mult dacă s-ar fi putut crede în succesul lui. Era deci de datoria oricărui saxon, în interesul general și pentru a urma o lege de neînfrânt, să zădărnicească, dacă-i stătea în puteri, un plan atât de nebunesc. În împrejurările de față era limpede că el, Schultze, M.D. «privat docent» de chimie la Universitatea din Iena, cunoscut prin numeroasele sale lucrări comparative asupra diferitelor rase – lucrări în care se demonstra că rasa germanică trebuia să le absoarbă pe toate celelalte – era limpede că el era desemnat în mod special de marea forță mereu creatoare și destructiva a naturii pentru a nimici pe acești pigmei care se revoltau împotriva ei. De o veșnicie era stabilit că Thérèse Langévol se va căsători cu Martin Schultze și că într-o zi, cele două naționalități aflându-se față în față în persoana doctorului francez și cea a

profesorului german, acesta din urmă îl va zdrobi pe cel dintâi. Pusese de pe acum mâna pe jumătate din averea doctorului. Era instrumentul care-i trebuia.

Dealtfel, acest proiect nu era pentru Herr Schultze decât foarte secundar; el nu făcea decât să se adauge acelora mult mai vaste privind nimicirea tuturor popoarelor care ar refuza să se contopească cu poporul german și să se reunească în Vaterland¹⁸. Totuși, vrând să cunoască temeinic – dacă se poate spune că aveau un temei – planurile doctorului Sarrasin, al cărui inamic neînduplecăt se considera încă de pe acum, Schultze pătrunse la Congresul Internațional de Igienă și-i urmări cu asiduitate lucrările. Ieșind de la o ședință, câțiva membri, printre care se afla însuși doctorul Sarrasin, îl auziră într-o zi declarând că va construi, în același timp cu France-Ville, un oraș întărit care nu va lăsa să subziste acest furnicar absurd și anormal.

— Nădăjduiesc, adăugase el, că experiența pe care o vom face va sluji drept exemplu întregii lumi!

Bunul doctor Sarrasin, oricât de mult ar fi iubit omenirea, n-avea nevoie să i se spună că nu toți semenii săi meritau numele de filantropi. El își notă cu grijă aceste cuvinte ale adversarului său, gândind, ca orice om cu cap, că nicio amenințare nu trebuie nesocotită. După câțiva timp, scriindu-i lui Marcel și invitându-l să-l ajute la realizarea planului său, îi relată acest incident și-i făcu portretul lui Herr Schultze, ceea ce îl determină pe Tânărul alsacian să-și spună că doctorul va avea un dușman de temut. Și cum doctorul adăuga: «Vom avea nevoie de oameni tari și energici, de savanți întreprinzători nu numai pentru a construi ci și pentru a ne apăra». Marcel îi răspunse: «Dacă nu pot să particip de îndată la întemeierea orașului dumneavoastră, fiți încredințat că mă veți găsi când va fi nevoie. Nu-l voi pierde din vedere pe acest Herr Schultze, pe care-l descrieți atât de bine. Calitatea mea de alsacian îmi dă dreptul să mă ocup de treburile lui. De aproape sau de departe, vă sunt credincios. Dacă, prin imposibil, veți rămâne câteva luni sau chiar câțiva ani fără vești de la mine, nu vă neliniștiți. De departe sau de aproape, voi fi stăpânit de un singur gând: să lucrez pentru dumneavoastră și, în consecință, să slujesc Franța.»

Capitolul V

Cetatea Oțelului

Locurile și timpurile s-au schimbat. Sunt cinci ani de când moștenirea Begumei e în mâinile celor doi moștenitori și ne aflăm acum în Statele Unite, la sud de Oregon, la zece leghe de litoralul Pacificului. Acolo se întinde un ținut încă necultivat, prost hotărnicit între cele două puteri limitrofe și care formează un fel de Elveție americană.

Elveție, într-adevăr, dacă privești doar piscurile abrupte înălțate spre cer, văile adânci care despart lungi lanțuri de munți, aspectul grandios și sălbatic al locurilor văzute de sus.

Dar această falsă Elveție nu este, ca Elveția europeană, menită îndeletnicirilor pașnice ale păstorului, călăuzei și hotelierului. Nu e decât un decor alpestru, o scoartă de roci, pământ și pini seculari așezată pe un bloc de fier și cărbune.

Dacă turistul ajuns prin aceste singurătăți vrea să asculte zgomotele naturii, el nu aude, ca pe potecile Oberlandului¹⁹, murmurul armonios al vieții împălit cu adâncă tăcere a muntelui. El surprinde în depărtare loviturile surde ale ciocanului cu aburi și, chiar sub picioarele sale, detunăturile înăbușite ale exploziilor. Se pare că pământul e amenajat ca subsolul unui teatru, că aceste roci gigantice sună a gol și că pot dintr-o clipă într-alta să se prăbușească în adâncuri misterioase.

Drumurile, asfaltate cu cenușă vulcanică și cu coș, se înfășoară pe coastele munților. Sub tufele de iarba gălbuie, grămăjoare de zgură, împestrițate cu toate culorile prismei, strălucesc aidoma unor ochi de șopârlă. Ici și colo, o veche mină, părăsită, părăduită de ploi, năpădită de mărăcini, își cască gura – prăpastie fără fund – asemenea craterului unui vulcan stins. Văzduhul e îmbibat de fum și apăsa ca o mantie întunecată asupra pământului. Nicio pasare nu-l străbate, până și insectele par să-l ocolească și nimeni nu-și amintește să fi văzut pe aici vreun fluture.

Înșelătoare Elveție! La limita ei nordică, acolo unde contraforturile munților se contopesc cu câmpia, se deschide, între două lanțuri de coline sterpe, ceea ce se numea, până în 1871, «desertul roșu», din pricina culorii solului impregnat de oxizi de fier, și ceea ce se numește astăzi Stah'field, «câmpul de oțel».

Imaginați-vă un platou de cinci, șase leghe pătrate, nisipos, presărat cu pietre, uscat și pustiut ca albia unei foste mări interioare. Natura nu făcuse

nimic pentru a însuflareți această pustă, pentru a-i da viață și mișcare, dar omul a desfășurat dintr-o dată o energie fără egal.

Pe câmpia goală și stâncoasă au apărut, în cinci ani, opt-sprezece orașele de muncitori, cu căsuțe de lemn uniforme și cenușii aduse gata fabricate de la Chicago și adăpostind o numeroasă populație de lucrători de nădejde.

În centrul acestui pâlc de orașele, chiar la picioarele coalsbuttsurilor – inepuizabili munți de cărbune de pământ – se înalță o masă întunecoasă, colosală, stranie, o aglomerare de clădiri de forme regulate, străpunse de ferestre simetrice, cu acoperișuri roșii, deasupra căror crește o pădure de coșuri cilindrice, care aruncă printr-o mie de guri torente continue de vapori funinginoși. Cerul este voalat ca de o cortină neagră pe care se ivesc pentru o clipă fulgere iuți, roșii. Vântul aduce un muget îndepărtat, asemănător celui al tunetului sau al valurilor dezlănțuite, dar mai regulat și mai grav.

Această masă este Stahlstadt, Cetatea Oțelului, orașul german, proprietatea personală a lui Herr Schultze, fostul profesor de chimie de la Iena, devenit, datorită milioanelor Begumei, cel mai mare prelucrător al fierului și, în mod special, cel mai mare constructor de tunuri al celor două lumi²⁰.

El toarnă, într-adevăr, tunuri de toate formele și de toate calibrele, cu țeava netedă sau ghintuită, cu chiulasa mobilă sau fixă, pentru Rusia și pentru Turcia, pentru România și pentru Japonia, pentru Italia și pentru China, dar mai ales pentru Germania.

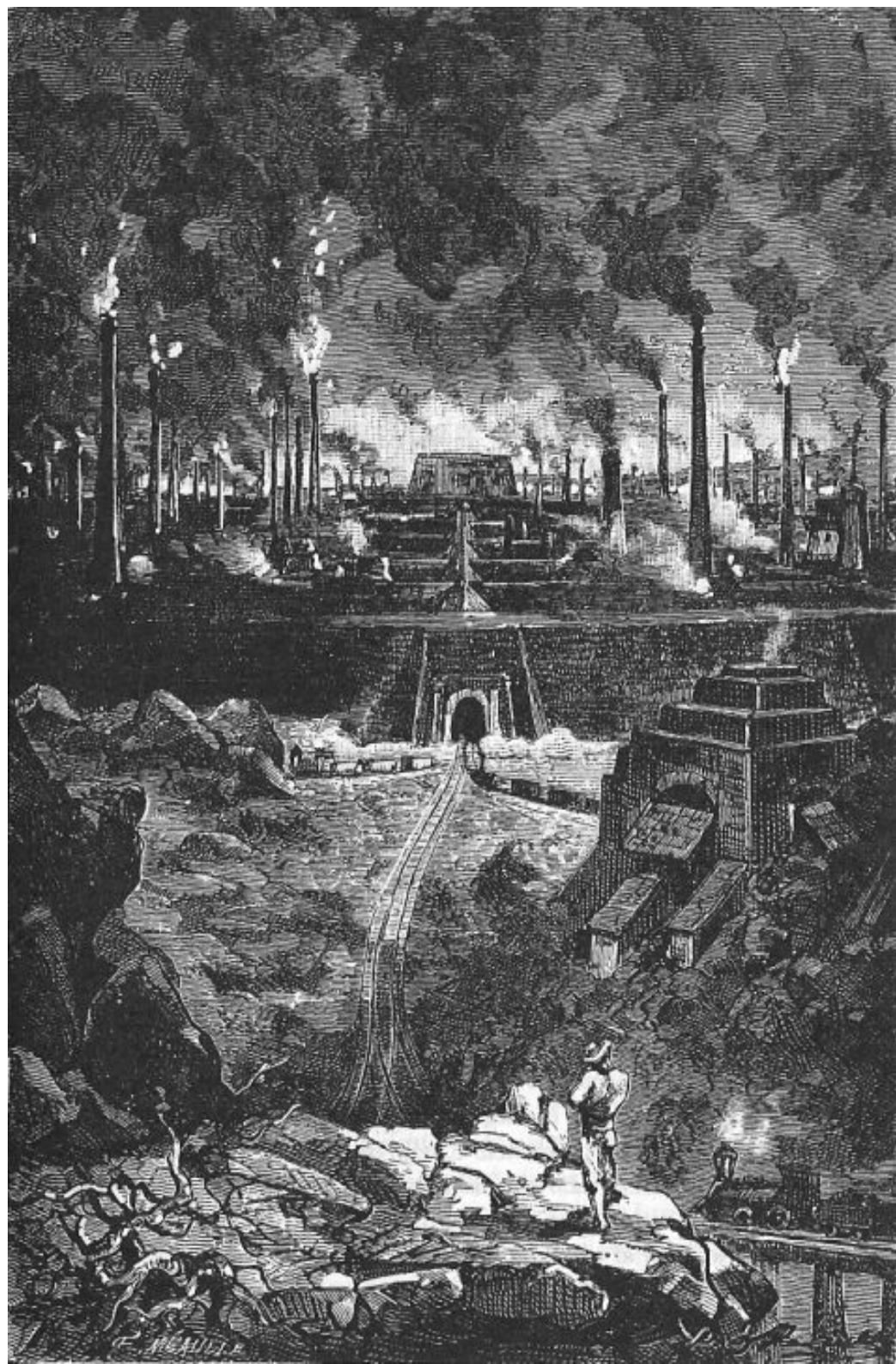
Grație puterii unui capital imens, o aşezare uriașă, un adevărat oraș, care este în același timp o uzină model, a ieșit din pământ ca prin minune. Treizeci de mii de muncitori, cei mai mulți germani de origine, au fost aduși să-i populeze suburiile. În câteva luni, produsele sale și-au câștigat, grație zdrobitoarei lor superiorități, o celebritate universală.

Profesorul Schultze extrage minereul de fier și cărbunele din propriile sale mine. El le transformă pe loc în oțel. Si tot pe loc face din oțel tunuri.

El izbutește să realizeze mai mult decât oricare dintre concurenții săi. În Franța se obțin lingouri de oțel de patruzeci de mii de kilograme, în Anglia a fost fabricat un tun de fier forjat de o sută de tone. La Essen, domnul Krupp a reușit să toarne blocuri de oțel de cinci sute de mii de kilograme. Herr Schultze nu cunoaște limite: cereți-i un tun de o greutate oarecare și

oricât de puternic și vă va livra acest tun, strălucind ca un ban nou, la data stabilită.

Dar vă va cere un preț strașnic! Se pare că cele două sute cincizeci de milioane din 1871 n-au făcut decât să-i deschidă pofta.

În industria tunurilor, ca și în orice alt domeniu, ești puternic atunci când ești în stare de ceea ce nu-s în stare alții. Și trebuie să spunem că tunurile lui Herr Schultze nu numai că ating dimensiuni fără precedent, dar, dacă se pot deteriora prin întrebuițare, nu fac explozie niciodată. Oțelul din Stahlstadt pare să aibă proprietăți speciale. Circulă în această privință legende despre aliaje misterioase, despre secrete chimice. Sigur e doar faptul că nimeni nu știe despre ce e vorba.

E sigur, de asemenea, că la Stahlstadt secretul este păstrat cu multă grijă. În acest colț izolat al Americii septentrionale, încurajat de deșerturi, izolat de lume printr-un meterez de munți, situat la cinci sute de mile de cele mai apropiate cătune, ai căuta zadarnic vreo urmă a acelei libertăți care a întemeiat puterea republicii Statelor Unite²¹.

Ajungând sub zidurile Stahlstadtului, nu încercați să pătrundeți prin vreuna dintre porțile masive care îintrerup din loc în loc linia șanțurilor și a fortificațiilor. Cel mai neînduplecător consemn v-ar respinge. Trebuie să coborâți în vreuna dintre suburbii. Nu veți intra în Cetatea Oțelului, decât dacă aveți cuvântul de ordine, formula magică sau, cel puțin, o autorizație timbrată, semnată și parafată după toate regulile.

Un Tânăr muncitor care sosea la Stahlstadt într-o dimineață de noiembrie avea, fără îndoială, această autorizație, căci, după ce-și lăsa la han o mică valiză de piele uzată, se îndreptă pe jos către poarta cea mai apropiată.

Era un bărbat înalt, bine zidit, îmbrăcat neglijent, după moda pionierilor americanii, cu o bluză largă, o cămașă de lână fără guler și pantaloni de catifea băgați în cizme. Își trăsese pe ochi pălăria mare de pâslă, ca pentru a ascunde mai bine praful de cărbune care-i impregna pielea, și mergea cu un pas elastic, fluierând în barba lui neagră.

Ajuns la ghișeu, Tânărul îi arăta șefului de post o foaie imprimată și fu primit imediat.

— Ordinul dumitale poartă adresa contramaistrului Seligmann. Sectorul K, strada IX, atelierul 743, spuse subofițerul. Trebuie să iei la dreapta, pe drumul de pe zid, până la borna K, și să te prezintă portarului... Cunoști regulamentul? Ești expulzat dacă intri în alt sector, adăugă el în clipa în care nou venit se îndepărta.

Tânărul urmă direcția care îi fusese indicată și se angaja pe drumul de pe zid. La dreapta lui era un șanț pe marginea căruia patrulau santinelele. La

stânga, între marele drum circular și masa clădirilor, se zărea mai întâi linia dublă a căii ferate de centură; apoi un al doilea zid, asemănător celui exterior, ceea ce preciza configurația Cetății Oțelului.

Era configurația unei circumferințe ale cărei sectoare, mărginită ca niște raze de o linie fortificată, erau cu totul independente unele de altele, cu toate că erau înconjurate de un zid și un sănț comun.

Tânărul muncitor ajunse curând la borna K, așezată la marginea drumului, în fața unei porți monumentale deasupra căreia se afla aceeași literă săpată în piatră, și se prezenta portarului.

De data aceasta, în loc de un soldat, dădu peste un invalid cu un picior de lemn și cu o medalie pe piept.

Invalidul examină foaia, puse pe ea un nou timbru și zise:

— Drept înainte. A noua stradă la stânga.

Tânărul trecu și această a doua linie fortificată și ajunse, în sfârșit, în sectorul K. Drumul care pornea de la poartă era axa sectorului. De fiecare parte se aliniau în unghi drept șiruri de construcții uniforme.

Zgomotul mașinilor devenise asurzitor. Aceste clădiri cenușii, străpunse de mii de ferestre, păreau mai mult monștri vii decât lucruri neînsuflețite. Dar noul venit era obișnuit pesemne cu acest spectacol, căci nu-i dădu nici cea mai mică atenție.

În cinci minute, el găsi strada IX, atelierul 743 și intră într-un mic birou plin de dosare și registre unde se afla contramaistrul Seligmann.

Acesta luă foaia prevăzută cu toate vizele, o verifică și, privindu-l din nou pe Tânărul muncitor, îl întrebă:

— Angajat ca topitor?... Pari cam Tânăr...

— Vârstă nu contează, răspunse celălalt. Voi avea curând douăzeci și șase de ani și am lucrat într-o topitorie timp de șapte luni... Dacă vă interesează, pot să vă arăt certificatele pe baza cărora am fost angajat la New York de către șeful personalului.

Tânărul vorbea nemetește cu ușurință, dar cu un ușor accent care păru să trezească neîncrederea contramaistrului.

— Ești alsacian? îl întrebă el.

— Elvețian... din Schaffhouse. Iată hârtiile mele.

Scoase un portofel de piele și-i arăta contramaistrului un pașaport, un livret, diverse certificate.

— Bine. În definitiv, ești angajat și trebuie doar să-ți arăt locul dumitale de muncă, spuse Seligmann, liniștit în urma acestei desfășurări de documente oficiale.

Înscrise într-un registru numele Johann Schwartz, pe care-l copie de pe foaia de angajare, dădu Tânărului o legitimație albastră purtând numărul 57.938 și adăugă:

— Trebuie să fii la poarta K în fiecare dimineață la ora șapte, să prezintă această legitimație, cu care vei putea să treci de incinta exterioară, să iezi din rastelul lojei portarului un jeton de prezență imatriculat cu numărul dumitale și să mi-l arăți la sosire. La ora șapte seara, plecând, vei arunca jetonul într-o cutie așezată la ușa atelierului și care nu e deschisă decât atunci.

— Cunosc sistemul... Se poate locui în incintă? întrebă Schwartz.

— Nu. Trebuie să-ți găsești o locuință în exterior, dar vei putea să mănânci la cantina atelierului pentru o sumă moderată. Salariul dumitale este, la început, de un dolar pe zi. El va crește cu douăzeci la sută pe trimestru... Singura pedeapsă este expulzarea. Ea este pronunțată de mine în prima instanță și de inginer în apel, în urma oricărei infracțiuni la regulament... Vrei să începi de astăzi?

— De ce nu?

— Îți se va socoti numai jumătate de zi, observă contramaistrul. Călăuzindu-l pe Schwartz către o galerie interioară.

Trecuă amândoi printr-un culoar larg, traversără o curte și pătrunseră într-o hală mare, asemănătoare, prin dimensiuni, ca și prin forma construcției sale ușoare, cu peronul unei gări de prim rang. Măsurând-o dintr-o aruncătură de ochi, Schwartz nu putu să-și rețină o tresărire de admiratie profesională.

De fiecare latură a acestei hale, două șiruri de uriașe coloane cilindrice, asemănătoare, ca diametru și înălțime, acelora ale bazilicii Sfântul Petru din Roma, se înălțau până la bolta de sticlă pe care o străpungeau dintr-o parte înaltă. Erau coșurile a tot atâtor cuptoare de topit, zidite la temelie. Cincizeci în fiecare sir.

La un capăt, locomotivele aduceau în fiecare clipă vagoane încărcate cu lingouri de fontă care alimentau cuptoarele. La celălalt, vagoane goale primeau și transportau această fontă prefăcută în oțel.

Operația topirii are drept scop efectuarea acestei metamorfoze. Echipe de ciclopi pe jumătate goi, înarmați cu un lung cârlig de fier, munceau într-un ritm viu.

Lingourile de fontă, aruncate într-un cuptor căptușit cu o îmbrăcăminte de zgură, erau supuse la început unei temperaturi ridicate. Pentru a se obține fier, trebuia să se amestece această fontă îndată ce se muia în suficientă măsură. Pentru a se obține oțel – această carbură de fier atât de asemănătoare și totuși atât de deosebită de ruda sa prin proprietățile sale – se aștepta ca fonta să devină fluidă, avându-se grijă să se mențină cuptorul încins. Atunci, cu capătul cârligului său, topitorul frământa și rostogolea pe toate părțile masa metalică; o învârtea și o întorcea în mijlocul flăcărilor; apoi, în momentul precis în care, prin amestecul cu zgura, această masă atingea un anumit grad de rezistență, o împărțea în patru bule sau «lupe» spongioase, pe care le dădea, pe rând, ajutorilor-ciocănari.

Operația continua chiar pe axa halei. În fața fiecărui cuptor, un ciocan uriaș, pus în mișcare de aburii unei căldări verticale situate chiar în coș, dădea de lucru unui muncitor forjor. Armat din cap până-n picioare cu cizme și mâncare de tablă, apărat de un șorț gros de piele, cu o mască de pânză metalică, acest cuirasier al industriei apuca cu vîrful cleștilor săi lungi lupa incandescentă și o punea sub ciocan. Bătută și rebătută sub greutatea acestei mase enorme, ea elibera ca un burete materiile impure cu care era îmbibată, într-o ploaie de scânteи și împroșcături.

Cuirasierul o dădea ajutoarelor sale ca s-o bage din nou în cuptor și, odată reîncălzită, să o bată din nou.

În imensitatea acestei făurării monstruoase era o mișcare neîntreruptă, cascade de curele fără sfârșit, lovitură crude pe fondul grav al unei sforăielor continue, focuri de artificii, de paie roșii, luciri orbitoare de cuptoare încinse până la alb. În mijlocul acestor mugete și furii ale materiei supuse, omul părea aproape un copil.

Și, totuși, zdraveni băieți topitorii ăștia! Să frământă cu cârligul, într-o căldură toridă, o pastă metalică de două sute de kilograme, să rămâi mai multe ore cu ochii ațintiți asupra acestui fier incandescent, care orbește, este un regim teribil, care te uzează în zece ani.

Ca pentru a arăta contramaistrului că e capabil să suporte acest regim, Schwartz își scoase bluza și cămașa de lână și, dezgolind un tors atletic, pe

care se desenau toți mușchii, luă cârligul unuia dintre topitori și începu să manevreze.

Văzând că-și îndeplinește foarte bine treaba, contramaistrul nu întârzie să se întoarcă la biroul său.

Tânărul muncitor continuă să topească blocuri de fontă până la ora mesei. Dar, fie că muncise cu prea multă ardoare, fie că neglijase să-și ia de dimineață hrana substanțială pe care o cerea o asemenea desfășurare de forțe, păru istovit. Într-atât de istovit, încât șeful de echipă îi spuse:

— Nu ești făcut pentru munca asta, băiete. Ai face mai bine să ceri imediat o schimbare de sector. Mai târziu n-o să ți-o acorde nimeni.

Schwartz protestă. Nu era decât o oboseală trecătoare! Putea să muncească și el ca și ceilalți!...

Şeful de echipă își întocmi totuși raportul, și Tânărul fu chemat de îndată la inginerul-șef.

Acest personaj îi examină hârtiile, clătină din cap și-l întrebă pe un ton inchizitorial:

— Ai fost, într-adevăr, topitor în Brooklyn?

Schwartz își aplecă privirea, rușinat.

— Văd că trebuie să mărturisesc, spuse el. Munceam la turnătorie și am vrut să încerc la topitorie în speranța unei măriri de salariu.

— Toți sunteți la fel! ridică inginerul din umeri. La douăzeci și cinci de ani, vreți să știți ceea ce un om de treizeci și cinci nu face decât în mod excepțional!... Cel puțin, ești bun turnător?

— De două luni intrasem în prima clasă.

— În cazul acesta, ai fi făcut mai bine să rămâi acolo! Aici ai să începi dintr-o treia. Și încă te poți socoti fericit că ți-am usurat această schimbare de sector!

Inginerul scrise câteva cuvinte pe un bilet de liberă trecere, expedie o depeșă și spuse:

— Dă înapoi jetonul și, când pleci din divizie, mergi direct în sectorul O, la biroul inginerului-șef. E înștiințat.

Aceleași formalități care-l opriseră pe Schwartz la poarta sectorului K îl primiră și în sectorul O. Ca și de dimineață, fu interogat, admis, trimis unui șef de atelier care-l introduce într-o sală de turnătorie. Munca era aici mai tăcută și mai metodică.

— Nu-i decât o mică galerie pentru turnarea pieselor de 42, îi spuse contramaistrul. Numai lucrătorii din prima clasă au acces în halele de turnare a tunurilor mari.

«Mica» galerie n-avea mai puțin de o sută cincizeci de metri lungime și șaizeci și cinci lățime. După socoteala lui Schwartz, ea trebuia să încălzească cel puțin șase sute de creuzete, aşezate câte patru, câte opt sau câte douăsprezece, după dimensiuni, în cuptoarele laterale.

Tiparele menite să primească oțelul topit erau plasate pe axa galeriei, într-o tranșee. De fiecare parte a tranșeii, o macara mobilă, alunecând pe şine, deplasa aceste uriașe greutăți acolo unde era nevoie. Ca și în halele de topitorie, pe la un capăt soseau blocurile de oțel topit, iar pe la celălalt plecau tunurile ieșite din tipare.

Lângă fiecare tipar, un om înarmat cu o vargă de fier supraveghează temperatura creuzetelor.

Procedeele pe care Schwartz le văzuse în alte părți erau folosite aici cu o mare perfecțiune.

În momentul turnării, un clopot dădea de veste tuturor supraveghetorilor creuzetelor. Imediat, mergând cu un pas egal și riguros măsurat, muncitori de aceeași talie, purtând pe umeri o bară de fier în poziție orizontală, veneau să se aşeze, doi câte doi, în fața fiecărui cuptor.

Un ofițer înarmat cu un fluier, ținând în mâna cronometrul său, care indică și fracțiunile de secundă, se instala lângă un tipar aflat în vecinătatea tuturor cuptoarelor în funcțiune. De fiecare parte, conducte de pământ refractar acoperit cu tablă convergeau, coborând în pantă ușoară, până la un vas, în formă de pâlnie, aşezat chiar deasupra tiparului. Ofițerul fluiera o dată. Imediat, un creuzet scos din foc cu un clește era atârnat de bara de fier a muncitorilor opriți în fața primului cuptor. Fluierul începea atunci o serie de modulații și cei doi oameni goleau în cadență conținutul creuzetului în conductă corespunzătoare. Apoi aruncau într-un vas recipientul gol și încins.

Fără întrerupere, la intervale socotite astfel ca turnarea să fie absolut regulată și constantă, echipele celorlalte cuptoare acționau succesiv la fel.

Precizia mișcărilor era atât de extraordinară, încât, în zecimea de secundă fixată de ultimul fluierat, ultimul creuzet era golit și aruncat în vas. Această manevră perfectă părea să se datorească mai degrabă unui mecanism orb decât colaborării a o sută de voințe umane. O disciplină inflexibilă, puterea

obișnuinței și forța unei măsuri muzicale izbuteau totuși să înfăptuiască acest miracol.

Schwartz părea obișnuit cu un asemenea spectacol. El fu cuplat cu un muncitor cam de aceeași talie, încercat la o turnare mai puțin importantă și recunoscut drept un excelent practician. La sfârșitul zilei, șeful de echipă îi făgădui chiar o avansare rapidă.

La ora șapte seara, abia ieșit din sectorul O și din incinta exterioară, se duse să-și ia valiza de la han. Urmă apoi unul dintre drumurile exterioare și, ajungând la un grup de clădiri pe care le ochise de dimineață, găsi cu ușurință o cameră la o femeie care «primea în pensiune».

După cină, Tânărul muncitor nu fu văzut pornind în căutarea unei braserii. El se-nchise în cameră, scoase din buzunar o bucată de oțel, dosită, fără îndoială, din hala topitoriei, și o bucată de pământ de creuzet din sectorul O, apoi le cercetă cu deosebită grija la lumina unei lămpi fumegânde.

Pe urmă luă din valiză un caiet mare, cartonat, îi răsfoi paginile acoperite cu note, formule și calcule și scrise ceea ce urmează într-o franțuzească curată, dar, pentru mai multă siguranță, într-un cifru a cărui cheie o cunoștea el singur:

10 noiembrie – Stahlstadt – Nimic deosebit la fierărie, în afara, bineînțeles, de alegerea a două temperaturi diferite și relativ joase pentru încălzire și reîncălzire, după regulile stabilite de Cernov²². Cât despre turnare, ea se face după procedeul Krupp, dar într-o cadență cu adevărat admirabilă. Această precizie a manevrei provine din simțul muzical înnăscut al rasei germanice. Englezii nu vor atinge niciodată această perfecțiune: le lipsește urechea, dacă nu și disciplina. Francezii pot s-o egaleze cu ușurință, ei care sunt primii dansatori ai lumii. Până aici, deci, nimic misterios în succesele atât de remarcabile ale acestei fabricații. Probele de minereu pe care le-am strâns pe munte sunt simțitor analoge alor noastre. Specimenele de cărbune sunt, desigur, foarte frumoase și de o calitate eminentă metalurgică, dar fără nimic deosebit și ele. E neîndoienic că fabricația Schultze are o grija specială de a curăța aceste materii prime de orice amestec străin și de a le folosi doar într-o stare de deplină puritate. Dar și acesta e un rezultat ușor de obținut. Nu mai rămâne, deci, pentru a intra în stăpânirea tuturor elementelor problemei, decât să se determine compoziția pământului refractar din care sunt făcute creuzetele și

conductele de turnare. Această țintă atinsă, și echipele noastre de turnători disciplinate cum se cuvine, nu văd de ce n-am face și noi ceea ce se face aici! Cu toate acestea, n-am văzut încă decât două sectoare din cel puțin douăzeci și patru, fără a mai pune la socoteală organismul central, departamentul planurilor și modelelor, cabinetul secret! Ce naiba pun la cale în această cavernă? De ce anume trebuie să se teamă prietenii noștri, după amenințările formulate de Herr Schultze când a intrat în posesia moștenirii?

Isprăvind cu aceste semne de întrebare și destul de obosit după ziua de muncă, Schwartz se dezbrăcă, se strecură într-un pătuț atât de inconfortabil cât poate fi un pat german – ceea ce nu-i puțin lucru – își aprinse o pipă și începu să citească o carte veche. Dar gândul său părea să zboare aiurea. Țâșniturile de fum mirosoitor se succedau în cadență, făcând «Pff!... Pff!... Pff!... Pff!»

Până la urmă lăsă cartea și rămase visător multă vreme, absorbit parcă de rezolvarea unei probleme dificile.

— Ah! strigă el în sfîrșit, de s-ar amesteca diavolul în persoană și tot voi descoperi secretul lui Herr Schultze și, mai ales, ce pune la cale împotriva scumpului meu France-Ville!

Schwartz adormi pronunțând numele doctorului Sarrasin, dar, în somnul său, pe buze îi reveni numele micii Jeanne. (Amintirea fetiței îi rămăsese neștirbită, cu toate că Jeanne, de când n-o mai văzuse, devenise o Tânără domnișoară.) Acest fenomen se explică foarte simplu prin legile obișnuite ale asociației de idei: numele doctorului îl cuprindea și pe acela al ficei sale, asociație prin contiguitate. Iată de ce, trezindu-se cu numele Jeannei în gând, Schwartz, sau mai bine-zis Marcel Bruckmann, nu se miră și văzu în acest fapt o nouă dovdă a superiorității principiilor psihologice ale lui Stuart Mill²³.

Capitolul VI

Puțul Albrecht

Doamna Bauer, femeia care-l găzduia pe Marcel Bruckmann, elvețiană din naștere, era văduva unui muncitor, mort, în urmă cu patru ani, într-unul din acele cataclisme care fac din viața minerilor o necurmată bătălie. Uzina îi dădea o mică pensie anuală de treizeci de dolari, căreia i se adăugau chiria

unei camere mobilate și salariul adus acasă în fiecare duminică de băiețașul ei, Carl.

Cu toate că abia împlinise treisprezece ani, Carl era folosit în mină pentru a deschide și închide, la trecerea vagonetelor de cărbuni, una dintre acele porți de aer care sunt indispensabile ventilației galeriilor, forțând curentul să urmeze o direcție dinainte stabilită. Casa închiriată de maică-sa aflându-se prea departe de puțul Albrecht pentru ca să se poată întoarce în fiecare seară, i se dăduse pe deasupra o mică funcție nocturnă chiar în adâncul minei. Era însărcinat să păzească și să țesale șase cai în grajdul lor subteran, cât timp rândașul urca la suprafață.

Viața lui Carl se scurgea deci aproape în întregime la cinci sute de metri sub scoarța terestră. Ziua stătea de gardă lângă poarta de aer; noaptea dormea pe paie, lângă cai. Numai duminica dimineața se întorcea la lumină și putea să se bucure câteva ceasuri de acest patrimoniu al tuturor oamenilor: soarele, cerul albastru și surâsul matern.

După cum vă puteți închipui, când ieșea din puț, după o săptămână, aspectul lui nu era tocmai cel al unui Tânăr «gomos». Semăna mai curând cu un gnom de feerie, cu un coșar sau cu un papuaș. Doamna Bauer își pierdea de obicei o oră întreagă ca să-l curățe, cu mare cheltuială de apă caldă și săpun. Apoi îl îmbrăca într-un costum de postav gros, verde, croit dintr-o haină rămasă de la taică-său, costum pe care-l scotea din adâncurile dulapului de brad. Din acest moment și până seara, nu se mai sătura să-și admire băiatul, găsind că-i cel mai frumos din lume.

Eliberat de veșmântul său de cărbune, Carl nu era, într-adevăr, mai urât ca un altul. Părul blond și mătăsos, ochii blânci, albaștri, se potriveau cu tenul său de o albeță excesivă. Era însă prea mic pentru vîrsta sa. Această viață fără soare îl făcea anemic ca o lăptucă. Probabil că numărătorul de globule al doctorului Sarrasin ar fi descoperit în sângele micului miner o cantitate cu totul insuficientă de monedă hematică.

Ca moral, era un copil tăcut, flegmatic, cuminte, cu un pic din acea mândrie pe care o dău tuturor minerilor simțul continuei primejdii, obișnuința muncii de fiecare zi și satisfacția dificultăților învinse.

Marea lui bucurie era să se aşeze, alături de maică-sa, la masa pătrată care ocupa mijlocul încăperii scunde și să fixeze pe un carton o mulțime de insecte oribile pe care le aducea din măruntaiile pământului. Atmosfera călduță și neschimbată a minelor are fauna sa caracteristică, puțin cunoscută

de naturaliști, după cum pereții umezi de cărbune au flora lor stranie de mușchi verzui, ciuperci neclasificate și fulgi amorfi. Este ceea ce remarcase inginerul Maulesmülhe, entomolog pasionat, care-i promisese lui Carl un taler pentru fiecare exemplar dintr-o specie nouă. Perspectivă aurită, care-l făcuse la început pe băiat să cerceteze cu grijă toate colțurile minei. Până la urmă ajunsese un adevărat colecționar. Așa că acum căuta insectele pentru colecția lui personală.

Carl nu-și mărginea afecțiunea la păianjeni și scolopendre. În singurătatea sa înnodase legături prietenești cu doi lileci și cu un șoarece. Dacă ar fi fost să-l crezi, aceste trei animale erau cele mai înțelepte și mai iubitoare din lume; mai spirituale chiar decât caii cu păr lung, mătăsos și cu crupa lucitoare, despre care băiatul nu vorbea totuși decât cu admirărie.

Era mai cu seamă Blair-Athol, decanul grajdului, un bătrân filosof, coborât de şase ani la cinci sute de metri sub nivelul mării și care nu mai revăzuse lumina zilei. Acum era aproape orb. Dar cât de bine cunoștea labirintul subteran! Cum știa să ia la dreapta sau la stânga, trăgându-și vagonetul, fără să se însere vreodată cărui cu un pas! Cum se oprea exact în fața porților de aer, așteptând să fie deschise! Cât de prietenește necheza, dimineața și seara, la ora hotărâtă pentru hrană! și cât era de bun, mângâietor și tandru!

— Crede-mă, mamă, când mă apropii de el, mă sărută de-a binelea, frecându-și obrazul de-al meu, spunea Carl. și e foarte comod că are un orologiu în cap! Fără el, n-am ști toată săptămâna dacă-i noapte sau zi, seară sau dimineață!

Așa sporovăia băiatul, și doamna Bauer îl asculta cu încântare. Îl iubea pe Blair-Athol ea însăși, cu aceeași afecțiune, și nu uita niciodată să-i trimite o bucațică de zahăr. Ce n-ar fi dat să-l vadă pe acest bătrân servitor, pe care-l cunoscuse și bărbatul său, și totodată să viziteze locul sinistru unde fusese regăsit după explozie cadavrul bietului Bauer, înnegrit, ars de grizu²⁴-ul aprins... Dar femeile nu au acces în mină și trebuia să se mulțumească cu descrierile fiului său.

Ah, o cunoștea ea bine această mină, această imensă gaură neagră de unde nu i se mai întorsese soțul! De câte ori nu așteptase lângă această gură căscată, cu un diametru de opt-sprezece picioare²⁵, de câte ori nu urmărise cu privirea, de-a lungul zidăriei de pietre, coliviile agățate de cablul lor și

suspendate de scripeți de oțel, de câte ori nu vizitase construcția exterioară, clădirea mașinii cu aburi, cabina pontatorului și toate celelalte! De câte ori nu se încălzise la focul mereu aprins al enormului coș de fier la care minerii, ieșind din prăpastie, își usucă hainele și de la care fumătorii nerăbdători își aprind pipele! Cât îi erau de familiare zgomotul și activitatea acestei porți infernale! Socotitorii care desprind vagonetele încărcate cu cărbuni, agățătorii, alegătorii, spălătorii, mecanicii, fochiștii – îi văzuse și-i revăzuse pe toți la treabă!

Ceea ce nu putuse să vadă și ceea ce vedea bine totuși cu ochii inimii era ceea ce se petrecea când colivia era înghițită de adâncuri, împreună cu ciorchinele de oameni, printre care se afla odinioară soțul său, iar acum unicul ei copil!

Auzea vocile și râsetele lor îndepărându-se, slabind și dispărând. Urmarea cu gândul colivia coborând în tunelul strâmt și vertical la cinci, șase sute de metri – de patru ori înălțimea marii piramide²⁶!... O vedea ajungând, în sfârșit, la capătul cursei și pe oameni grăbindu-se să coboare!...

Iată-i împrăștiindu-se în orașul subteran, luând-o unul la dreapta, altul la stânga; vagonetarii mergând la vagonetele lor; tăietorii, înarmați cu uneltele lor de fier, îndreptându-se către blocul de cărbune pe care trebuie să-l sfârâme; alți mineri înlocuind cu materiale solide comorile de cărbune extras; dulgherii ridicând construcțiile care susțin galeriile rezidite: «cantonierii» întrebuințând căile subterane și punând sinele; zidarii înjghebând boltile...

O galerie centrală pornește din puț, unindu-l, ca un larg bulevard, cu un alt puț, situat la trei, patru kilometri. De acolo se desfac în unghiuri drepte galerii secundare și, pe liniile paralele, galerii de-al treilea ordin. Între aceste căi se ridică ziduri, stâlpi de cărbune sau de stâncă. Și totul e de formă regulată, masiv, solid, negru!...

În acest labirint de străzi, pe cât de late, pe atât de lungi, o întreagă armată de mineri pe jumătate goi se agită, vorbesc, lucrează la lumina lămpilor de siguranță!...

Iată ce-și imagina adesea doamna Bauer, stând singură și visătoare la gura sobei.

În încrucișarea de galerii, ea vedea mai ales una, una pe care o cunoștea mai bine decât pe celelalte, unde micul său Carl deschidea și închidea poarta.

Seară, schimbul de zi urca la suprafață și era înlocuit cu schimbul de noapte. Dar băiatul ei nu-și lua locul în colivie. El se ducea la grajd, îl regăsea pe scumpul său Blair-Athol, îi servea supeul de ovăz și portia de fân; apoi mâncă, la rândul său, puțina hrănă rece pe care i-o trimiteau de sus, se juca puțin cu șoarecele nemîșcat la picioarele sale, cu liliecii care-i zburau greoi prin preajmă și adormea pe așternutul său de paie.

Cât de bine le știa toate astea doamna Bauer și cum înțelegea dintr-un cuvânt toate amănuntele pe care i le dădea Carl!

— Mamă, știi ce mi-a spus ieri domnul inginer Maulesmülhe? A spus că, dacă am să răspund bine la întrebările de aritmetică pe care o să mi le pună într-una din zilele astea, are să mă ia să ţin lanțul de măsurat când ridică planuri în mină cu busola. E vorba să se sape o galerie până la puțul Weber și nu-i deloc ușor să nimerească aşa cum se cuvine!

— A spus asta, într-adevăr, domnul inginer Maulesmülhe! exclamă doamna Bauer, încântată.

Și-l văzu pe băiatul său ţinând lanțul de-a lungul galeriilor, în vreme ce inginerul, cu carnetul în mână, își nota cifrele și, cu ochiul ațintit asupra busolei, stabilea direcția străpungerii.

— Din păcate, reluă Carl, n-am pe nimeni care să-mi explice ceea ce nu înțeleg la aritmetică și mi-e tare teamă că n-am să răspund bine!

Marcel, care fuma tăcut la gura sobei – dreptul său de chiriaș! – se amestecă în discuție:

— Dacă vrei să-mi spui ce te încurcă, poate că aş fi în stare să te lămuresc.

— Dumneata? făcu doamna Bauer cu oarecare neîncredere.

— Desigur. Credeți că nu învăț nimic la cursurile serale? Profesorul e foarte mulțumit de mine și spune că aş putea fi monitorul clasei!

Punând astfel lucrurile la punct, Marcel luă din camera sa un caiet, se instală lângă băiat, îl întrebă ce nu înțeleseră și-i explică atât de limpede încât Carl rezolvă problema cu cea mai mare ușurință.

Din acea zi, doamna Bauer avu mai multă considerație pentru chiriașul său, iar Marcel îl îndrăgi pe micul său camarad.

Alsacianul se arăta a fi un muncitor exemplar și fusese promovat fără întârziere în a doua și apoi în prima clasă. În fiecare dimineată, la ora șapte, se afla la poarta O. În fiecare seară, după cină, se ducea la cursul condus de inginerul Trubner. Geometrie, algebră, desene de oameni sau de mașini – aborda totul cu aceeași ardoare și făcea progrese atât de rapide, încât profesorul fu viu impresionat. Două luni după intrarea sa în uzina Schultze, Tânărul era notat ca una dintre inteligențele cele mai sclipitoare nu numai ale sectorului O, dar ale întregii Cetăți a Oțelului. Un raport al șefului său imediat, înaintat la sfârșitul trimestrului, purta această mențiune formală:

«Schwartz (Johann), 26 de ani, muncitor topitor de prima clasă. Trebuie să-l semnalez administrației centrale ca

find cu totul excepțional din triplul punct de vedere – al cunoștințelor teoretice, al îndemânerii practice și al celui mai caracteristic spirit inventiv».

Era necesară totuși o împrejurare extraordinară pentru ca Marcel să se impună definitiv atenției șefilor săi. Așa cum se întâmplă totdeauna, mai devreme sau mai târziu, această împrejurare se ivi, dar, din nenorocire, în cele mai tragice condiții.

Într-o duminică dimineața, destul de mirat că pendula bate ora zece și micul său prieten nu și-a făcut apariția, Marcel coborî s-o întrebe pe doamna Bauer ce e cu această întârziere. O găsi foarte neliniștită. Carl ar fi trebuit să sosească de cel puțin două ceasuri. Văzând-o tulburată, Marcel se oferi să afle ce s-a întâmplat și porni spre puțul Albrecht.

Pe stradă întâlni mai mulți mineri și-i întrebă dacă l-au văzut pe băiat. După răspunsul lor negativ și după ce schimbară un *Glück auf!* («Să ieși cu bine!»), salutul minerilor germani, Marcel își continuă drumul.

Pe la ora unsprezece ajunse la puțul Albrecht, al cărui aspect nu era tumultuos și animat ca în restul săptămânii. Doar o Tânără «modistă» – nume dat de mineri în glumă și prin contrast alegătoarelor de cărbuni – sporovăia cu pontatorul, pe care datoria îl reținea, chiar în această zi de sărbătoare, la gura puțului.

— L-am văzut ieșind pe micul Carl Bauer, numărul 41902? îl întrebă Marcel pe acest funcționar.

Omul își cercetă lista și clătină din cap negativ.

— Există o altă ieșire din mină?

— Nu. Răsuflătoarea dinspre miazănoapte nu e încă terminată.

— Atunci băiatul e jos?

— Da, și e un lucru, într-adevăr, neobișnuit. Duminica trebuie să rămână în mină doar cei cinci gardieni speciali.

— Pot să cobor ca să aflu?...

— Nu fără autorizație.

— Și dacă-i un accident? interveni «modista».

— Duminica? Imposibil!

— Totuși trebuie să știu ce s-a întâmplat cu băiatul! relua Marcel.

— Adresează-te contramaistrului mașinii cu aburi, în biroul de colo... dacă n-o fi plecat...

Contramaistrul, în costum de duminică, cu un guler tare ca de tablă, întârziase ca să-și isprăvească socotelile. Inteligent și omenos, el împărtășii de îndată neliniștea lui Marcel:

— Să vedem ce este!

Și, dând ordin mecanicului de serviciu să fie gata să desfășoare cablul, se pregăti să coboare în mină împreună cu Tânărul muncitor.

— N-aveți aparate Galibert? îl întrebă acesta din urmă. S-ar putea să ne fie de folos...

— Ai dreptate. Nu se știe niciodată ce se întâmplă în subteran.

Contramaistrul luă dintr-un dulap două rezervoare de zinc, asemănătoare «fântânilor» pe care le poartă în spate vânzătorii de «coc»²⁷ din Paris. Sunt recipiente cu aer comprimat, comunicând cu buzele prin două tuburi de cauciuc al căror capăt de corn se ține între dinți. Se umplu cu ajutorul unor foale speciale, construite în aşa fel încât să se golească complet. Cu nările strânse într-un clește de lemn, poți astfel să pătrunzi fără niciun risc în cea mai irespirabilă atmosferă.

Isprăvindu-și pregătirile, contramaistrul și Marcel intrară în colivie, cablul se desfășură pe scripeți și coborârea începu. La lumina a două mici lămpi electrice, discutau adâncindu-se în măruntaiele pământului.

— Pentru unul care nu-i de meserie, te ții foarte bine, spunea contramaistrul. Am văzut oameni care nu se puteau hotărî să coboare sau să stea ghemuiți ca iepurii în colivie!

— Adevărat? Eu n-am nicio emoție. Ce-i drept, am mai coborât de două, trei ori în mină.

Ajunsă curând în fundul puțului. Gardianul de la punctul de sosire nu-l văzuse pe micul Carl.

Se îndreptară spre grajd. Caii erau singuri și păreau chiar să se plăcătorească grozav. Cel puțin s-ar fi putut trage această concluzie ascultând nechezatul de bun-venit cu care Blair-Athol întâmpină cele trei chipuri omenești. Săculețul de pânză al lui Carl era agățat într-un cui, iar într-un colț, lângă o țesală, se vedea cartea lui de aritmetică.

Marcel observă imediat că lampa nu era nicăieri – o nouă dovdă că băiatul se afla în mină.

— Să fi fost prins de o prăbușire? se întrebă contramaistrul. Puțin probabil! Ce să facă duminica în galeriile de exploatare?

— Poate că s-a dus să caute insecte înainte de a ieși! răsunse gardianul. Are o adevărată pasiune pentru asta!

Băiatul de la grajd, care sosise între timp, confirmă această supozitie. Îl văzuse pe Carl plecând înainte de ora șapte.

Nu mai rămânea decât să se treacă la cercetări metodice. Ceilalți gardieni fură chemeți prin semnale de fluier, își împărțiră toți treaba pe un mare plan al minei și începură explorarea galeriilor de-al doilea și al treilea ordin care le fuseseră repartizate.

În două ceasuri, trecuseră în revistă toate zonele minei și se întâlniră la punctul de sosire. Nicăieri vreo urmă cât de mică de prăbușire, nicăieri de asemenei vreo urmă de a lui Carl. Contramaistrul, influențat poate de o foame crescândă, înclină către opinia că băiatul a trecut neobservat și se află pur și simplu acasă. Dar Marcel, convins de contrariu, insistă să se facă noi cercetări.

— Asta ce-i? întrebă el, arătând pe plan o zonă punctată care, față de precizia detaliilor înconjurătoare, semăna cu acele *terrae ignotae*²⁸ marcate de geografi la hotarele continentelor arctice.

— E zona părăsită provizoriu, din pricina subțierii stratului exploatabil, răsunse contramaistrul.

— O zonă părăsită?... Acolo trebuie să-l căutăm! reluă Marcel, cu o autoritate care-i subjugă pe toți.

Nu întârziară să ajungă la intrarea unor galerii care, după aspectul vâscos și muced al pereților, trebuiau să fie, într-adevăr, abandonate de mai mulți ani. Înaintau de o bucată de vreme fără să fi descoperit nimic suspect, când Marcel, oprindu-i, îi întrebă:

— Nu vă simțiți îngreuiatați? Nu vă doare capul?

— Ba da!

— În ce mă privește, sunt pe jumătate amețit. Trebuie să fie bioxid de carbon!... Pot să aprind un chibrit?

— Aprinde, băiete, nu te sfii, răsunse contramaistrul.

Marcel scoase o cutie din buzunar, aprinse un chibrit și, aplecându-se, apropie de pământ flăcăruia, care se stinse imediat.

— Eram sigur. Fiind mai greu decât aerul, gazul se menține aproape de sol... Nu rămâneți aici – vorbesc de cei care n-au aparate Galibert. Maistre, dacă sunteți de acord, o să continuăm singuri căutarea.

Marcel și contramaistrul apucără între dinți capătul recipientelor cu aer, își puseră cleștii pe nas și se înfundără într-un șir de vechi galerii.

Un sfert de oră mai târziu, ieșiră ca să-și reînnoiască aerul din rezervoare; apoi, după săvârșirea acestei operații, plecară din nou.

La a treia încercare, eforturile lor fură, în sfârșit, încununate de succes. O luminiță albăstrie, aceea a unei lămpi electrice, se arăta departe, în umbră. Alergară într-acolo...

La picioarele zidului umed zăcea, nemîșcat și rece, sărmanul Carl. Buzele lui vinete, față injectată, inima mută mărturiseau, împreună cu poziția lui, ce se întâmplase.

Voice să ia ceva de jos, se aplecase și fusese literalmente încat în boxid de carbon.

Toate strădaniile de a-l readuce la viață fură inutile. Murise de patru sau cinci ceasuri. A doua zi seara, în cimitirul nou din Stahlstadt era un mic mormânt mai mult, iar biata doamnă Bauer își pierduse copilul, ca și soțul.

Capitolul VII

Blocul Central

Un luminos raport al doctorului Echternach, medic-șef al secției puțului Albrecht, stabilise că moartea lui Carl Bauer, numărul 41902, în vîrstă de treisprezece ani, «portar» în galeria 228, se datora asfixiei rezultând din absorbția prin organele respiratorii a unei mari cantități de boxid de carbon.

Un raport, nu mai puțin luminos, al inginerului Maulesmülhe expusese necesitatea de a include într-un sistem de aerisire zona B a planului XIV, ale cărei galerii lăsau să transpire gaz vătămător printr-un soi de distilație lentă și de nesesizat.

În sfârșit, o notă a aceluiași funcționar semnală autorităților competente devotamentul contramaistrului Rayer și al topitorului de prima clasă Johann Schwartz.

Cu opt sau zece zile mai târziu, intrând în loja portarului ca să-și ia jetonul de prezență, Tânărul muncitor găsi un ordin trimis pe adresa sa:

«Numitul Schwartz se va prezenta astăzi la ora zece la cabinetul directorului general, Blocul central, poarta și drumul A. Înținută de oraș».

«În sfârșit!... gândi Marcel. S-au codit destul timp, dar au ajuns și la asta!»

În discuțiile cu camarazii săi și în plimbările de duminică prin împrejurimile Stahlstadtului, el aflase destule lucruri despre organizarea generală a cetății ca să știe că autorizația de a pătrunde în Blocul central nu se găsea pe toate drumurile. În această privință circulau adevărate legende. Se spunea că unii indiscreți, care voiseră să pătrundă prin surprindere în această incintă oprită, nu mai reapăruseră; că muncitorii și funcționarii erau supuși, înainte de a fi primiți acolo, unui întreg sir de ceremonii secrete, obligați – sub jurăminte cele mai solemne – să se angajeze că nu vor destăinui nimic din ceea ce vor vedea și pedepsiți necruțător cu moartea de către un tribunal secret dacă-și călcau jurământul... O cale ferată subterană legă acest sanctuar de linia de centură... Trenuri de noapte aduceau vizitatori necunoscuți... Se țineau câteodată consilii supreme la care participau personaje misterioase...

Fără să credă mai mult decât se cuvenea în aceste povești, Marcel știa că ele constituiau, la urma urmei, expresia populară a unui fapt pe deplin real: extrema dificultate de a pătrunde în divizia centrală. Dintre toți muncitorii pe care-i cunoștea – și avea prieteni printre cei de la minele de fier și de cărbune, printre cioplitori și furnaliști, printre brigadieri, dulgheri, și fierari – niciunul nu trecuse vreodată pragul porții A.

Se prezentă deci la ora indicată cu un sentiment de profundă curiozitate și de placere intimă. Si putu imediat să se asigure că precauțiile erau dintre cele mai severe.

Mai întâi că era așteptat. Doi oameni, îmbrăcați într-o uniformă cenușie, cu sabia la sold și revolverul la centură, se aflau în loja portarului. Această lojă, asemenea celei a călugăriței portărese de la o mănăstire, avea două uși, una exterioară și alta interioară, care nu se deschideau niciodată în același timp.

Permisul de liberă trecere examinat și vizat, Marcel văzu, fără să manifeste nicio surpriză, cum i se prezintă o batistă albă cu care cei doi acoliți în uniformă îi legară cu grijă ochii.

Apucându-l apoi de brațe, începură să meargă împreună cu el, fără să scoată un cuvânt.

După două, trei mii de pași urcară o scară, o ușă se deschise și se închise, și Marcel putu să-și ia legătura de la ochi.

Se afla într-o încăpere foarte obișnuită, mobilată cu câteva scaune cu o tablă neagră și cu o mare planșă garnisită cu toate instrumentele necesare

desenului liniar. Lumina intra prin ferestrele înalte, cu geamuri mate.

Aproape imediat, două personaje cu înfăţişare profesorală intrără în încăpere.

— Ai fost semnalat ca având calităţi deosebite, spuse unul dintre ele. Te vom examina ca să vedem dacă e cazul să fii admis în divizia de modele. Ești dispus să răspunzi la întrebările noastre?

Cu modestie, Marcel se declară gata să încerce.

Cei doi examinatori îi puseră atunci, succesiv, întrebări din chimie, geometrie și algebră. Tânărul muncitor îi satisfăcu în toate privințele prin limpezimea și precizia răspunsurilor. Figurile pe care le desena cu creta pe tablă erau curate, aeriene, elegante. Ecuațiile sale se aliniau mărunte și strânse, în şiruri egale, ca rândurile unui regiment de elită. Una dintre demonstrațiile sale fu chiar atât de strălucită și atât de nouă pentru judecătorii săi, încât își exprimă uimirea, întrebându-l unde o învățase.

— La Schaffouse, satul meu, în școala primară.

— Pari un bun desenator.

— La asta mă pricepeam cel mai bine.

— Școala elvețiană e, într-adevăr, remarcabilă! spuse unul dintre examinatori celuilalt... Îți dăm două ceasuri ca să reproduci acest desen, reluă el, înmânând candidatului o secțiune a unei mașini cu aburi, destul de complicată. Dacă reușești, vei fi admis cu mențiunea: *Întru totul satisfăcător și excepțional...*

Rămas singur, Marcel se apucă de treabă cu zel.

Întorcându-se la expirarea termenului de rigoare, judecătorii săi fură atât de încântați, încât adăugară la mențiunea promisă: *Nu avem un alt desenator atât de talentat.*

Tânărul muncitor fu încredințat din nou acolișilor cenușii și condus, cu același ceremonial, adică legat la ochi, în biroul directorului general.

— Ești propus pentru unul dintre atelierele de desen la divizia modelelor, îi spuse acest personaj. Ești dispus să te supui condițiilor regulamentului?

— Nu le cunosc, dar bănuiesc că sunt acceptabile.

— Iată-le: 1. Pentru întreaga perioadă a angajamentului, ești obligat să locuiești în incinta diviziei. Nu poți ieși decât cu autorizație specială și în mod cu totul excepțional; 2. Ești supus regimului militar și, sub pedepse militare, datorezi supunere absolută superiorilor dumitale. În schimb, ești asimilat suboțierilor din armata activă și poți să te ridici la cele mai înalte

grade, printr-o avansare regulată; 3. Te angajezi sub jurământ să nu dezvăluie niciodată, nimănui, ceea ce vezi în acel sector al diviziei în care ai acces; 4. Corespondența îți e deschisă de șefii dumitale ierarhici, la ieșire și la intrare, și trebuie să se limiteze la membrii familiei.

«Pe scurt, iată-mă la închisoare», gândi Marcel.

Apoi răspunse foarte simplu:

— Condițiile mi se par acceptabile.

— Bine. Ridică mâna... Jură... Ești numit desenator la atelierul 4... Ti se va da o cameră și ai aici o cantină... Ti-ai luat lucrurile?

— Nu, domnule. Neștiind de ce sunt chemat, le-am lăsat la gazda mea.

— O să îți le aducă cineva, căci nu mai poți ieși din divizie. «Ce bine că mi-am scris notele în limbaj cifrat!» gândi Marcel. Altfel, ar fi fost de ajuns să le găsească!...»

Până seara, Marcel se instalase într-o odăiță la al patrulea etaj al unei clădiri care dădea într-o curte vastă și putuse să-și facă o primă idee despre noua sa viață.

Ea nu părea să fie atât de tristă pe cât ar fi crezut-o la început. Colegiul săi – îi cunoscuse la cantină – erau în general liniștiți și blâzni, ca toți oamenii muncitori. Încercând să se distreze puțin, căci această viață automată era lipsită de veselie, mai mulți dintre ei alcătuiseră o orchestră și cântau, în fiecare seară, cu destul simț muzical. O bibliotecă și o sală de lectură ofereau spiritului prețioase resurse din punct de vedere științific, în puținele ore libere. Cursuri speciale, ținute de profesori de prim rang, erau obligatorii pentru toți salariații, supuși pe deasupra unor dese concursuri și examene. Dar în acest mediu îngust lipseau aerul, libertatea. Era ca un colegiu cu mult mai multe restricții și destinat maturilor. Atmosfera încunjurătoare nu înceta deci să apese asupra acestor oameni, oricât de obișnuiți ar fi fost ei cu o disciplină de fier.

Iarna se sfârși cu aceste preocupări, cărora Marcel li se dăruise cu trup și suflet. Sârghiuța sa, perfecțiunea desenelor sale, progresele extraordinare la învățătură, pe care le semnalau toți profesorii și examinatorii, îi creaseră în scurt timp, în mijlocul acestor oameni harnici, o anumită celebritate. După opinia generală, el era desenatorul cel mai abil, cel mai ingenios, cel mai fecund în idei. Se ivea o dificultate? Alergau îndată la el. Șefii, ei însiși, recurgeau la experiența lui, cu stima pe care meritul o smulge totdeauna invidiei celei mai pronunțate.

Dar dacă, ajungând în inima diviziei modelelor, Tânărul socotise că va pătrunde în secretele ei intime, se înselase.

Viața lui era închisă într-un grilaj de fier de trei sute de metri diametru care împrejmua acel segment al Blocului central căruia îi era atașat. Intelectualicește, activitatea lui putea și trebuie să se desfășoare în cele mai diferite ramuri ale industriei metalurgice. Ea se limita însă, în practică, la desene de mașini cu aburi. Desena de toate mărimile și puterile, pentru tot felul de industrii și întrebuiințări, pentru vase de război și tipografii, dar nu ieșea din această specialitate. Diviziunea muncii, împinsă până la ultima limită, îl strângea în menghina ei.

După patru luni petrecute în sectorul A, Marcel nu știa mai mult decât înainte despre ansamblul lucrărilor Cetății Oțelului. Cel mult dacă strânsese câteva informații cu caracter general despre organizația în care – cu toate meritele sale – nu era decât o roțiță aproape neînsemnată. Știa că centrul pânzei de păianjen pe care o închipuia Stahlstadtul era Turnul Taurului, un fel de construcție ciclopică, dominând toate clădirile învecinate. Aflase de asemeni, tot datorită legendelor de la cantină, că locuința personală a lui Herr Schultze se afla la temelia turnului, iar faimosul cabinet secret în centrul lui. Se adăuga că această sală boltită, garantată împotriva oricărui pericol de incendiu și blindată pe dinăuntru cum sunt monitoarele²⁹ pe dinafără, era închisă printr-un sistem de uși de oțel cu broaște-mitraliere demne de cea mai suspicioasă bancă. Dealtfel, opinia generală era că Herr Schultze lucrează la desăvârșirea unei arme teribile, cu un efect fără precedent, destinată să asigure în curând Germaniei dominația universală.

Pentru a pătrunde misterul până la capăt, Marcel învârtise în cap, zadarnic, cele mai ingenioase planuri de escaladare și deghizare. Trebuise să-și mărturisească neputința. Aceste ziduri întunecate și masive, scăldate în timpul nopții în valuri de lumină, păzite de santinele încercate, ar fi constituit un obstacol de netrecut. Și chiar dacă ar fi izbutit să le forțeze într-un punct, ce-ar fi văzut? Detalii, mereu detalii; niciodată întregul!

Oricum, își jurase să nu cedeze și nu va ceda! Dacă trebuiau zece ani de stagiu, va aștepta zece ani. Dar va veni și ora în care secretul nu va mai fi un secret pentru el! Era absolut necesar. France-Ville prospera între timp – oraș fericit, ale cărui instituții binefăcătoare îi ocroteau pe toți și pe fiecare, deschizând un nou orizont popoarelor descurajate. Marcel nu se îndoia că,

față de un asemenea succes al rasei latine, Schultze e mai hotărât ca oricând să-și înfăptuiască amenințările. Dovada o constituiau însăși Cetatea Oțelului și lucrurile care se plănuiau acolo.

Trecură astfel mai multe luni.

Într-o zi de martie, Marcel își reînnoia, pentru a mia oară, acest jurământ, gen Hanibal³⁰, când unul dintre acoliții cenușii îl informă că directorul general vrea să-i vorbească.

— Herr Schultze mi-a ordonat să-i trimit pe cel mai bun desenator, îi spuse înaltul funcționar. Faceți-vă bagajele ca să treceți în cercul interior. Sunteți înaintat la gradul de locotenent.

Astfel, în clipa în care își pierduse aproape orice nădejde, efectul logic și firesc al unei munci eroice îi aducea admiterea atât de dorită! Marcel fu atât de fericit, încât nu putu să nu trădeze acest sentiment.

— Sunt bucuros că vă dau o veste atât de plăcută și vă urez să persistați pe drumul pe care-l urmați cu atâtă curaj, reluă directorul. Vă așteaptă viitorul cel mai strălucit. Duceți-vă, domnule!

În sfârșit, după o perioadă de încercare atât de lungă, Marcel întrezărea ținta pe care-și jurase s-o atingă!

Să-și îngărmădească hainele într-o valiză, să-i urmeze pe oamenii cenușii, să intre în această ultimă incintă, a cărei unică poartă, deschizându-se pe drumul A, ar fi putut să-i rămână încă mult timp interzisă – toate acestea nu-i luară lui Marcel mai mult de câteva minute.

Se afla la picioarele inaccesibilului Turn al Taurului, căruia nu-i zărise până atunci decât vârful pierdut în nori.

Tabloul din fața lui era dintre cele mai neașteptate. Imagineți-vă un om transportat într-o clipă din mijlocul unui atelier zgomotos și banal, în adâncul unei păduri virgine din zona toridă. Aceasta era surpriza care-l aștepta pe Marcel în centrul Stahlstadtului.

Și încă o pădure virgină e mult înfrumusețată în descrierile marilor scriitori, în timp ce parcul lui Herr Schultze era, într-adevăr, cel mai bine întreținut dintre parcuri. Palmierii cei mai zvelți, bananierii cei mai stufoși, cactușii cei mai obezi se înșirau în pâlcuri dese. Lianele se încolăceau cu eleganță în jurul eucaliptilor subțiri, se drapau în ghirlande verzi sau recădeau în plete bogate. Cele mai neverosimile plante cu frunze cărnoase creșteau direct pe sol. Ananașii și goyavierii³¹ se coceau lângă portocali.

Colibri și păsările paradisului își desfășurau bogățiile penajului. În sfârșit, temperatura era la fel de tropicală ca și vegetația.

Marcel căuta din ochi acoperișul de sticlă și caloriferele care produceau acest miracol și, uimit că vede doar cerul albastru, rămase o clipă stupefiat.

Apoi își aminti că nu departe de acolo se afla o mină de cărbuni arzând mocnit și înțelese că Herr Schultze utilizase în chip ingenios aceste comori de căldură subterană, servindu-și cu ajutorul unor țevi metalice o temperatură constantă de seră.

Dar această explicație pe care o găsi rațiunea Tânărului alsacian nu-i împiedică ochii să fie orbiți și fermecați de verdele peluzelor, iar nările să aspire cu încântare aromele care umpleau văzduhul. După șase luni petrecute fără să vadă un fir de iarbă, își lua acum revanșa. O alei așternută cu nisip îl conduse pe o pantă abia simțită până la picioarele unei frumoase scări de marmură, dominată de un maiestuos șir de coloane. În spate se înălța masa enormă a unei clădiri pătrate, care era ca un piedestal al Turnului Taurului. Sub peristil, Marcel zări șapte, opt valeți în livrea roșie, un elvețian cu tricorn și halebardă; între coloane atârnau candelabre de bronz și, cum urca scara, un vuiet înăbușit îi destăinui că drumul de fier subteran trecea pe sub picioarele sale.

Marcel își spuse numele și fu introdus imediat într-un vestibul care era un veritabil muzeu de sculptură. Fără să aibă timp să se opreasă, el traversă un salon roșu și auriu, apoi un salon negru și auriu și ajunse într-un salon galben și auriu, în care valetul îl lăsa cinci minute singur. Apoi fu introdus într-un cabinet verde și auriu.

În mijlocul acestui lux, cu pipa lui de lut ars și cu halba de bere, Herr Schultze făcea impresia unei pete de noroi pe o cizmă lustruită.

Fără să se ridice, fără măcar să-și întoarcă privirea, Regele Oțelului spuse rece și simplu:

— Dumneata ești desenatorul?

— Da, domnule.

— Ți-am văzut schițele. Sunt foarte bune. Nu știi să desenezi decât mașini cu aburi?

— Nu mi s-a cerut niciodată altceva.

— Te pricepi puțin la balistică?

— Am studiat-o, pentru placerea mea, în timpul liber.

Acest răspuns îi merse la inimă lui Herr Schultze, care binevoi să-și privească salariatul.

— Deci te încumeți să desenezi un tun împreună cu mine?... Să vedem cum te descurci!... O să-ți fie greu să-l înlocuiești pe imbecilul de Sohne, care s-a omorât azi-dimineață umblând cu un săculeț cu dinamită!... Animalul ar fi putut să ne arunce pe toți în aer!...

Trebuie să mărturisim că această lipsă de considerație nu sună prea revoltător în gura lui Herr Schultze!

Capitolul VIII

Caverna dragonului

Cititorul, care a urmărit evoluția șansei Tânărului alsacian, nu va fi probabil surprins să-l găsească, peste câteva săptămâni, pe deplin instalat în familiaritatea lui Herr Schultze. Deveniseră inseparabili. Munca, masa, plimbările prin parc, pipele și halbele de bere – totul se desfășura în comun. Fostul profesor din Iena nu întâlnise niciodată un colaborator care să i se potrivească atât de bine, care să-l înțeleagă dintr-un cuvânt, care să știe să fructifice atât de rapid ideile lui teoretice.

Marcel nu avea doar calități deosebite în toate ramurile meseriei, el era totodată cel mai fermecător ucenic, muncitorul cel mai sârguincios, inventatorul cel mai modest.

Herr Schultze era încântat de el. De zece ori pe zi își spunea *in petto*³²:

— Ce descoperire! Ce comoară e băiatul ăsta!

Adevărul este că Marcel ghicise de la prima aruncătură de ochi caracterul teribilului său patron. El înțelesese că trăsătura lui esențială era un egoism imens, omnivor, manifestându-se printre-o vanitate feroce, și se constrânsese să-și regleze în consecință comportarea sa de fiecare clipă.

În puține zile, Tânărul alsacian deprinsese atât de bine digitația specială a acestei claviaturi, încât ajunsese să se joace cu Schultze ca și cum ar fi cântat la pian. Tactica lui consta pur și simplu în a-și arăta pe cât posibil meritele, dar astfel încât să lase totdeauna celuilalt un prilej de a-și restabili superioritatea. De pildă, făcea un desen desăvârșit, în afară de un defect ușor de observat și de îndreptat, pe care fostul profesor îl semnala îndată cu exaltare.

Dacă avea o idee, căuta să o facă să se nască în timpul conversației, astfel încât Herr Schultze să poată crede că-i aparține. Uneori mergea chiar mai departe, spunând:

- Am schițat planul navei cu pinten detașabil, pe care mi l-ați cerut.
- Eu? se mira Herr Schultze, căruia nu-i trecuse niciodată prin cap o asemenea idee.
- Desigur! Ați uitat?... Un pinten detașabil, lăsând în coasta dușmanului o torpilă fusiformă care explodează după un răgaz de trei minute³³!

— Nu-mi aminteam deloc. Am atâtea idei în cap!

Și Herr Schultze își însușea conștiincios paternitatea noii invenții.

În definitiv, poate că se lăsa doar pe jumătate înselat de această manevră. Probabil chiar că-l simțea pe Marcel mai tare decât el. Dar, printr-una din acele misterioase fermentații care se petrec în creierele omenești, se mulțumea cu ușurință să «pară» superior și mai ales să dea această iluzie subordonatului său.

«Cu toată inteligența lui, e cam prostăncă cărănoiul acesta!» își spunea el câteodată, descoperind într-un râs mut cele treizeci și două de piese de domino ale danturii sale.

De altfel, vanitatea lui găsise curând o compensație. El era singurul om din lume care putea să înfăptuiască aceste visuri industriale!... Aceste visuri n-aveau valoare decât prin el și pentru el! La urma urmei, Marcel nu era decât una din rotile organismului pe care el, Schultze, știuse să-l creeze etc, etc...

Pe deasupra, el nu-și descoperea bateriile. După cinci luni petrecute în Turnul Taurului, Marcel nu știa mult mai mult despre misterele Blocului central. E adevărat că bănuielile sale deveniseră aproape certitudini. Era din ce în ce mai convins că Stahlstadt ascunde un secret și că Herr Schultze avea și un cu totul alt țel decât câștigul material. Natura preocupărilor sale și a însăși industriei sale făcea extrem de verosimilă ipoteza că inventase o nouă armă.

Dar cheia enigmei rămânea încă ascunsă.

Marcel ajunse curând să-și spună că n-o va obține fără o criză. Nevăzând-o venind, se hotărî s-o provoace.

Era într-o seară, la sfârșitul cinei. Exact cu un an înainte găsise în puțul Albrecht cadavrul micului său prieten Carl. În depărtare, iarna atât de lungă

și de aspră a acestei Elveții americane acoperea încă întreaga câmpie cu mantia sa albă. Dar în parcul Stahlstadtului temperatura se menținea la fel de ridicată ca în iunie, și zăpada, topită înainte de a atinge pământul, se aşeza ca rouă în loc să cadă în fulgi.

— Cârnați pe varză au fost delicioși, nu-i aşa? remarcă Herr Schultze, pe care milioanele Begumei nu-l făcuseră să-și abandoneze mâncarea preferată.

— Delicioși, răsunse Marcel, care-i mâncă eroic în fiecare seară, cu toate că începuse să nu mai poată suferi acest fel!

Revolta stomacului său îl făcu să încerce, în sfârșit, lovitura pe care o pregătise.

— Mă întreb chiar cum pot să trăiască popoarele care n-au nici cârnați, nici varză călită, nici bere! reluă Herr Schultze, cu un suspin.

— Viața trebuie să fie pentru ele un lung supliciu, răsunse Marcel. Reunirea lor la Vaterland ar fi o adevărată dovdă de omenie.

— Ei, ei!... O să vină și asta!... O să vină! strigă Regele Oțelului. Iată-ne de pe acum instalați în inima Americii. Numai să punem mâna pe o insulă sau două pe lângă Japonia și-ai să vezi ce sărituri o să facem în jurul globului!

Valetul adusese pipele. Herr Schultze și-o umplu pe a lui și o aprinse. Marcel alesese cu premeditare acest moment cotidian de completă beatitudine.

— Trebuie să vă spun, reluă el după o clipă de tăcere, că nu prea cred în această cucerire!

— Ce cucerire? întrebă Herr Schultze, care se gândeau la altceva.

— Cucerirea lumii de către germani.

Fostul profesor crezu că n-aude bine:

— Nu crezi în cucerirea lumii de către germani?

— Nu.

— Ei, asta-i bună!... Aș fi curios să cunosc motivele acestei îndoieri!

— Pur și simplu pentru că artilierii francezi vor sfârși prin a vă întrece. Compatriotii mei, care-i cunosc bine, au ideea fixă că un francez prevenit face cât doi: 1870 este o lecție care se va întoarce împotriva celor care au dat-o. În mica mea țară, nimeni nu se îndoiește de asta și, dacă e să vă spun totul, e și opinia celor mai de seamă oameni din Anglia.

Marcel pronunțase aceste cuvinte pe un ton rece, sec și tăios, care dublă, dacă mai era posibil, efectul produs asupra Regelui Oțelului de o asemenea

blasfemie azvârlită pe neașteptate.

Herr Schultze rămase sufocat, copleșit, zdrobit. Sâangele îi urcă în obrajii cu atâtă violență, încât Tânărul se temu că a mers prea departe. Văzând totuși că victimă sa, după ce era să se înăbușe de furie, nu murise pe loc, continuă:

— Da, constatarea e supărătoare, dar n-avem încotro. Dacă rivalii noștri nu mai fac zgomot, în schimb se țin de treabă. Credeți că n-au învățat nimic de la război încoace? În timp ce noi ne mulțumim să mărim prostește greutatea tunurilor noastre, puteți fi sigur că ei pregătesc lucruri noi și că o să ne dăm seama de asta la prima ocazie!

— Lucruri noi, lucruri, noi, îngăimă Herr Schultze. Și noi ne ocupăm de asta, domnule!

— Ce să spun, grozav ne ocupăm! Refacem în otel ce-au făcut predecesorii noștri în bronz, și-atâtă tot! Dublăm dimensiunile și bătaia pieselor noastre!

— Dublăm!... ripostă Herr Schultze, pe un ton care însemna: De fapt, facem mai mult decât să dublăm!

— În fond, reluă Marcel, nu suntem decât niște plagiatori. Vreți să vă spun adevărul? Ne lipsește spiritul inventiv. Nu găsim nimic și francezii găsesc, puteți fi sigur de asta!

Herr Schultze își recăpătase un pic de calm aparent. Totuși tremurul buzelor și paloarea care luase locul roșetei apoplectice a figurii sale arătau destul de ce sentimente e stăpânit.

Trebua să ajungă la acest grad de umilință? Să te cheme Schultze, să fii stăpânul absolut al celei mai mari uzine și al celei mai perfecționate turnătorii de tunuri din lume, să vezi la picioarele tale regi și parlamente, și să auzi spunându-ți-se de către un fleac de desenator elvețian că-ți lipsește spiritul inventiv, că ești mai prejos decât un artilerist francez!... Și asta când ai aproape de tine, dincolo de grosimea unui zid blindat, lucruri cu care să umilești de o mie de ori pe acest nerușinat, să-i închizi gura, să-i spulberi argumentele prostești!... Nu, nu era posibil să îndure un asemenea supliciu!

Herr Schultze se ridică din fotoliu cu o mișcare atât de bruscă, încât își sparse pipa. Apoi, privindu-l pe Marcel plin de ironie și strângând din dinți, rosti, mai mult șuieră, aceste cuvinte:

— Urmează-mă, domnule, și am să-ți arăt dacă eu, Herr Schultze, am sau nu spirit inventiv!

Marcel jucase tare, dar câştigase, datorită surprizei produse de un limbaj atât de îndrăzneț și de neașteptat, datorită violenței mâniei pe care o provocase, vanitatea fostului profesor fiind mai puternică decât prudența. Schultze simțea nevoia să-și dezvăluie secretul și, parcă împins de ceva, intră în cabinetul de lucru, a cărui ușă o închise cu grijă, se îndreptă spre bibliotecă și atinse un panou. O deschizătură ascunsă de cărți se ivi în zid. Era intrarea unui pasaj strâmt care ducea până la picioarele Turnului Taurului.

Acolo, o ușă de stejar fu deschisă cu o cheiță care nu-l părăsea niciodată pe stăpânul locului. Apăru o a doua ușă, închisă cu un lacăt cu cifru silabic de genul celor folosite la casele de bani. Herr Schultze formă cuvântul și deschise canatul greu de fier, prevăzut pe dinăuntru cu o serie de mașini infernale, pe care Marcel, din curiozitate profesională, ar fi vrut să le examineze mai îndeaproape. Dar ghidul său nu-i lăsa timp pentru asta.

Se aflau în fața unei a treia uși, fără nicio încuietoare vizibilă, care se deschise la o simplă apăsare, efectuată, bineînțeles, după reguli prestabilite.

Trecând de această triplă fortificație, Herr Schultze și însotitorul său urcară cele două sute de trepte ale unei scări de fier și ajunseră în vârful Turnului Taurului, care domina întregul Stahlstadt.

Pe platforma acestui turn de granit, a cărui soliditate era de nezdruncinat, se rotunjea un fel de cazemată străpunsă de mai multe ambrazuri. În centrul cazematei se afla un tun de oțel.

— Iată! spuse profesorul, care nu suflase până atunci niciun cuvânt.

Era cea mai mare piesă pe care o văzuse vreodată Marcel. Trebuia să cântărească pe puțin trei sute de mii de kilograme și se încărca prin chiulasă. Diametrul gurii sale era de un metru și jumătate. Montată pe un afet de oțel și mișcându-se pe sine din același metal, ar fi putut fi manevrată de un copil, într-atât îi erau de ușurate mișcările prințr-un sistem de roți dințate. Un resort compensator, prins în spatele afetului, anula reculul sau cel puțin producea o reacție riguros egală, aducând piesa în mod automat, după fiecare lovitură, în poziția inițială.

— Care este puterea de perforare a acestei piese? întrebă Marcel, care nu se putu opri să-o admire.

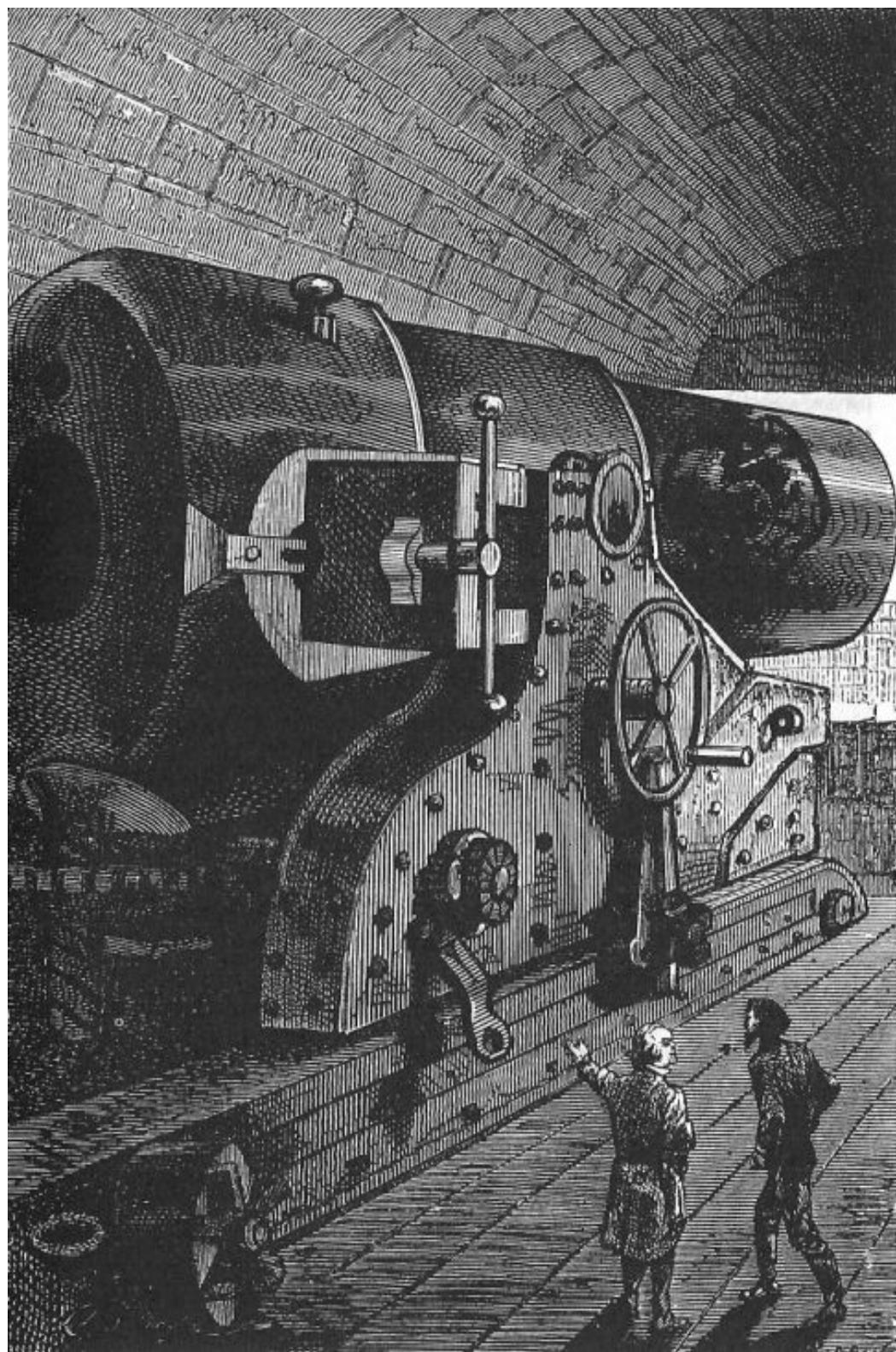
— La douăzeci de mii de metri, cu un proiectil masiv, străpungem o placă de patruzeci de degete³⁴ ca o tartină cu unt!

— Care este atunci bătaia ei?

— Bătaia ei! strigă Schultze, înflăcărându-se. Abia spuneai că spiritul nostru de imitație n-a izbutit decât să dubleze bătaia tunurilor actuale! Ei bine, cu acest tun mă încumet să trimit, cu o precizie satisfăcătoare, un proiectil la o distanță de zece leghe³⁵.

— Zece leghe! exclamă Marcel. Zece leghe! Asta înseamnă că folosiți o nouă pulbere!

— Acum pot să-ți spun totul! răsunse Herr Schultze,

pe un ton ciudat. Nu mai există niciun inconvenient ca să-ți dezvăluи secretele mele! Pulberea cu grăunțe mari și-a trăit traiul. Cea de care mă servesc este fulmicotonul, a cărui putere de expansiune este de patru ori mai mare. Eu încincesc această putere amestecând opt zecimi din greutatea lui cu nitrat de potasiu!

— Dar nicio piesă, turnată din cel mai bun oțel, nu poate să reziste deflagrației acestui piroxil! După trei, patru, cinci lovitură, tunul dumneavoastră va fi scos din funcție!

— Chiar dacă ar trage o lovitură, una singură, această lovitură ar fi de ajuns!

— Ar costa scump!

— Un milion, pentru că atât costă piesa!

— O lovitură de un milion!...

— Ce importanță are dacă poate distruge un miliard!

— Un miliard! strigă Marcel.

Se reținu totuși ca să nu lase să izbucnească oroarea pe care i-o inspiră acest prodigios instrument de distrugere. Apoi adăugă:

— Este, fără îndoială, o minunată și uimitoare piesă de artillerie, care justifică însă, cu toate meritele ei, teza mea: perfecționări, imitații, lipsă de inventivitate.

— Lipsă de inventivitate! ridică din umeri Herr Schultze. Îți repet că nu mai am secrete pentru dumneata! Vino.

Părăsind cazemata, Regele Oțelului și însoțitorul său coborâră la etajul inferior, care comunica cu platforma prin lifturi hidraulice. Acolo se află un anumit număr de obiecte cilindrice, alungite, care semănau de la distanță cu niște țevi de tun.

— Iată obuzele noastre! spuse Herr Schultze.

De data aceasta, Marcel fu obligat să recunoască cinstit că aceste obiecte se deosebeau de tot ceea ce știa el. Erau tuburi lungi de doi metri, cu un diametru de un metru și zece, îmbrăcate într-o cămașă de plumb făcută să se muleze pe ghinturile țevii, închise în spate printr-o placă de oțel prinsă în buloane, iar în față printr-un vârf ogival de oțel prevăzut cu un percutor.

Care este natura deosebită a acestor obuze? Nimic din aspectul lor nu putea să-mărturisească. Presimțeai doar că trebuie să conțină în pântecele lor o forță teribilă, întrecând tot ceea ce se făcuse vreodată în această privință.

— Nu ghicești? întrebă Herr Schultze, văzând că Marcel tace.

— Nu, domnule, pe cinstea mea! De ce un obuz atât de lung și atât de greu – cel puțin în aparență?

— Aparența înșală și greutatea nu e mult mai mare decât aceea a unui obuz obișnuit având același calibr... Haide, văd că trebuie să-ți spun totul!... E un obuz-rachetă de sticlă, îmbrăcat în lemn de stejar și încărcat cu bioxid de carbon lichid sub o presiune de șaptezeci și două de atmosfere. Contactul cu pământul determină explozia învelișului și întoarcerea lichidului la starea gazoasă. Consecința: un frig de aproximativ o sută de grade sub zero în întreaga zonă învecinată și, totodată, difuziunea unui enorm volum de bioxid de carbon în atmosferă. Pe o rază de treizeci de metri de la centrul exploziei, orice ființă vie e congelată și asfixiată în același timp. Spun treizeci de metri ca o bază de calcul, dar urmările exploziei se extind mult mai departe, poate până la o sută, două de metri! O circumstanță și mai avantajoasă: bioxidul de carbon rămânând multă vreme în straturile inferioare ale atmosferei, datorită greutății sale superioare celei a aerului, zona primejdioasă își păstrează proprietățile nocive mai multe ore după explozie și oricine încearcă să pătrundă în ea pieră negreșit. Este o lovitură de tun cu efect în același timp instantaneu și durabil!... Sistemul meu nu cunoaște răniți, ci numai morți!

Herr Schultze expunea meritele invenției sale cu o placere vizibilă. Buna dispoziție îi revenise, era îmbujorat de orgoliu și-și arăta toți dinții.

— Poți să-ți închipui un număr de guri de foc îndreptate asupra unui oraș asediat, continuă el. Să presupunem că e nevoie de o piesă pentru o suprafață de un hektar – deci, pentru un oraș de o mie de hectare, o sută de baterii a câte zece piese instalate cum se cuvine. Să presupunem apoi că toate piesele sunt în poziție de tragere, fiecare avându-și tirul reglat, că atmosfera e liniștită și favorabilă, că se dă semnalul general printr-un fir electric... Într-un minut, pe o suprafață de zece mii de hectare nu va mai rămâne o singură ființă vie! Orașul va fi înecat într-un adevărat ocean de bioxid de carbon! Si când te gândești că ideea asta mi-a venit anul trecut, citind raportul medical asupra morții accidentale a unui mic miner în puțul Albrecht! Avusesem prima inspirație la Neapole, în timp ce vizitam Grotă Câinelui³⁶. Dar acest ultim fapt a dat gândului meu impulsul definitiv. Înțelegi principiul, nu-i aşa? Un ocean artificial de bioxid de carbon pur! Or,

o proporție de numai o cincime din acest gaz ajunge ca să facă aerul irrespirabil!

Marcel nu scotea un cuvânt. Era, într-adevăr, redus la tăcere. Herr Schultze își simți triumful atât de acut, încât nu vru să abuzeze.

— Un singur amănunt mă plictisește, spuse el.

— Ce anume?

— N-am reușit să înlătur zgomotul exploziei. Asta face ca lovitura mea de tun să semene prea mult cu obișnuita lovitură de tun. Gândește-te ce-ar fi dacă aş izbuti să ajung la un tir tăcut! O moarte subită, secerând fără zgomot o sută de mii de oameni deodată, într-o noapte liniștită și senină!

Fermecătorul tablou pe care-l evoca îl făcu pe Herr Schultze să viseze și poate că reveria lui, care nu era decât o adâncă imersiune într-o baie de amor-proprietate, s-ar fi prelungit mult timp dacă Marcel n-ar fi întrerupt-o prin această remarcă:

— Foarte bine, domnule, foarte bine! Dar o mie de astfel de tunuri înseamnă timp și bani!

— Bani? Avem din belșug! Timp?... Timpul e al nostru!

Și într-adevăr, acest german credea ceea ce spunea!

— Fie, răsunse Marcel. Obuzul dumneavoastră încărcat cu bioxid de carbon nu e cu totul nou, derivând din proiectilele asfixiante cunoscute de destulă vreme. El poate fi distrugător în cel mai înalt grad, nimic de zis. Numai că...

— Numai că?...

— E relativ ușor pentru volumul său și, dacă e vorba să ajungă la zece leghe...

— E făcut să ajungă doar la două leghe, răsunse Herr Schultze, surâzând. Dar iată un proiectil de fontă! Asta-i plin și conține o sută de tunuri mici dispuse simetric și băgate unul în altul ca tuburile unei lunete. Lansate ca proiectile, redevin tunuri și aruncă mici obuze încărcate cu substanțe incendiare. E un fel de baterie pe care o lansez în spațiu și care poate să ducă incendiul și moartea asupra unui întreg oraș, copleșindu-l cu un torrent de focuri de nestins!... Proiectilul ăsta are greutatea necesară ca să străbată zece leghe! Și experiența va fi făcută în curând, astfel încât cei neîncrezători să poată atinge cu degetul o sută de mii de cadavre!

Piese de domino străluceau în clipa aceea atât de insuportabil în gura lui Herr Schultze, încât Marcel fu cuprins de cea mai violentă poftă de a

sfărâma o duzină. Avu totuși puterea să se mai rețină. Nu ajunsese la capătul a ceea ce trebuia să afle.

Într-adevăr, Herr Schultze relua:

— Îți-am spus că experiența decisivă va avea loc în curând.

— Cum? Unde? strigă Marcel.

— Cum? Cu unul dintre acele obuze care, lansat de tunul meu de pe platformă, va trece dincolo de Cascade-Mounts!... Unde? Asupra unui oraș de care ne despart cel mult zece leghe, care nu se poate aștepta la această lovitură de trăsnet și care, chiar dacă s-ar aștepta, n-ar putea să-i prevină urmările fulgerătoare! Azi e 5 septembrie... Ei bine, în ziua de 13, la ora unsprezece și patruzeci și cinci de minute noaptea, France-Ville va dispărea de pe solul american! Incendiul Sodomei își va avea perechea! Profesorul Schultze va dezlănțui, la rândul său, toate focurile cerului!

De data aceasta, chipul lui Marcel devine de o paloare mortală. Din fericire, Herr Schultze nu observă ce se petrece cu el.

— Iată! relua el, pe tonul cel mai degajat. Noi facem aici contrariul a ceea ce fac creatorii orașului France-Ville! Noi căutăm secretul scurtării vieții oamenilor, în timp ce ei caută mijlocul de a o prelungi. Dar opera lor este condamnată. Viața se va naște din moartea semănătă de noi. Totul are un scop în natură: întemeind un oraș izolat, doctorul Sarrasin mi-a pus la îndemână, fără să-și dea seama, cel mai magnific câmp de experiențe.

Lui Marcel nu-i venea să credă ceea ce auzise.

— Dar, spuse el cu o voce al cărei tremur involuntar păru să atragă o clipă atenția Regelui Otelului, cei din France-Ville nu v-au făcut nimic! După câte știu, n-aveți niciun motiv să le căutați ceartă!

— Dragul meu, răspunse Herr Schultze. În creierul dumitale, bine organizat în alte privințe, există un fond de idei celtice care îi ar dăuna mult dacă ar fi să trăiești mult timp! Dreptarea, binele, răul sunt noțiuni cu totul relative și convenționale. Absolute sunt doar marile legi naturale. Legea concurenței vitale³⁷ în același grad ca aceea a gravitației. Să vrei să i te sustragi e un lucru nesăbuit; să i te supui și să acționezi în sensul pe care nici îndică e un lucru rațional și înțelept. Iată de ce voi distrug orașul doctorului Sarrasin. Datorită tunului meu, cincizeci de mii de germani vor veni de hac cu ușurință celor o sută de mii de visători care alcătuiesc acolo un grup sortit pieirii.

Înțelegând inutilitatea încercării de a-l face pe Herr Schultze să raționeze, Marcel renunță la discuție.

Părăsiră amândoi magazia de obuze, ale cărei uși cu secret fură închise, și coborâră în sufragerie. Cu cel mai firesc aer din lume, Herr Schultze duse din nou la gură halba de bere, sună ca să i se dea o nouă pipă în locul celei sparte și-l întrebă pe valet:

— Arminius și Sigimer sunt aici?

— Da, domnule.

— Spune-le să se țină pe-aproape.

Când servitorul părăsi încăperea, Regele Oțelului se întoarse către Marcel și-l privi drept în față.

Tânărul nu-și plecă ochii sub această privire, care căpătase o asprime metalică.

— Veți înfăptui, într-adevăr, acest proiect? spuse el.

— Într-adevăr. Cunosc poziția orașului cu o abatere de cel mult o zecime de secundă în longitudine și în latitudine. La 13 septembrie, ora unsprezece și patruzeci și cinci de minute noaptea, France-Ville va înceta să mai existe.

— Poate că ar fi trebuit să țineți acest plan absolut secret!

— Dragul meu, hotărât lucru: nu vei fi niciodată logic. Asta mă face să regret mai puțin că trebuie să mori Tânăr.

La aceste din urmă cuvinte, Marcel se ridică.

— N-ai înțeles, continuă cu răceală Herr Schultze, că nu vorbesc niciodată despre proiectele mele decât cu aceia care nu le vor putea dezvălui?

Se auzi din nou soneria. Arminius și Sigimer, doi uriași, se iviră în ușa sufrageriei.

— Ai vrut să cunoști secretul meu, spuse Herr Schultze. Îl cunoști!... Nu-ți mai rămâne decât să mori.

Marcel tăcea. Herr Schultze reluă:

— Ești prea inteligent ca să-ți închipui că pot să te las să trăiești acum, când știi în ce constau proiectele mele. Ar fi o ușurință de neierat, ar fi ilogic. Măreția scopului meu îmi interzice să-i compromit succesul pentru o considerație de o valoare relativă atât de neînsemnată ca viața unui om – chiar un om ca dumneata, dragul meu, căruia îi apreciez în mod deosebit buna organizare cerebrală. Regret sincer că un mic impuls de amor-proprietate m-a tărât prea departe și mă obligă acum să te suprim. Dar trebuie să

înțelegi că, față de interesele cărora m-am consacrat, nu mai poate fi vorba de sentiment. Pot acum să-ți spun că predecesorul dumitale, Sohne, a murit pentru că mi-a descoperit secretul și nu din pricina exploziei unui săculeț cu dinamită!... Regula este absolută și trebuie să fie inflexibilă! Nu pot să schimb cu nimic.

Marcel îl privea pe Herr Schultze. Înțelesese din tonul vocii lui și după încăpățânarea bestială a acestui cap pleșuv că era pierdut, aşa că nu-și mai dădu osteneala să protesteze...

— Când voi muri și de ce moarte? întrebă el.

— Nu te neliniști în legătură cu acest amănunt, răsunse calm Herr Schultze. Vei muri fără să suferi. Într-o dimineață n-ai să te mai scoli. Astăzi tot.

La un semn al Regelui Oteturui, Marcel fu luat și închis în camera sa, a cărei ușă era păzită de cei doi uriași.

Când fu singur, se gândi, fremătând de spaimă și de furie, la doctor, la toți ai săi, la toți compatrioții, la toți cei pe care-i iubea.

«Moartea care mă aşteaptă nu înseamnă nimic – își spuse el. Dar cum să înlătur primejdia care-i amenință?!»

Capitolul IX

În captivitate

Situația era, într-adevăr, foarte gravă. Ce putea să facă Marcel, ale cărui ceasuri erau de acum numărate și care vedea poate venind ultima lui noapte odată cu apusul soarelui?

Nu dormi o clipă și nu de teamă că nu se va mai trezi, aşa cum spusesese Herr Schultze, ci pentru că se gândeau întruna la France-Ville, aflat sub amenințarea catastrofei iminente.

«Ce să fac? își repetă el. Să distrug tunul? Să arunc în aer turnul care-l susține? Cum aş putea?... Să fug! Să fug când camera mea e păzită de acești doi colosi!? Și apoi, chiar dacă aş reuși să părăsesc Stahlstadtul înainte de 13 septembrie, cum aş putea să împiedic...? Ba da! Aş putea să salvez cel puțin locitorii scumpului nostru oraș, aş putea să ajung până la ei și să le strig: „Fugiți! Fugiți fără întârziere! Sunteți amenințați să pieriți prin fier și foc! Fugiți cu toții!”» Apoi ideile lui Marcel luau o altă cale:

«Ce mizerabil acest Schultze! Admitând chiar că a exagerat efectele distructive ale obuzului său și că nu e în stare să cuprindă întregul oraș cu

focul de nestins, e sigur că poate să incendieze o parte considerabilă dintr-o singură lovitură. A inventat o armă îngrozitoare și, cu toată distanța dintre cele două orașe, acest tun formidabil își va trimite până acolo proiectilul. O viteză inițială de douăzeci de ori mai mare decât cele obținute până acum! Zece mii de metri, două leghe și jumătate pe secundă! Dar asta înseamnă o treime din viteza de rotație a Pământului pe orbita sa! Să fie posibil?... Da... dacă tunul nu explodează de la prima lovitură!...

«Și nu va exploda, căci e făcut dintr-un material având o rezistență aproape infinită... Ticălosul cunoaște foarte exact poziția orașului nostru! Fără să iasă din bârlog, va îndrepta tunul spre țintă cu o precizie matematică și, cum a spus, obuzul va cădea chiar în centrul orașului! Cum să-i previn pe bieții locuitori?»

Marcel nu închisese un ochi când se lumina de ziua. Părăsi atunci patul, pe care se întinsese zadarnic în timpul acestei insomnii febrile.

«Se va petrece deci noaptea viitoare! își spuse el. Acest călău, care vrea să-mi cruce suferința, va aștepta, desigur, ca somnul să pună stăpânire pe mine, învingându-mi neliniștea. Și atunci... Oare ce fel de moarte îmi pregătește? Se gândește să mă ucidă cu o inhalație de acid prusic? Va introduce în cameră bioxidul de carbon pe care-l are la discreție? Sau va folosi acest gaz în stare lichidă, aşa cum îl pune în obuzele de sticlă, pentru ca întoarcerea lui subită la starea gazoasă să determine un frig de o sută de grade sub zero! Și a doua zi, în locul meu, în locul acestui corp viguros, bine făcut, plin de viață, o să găsească o mumie uscată, înghețată, zbârcită!... Ah, mizerabilul! Ei bine, să mi se usuce inima, dacă trebuie, să-mi înghețe viața în această temperatură de nesuportat, dar să fie salvați prietenii mei, doctorul Sarrasin, familia lui, Jeanne, mica mea Jeanne! Pentru asta trebuie să fug... Deci am să fug!»

Pronunțând acest ultim cuvânt, cu toate că se credea închis în cameră, Marcel puse mâna instinctiv pe clanță.

Spre marea lui surprindere, ușa se deschise și putu să coboare, ca de obicei, în grădina prin care obișnuia să se plimbe.

— Ah, făcu el, sunt prizonier în Blocul central, dar nu și în camera mea! Tot e ceva!

Numai că abia ajunse afară și-și dădu seama că, liber în aparență, nu putea să facă un pas fără să fie escortat de personajele care răspundeau la numele istorice, sau mai curând preistorice, de Arminius și Sigimer.

Se întrebăse nu o dată, întâlnindu-i în drumul său, care poate fi funcția acestor doi coloși în mantale cenușii, cu grumaji de taur și bicepți herculeeni, cu fețe roșii, năpădite de mustăți groase și favoriți stufoși.

Acum știa. Erau călăii lui Herr Schultze și, provizoriu, gardienii lui personali.

Cei doi uriași nu-l slăbeau din ochi, se culcau la ușa camerei lui, pășeau pe urmele lui dacă ieșea în parc. Un formidabil arsenal de revolvere și pumnale adăugat uniformei lor sublinia și mai mult această supraveghere.

Pe deasupra, muți ca niște pești³⁸. Vrând să converseze cu ei în scopuri diplomatice, Marcel nu obținuse drept răspuns decât priviri feroce. Chiar oferirea unui pahar cu bere, pe care avea motive să-o socotească irezistibilă, rămăsese infructuoasă. După cincisprezece ore de observație, nu le cunoștea decât un viciu, unul singur: pipa pe care-și îngăduiau să-o fumeze supraveghindu-l. Cum ar fi putut să folosească acest viciu pentru salvarea lui? Nu știa, nu putea încă să-și imagineze, dar jurase să fugă și nu trebuia să negligeze nimic din ceea ce ar fi putut să-i ușureze evaziunea.

Era cazul să se grăbească. Dar cum să procedeze?

La cel mai mic semn de revoltă sau de fugă, Marcel era sigur că va primi două gloanțe în cap. Admitând chiar că nu l-ar fi nimerit, se afla în centrul unei triple linii fortificate, păzită de un triplu șir de santinele.

După obiceiul său, fostul elev al Școlii centrale își puse problema corect, ca un matematician:

«Fie un om păzit din ochi de doi indivizi fără scrupule, mai puternici decât el și, pe deasupra, înarmați până-n dinți. Mai întâi, omul acesta trebuie să scape de vigilența paznicilor săi. Acest prim punct îndeplinit, îi rămâne să iasă dintr-o cetate ale cărei împrejurimi sunt supravegheate cu strășnicie...»

Marcel cântări de o sută de ori această dublă problemă și de o sută de ori se lovi de o imposibilitate.

Extrema gravitate a situației să fi dat imaginației sale imboldul suprem? Sau numai hazardul să fi hotărât descoperirea? Greu de spus.

Fapt este că a doua zi, în timp ce Marcel se plimba prin parc, ochii lui se opriră asupra unui arbust a cărui infățișare îl izbi.

Era o plantă cu aspect posomorât, o ierbacee, cu frunze ovale, ascuțite și îngemăname, cu flori mari, roșii, în formă de clopoței, cu o singură petală și

susținute de un peduncul.

Marcel, care nu fusese decât un botanist amator, crezu totuși că recunoaște în acest arbust fizionomia caracteristică familiei solaneelor³⁹. Culese la noroc o frunzuliță și o mestecă ușor, continuându-și plimbarea.

Nu se înselase. O îngreuiere a membrelor, însotită de un început de grija, îl avertiză în curând că avea la îndemâna un laborator natural de beladonă, cel mai activ dintre narcotice.

Mereu hoinărind, ajunse până la micul lac artificial care se întindea în partea de sud a parcului și alimenta, la una dintre extremitățile sale, o cascadă copiată destul de servil după aceea din Bois de Boulogne⁴⁰.

«Unde se varsă oare apa acestei cascade?» se întrebă Marcel.

Mai întâi în albia unui mic râu care, după ce șerpuia de câteva ori, dispărea la limita parcului.

Trebuia deci ca acolo să se afle un loc de scurgere și, după toate aparențele, râul se precipita printr-unul din canalele subterane, mergând să scalde câmpia din afară Stahlstadtului.

Marcel întrevăzu o ocazie de scăpare. Nu era poate cea mare, dar era totuși o ocazie.

«Și dacă acest canal e închis cu un grilaj de fier?» obiectă de la început glasul prudenței.

«Cine nu riscă nu câștigă! Pilele n-au fost inventate ca să roadă dopuri și în laborator sunt câteva foarte bune!» replică un glas ironic, acela care dictează hotărârile îndrăznețe.

În două minute, Marcel luă o hotărâre. Îi venise o idee, irealizabilă poate, dar pe care voia să încerce să-o realizeze dacă moartea nu l-ar fi surprins mai înainte.

Se întoarse în chip firesc spre arbustul cu flori roșii și smulse două, trei frunze, astfel încât gardienii săi să-l vadă neapărat.

Apoi, odată întors în cameră, uscă aceste frunze la foc, le făcu sul și le învârti în palme ca să le sfărâme, amestecându-le cu tutunul pipei sale.

Timp de șase zile, spre marea lui surprindere, Marcel se trezi în fiecare dimineață. Herr Schultze, pe care nu-l mai vedea, pe care nu-l întâlnea niciodată în timpul plimbărilor sale, renunțase oare la ideea de a-l ucide? Nu, fără îndoială, după cum nu renunțase la ideea de a distruga orașul doctorului Sarrasin.

Profitând de faptul că i se îngăduise să mai trăiască. Marcel își reînnoi manevra în fiecare zi. Bineînțeles, avea grijă să nu fumeze beladonă și, în acest scop, avea două pachete cu tutun, unul pentru folosința personală și altul pentru înscenarea cotidiană. Scopul său era pur și simplu să trezească curiozitatea lui Arminius și Sigimer. Ca niște fumători pătimași ce erau, aceste două brute trebuiau să observe curând arbustul pe care-l desfoia Marcel, să-i imite manevra și să încerce gustul pe care-l dădea tutunului acest amestec.

Calculul era just și rezultatul prevăzut se produse, ca să zicem aşa, în mod mecanic.

În a șasea zi – era ajunul acelui fatal 13 septembrie – privind în urmă cu coada ochiului, pe neobservate, Marcel avu satisfacția să-și vadă gardienii făcând o mică provizie de frunze.

O oră mai târziu le uscară la foc, le fărâmătară în palmele lor aspre, le amestecară cu tutunul. Păreau să-și lingă buzele dinainte!

Marcel își propunea deci numai să-i adoarmă pe Arminius și Sigimer? Nu. Nu era destul să scape de sub supravegherea lor. Trebuia să mai găsească mijlocul de a trece prin canal, traversând masa de apă care se scurgea prin el, chiar dacă acest canal măsura mai mulți kilometri lungime. Marcel găsise acest mijloc. Ce-i drept, avea nouă șanse din zece să moară, dar viața lui, condamnată de pe acum de Herr Schultze, era sacrificată de multă vreme.

Veni seara și, odată cu ea, ora cinei, apoi ora ultimei plimbări. Inseparabilul trio coborî în parc.

Fără să ezite, fără să piardă o clipă, Marcel se îndreptă spre o clădire așezată între arbori și care nu era altceva decât atelierul modelelor. Alese o bancă mai lăuntrică, își umplu pipa și începu să fumeze.

Arminius și Sigimer, care aveau pipele pregătite, se instalară imediat pe banca vecină și începură să înghită fumul cu lăcomie.

Efectul narcoticului nu se lăsă așteptat.

Nu se scurseră nici cinci minute și cei doi teutoni greoi căscau și se întindeau ca niște urși în cușcă. Un nor le începea ochii, urechile începură să le țiuie; fețele lor își schimbaseră culoarea din roșu limpede în roșu aprins; brațele căzură inerte; capetele se lăsară pe speteaza băncii.

Pipele se rostogoliră la pământ.

În sfârșit, două sforăituri sonore se amestecară în cadență cu ciripitul păsărilor pe care o vară veșnică le reținea în parcul Stahlstadtului.

Marcel nu așteptase decât această clipă. E de înțeles cu câtă nerăbdare, gândindu-ne că a doua zi noaptea, la ora unsprezece și patruzeci și cinci, France-Ville, condamnat de Herr Schultze, ar fi încetat să mai existe.

Tânărul se precipita în atelierul modelelor. Această sală vastă cuprindea un întreg muzeu. Machete de mașini hidraulice, locomotive, mașini cu aburi, locomobile, pompe, turbine, perforatoare, motoare marine, schelete de vase – mici capodopere valorând câteva milioane. Erau modelele în lemn a tot ceea ce fabricase uzina Schultze de la Întemeierea ei, și puteți fi siguri că nu lipseau modelele de tunuri, torpile și obuze.

Era o noapte întunecoasă, favorabilă planului îndrăzneț pe care Tânărul alsacian voia să-l pună în aplicare. Odată cu evadarea sa, el voia să distrugă muzeul modelelor Stahlstadtului. Ah, dac-ar fi putut să distrugă în același timp enormul și indestructibilul Turn al Taurului, împreună cu cazemata și tunul adăpostit de ea!

Prima grija a lui Marcel fu să ia dintr-un raft cu instrumente un mic ferăstrău de oțel, capabil să taie fierul, și să-l bage în buzunar. Apoi, fără ca mâna să-i tremure o singură dată, aprinse un chibrit și-l aruncă într-un colț al sălii unde erau îngrămădite planșe de desen și modele ușoare din lemn de brad.

Pe urmă ieși.

După o clipă, alimentat de toate aceste materiale combustibile, incendiul proiecta flăcări mari prin ferestrele sălii. Clopotul de alarmă sună imediat, currentul puse în mișcare semnalele electrice din diferite cartiere ale Stahlstadtului și pompierii alergă de pretutindeni, târându-și pompele cu aburi.

În același timp apăru și Herr Schultze, a cărui prezență era menită să-i încurajeze pe salvatori.

În câteva minute, cazanele cu aburi fură puse sub presiune și pompele puternice începură să funcționeze cu rapiditate. Un adevărat potop de apă se revărsa asupra zidurilor și până și asupra acoperișului muzeului modelelor. Dar focul, mai tare decât apa, care se vaporiza în loc să-l stingă, atacase toate părțile clădirii deodată. El devenise atât de intens încât trebui să se renunțe la orice speranță de a-l potoli. Spectacolul incendiului era grandios și teribil.

Ascuns într-un colț, Marcel nu-l pierdea din ochi pe Herr Schultze, care-și conducea oamenii ca la asaltul unei cetăți. Nu mai era însă nimic de făcut. Muzeul modelelor era izolat în parc și nu mai încăpea nicio îndoială că avea să ardă până-n temelii.

În clipa aceea, văzând că nu mai poate salva clădirea, Herr Schultze strigă cu o voce răsunătoare:

— Zece mii de dolari celui care-mi va aduce modelul 3175, încis în vitrina din centru!

Era modelul faimosului tun perfecționat de Schultze, mai prețios pentru el decât oricare dintre obiectele din muzeu.

Dar, pentru a-i aduce acest model, trebuia să treci pe sub o ploaie de foc, printr-o atmosferă irespirabilă. Erau nouă șanse din zece să rămâi acolo! Așa că, cu toată momeala celor zece mii de dolari, nimeni nu răspunse apelului lui Herr Schultze.

Și iată că se prezintă cineva.

Era Marcel.

— Mă duc eu, spuse el.

— Dumneata! strigă Herr Schultze.

— Eu!

— Să știi că asta nu anulează sentința pronunțată împotriva dumitale!

— Nu vreau decât să salvez modelul!

— Du-te atunci și îți jur că, dacă reușești, cei zece mii de dolari vor fi înmânați moștenitorilor dumitale.

— Sunt sigur, răspunse Marcel.

Fuseseră aduse mai multe aparate Galibert, pregătite pentru cazuri de incendiu, deoarece îngăduiau să se pătrundă în medii irespirabile. Marcel se folosise de unul dintre ele când încercase să-l smulgă din ghearele morții pe micul Carl, băiatul doamnei Bauer.

Un aparat încărcat cu aer sub o presiune de mai multe atmosfere fu fixat pe spatele Tânărului. Cu cleștele strângându-i nările, cu capătul tuburilor între dinți, se năpusti în clădire.

«În sfîrșit! își spuse el. Am aer pentru un sfert de oră!... Numai de mi-ar ajunge!...»

După cum vă puteți închipui, lui Marcel nici nu-i trecuse prin cap să salveze modelul tunului Schultze. Primejdindu-și viața, el traversă sala plină de fum, sub o ploaie de tăciuni aprinși și bârne calcinate, care, printr-o

minune, nu-l atinseră. În clipa în care acoperișul se prăbușea în mijlocul unui foc de artificii de scântei, pe care vântul le ridica până la nori, el ieșea printr-o ușă dosnică în parc.

Să fugă până la micul râu și apoi, pe țărmul lui, până la locul unde apele își porneau drumul subteran spre câmpia dinafara Stahlstadtului, să plonjeze fără ezitare – toate acestea îi luară lui Marcel câteva secunde.

Un curent rapid îl împinse atunci într-o masă de apă cu o adâncime de şapte, opt picioare. N-avea nevoie să se orienteze, căci curentul îl călăuzea ca un fir al Ariadnei⁴¹. Își dădu seama aproape imediat că intr-un canal strâmt, un fel de maț pe care apele râului îl umpleau în întregime.

«Care să fie lungimea acestui canal? se întrebă Marcel. Totul depinde de asta! Dacă nu ajung la capătul lui într-un sfert de oră, sunt pierdut!»

Tânărul își păstrase sângele rece. Curentul îl purta astfel de zece minute, când se lovi de un obstacol.

Era un grilaj de fier care închidea canalul. «Mă temeam de asta», își spuse Marcel.

Și, fără să piardă o clipă, scoase ferăstrăul din buzunar și începu să taie zăvorul.

După cinci minute de efort, zăvorul încă rezista. Grilajul rămânea închis, iar Marcel respira cu mare greutate. Rarefiindu-se tot mai mult în rezervor, aerul îi ajungea într-o cantitate insuficientă. Țiuiala din urechi, sângele care-i injectase ochii, apăsarea de pe creier, totul indica apropierea unei asfixii iminente. El rezista totuși, îți ținea răsuflarea, ca să consume cât mai puțin din oxigenul pe care plămânii săi nu mai puteau să-l extragă din mediul viciat... dar zăvorul nu ceda, cu toate că tăietura era adâncă!

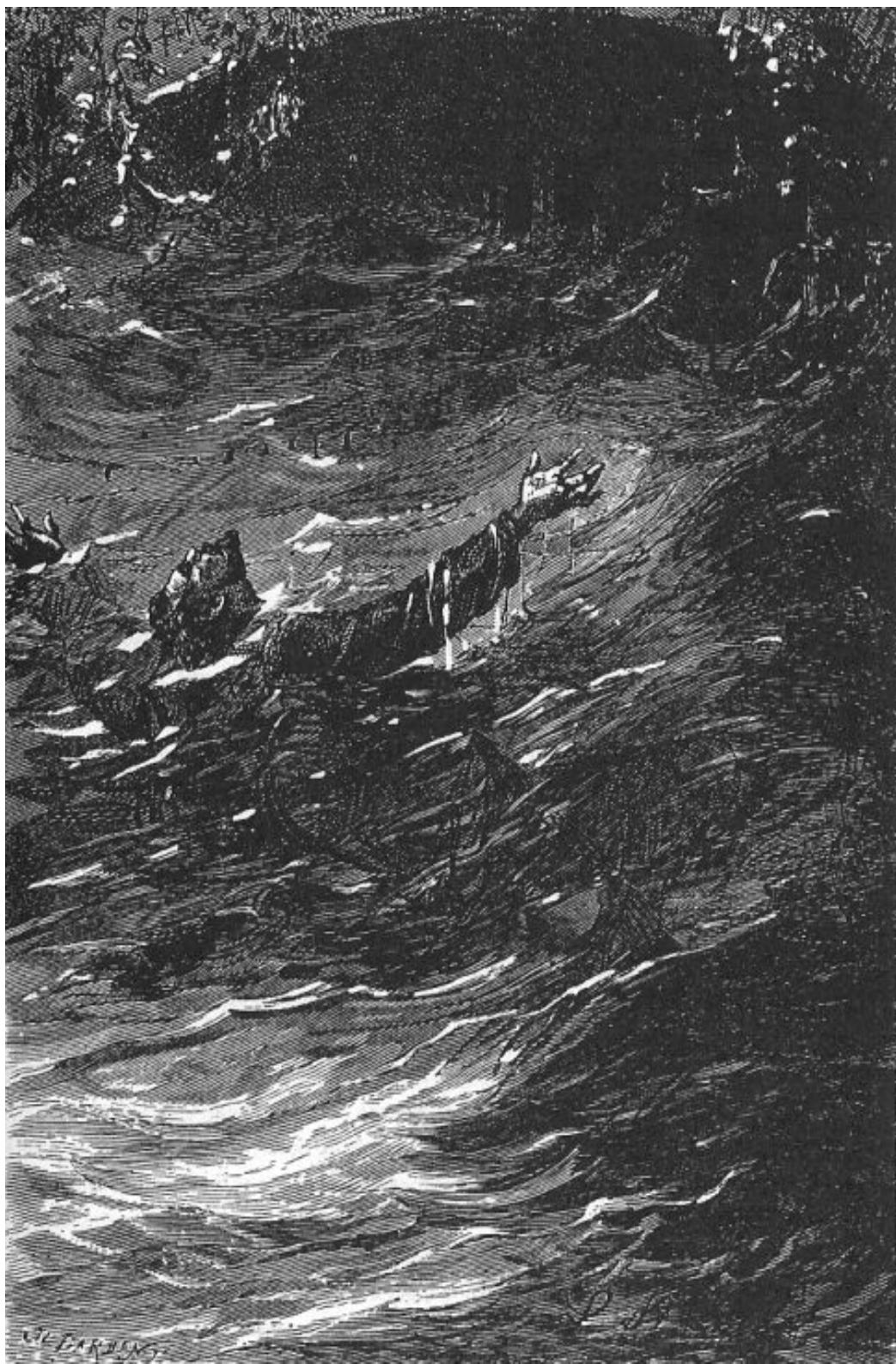
În clipa aceea, ferăstrăul îi scăpă din mâna.

«Nu se poate ca soarta să fie împotriva mea!» gândi el.

Și scutură grila cu vigoarea pe care o dă supremul instinct de conservare.

Zăvorul se rupse. Grilajul se deschise și curentul îl târî pe sărmanul Marcel, care, aproape sufocat, înghițea ultimele molecule de aer din rezervor.

A doua zi, când oamenii lui Herr Schultze pătrunseră în edificiul mistuit de incendiu, nu găsiră nicio urmă de

trup omenesc în resturile calcinate sau în cenușa caldă. Era deci sigur că îndrăznețul muncitor fusese victimă devotamentului său. Asta nu-i mira pe cei care-l cunoscuseră în atelierele uzinei.

Modelul prețios nu putuse fi salvat, dar omul care cunoștea secretele Regelui Oțelului era mort.

«Cerul mi-e martor că voi am să-i cruce suferință, își spuse Herr Schultze. În orice caz, am făcut o economie de zece mii de dolari.»

Aceasta fu singura cuvântare funebră la moartea Tânărului alsacian.

Capitolul X

Un articol din revista germană Unsere Centurie

Cu o lună înaintea epocii în care se petreceau evenimentele descrise mai sus, o revistă cu coperta roșiatică, intitulată *Unsere Centurie* («Veacul nostru»), publica următorul articol despre France-Ville, articol cu deosebire apreciat de oamenii delicați din imperiul german, poate pentru că nu pretindea să studieze acest oraș decât dintr-un punct de vedere exclusiv material:

Am adus mai de mult la cunoștința cititorilor noștri fenomenul extraordinar care s-a produs pe coasta apuseană a Statelor Unite. Datorită considerabilei proporții de emigranți pe care o cuprinde populația sa, marea republică americană ne-a obișnuit de multă vreme cu un șir de surpirse. Ultima și cea mai deosebită este, desigur, cea a unui oraș numit France-Ville, care nu exista nici măcar ca idee acum cinci ani și care astăzi e înfloritor și a ajuns dintr-o dată la cel mai înalt grad de prosperitate.

Acest minunat oraș s-a înălțat ca prin farmec pe țărmul înmiresmat al Pacificului. Nu vom discuta aici dacă, aşa cum se susține, această idee aparține unui francez, doctorul Sarrasin. Lucrul e posibil, dat fiind că doctorul se poate lăuda că e o rudă îndepărtată a ilustrului nostru Rege al Oțelului. Fie zis în treacăt, întemeierea orașului nu e străină de însușirea prin vicleșuguri a unei moșteniri considerabile care-i revenea în mod legitim lui Herr Schultze. Oriunde se face vreun lucru bun în lume, puteți fi siguri că veți găsi o sămânță germanică; este un adevăr pe care suntem mândri să-l constatăm și cu acest prilej. Dar, oricum, datorăm cititorilor noștri informații precise și autentice în legătură cu această naștere spontană a unei aşezări-model.

Să nu-i căutați numele pe hartă. Chiar marele atlas în trei sute șaptezeci și opt de volume în folio al eminentului nostru Tuchtidmann, în care sunt indicate cu o riguroasă exactitate toate tufișurile și boschetele de copaci din Lumea Veche și Lumea Nouă, chiar acest generos monument al științei geografice, aplicate la arta infanteristului, nu poartă încă nicio urmă de France-Ville. În locul unde se înalță noul oraș se întindea, acum cinci ani, o câmpie pustie. Este punctul indicat pe hartă prin coordonatele $43^{\circ}11'3''$ latitudine nordică și $124^{\circ}41'17''$ longitudine vestică. După cum se vede, se află pe țărmul Oceanului Pacific și la picioarele lanțului secundar al Munților Stâncosi, botezat Muntele Cascadelor, la douăzeci de leghe spre nord de Capul Alb, statul Oregon, America de Nord.

Locul cel mai avantajos a fost căutat cu grijă și ales între multe alte locuri favorabile. Printre motivele care au determinat această alegere se numără, în mod deosebit: situarea în zona temperată din emisfera nordică, aflată dintotdeauna în fruntea civilizației terestre; poziția în mijlocul unei republici federative și într-un stat încă Tânăr, care a garantat în mod provizoriu independența orașului și i-a acordat drepturi asemănătoare celor pe care le are principatul Monaco în Europa, cu condiția ca după un anumit număr de ani să intre în Uniune; apropierea de ocean, care devine din ce în ce mai mult marea cale de comunicație a globului; natura accidentată, fertilă și sănătoasă a solului; vecinătatea unui lanț muntos, care stăvilește vânturile dinspre nord, sud și est, lăsând briza Pacificului să purifice atmosfera orașului; existența unui mic râu a cărui apă proaspătă, dulce, ușoară, oxigenată de numeroasele cascade și de rapiditatea lunecării sale ajunge întru totul pură în ocean; în sfârșit, un port natural format de un lung promontoriu întors ca un cârlig, port care poate fi largit cu ajutorul digurilor.

Amintim și câteva avantaje secundare: vecinătatea unor bogate cariere de marmură și piatră, a unor zăcăminte de caolin și chiar a unor urme de pepite de aur. Acest detaliu era să ducă la părăsirea teritoriului, fondatorii orașului temându-se ca febra aurului să nu le răstoarne planurile. Din fericire însă, pepitele erau mici și rare.

Alegerea locului, deși hotărâtă numai după studii serioase și aprofundate, nu ceruse decât puține zile și nu necesitase o expediție specială. Știința este astăzi destul de înaintată ca să poți obține, fără să ieși din cabinet, informații precise și exacte despre cele mai îndepărtate regiuni.

Decizia odată luată, doi comisari ai comitetului de organizare au luat primul pachebot care pleca de la Liverpool, au ajuns peste unsprezece zile la New York și peste șapte zile la San-Francisco, au închiriat un steamer și peste zece ore se aflau la locul ales.

În mai puțin de o lună s-au înțeles cu reprezentanții statului Oregon, au obținut o concesiune asupra unei fâșii de teren late de patru leghe, de la țărmul oceanului până pe culmea Munților Cascadei, au despăgubit cu câteva mii de dolari o jumătate de duzină de plantatori care aveau drepturi reale sau închipuite asupra acestor pământuri.

În ianuarie 1872, teritoriul era de acum explorat, măsurat, jalonat, sondat, și o armată de douăzeci de mii de culi⁴², sub conducerea a cinci sute de contramaiștri și ingineri europeni, se apucaseră de lucru. Afise răspândite în toată California, un vagon publicitar adăugat în permanență rapidului care pleacă în fiecare dimineață din San-Francisco, străbătând continentul american, o reclamă zilnică în douăzeci și trei de ziare din această localitate fuseseră de ajuns pentru a asigura recrutarea muncitorilor. N-ar fi fost nevoie să se adopte procedeul publicității în mare, cu litere uriașe sculptate pe piscurile Munților Stâncosi, propus cu preț redus de o oarecare companie.

Prima mare antrepriză constă în construirea unei căi ferate secundare până la Sacramento, legând astfel noul oraș cu Pacific Railroad⁴³. Avură grijă să evite toate accidentele de teren care ar fi putut exercita o influență supărătoare asupra sănătății. Aceste lucrări și cele din port se desfășurără cu o extraordinară rapiditate. Încă în luna aprilie, primul tren direct de la New York aducea în gara France-Ville pe membrii comitetului rămași până atunci în Europa.

În acest interval fuseseră stabilite planurile generale ale orașului, amănuntele privind casele de locuit și edificiile publice.

Materialele nu lipseau: de la primele știri despre proiect, industria americană se grăbise să inunde peroanele orașului cu toate elementele de construcție imaginabile. Fondatorii n-aveau decât greutatea alegerii. Ei hotărâră ca piatra să fie rezervată pentru edificiile publice și pentru ornamentația generală, iar casele să fie construite din cărămizi. Bineînțeles, nu acele cărămizi turnate grosolan dintr-o bucată de pământ mai mult sau mai puțin ars, ci cărămizi ușoare, bine proporționale ca formă, greutate și

densitate, străpunse în lung de o serie de găuri cilindrice paralele. Aceste găuri, puse cap la cap, erau menite să constituie în grosimea zidurilor un fel de conducte deschise la ambele extremități, care să îngăduie aerului să circule liber în învelișul exterior al caselor, ca și în pereții interni. Așezarea aceasta avea, în același timp, prețiosul avantaj de a amortiza sunetele și de a da fiecărui apartament o completă independentă.

Comitetul nu prețindea, de altfel, să impună constructorilor un anumit tip de casă. El era mai degrabă adversarul acestei uniformități obositoare și insipide și se mulțumise să ceară arhitecților respectarea unui anumit număr de reguli fixe:

- 1. Fiecare casă va fi izolată într-un lot de teren plantat cu arbori, gazon și flori. Ea va fi locuită de o singură familie.*
- 2. Nicio casă nu va avea mai mult de două etaje; aerul și lumina nu trebuie să fie acaparate de unii în detrimentul celorlalți.*
- 3. Toate casele vor avea fațada la o distanță de zece metri de stradă, de care vor fi despărțite printr-un grilaj. Intervalul între grilaj și fațadă va fi cultivat cu flori.*
- 4. Zidurile vor fi construite din cărămizi tubulare brevetate, conforme modelului. Deplină libertate în privința ornamentației.*
- 5. Acoperișurile vor fi în formă de terasă, ușor înclinate în cele patru direcții, acoperite cu catran, mărginite de o balustradă destul de înaltă pentru a preveni accidentele și prevăzute cu canale pentru scurgerea imediată a apei de ploaie.*
- 6. Toate casele vor fi clădite pe o boltă deschisă în toate părțile și formând, sub prima suprafață de locuit, un subsol de aerisire și în același timp o hală. Conductele de apă și burlanele vor ajunge aici deschise, sprijinite de stâlpul central al boltei, astfel încât să poată fi controlate oricând și să poată furniza imediat apa necesară, în caz de incendiu. Pardoseala acestei hale, ridicată cu cinci-șase centimetri deasupra nivelului străzii, va fi așternută cu nisip. O ușă și o scară specială o vor pune în legătură directă cu bucătăriile și cămările, și toate operațiile culinare se vor putea efectua acolo fără a răni văzul și mirosul.*

7. Bucătăriile, cămările sau dependințele vor fi așezate, împotriva obiceiului, la etajul superior și vor comunica cu terasa, care va deveni astfel anexa lor în aer liber. Un elevator va îngădui transportul tuturor încărcăturilor la etaj. Forța mecanică necesară mișcării elevatorului, ca și

lumina artificială și apa vor fi puse la dispoziția locuitorilor la un preț redus.

8. *Planul apartamentelor este lăsat în voia fanteziei individuale. Sunt proscrisi însă fără cruceare doi primejdioși factori de boală, veritabile cuiburi de miasme și laboratoare de otrăvuri: covoarele și tapetele. Construite artistic din lemn prețios și asamblate în mozaicuri de ebeniști pricepuți, parchetele n-ar avea decât de pierdut ascunse fiind sub covoare de o curățenie îndoieleanică. Iar pereții, îmbrăcați în faianță, au strălucirea și varietatea apartamentelor interioare de la Pompei⁴⁴, cu o bogăție de culori și cu o rezistență pe care tapetul, încărcat cu miile sale de otrăvuri subtile, nu le-a atins niciodată. Se spală cum se spală oglinziile și geamurile, cum se freacă parchetele și tavanele. Niciun germen morbid nu poate să se ascundă aici.*

9. *Fiecare dormitor e separat de cabinetul de toaletă. Nu putem insista atât cât s-ar cuveni ca încăperea unde ne petrecem o treime din viață să fie cea mai mare, cea mai aerisită și, în același timp, cea mai simplă. Ea trebuie să servească doar pentru somn: patru scaune, un pat de fier, prevăzut cu o somieră și cu o saltea de lână scuturată des, sunt singurele mobile necesare. Cuverturile de puf, învelitoarele de stofă și alți aliați puternici ai bolilor epidemice sunt, desigur, excluși. Cuverturi de lână ușoare și călduroase, care pot fi spălate cu ușurință, le vor înlocui cu succes. Fără a proscrie formal perdelele și draperiile, cerem cel puțin să fie alese dintre stofele susceptibile să fie spălate des.*

10. *Fiecare încăpere are un șemineu încălzit, după gust, cu lemn sau cu cărbuni; fiecărui șemineu îi corespunde o gură de aer exterioară. Cât despre fum, în loc să fie expulzat prin acoperișuri, se strecoară prin conducte subterane până în niște cuptoare speciale, clădite pe cheltuiala municipalității, în spatele caselor, un cuptor la două sute de locuitori. Acolo fumul este curățat de particulele de carbon și trimis în atmosferă, incolor și inofensiv, la o înălțime de treizeci și cinci de metri.*

Acestea sunt cele zece reguli fixe impuse pentru construcția fiecărei case particulare.

Dispozițiile generale nu sunt studiate cu mai puțină grija. Mai întâi, planul orașului a fost conceput și realizat astfel încât să corespundă tuturor dezvoltărilor ulterioare. Străzile, întretăindu-se în unghiuri drepte, sunt

trasate la distanțe egale, având o lărgime uniformă, fiind plantate cu arbori și botezate cu numere de ordine.

Din jumătate în jumătate de kilometru, strada, mai largă cu o treime, ia numele de bulevard sau arteră principală și are pe o parte un sănț descoperit pentru tramvaie și căi de fier metropolitane. La încrucișări se află parcuri împodobite cu copii ale capodoperelor sculpturii – până când artiștii localnici vor crea lucrări demne să le ia locul. Toate industriile și negoțurile sunt libere.

Pentru a obține dreptul de reședință în France-Ville, e destul să ai referințe temeinice că ești apt să exerciți o profesiune oarecare, manuală sau intelectuală, în industrie, știință sau artă, și să te angajezi să respecti legile orașului. Existența parazitară nu este îngăduită.

Edificiile publice sunt de pe acum în număr mare... muzeu, biblioteci, școli și gimnazii, toate amenajate cu un lux și o înțelegere a cerințelor igienice într-adevăr demne de o metropolă.

E inutil să mai spunem că de la vârsta de patru ani copiii încep să efectueze exerciții fizice și intelectuale menite să le dezvolte forța musculară și cerebrală. Sunt educați să păstreze o curățenie atât de riguroasă, încât o pată pe hainele lor e considerată drept o adevărată dezonoare.

Această problemă a curățeniei individuale și colective constituie, de altfel, preocuparea de căpetenie a fondatorilor orașului. A curăța, a curăța fără intrerupere, a distrugă și anula, îndată după formarea lor, miasmele pe care le emană în mod constant o aglomerație umană. Astfel, produsele canalelor de scurgere sunt centralizate în afara orașului, tratate cu procedee care permit să fie condensate și transportate zilnic pe câmpuri.

Apa curge pretutindeni în valuri. Străzile pavate cu lemn acoperit cu catran și trotuarele de piatră sunt la fel de strălucitoare ca lespeziile unei curți olandeze. Piețele alimentare sunt supravegheate neîncetat și comercianții care îndrăznesc să speculeze sănătatea publică sunt pedepsiți fără cruce. Un precupeț care vinde un ou vechi, carne stricată sau lapte botezat este tratat pur și simplu ca un otrăvitor. Această poliție sanitară, atât de necesară și atât de delicată, este încredințată unor oameni experimentați, unor veritabili specialiști, instruiți în acest scop în școlile normale.

Jurisdicția lor se extinde până și asupra spălătoriilor organizate toate pe picior mare, cu mașini cu aburi, uscătorii artificiale și, mai ales, camere de

dezinfecție. Nicio rufă de corp nu se întoarce la stăpânul său fără să fi fost spălată atât cât poate fi spălat un lucru. Se urmărește cu o deosebită grijă ca niciodată să nu se amestece rufele a două familii deosebite. Această precauție simplă are efecte incalculabile.

Sistemul de asistență medicală la domiciliu fiind generalizat, spitalele sunt puține la număr și rezervate străinilor fără adăpost sau unor cazuri excepționale. Abia dacă mai e nevoie să adăugăm că ideea de a face din spital un edificiu mai mare decât toate celelalte și de a îngărmădi în același focar de infecție șapte opt sute de bolnavi nu putea trece prin capul fondatorilor orașului model. În loc de a căuta, printr-o stranie aberație, să reunească sistematic mai mulți pacienți, ei s-au gândit, dimpotrivă, cum să-i izoleze, în interesul lor personal, ca și în cel public. Se recomandă chiar ca în fiecare casă bolnavul să fie ținut într-un apartament distinct. Spitalele nu sunt decât construcții excepționale și restrânsse pentru rezolvarea temporară a unor cazuri urgente.

Douăzeci, cel mult treizeci de bolnavi pot să se afle – fiecare într-o cameră – în aceste barăci ușoare, făcute din lemn de brad, care sunt arse și reconstruite în fiecare an. Aceste ambulanțe, fabricate în întregime după un model special, au, de altfel, avantajul că pot fi transportate după nevoie în cutare sau cutare punct al orașului și multiplicate atât cât este necesar.

O inovație ingenioasă în legătură cu acest serviciu este aceea a unui corp de infirmiere încercate, pregătite în mod special pentru această meserie specială și ținute la dispoziția publicului de către administrația centrală. Aceste femei, alese cu discernământ, constituie ajutoarele cele mai prețioase și mai devote ale medicilor. Ele împărtășesc familiilor cunoștințele practice atât de necesare și atât de des absente în momentul primejdiei și au ca misiune să împiedice propagarea bolii odată cu îngrijirea bolnavului.

N-am mai sfârși dacă am vrea să enumerez toate perfecționările igienice pe care le-au introdus fondatorii nouului oraș. Fiecare nou cetățean primește la sosirea sa o mică broșură în care sunt expuse, într-un limbaj simplu și clar, principiile cele mai importante ale unei vieți rânduite științific.

El citește în ea că echilibrul perfect al tuturor funcțiunilor sale este una dintre condițiile sănătății; că munca și odihna sunt la fel de indispensabile organismului său; că obosalea este necesară creierului, ca și mușchilor; că nouă zecimi din boli se doresc contagiunii prin aer sau prin alimente. El va ști deci cum să-și apere mai bine persoana și locuința cu «carantine»

sanitare. Să eviți folosirea otrăvurilor excitante, să practici exerciții fizice, să îndeplinești conștiințios în fiecare zi treaba care-ți revine, să bei apă curată, să mănânci carne și legume proaspete și simplu preparate, să dormi șapte, opt ore pe noapte – iată ABC-ul sănătății.

Pornind de la primele principii ale fondatorilor, am ajuns pe nesimțite să vorbim despre această așezare ciudată ca despre un oraș gata construit. Și adevărul este că, odată clădite primele case, celelalte au ieșit din pământ ca prin farmec. Trebuie să fi vizitat Far-Westul ca să-ți dai seama ce înseamnă această eflorescență urbană. Încă pustiu în ianuarie 1872, locul ales număra șase mii de case în 1873. În 1874, avea nouă mii și toate edificiile terminate.

Construite pe terenuri immense și fără valoare la început, casele erau vândute la prețuri foarte modeste. Absența oricărui impozit, independența politică a acestui mic teritoriu izolat, atracția noului, blândețea climei au contribuit la atragerea emigranților. La ora aceasta, France-Ville numără aproape o sută de mii de locuitori.

Ceea ce valorează mai mult și singurul lucru care ne interesează este că experiența sanitată a reușit în chip concludent. În timp ce mortalitatea anuală în orașele cele mai favorizate ale bătrânei Europe sau ale Lumii Noi n-a scăzut niciodată sensibil sub trei la sută, la France-Ville media acestor cinci ani este de unu și jumătate la sută. Și încă această cifră este îngroșată de o mică epidemie de friguri semnalată la început. Luată separat, cifra anului trecut nu e decât de unu și un sfert la sută. O împrejurare și mai importantă: cu câteva excepții, toate decesele înregistrate se datoresc unor afecțiuni specifice și de cele mai multe ori ereditare. Bolile accidentale au fost infinit mai rare, mai limitate și mai puțin primejdioase ca în orice alt mediu. Cât despre epidemiile propriu-zise, nu s-a semnalat niciuna.

Va fi interesant de urmărit consecințele acestei tentative. E de văzut, mai ales, dacă influența unui regim atât de științific asupra unei întregi generații, și cu atât mai mult asupra unui șir de generații, n-ar putea să micșoreze predispozițiile morbide ereditare.

«Nu e, desigur, prea mare cetezanță să sperăm aceasta – a scris unul dintre fondatorii uimitoarei aglomerații – și atunci cât de mareț ar fi rezultatul! Oameni trăind până la nouăzeci sau o sută de ani, murind numai de bătrânețe, ca majoritatea animalelor, ca plantele!»

Un asemenea vis are de ce să ne seducă!

Dacă ne e îngăduit totuși să exprimăm opinia noastră sinceră, nu prea credem în succesul definitiv al experienței. Viciul ei original, și după toate probabilitățile fatal, este că e condusă de un comitet în care predomină elementul latin și din care elementul germanic a fost sistematic exclus. Aceasta e un simptom supărător. De când există lumea, nu s-au făcut lucruri durabile decât de către Germania și fără ea nu se va face nimic definitiv. Fondatorii orașului France-Ville au curățit poate terenul, au elucidat câteva puncte anume, dar nu în acest colț al Americii, ci pe țărmurile Siriei vom vedea înălțându-se, într-o zi, adevăratul oraș-model!⁴⁵

Capitolul XI

Un dineu la doctorul Sarrasin

La 13 septembrie – doar cu câteva ore înainte de clipa fixată de Herr Schultze pentru a distrugе France-Ville-ul – nici guvernatorul, nici vreun altul dintre locuitorii orașului nu bănuiau încă îngrozitoarea primejdie care-i amenința.

Era ora șapte seara.

Ascuns în boschete dese de leandri și tamarinzi⁴⁶, orașul se desfășura cu grație la poalele Munților Cascadei. Valurile Pacificului îi mângâiau fără zgomot cheiurile de marmură. Spălate cu grijă și răcorite de briză, străzile ofereau cel mai vesel și mai însuflețit spectacol. Arborii care le umbrau fremătau încet. Peluzele erau verzi. Deschizându-și corolele, florile din grădini înmiresmau văzduhul. Casele surâdeau liniștite și cochete în albeața lor. Aerul era călduț, cerul albastru ca și oceanul, care scânteia la capătul marilor bulevardelor.

Sosind în oraș, un străin ar fi fost izbit de aerul de sănătate al locuitorilor, de animația de pe străzi. Tocmai se închideau academiile de pictură, de muzică și sculptură, care erau reunite în același cartier și unde se organizau excelente cursuri publice pe secții nu prea numeroase, ceea ce îngăduia fiecărui elev să-și însușească lecțiile în bune condiții. Ieșind din aceste edificii, multimea se îngrămădi câteva clipe, dar nu se auzi niciun strigăt, nicio exclamație de nerăbdare. Aspectul general era de calm și mulțumire deplină.

Familia Sarrasin își clădise locuința nu în centrul orașului, ci pe țărmul Pacificului. Și, cum fusese construită printre primele, doctorul se stabilise

de la început acolo împreună cu soția sa și cu Jeanne.

Octave, milionarul improvizat, ar fi vrut să rămână la Paris, dar nu-l mai avea pe Marcel ca mentor.

Cei doi prieteni se pierduseră aproape din vedere din perioada când locuiau împreună pe strada Roi-de-Sicile. După ce doctorul emigrase pe coasta Oregonului, Octave rămăsese stăpân pe sine însuși. Fusese târât repede de parte de școala în care tatăl său ar fi vrut să-l facă să-și urmeze studiile și căzuse la ultimul examen, pe care prietenul său îl luase întâiul.

Marcel fusese până atunci busola bietului Octave, care era incapabil să se conducă singur. Când Tânărul alsacian plecă, prietenul său din copilărie sfârși prin a-și da drumul la hături. Termenul e cu atât mai potrivit cu cât viața lui Octave se petrecea în mare parte pe scaunul înalt al unei enorme cabriolete cu patru cai, aflată mereu pe drum între bulevardul Marigny, unde Tânărul își luase un apartament, și diversele câmpuri de curse din împrejurimile Parisului. Octave Sarrasin, care, cu trei luni mai înainte, abia izbutea să se țină în sha pe caii închiriați cu ora, devenise subit unul dintre cei mai versați oameni din Franța în misterele hipologiei⁴⁷. Erudiția sa era împrumutată de la un groom⁴⁸ englez pe care-l luase în slujbă și care-l domina total prin întinderea cunoștințelor sale speciale.

Diminețile îi erau împărțite între croitori, șelari și cizmari. Serile sale aparțineau micilor teatre și saloanelor unui cerc deschis foarte de curând în colțul străzii Tronchet. Octave îl alesese întrucât lumea de acolo aducea banilor săi un omagiu pe care meritele sale nu l-ar fi obținut în altă parte. Această lume i se părea de o distincție ideală. E interesant de semnalat că lista membrilor cercului, somptuos încadrată și atârnată în hol, conținea doar nume străine. Titlurile nobiliare mișunau și, cel puțin enumerându-le, te-ai fi putut crede în anticamera unui colegiu heraldic. Dar dacă pătrundeai mai departe, gândeai că te află mai degrabă într-o expoziție etnologică pe viu. Altfel, aceste personaje cosmopolite erau foarte bine îmbrăcate...

Octave Sarrasin părea un zeu Tânăr în mijlocul acestor bimani. I se repetau cuvintele, i se copiau modelele de cravată, i se acceptau raționamentele ca niște articole de lege. Si el, îmbătat de această tămâiere, nu-și dădea seama că pierde cu regularitate la bacara⁴⁹ și la curse. Poate că unii membri ai clubului, în calitatea lor de orientali, credeau că au drepturi la moștenirea

Begumei. În orice caz, știau s-o atragă în buzunarele lor printr-o mișcare lentă, dar continuă.

Datorită acestui nou mod de viață, legăturile dintre Octave și Marcel Bruckmann slăbiră repede. Abia dacă-și mai scriau din când în când. Ce putea fi comun între muncitorul dârz, preocupat numai să-și ridice inteligența la un înalt grad de cultură și fortă, și băiatul drăguț, prea plin de averea lui, cu spiritul îndreptat doar spre poveștile lui de club și de grajd?

Se știe cum părăsise Marcel Parisul, mai întâi pentru a observa manevrele lui Herr Schultze, care întemeiase Stahlstadtul, rivalul orașului France-Ville, pe acel teren neutru al Statelor Unite, apoi pentru a intra în slujba Regelui Oțelului.

Octave duse o viață parazitară de risipitor timp de doi ani. Apoi îl cuprinse dezgustul față de aceste lucruri searbede și, într-o bună zi, după ce devorase câteva milioane, plecă la tatăl său, ceea ce-l salvă de la o ruină mai mult morală decât fizică.

Judecând cel puțin după înfățișare, sora lui, Jeanne, era atunci o delicioasă fată de nouăsprezece ani, pe care sederea de patru ani în noua ei patrie o înzestrase cu toate însușirile americane, adăugate întregii grații franțuzești. Maică-sa spunea căteodată că nu bănuise farmecul intimității depline înainte de a fi împreună în fiecare clipă.

De la întoarcerea fiului risipitor, delfinul⁵⁰, speranța ei, doamna Sarrasin era atât de fericită pe cât e posibil, căci participa la tot binele pe care putea să-l facă și-l făcea soțul său, datorită averii sale imense.

În seara aceea, doctorul Sarrasin invitase la cină doi dintre cei mai buni prieteni ai săi: pe colonelul Hendon, o bătrână rămășiță a războiului de secesiune⁵¹, care-și lăsase un braț la Pittsburg și o ureche la Seven-Oaks, dar care juca săh ca oricare altul, și pe domnul Lentz, directorul general al învățământului în noul oraș.

Discutau despre proiectele administrației orașului, despre rezultatele obținute în instituțiile publice: școli, spitale, case de ajutor reciproc.

După programul doctorului, domnul Lentz înfințase mai multe școli primare. Profesorii se străduiau să dezvolte spiritul copilului supunându-l unei gimnastici intelectuale calculate astfel încât să urmeze evoluția naturală a facultăților sale. Elevii erau învățați să iubească o anumită știință înainte de a fi îndopăți cu ea, evitându-se astfel acel gen de cunoștințe care, cum

spune Montaigne⁵², «plutesc la suprafața creierului», nu ajung la înțelegerea copilului, nu-l fac nici mai înțelept, nici mai bun. Mai târziu, o inteligență bine pregătită va ști ea singură să-și aleagă drumul și să-l urmeze în chip rodnic.

Igiena se afla pe primul plan într-un sistem de educație atât de bine rânduit. Omul, fiind trup și spirit, trebuie să fie la fel de bine slujit de amândoi acești servitori; dacă trupul slăbește, omul suferă și spiritul pierde curând.

În acea epocă, France-Ville atinsese cel mai înalt grad de prosperitate materială și intelectuală. Acolo se întruneau în congrese cei mai renumiți savanți ai celor două lumi. Atrași de reputația orașului, pictorii, sculptorii, muzicienii veneau de pretutindeni. Aceștia erau profesorii tinerilor, care promiteau să facă ilustră într-o zi această bucătă de pământ american. Era deci îngăduit să se prevadă că această nouă Atenă de origine franceză va deveni în scurt timp primul oraș din lume⁵³.

Trebuie să spunem, de asemenei, că, la absolvire, tinerii cunoșteau mânuirea armelor și primele elemente de tactică și strategie.

Când ajunseră la acest capitol, colonelul Hendon declară că e mulțumit de recruții săi.

— Sunt de pe acum obișnuiți cu marșurile forțate, cu oboseala, cu toate exercițiile corporale. Armata noastră e alcătuită din toți cetățenii, și toți, atunci când va fi nevoie, vor fi soldați căliți și disciplinați.

E adevărat că France-Ville avea relații foarte bune cu toate statele vecine, căci nu scăpase nicio ocazie de a și le îndatora, dar, când e vorba de interes, nerecunoștința poate fi atât de puternică încât doctorul și prietenii săi nu nesocotiseră maxima «Ajută-te și Cerul te va ajuta!» și nu voiau să conteze decât pe ei însiși.

Erau la sfârșitul cinei; isprăviseră desertul și, potrivit obiceiului anglo-saxon care se impusese, doamnele se ridicaseră de la masă.

Doctorul Sarrasin, Octave, colonelul Hendon și domnul Lentz își continuau conversația și abordaseră cele mai înalte probleme de economie politică. În această atmosferă, un servitor intră și-i aduse doctorului ziarul.

Era *New York Herald*. Această onorabilă foaie se arătase totdeauna extrem de favorabilă intemeierii, apoi dezvoltării orașului. Notabilitățile din France-Ville se obișnuiseră să caute în paginile ei fluctuațiile posibile ale

opiniei publice din Statele Unite cu privire la opera lor. Această colectivitate de oameni fericiti, liberi, independenți, așezată pe acest teritoriu neutru, stârnise destule invidii. Dacă francevillezii aveau în America partizani care să-i apere, aveau și inamici care să-i atace. În orice caz, *New York Herald* era de partea lor și nu înceta să le dea dovezi de stimă și de admiratie.

Fără să întrerupă discuția, doctorul Sarrasin desfăcuse banda jurnalului și-și aruncase mașinal ochii asupra primului articol.

Vă puteți închipui cât de stupefiat a fost la lectura acestor câteva rânduri, pe care le citi mai întâi pentru el, apoi cu voce tare, spre cea mai mare surprindere și cea mai adâncă indignare a prietenilor săi:

New York, 8 septembrie – Un violent atentat împotriva drepturilor omului e pe cale să se înfăptuiască. Aflăm dintr-o sursă sigură că la Stahlstadt se fac formidabile înarmări cu scopul de a ataca și a distrugе France-Ville, orașul de origine franceză. Nu știm dacă Statele Unite pot și trebuie să intervină în acest conflict. Denunțăm însă tuturor oamenilor cinstiți acest odios abuz de putere. France-Ville să nu piardă niciun ceas pentru a lua măsuri de apărare... etc.

Capitolul XII

Consiliul

Ura Regelui Otelului față de opera doctorului Sarrasin nu era un secret pentru nimeni. Se știa că venise să înalte cetate contra cetate. Dar de aici până la a te năpusti asupra unui oraș pașnic și a-l distrugе printr-o lovitură de forță s-ar fi putut crede că e o distanță bunicică. Totuși articolul din *New York Herald* era limpede. Corespondenții acestui mare jurnal ghiciseră planurile lui Herr Schultze și, după cum scriau, nu era niciun ceas de pierdut!

Câteva clipe, demnul doctor rămase fără grai. Ca orice om cinstit, refuza pe cât putea să credă în existența răului. I se părea imposibil să se poată împinge perversitatea până la a distrugе, fără motiv sau din pură fanfaronadă, un oraș care era, într-un fel, o proprietate comună a umanității.

— Și când te gândești că media mortalității va fi anul acesta numai de unu și un sfert la sută! exclamă el, cu naivitate. Când te gândești că n-avem niciun băiat de zece ani care să nu știe să citească și că de la întemeierea orașului nu s-a produs nicio crimă și niciun furt! Cum să crezi că există barbari care vor să nimicească de la început o experiență atât de reușită?

Nu! Nu pot să admit că un chimist, un savant, fie el de o sută de ori german, ar fi capabil de aşa ceva!

Trebuiră totuşi să țină seama de mărturia unui ziar devotat operei doctorului și să acționeze fără întârziere. După primul moment de descurajare, recăpătându-și stăpânirea de sine, doctorul Sarrasin se adresă prietenilor săi:

— Domnilor, sunteți membri ai Consiliului cetățenesc și aveți, ca și mine, datoria de a lua toate măsurile necesare pentru salvarea orașului. Ce trebuie să facem în primul rând?

— Există vreo posibilitate de a aranja lucrurile? spuse domnul Lentz. Putem evita războiul în mod onorabil?

— Imposibil, replică Octave. Este evident că Herr Schultze îl vrea cu orice preț. Ura lui nu ne va face concesii!

— Fie! exclamă doctorul. Vom proceda în aşa fel încât să-i putem răspunde. Ce crezi, colonele, există vreun mijloc de a rezista tunurilor Stahlstadtului?

— Orice forță umană poate fi combătută în mod eficient de o altă forță umană, răspunse colonelul Hendon. Nu trebuie însă să ne gândim că ne putem apăra cu aceleași mijloace și cu aceleași arme de care se va sluji Herr Schultze pentru a ne ataca. Construcția unor mașini de război capabile să rivalizeze cu ale sale ne-ar cere un timp foarte îndelungat și nici nu știu dacă am reuși să le fabricăm, ținând seama că ne lipsesc atelierele speciale. N-am deci decât o șansă de salvare: să împiedicăm inamicul să ajungă până la noi și să nu ne lăsăm împresurați.

— Am să convoc imediat consiliul, spuse doctorul Sarrasin și-și conduse oaspeții în cabinetul său de lucru.

Era o încăpere mobilată simplu, cu trei pereți acoperiți de rafturi cu cărți, în timp ce al patrulea avea, dedesubtul câtorva tablouri și obiecte de artă, un rând de deschizături numerotate, asemănătoare unor cornete acustice.

— Grație telefonului, adăugă el, putem ține consiliul rămânând fiecare acasă la el.

Doctorul atinse butonul unei sonerii care se auzi, în același timp, în casele tuturor membrilor consiliului. În mai puțin de trei minute, cuvântul «prezent», sosit pe firele de comunicație, anunță că ședința consiliului a început.

— Ședința e deschisă... Dau cuvântul onorabilului meu prieten, colonelul Hendon, pentru a vă face o comunicare extrem de gravă.

Colonelul trecu în fața telefonului și, după ce citi articolul din *New York Herald*, ceru să se ia de îndată primele măsuri. Abia sfârșise, când numărul 6 îi puse o întrebare:

— Crede oare colonelul că ne putem apăra în cazul în care mijloacele pe care se bîzuie pentru a opri inamicul să ajungă aici ar da greș?

Colonelul Hendon răspunse afirmativ. Întrebarea și răspunsul parveniseră instantaneu fiecăruia dintre membrii invizibili ai consiliului, ca și explicațiile dinaintea lor.

Numărul 7 îl întrebă de cât timp dispuneau, după părerea lui, ca să se pregătească.

Colonelul nu știa, dar trebuiau să acționeze ca și cum atacul ar fi avut loc peste două săptămâni.

Numărul 2:

— Să așteptăm atacul sau e preferabil să-l prevenim?

— Trebuie să facem totul pentru a-l preveni și, dacă suntem amenințați cu o debarcare, să scufundăm navele lui Herr Schultze cu torpilele noastre.

La această propunere, doctorul Sarrasin se oferi să-i intrunească pe cei mai distinși chimisti și pe cei mai experimentați ofițeri de artilerie pentru a le încredința sarcina de a examina proiectele colonelului Hendon.

O întrebare a numărului 1:

— Care este suma necesară pentru a începe imediat lucrările de apărare?

— Ar trebui să dispunem de cincisprezece-douăzeci de milioane de dolari.

Numărul 4:

— Propun să convocam imediat adunarea generală a cetățenilor.

Președintele Sarrasin:

— Pun la vot propunerea.

Două sunete de gong în fiecare telefon anunță că propunerea fusese adoptată în unanimitate.

Consiliul durase mai puțin de opt-sprezece minute și nu deranjase pe nimeni.

Adunarea generală fu convocată printr-un mijloc la fel de simplu și aproape la fel de expedativ. Abia comunicase doctorul Sarrasin primăriei, tot telefonic, hotărârea consiliului, că un joc de clopote electrice se puse în

mișcare în vârful fiecăreia dintre coloanele așezate la cele două sute optzeci de răspândii ale orașului. Deasupra acestor coloane, acele orologiielor electrice se opriseră la opt și jumătate: ora convocării.

Avertizați de acest apel zgomotos, care se prelungi mai mult de un sfert de ceas, locuitorii se grăbiră să iasă sau să-și ridice ochii spre cadranul cel mai apropiat și, constatănd că o datorie patriotică îi chema la hala municipală, porniră într-acolo.

În mai puțin de patruzeci și cinci de minute, adunarea era întrunită. Doctorul Sarrasin se și afla la locul de cinstă, înconjurat de întregul consiliu. La picioarele tribunei, colonelul Hendon aștepta să i se dea cuvântul. Cea mai mare parte a cetățenilor cunoșteau vestea care provocase mitingul.

Stenografiate în mod automat de telefonul primăriei, dezbaterile consiliului fuseseră comunicate imediat ziarelor, care publicaseră o ediție specială, afișată pretutindeni.

Hala municipală era o imensă construcție cu acoperiș de sticlă, în care aerul circula liber și unde lumina se revărsa în valuri dintr-un brâu de lămpi îmbrățișând contururile bolții.

Mulțimea stătea în picioare, liniștită, tăcută. Chipurile erau vesele. Sănătatea deplină, obișnuința unei vieți active și armonioase, conștiința propriei forțe îl așezau pe fiecare deasupra emoției dezordonate a spaimei sau a mâniei.

Președintele abia atinsese clopoțelul, la opt și jumătate fix, și se lăsa o tacere adâncă.

Colonelul urcă la tribună.

Într-un limbaj sobru și puternic, fără podoabe inutile și fără pretenții oratorice – limbajul oamenilor care, știind ce au de spus, își exprimă ideile cu limpezime pentru că le înțeleg bine – el aminti ura inveterată a lui Herr Schultze împotriva Franței, împotriva lui Sarrasin și a operei sale, pregătirile formidabile anunțate de *New York Herald* și menite să distrugă France-Ville și pe locuitorii săi.

Trebuiau să aleagă cea mai bună cale de urmat. Destui oameni lipsiți de curaj și de patriotism ar prefera poate să cedeze terenul, să-i lase pe agresori să pună stăpânire pe noua patrie. Dar colonelul era sigur că asemenea propuneri becîsnice n-ar găsi niciun ecou printre concetățenii săi. Oamenii care știuseră să înțeleagă măreția scopului urmărit de fondatorii cetății-model, oamenii care știuseră să-i accepte legile erau în mod necesar

inteligienți și inimoși. Reprezentanți sinceri și militanți ai progresului, ei vor face totul pentru a salva acest oraș neasemuit, monument glorioz al artei de a îmbunătăți soarta omului!

Datoria lor era deci de a-și da viața pentru cauza pe care o reprezentau!

Această perorație fu primită cu o uriașă salvă de aplauze.

Mai mulți oratori susținură moțiunea colonelului Hendon.

Fu acceptată apoi propunerea doctorului Sarrasin, care arăta necesitatea de a se constituи imediat un Consiliu al apărării, însărcinat să ia măsuri urgente, păstrând secretul indispensabil operațiilor militare.

În timpul ședinței, unul dintre membrii Consiliului cetățenesc sugeră necesitatea de a se vota un credit provizoriu de cinci milioane de dolari destinat primelor lucrări. Toate mâinile se ridicară pentru a ratifica această măsură.

La ora zece și douăzeci și cinci de minute, mitingul se terminase și locuitorii orașului, alegându-și șefii, erau gata să se retragă, când se produse un incident neașteptat.

Eliberată cu o clipă mai înainte, tribuna fusese ocupată de un necunoscut având cel mai straniu aspect cu puțință.

Acest om apăruse ca prin farmec. Figura lui energetică purta semnele unei teribile surescitări, dar atitudinea îi era calmă și hotărâtă. Hainele pe jumătate lipite de trup și încă murdare de nămol, fruntea însângerată mărturiseau că trecuse prin încercări groaznice.

Văzându-l, toți se opriseră. Cu un gest imperios, necunoscutul le poruncise tăcere și nemîșcare.

Cine era? De unde venea? Nimeni, nici măcar doctorul Sarrasin nu se gândeau să-l întrebe.

Dealtfel se lămuriră imediat.

— Am evadat din Stahlstadt, spuse el. Herr Schultze mă condamnase la moarte. Providența mi-a îngăduit să ajung la voi încă la timp pentru a încerca să vă salvez. Nu sunt un necunoscut pentru toată lumea de aici. Veneratul meu maestru, doctorul Sarrasin, va putea să vă spună, sper că, în ciuda unei înfățișări care-l face să nu mă recunoască nici chiar el, se poate avea oarecare încredere în Marcel Bruckmann!

— Marcel! strigă în același timp doctorul și Octave. Amândoi erau gata să se năpustească spre el.

Un nou gest îi opri.

Era Marcel, într-adevăr, salvat ca prin miracol. După ce fortase grilajul canalului, în clipa în care cădea aproape asfixiat, curentul îl antrenase ca pe un corp fără viață. Dar, din fericire, acest grilaj închidea însăși incinta Stahlstadtului, și, după două minute, Marcel era aruncat pe țărmul râului, în sfârșit liber dacă și-ar fi recăpătat cunoștința.

Curajosul Tânăr rămăsese întins fără mișcare ore întregi, în această noapte intunecoasă, pe această câmpie pustie, departe de orice ajutor.

Când își revenise, se lumina de ziuă. Își aminti deodată totul!... Slavă domnului, se afla, în sfârșit, în afara blestematei Cetăți a Oțelului! Nu mai era prizonier. Toate gândurile sale se îndreptară spre doctorul Sarrasin, spre prietenii și concetăjenii săi.

— Ei! Ei! strigă el atunci.

Printr-un efort suprem. Marcel reuși să se ridice.

Zece leghe îl despărțea de France-Ville, zece leghe de

străbătut fără tren, fără trăsură, fără cal prin această câmpie, care părea părăsită împrejurul crudei Cetați a Oțelului. El merse zece leghe fără nicio clipă de odihnă și la ora zece și un sfert intra în cetatea doctorului Sarrasin.

Afișele de pe ziduri îl lămuriră. El înțelesă că locuitorii cunoșteau primejdia care-i amenința, dar înțelesă totodată că ei nu știau nici cât de iminentă era primejdia, nici mai ales de ce natură deosebită era ea.

Catastrofa premeditată de Herr Schultze trebuia să se producă în noaptea aceea, la ora unsprezece și patruzeci și cinci... Era ora zece și un sfert.

Un ultim efort. Marcel traversă orașul într-un singur elan și la ora zece și douăzeci și cinci de minute, în clipa în care locuitorii erau gata să se împrăștie, escalada tribuna.

— Prietenii, strigă el, primul atac va avea loc nu peste o lună și nici măcar peste opt zile! Înainte de miezul noptii, o catastrofă fără precedent, o ploaie de fier și de foc va cădea asupra orașului. O armă infernală, care bate la o distanță de zece leghe, este ațintită acum asupra noastră. Am văzut-o! Femeile și copiii să caute adăpost în fundul pivnițelor care prezintă oarecare garanții de soliditate sau să iasă imediat din oraș și să se refugieze în munți! Bărbații valizi să se pregătească să lupte cu focul prin toate mijloacele posibile! Focul, iată pentru moment singurul nostru dușman! Nici armate, nici soldați nu mărtăluiesc încă împotriva noastră. Dușmanul care ne amenință disprețuiește mijloacele de atac obișnuite. Dacă se vor realiza planurile și calculele acestui om, a cărui forță pusă în slujba răului vă e cunoscută, dacă nu s-a întâmplat ca Herr Schultze să se înșele pentru prima oară, incendiul se va dezlănțui într-o sută de locuri deodată! Va trebui să dăm piept cu flăcările într-o sută de locuri! Orice s-ar întâmpla, trebuie să salvăm în primul rând populația! Casele și monumentele pe care nu le vom putea salva – orașul întreg chiar, banii și timpul îl vor putea reconstrui!

În Europa, Marcel ar fi fost socotit nebun. Dar în America nimeni nu neagă miracolele științei, fie ele cele mai neașteptate. Tânărul inginer fu ascultat și, după recomandarea doctorului Sarrasin, crezut.

Subjugată mai mult încă de accentul oratorului decât de cuvintele lui, mulțimea i se supuse fără discuție. Doctorul răspundea de Marcel Bruckmann. Atâtă era de ajuns.

Mesagerii porniră în toate direcțiile, purtând ordinele consiliului.

Cât despre locuitorii orașului, unii coborâră în pivnițe, resemnându-se să suporte ororile unui bombardament; ceilalți, pe jos, călare, în trăsuri, ieșiră

pe câmpie și urcară primele povârnișuri ale Munților Cascadei. În acest timp, bărbații valizi aduceau în grabă în piața mare și în câteva puncte indicate de doctor tot ceea ce putea sluji în lupta împotriva focului, adică apă, pământ, nisip.

În sala de ședințe, deliberarea continua sub formă de dialog.

Dar Marcel părea obsedat de o idee care nu mai lăsa loc alteia în creierul său. Buzele lui murmurau doar aceste cuvinte:

— La unsprezece și patruzeci și cinci! E posibil ca blestemul de Schultze să ne dea gata cu invenția lui execrabilă?...

Deodată scoase un carnet din buzunar. O făcu cu gestul unui om care cere liniște și, cu creionul în mână, mâzgăli febril câteva cifre pe o pagină. Fruntea începu să i se însenineze, chipul să-i strălucească:

— Prieten! strigă el. Prieten! Sau cifrele astea sunt mincinoase, sau tot ceea ce ne însământă se va spulbera ca un coșmar în fața evidenței unei probleme de balistică a cărei soluție o căutam zadarnic! Herr Schultze s-a înselat! Catastrofa cu care ne amenință nu e decât un vis! De data aceasta, știința lui a dat greș! Nimic din ceea ce a proorocit nu se va întâmpla, nu poate să se întâmple! Formidabilul său obuz va trece pe deasupra orașului fără să-l atingă și nu mai trebuie să ne temem decât pentru viitor!

Ce voia să spună Marcel? Nimeni nu-l înțelegea!

Tânărul alsacian expuse atunci rezultatul calculului pe care-l făcuse. Vocea sa deslușită și vibrantă demonstra lucrurile astfel încât să devină limpezi celor mai ignoranți. Era lumina care lua locul întunericului, calmul care lua locul neliniștii. Nu numai că proiectilul nu va atinge orașul doctorului, dar nu va atinge nimic! Era hărăzit să se piardă în spațiu!

Doctorul Sarrasin încuviința din cap demonstrația lui Marcel, când, îndreptându-și degetul spre cadranul luminos, spuse deodată:

— Peste trei minute vom ști cine are dreptate: Schultze sau Marcel Bruckmann! Oricum, prieten, să nu regretăm niciuna dintre măsurile de precauție luate și să nu neglijăm nimic din ceea ce poate dejuca mașinațiile dușmane. Lovitura sa – chiar dacă va da greș, după cum ne face Marcel să nădăjduim – nu va fi cea din urmă! Ura lui Schultze nu se va da bătută și nu se va opri în fața unui eșec!

— Veniți! strigă Marcel.

Și toți îl urmară în piața cea mare.

Cele trei minute trecuseră. Orogiul sună ora unsprezece și patruzeci și cinci!...

După patru secunde, o masă întunecată trecea în înălțimile cerului și, iute ca gândul, se pierdea în depărtări cu un șuierat sinistru.

— Drum bun! strigă Marcel, izbucnind în râs. Cu această viteză inițială, obuzul lui Herr Schultze, care a depășit acum limitele atmosferei, nu mai poate recădea pe Pământ!⁵⁴

Două minute mai târziu, se auzea o detunătură asemănătoare unui zgomot surd ieșit din măruntaiile globului.

Era bubuitul tunului din Turnul Taurului și acest bubuit sosea în întârziere cu o sută treisprezece secunde față de proiectilul care se deplasa cu o viteză de o sută cincizeci de leghe pe oră⁵⁵.

Capitolul XIII

Marcel Bruckmann către profesorul Schultze, Stahlstadt

France-Ville, 14 septembrie

Se cuvine să-l informez pe Regele Oțelului că am trecut cu bine, alătăieri seara, frontieră posesiunilor sale, preferând să mă salvez eu în locul modelului tunului Schultze.

Luându-mi rămas bun, aş fi nepoliticos dacă, la rândul meu, nu v-aș divulga secretele mele. Fiți însă liniștit, cunoașterea lor n-o să vă coste viața...

Nu mă numesc Schwartz și nu sunt elvețian. Sunt alsacian. Numele meu este Marcel Bruckmann. Sunt un inginer bunicel dacă ar fi să vă dau crezare, dar înainte de orice sunt francez. Deveniseți dușmanul de neîmpăcat al țării mele, al prietenilor mei, al familiei mele. Nutreăti planuri odioase împotriva a tot ceea ce iubesc. Am îndrăznit totul, am făcut totul pentru a le cunoaște. Voi face totul pentru a le dejuca. Mă grăbesc să vă încunoștiințez că prima dumneavoastră lovitură a dat gres, că ținta dumneavoastră n-a fost atinsă și că nici nu putea fi! Tunul dumneavoastră rămâne un tun arhiminunat, dar proiectilele pe care le lansează cu o asemenea încărcătură de pulbere și cele pe care ar putea să le lanseze nu vor face rău nimănui! Ele nu vor cădea niciodată, nicăieri. Presimțisem asta, și astăzi, spre marea dumneavoastră glorie, e un fapt stabilit că Herr Schultze a inventat un tun teribil... cu totul inofensiv.

Veți afla deci cu placere că am văzut obuzul dumneavoastră ultra-perfecționat trecând ieri-seara, la ora unsprezece și patruzeci și cinci de minute, pe deasupra orașului nostru. Se îndrepta spre vest, circulând în vid, și va gravita astfel până la sfârșitul veacurilor. Un proiectil având o viteză inițială de douăzeci de ori mai mare ca viteza actuală, adică zece mii de metri pe secundă, nu poate să mai «cadă»! Mișcarea lui de translație, combinată cu atracția terestră, face din el un mobil menit să circule veșnic în jurul globului. Ar fi trebuit să știți aceasta.

*Nădăduiesc, de altfel, că tunul din Turnul Taurului este cu totul deteriorat după această primă încercare. Dar n-ați plătit prea scump două sute de mii de dolari, plăcerea de a fi înzestrat lumea planetară cu un nou astru și Pământul cu un al doilea satelit*⁵⁶.

Marcel Bruckmann

Un mesager special plecă imediat din France-Ville spre Stahlstadt. Să-i iertăm pe Marcel că n-a putut să-și refuze satisfacția zeflemitoare de a face să-i parvină fără întârziere această scrisoare lui Herr Schultze.

Marcel avea dreptate când spunea că faimosul obuz, având o asemenea viteză și circulând dincolo de pătura atmosferică, nu va mai cădea pe suprafața Pământului. Avea dreptate, de asemenei, când spera că, datorită enorimei încărcături de piroxil, tunul din Turnul Taurului trebuia să fie scos din uz.

Primirea acestei scrisori constituia un soc puternic pentru Herr Schultze, un groaznic eșec pentru neîmblânzitul său amor-proprietu. El deveni livid citind-o și, după ce o isprăvi, capul îi căzu în piept ca și cum ar fi primit o lovitură de măciucă. Nu ieși din această stare de prostrație decât după un sfert de oră, trecând într-o mânie fără margini. Numai Arminius și Sigimer ar fi putut spune ceva despre scăpărările ei.

Totuși Herr Schultze nu era omul care să se dea bătut. Între el și Marcel avea să înceapă o luptă fără cruțare. Nu-i rămăseseră oare obuzele încărcate cu bioxid de carbon lichid, pe care tunuri mai modeste, dar mai practice, puteau să le lanseze de la mică distanță?

Liniștindu-se printr-un efort brusc, Herr Schultze se întorsese în cabinetul său și-și reluase lucrul.

Era limpede că France-Ville, mai primejduit ca oricând, nu trebuia să negligeze nimic pentru a-și lua măsurile de apărare.

Capitolul XIV

Pregătiri de luptă

Dacă pericolul nu mai era iminent, el era în continuare grav. Marcel comunică doctorului Sarrasin și prietenilor acestuia tot ceea ce știa despre preparativele lui Herr Schultze și despre armele lui de distrugere. Chiar a doua zi, Consiliul apărării, la care luă și el parte, discută despre un plan de rezistență și despre înfăptuirea lui.

În toate acestea, Marcel fu secondat de Octave, pe care-l găsi schimbat din punct de vedere moral, spre propriul său avantaj.

Care fură hotărârile luate? Nimeni nu le cunoscu în amănunt. Doar principiile generale fură comunicate sistematic presei și răspândite în public. Nu era greu să se recunoască aici mâna lui Marcel.

— În orice apărare, se spunea prin oraș, marea problemă este de a cunoaște bine forțele inamicului și de a adapta sistemul de rezistență la înseși aceste forțe. Fără îndoială, tunurile lui Herr Schultze sunt formidabile. E mai bine totuși să ai de-a face cu aceste tunuri, cărora le cunoști numărul, calibrul, bătaia și efectele, decât cu arme puțin cunoscute.

Trebuia împiedicată apropierea tunurilor de oraș, pe pământ sau pe ocean.

Aceasta era problema pe care o studia cu asiduitate Consiliul apărării, și în ziua când un afiș anunță că problema era rezolvată nimeni nu se îndoi. Cetățenii alergară în masă să se ofere pentru a executa lucrările necesare. Nicio îndeletnicire care putea contribui la opera de apărare nu era disprețuită. Oameni de orice vîrstă, de orice poziție socială se transformau în simpli lucrători cu acest prilej. Munca se desfășura rapid și cu voioșie. În oraș fură înmagazinate provizii alimentare suficiente pentru doi ani. Sosiră, de asemenei, cantități considerabile de cărbune și fier: fierul, materie primă a armamentului, cărbunele, rezervorul de căldură și de mișcare, indispensabile luptei.

În timp ce cărbunele și fierul se rânduiau în piețe, grămezi uriașe de saci de făină și de șunci afumate, munți de cutii de conserve și de legume uscate umpleau halele transformate în depozite. Numeroase turme erau găzduite în parcurile care făceau din France-Ville o vastă peluză.

În sfârșit, când apăru decretul de mobilizare a tuturor bărbaților în stare să poarte armele, entuziasmul cu care fu primit dovedi încă o dată starea de spirit excelentă a acestor soldați-cetățeni. Echipați simplu cu cămăși de lână,

pantaloni de pânză și cizme scurte, acoperiți cu o pălărie de piele, înarmați cu puști Werder, ei făceau manevre pe bulevard.

Alții scormoneau pământul, săpau șanțuri, ridicau fortificații și redute în toate punctele favorabile. Turnarea pieselor de artilerie începuse și continua cu asiduitate. O împrejurare extrem de favorabilă era aceea că putură folosi marele număr de cupoare fumivore ale orașului, pe care le transformară cu ușurință în cupoare de topit.

În forfota acestei mișcări neîncetate. Marcel se arăta neobosit. Era pretutindeni – și pretutindeni la înălțimea sarcinilor sale. Dacă se ivea o dificultate practică sau teoretică, el știa imediat s-o rezolve. La nevoie își sufleca mâncurile și demonstra un procedeu expeditiv, o mânuire rapidă. Autoritatea lui era acceptată fără discuție și ordinele îi erau îndeplinite întocmai.

Alături de el, Octave făcea tot ce-i stătea în puteri. Dacă mai întâi își făgăduise să-și garnisească uniforma cu galoane de aur, renunță la asta, înțelegând că, pentru început, trebuia să fie un simplu soldat.

Își luă locul în batalionul său și știu să se poarte ca un soldat model. Iar celor care se prefăcură că-l căinează le răspunse:

— Fiecare după meritele sale. Poate că n-aș fi știut să comand!... E mai ușor să înveți să te supui!

O știre – falsă, ce-i drept – dădu lucrărilor de apărare un impuls și mai viu. Se spunea că Herr Schultze căuta să trateze cu companiile de navigație pentru transportul tunurilor sale. Din clipa aceea, «bombele» se răspândiră în fiecare zi. Ba flota schultziană se îndrepta spre France-Ville, ba calea ferată spre Sacramento fusese tăiată de ulani⁵⁷ căzuți probabil din cer.

Dar aceste zvonuri, imediat dezmințite, erau întreținute de ziariști la pândă, în scopul de a atrăga curiozitatea cititorilor lor. Adevărul este că Stahlstadt nu dădea niciun semn de viață.

Această tacere absolută, lăsându-i lui Marcel timpul necesar desăvârșirii lucrărilor de apărare, îl neliniștea uneori în puținele clipe de răgaz.

«Tâlharul ăsta să-și fi schimbat gândul și să-mi pregătească vreo nouă surpriză?» se întreba el.

Dar planul de a opri navele inamice și de a împiedica împresurarea orașului părea să răspundă oricărei tentative criminale, și Marcel, în clipele de neliniște, își dubla eforturile pentru a-l duce la bun sfârșit.

Singura lui bucurie și unicul repaus după o zi de muncă era ceasul pe care și-l petrecea în fiecare seară în salonul doamnei Sarrasin.

Doctorul îi pretinsese din prima zi să cineze totdeauna împreună cu ei, afară de cazul în care ar fi fost împiedicat de o altă obligație. Dar, ciudat lucru, nu se ivise încă o obligație destul de seducătoare pentru ca Marcel să renunțe la acest privilegiu. Eterna partidă de șah dintre doctor și colonelul Hendon nu era totuși atât de palpitantă, încât să explice o asemenea asiduitate. Trebuie deci să ne gândim că un alt farmec acționa asupra lui Marcel; poate că i-am bănuiri și natura – cu toate că el nu o bănuia încă – observând interesul pe care păreau să-l aibă pentru el discuțiile cu doamna Sarrasin și domnișoara Jeanne, când stăteau toți trei lângă masa la care cele două femei pregăteau cele necesare viitorului serviciu al ambulanțelor.

— Aceste noi buloane de otel sunt mai bune decât cele al căror desen ni-l ai arătat? întreba Jeanne, interesată de toate lucrările de apărare.

— Fără nicio îndoială, domnișoară, răspundea Marcel.

— Ah, sunt foarte bucuroasă! Dar câte căutări și câtă trudă reprezintă cel mai mic detaliu!... Îmi spuneai că geniștii au săpat ieri cinci sute de metri de șanțuri. E mult, nu-i aşa?

— Nu, nu-i nici măcar destul! În felul acesta nu vom putea isprăvi incinta până la sfârșitul lunii.

— Aș vrea să-o văd odată isprăvită și apoi acești groaznici schultzieni n-au decât să vină! Bărbații sunt fericiți: ei pot să acționeze, să se simtă utili. În felul acesta, așteptarea e mai scurtă pentru ei decât pentru noi, care nu suntem bune de nimic.

— Bune de nimic! exclama Marcel, de obicei mai calm. Bune de nimic! Pentru ce crezi atunci că muncesc acești oameni, care au părăsit totul ca să devină soldați, dacă nu pentru a asigura liniștea și fericirea mamelor, soților și logodnicelor lor? De unde vine ardoarea lor dacă nu de la voi și de unde izvorăște puterea lor de sacrificiu dacă nu din...

Marcel se opri, cam încurcat. Domnișoara Jeanne nu insistă și buna doamnă Sarrasin fu nevoită să închidă discuția, spunând că sentimentul datoriei justifica, fără îndoială, zelul celor mai mulți.

Când, rechemat de sarcinile nemiloase, grăbit să isprăvească un proiect sau un deviz. Marcel se smulgea cu părere de rău din această atmosferă plăcută, ducea cu el hotărârea neclintită de a salva France-Ville și pe toți locuitorii orașului până la unul.

Tânărul nu se aştepta deloc la ceea ce avea să se întâmple şi totuşi nu era decât consecinţa firească, de neînlăturat, a acestei stări de lucruri împotriva naturii, a acestei concentrări a tuturora într-unul singur, care era legea fundamentală a Cetății Otelului.

Capitolul XV

Bursa din San Francisco

Bursa din San Francisco, expresie condensată şi într-un fel algebrică a unei imense mişcări industriale şi comerciale, este una dintre cele mai animate şi mai stranii din lume. Printr-o consecinţă naturală a poziţiei geografice a capitalei Californiei, ea are un caracter cosmopolit, care constituie una dintre trăsăturile ei cele mai izbitoare. Sub porticurile sale de granit roşu, saxonul înalt şi blond se întâlneşte cu celul cu ten mat, cu părul de culoare mai închisă, cu membrele mai fine şi mai suple. Negrul trece pe lângă finlandez şi indian. Polinezianul se uită mirat la groenlandez. Chinezul, cu ochii oblici, cu coada împletită cu grijă, se întrece în fineţe cu japonezul. Toate limbile, toate dialectele, toate jargoanele se amestecă aici ca într-un Babel modern.

Deschiderea pieţei din 12 octombrie a acestei burse unice în lume nu avu nimic deosebit. Către ora unsprezece, principalii curtieri⁵⁸ şi agenţi de schimb fură văzuţi interpelându-se cu voioşie sau grav, după temperament, strângându-şi mâinile, îndreptându-se spre bufet şi pregătind, prin libaţiuni amicale, operaţiile zilei. Apoi merseră pe rând să deschidă porţiile de aramă ale căsuţelor numerotate din vestibul în care se depune corespondenţa, să scoată dinăuntru enorme pachete de scrisori şi să le răsfoiască cu un ochi distrat.

În curând se anunţă primele cursuri ale zilei, în vreme ce multimea creştea pe nesimţi. Zgomotul vocilor începea să se ridice din mijlocul grupurilor din ce în ce mai numeroase.

Din toate colţurile globului începură să dea năvală depeşele telegrafice. Nu trecea un minut fără ca o bandă de hârtie albastră, citită – mai bine-zis strigată – în mijlocul furtunii de voci, să se adauge pe peretele nordic colecţiei de telegramme afişate de către funcţionarii bursei.

Intensitatea mişcării creştea din minut în minut. Amploiaţii intrau în goană, plecau, se năpustea spre biroul telegrafic, aduceau răspunsuri. Toate

carnetele erau deschise, adnotate, pline cu ștersături, cu pagini rupte. Un fel de nebunie contagioasă părea să fi pus stăpânire pe toată lumea, când, pe la ora unu, un suflu misterios păru să treacă printre aceste grupuri agitate.

O știre uimitoare, neașteptată, de necrezut, fusese adusă de unul dintre asociații «Băncii Far-Westului» și circula cu iuțeala fulgerului.

Unii spuneau:

— Ce glumă!... E o manevră! Cum să crezi o asemenea minciună gogonată?

— Ei, ei! răspundeau alții. Până nu faci foc, nu ieșe fum!

— Poți să te prăbușești într-o asemenea situație?

— Te prăbușești în orice situație!

— Dar, domnule, numai imobilele și utilajul fac peste optzeci de milioane de dolari! striga unul.

— Fără a mai pune la socoteală fonta și oțelul din magazii și produsele fabricate! adăuga altul.

— Ce spuneam eu? Schultze valorează nouăzeci de milioane de dolari și mă însărcinez să le realizeze oricând asupra activului său!

— Atunci cum îți explic această suspendare de plăți?

— Nu mi-o explic deloc!... Nu cred în ea!

— Ca și cum lucrurile astea nu s-ar întâmpla în fiecare zi firmelor socotite drept cele mai solide!

— Stahlstadt nu este o firmă, ci un oraș!

— La urma urmei, nu se poate să se sfârșească așa! O să se formeze o companie pentru a-i continua afacerile!

— Dar de ce naiba n-a format-o chiar Schultze, înainte de a-i fi protestate polițele?

— Tocmai, domnule, e atât de absurd, încât nu rezistă la analiză! E pur și simplu o știre falsă, lansată probabil de Nash, care are mare nevoie de o urcare a acțiunilor oțelului!

— Ba deloc! Schultze nu numai că a dat faliment, dar a și fugit!

— Haide, haide!...

— A fugit, domnule! Telegrama a fost afișată chiar acum.

Un formidabil val omenesc se rostogoli spre avizierul depeșelor. Ultima bandă de hârtie albastră suna astfel:

New York, ora 12 și 10 minute. Central-Bank. Uzina Stahlstadt. Plătile suspendate. Pasiv cunoscut: patruzeci și șapte de milioane de dolari.

Schultze dispărut.

De data aceasta nu mai era nicio îndoială, oricât de surprinzătoare ar fi fost știrea, și ipotezele începură să-și facă drum.

La ora două, listelete falimentelor secundare, determinate de acela al lui Herr Schultze, începură să inunde bursa. Cel mai mult pierdea Mining-Bank, din New York; casa Westerley și fiii, din Chicago, era implicată cu șapte milioane de dolari; casa Milwaukee, din Buffalo, cu cinci milioane; Banca industrială din San Francisco cu un milion jumătate, apoi pleava caselor de-al treilea rang.

Pe de altă parte, și fără a aștepta aceste știri, contraloviturile firești ale evenimentului se dezlănțuiau cu furie.

Piața bursei din San Francisco, atât de amortită dimineața, după spusele experților, nu mai era aşa la ora două! Ce tresări! Ce urcări! Ce dezlănțuire neînfrânată a speculației!

Urcarea acțiunilor oțelului, care cresc din minut în minut! Urcare la cărbuni! Urcarea acțiunilor tuturor topitoriilor Uniunii! Urcare la toate produsele fabricate de orice fel de industrie a fierului! Urcare, de asemenea, la terenurile din France-Ville! Căzute la zero, dispărute de la declararea războiului cu Stahlstadtul, ele urcară brusc la o sută optzeci de dolari acrul!

În aceeași seară, chioșcurile de ziare fură luate cu asalt. Dar *Herald*, ca și *Tribune*, *Alta*, ca și *Guardian*, *Echo*, ca și *Globe* publicară zadarnic cu litere gigantice puținele informații pe care le putuseră strâng, căci ele se reduceau, de fapt, aproape la zero.

Tot ceea ce se știa era că, la 25 septembrie, o poliță de opt milioane de dolari, acceptată de Herr Schultze în favoarea casei Jackson, Elder & Co din Buffalo, fusese prezentată casei Schring, Strauss & Co, bancherii Regelui Oțelului la New York. Acești domni constataseră că bilanțul creditului clientului lor nu îngăduia o asemenea plată enormă și-i telegrafiaseră imediat, fără să primească răspuns. Recurseseră atunci la registre și constataseră cu stupefație că de treisprezece zile nu primiseră nicio scrisoare și niciun vărsământ din Stahlstadt; că, de atunci, polițele și cecurile semnate de Herr Schultze se îngrămadiseră în fiecare zi, suferind o soartă comună și întorcându-se la locul de origine cu mențiunea «no effects» (nu sunt fonduri).

Timp de patru zile, cererile de lămurire, telegramele neliniștite, întrebările furioase se abătuseră pe de o parte asupra băncii, pe de altă parte

asupra Stahlstadtului.

În sfârșit, sosise un răspuns decisiv:

Herr Schultze dispărut din 17 septembrie – spunea telegrama. Nimeni nu poate da o explicație a acestui mister. N-a lăsat dispoziții și casele sectoarelor sunt goale.

Adevărul nu mai putuse fi ascuns. Principali creditori se înfricosaseră și și depuseseră hârtiile la tribunalul de comerț. Ruina se conturase în câteva ceasuri cu iuțeala fulgerului, antrenând cortegiul său de prăbușiri secundare. La 13 octombrie, la amiază, totalul polițelor cunoscute se ridica la patruzeci și șapte de milioane de dolari. Totul făcea să se prevadă că, adăugându-se polițele încă nedechitate, pasivul se va apropiă de șaizeci de milioane.

Iată ce se știa, iată ce relatau ziarele, cu unele amplificări. E de la sine înțeles că toate anunțau pentru a doua zi știrile cele mai inedite și cele mai speciale.

De fapt, nu exista unul care să nu-și fi trimis din primul ceas corespondenții pe drumul Stahlstadtului.

Din seara zilei de 14 octombrie, Cetatea Oțelului fusese împresurată de o adevărată armată de reporteri, cu carnetele deschise și creioanele în vînt. Dar această armată se sfărâma ca un val de incinta exterioară a Stahlstadtului. Consemnul era păstrat și, cu toate că puseră în bătaie toate mijloacele de seducție, reporterii nu izbutiră să-l încalce.

Ei putură totuși să constate că muncitorii nu știau nimic și că nimic nu se schimbase în treburile secțiilor lor. Contramaiștrii anunțaseră doar în ajun, primind ordin mai de sus, că, nemaexistând fonduri în casele de sector și nici instrucțiuni primite de la Blocul central, lucrările vor fi suspendate în sămbăta următoare, în afara unei dispoziții contrare.

Toate acestea, în loc să simplifice situația, mai mult o complicau. Nimeni nu se mai îndoia că Herr Schultze dispăruse de aproape o lună. Dar nimeni nu cunoștea cauza și semnificația acestei dispariții. O vagă impresie că misteriosul personaj avea să reapară dintr-un minut într-altul domina încă în mod obscur neliniștile.

În primele zile, lucrările continuaseră ca de obicei în uzină, în virtutea inerției. Fiecare își îndeplinise sarcina parțială, în orizontul limitat al secției sale. Casele de bani plătiseră salariile în fiecare sămbătă. Casa principală făcuse față până atunci necesităților locale. Dar centralizarea ajunsese la un prea înalt grad de perfecțiune, stăpânul își rezervase o supraveghere prea

absolută a tuturor proceselor pentru ca lipsa lui să nu determine, într-un timp foarte scurt, o oprire forțată a mașinii. Din 17 septembrie, zi în care Regele Oțelului semnase ultimele dispoziții, și până la 13 octombrie, când știrea suspendării plățiilor izbucnise ca o lovitură de trăsnet, mii de scrisori – și multe dintre ele conțineau, desigur, valori considerabile – fuseseră depuse în cutia de poștă a Blocului central și ajunseseră, fără îndoială, în cabinetul lui Herr Schultze. Doar el își rezervase dreptul de a le deschide, de a le adnota cu creionul roșu și de a le trimite conținutul casierului principal.

Celor mai înalți funcționari ai uzinei nici nu le-ar fi dat prin gând să iasă din cadrul atribuțiilor lor obișnuite. Investigați față de subordonații lor cu puteri aproape absolute, ei erau față de Herr Schultze – și chiar față de amintirea lui – ca tot atâtea instrumente fără autoritate, fără inițiativă, fără opinie. Fiecare se izolase deci în responsabilitatea strâmtă a împăternicirii sale, așteptase, tărgănase, văzuse venind evenimentele.

Și, până la urmă, evenimentele veniseră. Această situație ciudată se prelungise până în momentul în care principalele case interesate, alarmându-se brusc, telegrafiaseră, ceruseră un răspuns, reclamaseră, protestaseră, luaseră, în sfârșit, precauțiile legale. Trebuise timp ca să se ajungă la asta. Nimeni nu se putuse hotărî cu ușurință să credă că o prosperitate atât de notorie are picioare de lut. Faptul era însă acum vădit. Herr Schultze fugise de creditorii săi.

Asta este tot ceea ce putură afla reporterii. Celebrul Meiklejohn însuși, ilustru pentru că izbutise să smulgă mărturisiri politice președintelui Grant⁵⁹, cel mai taciturn om al secolului; neobositul Blunderbuss, faimos pentru că el, simplu corespondent al ziarului *World*, anunțase cel dintâi țarului marea veste a capitulării Plevnei, acești și ai reportajului nu fuseseră de astă dată mai norocoși decât confrății lor. Erau obligați să-și mărturisească în gând că *Tribune* și *World* nu vor putea încă să afle cheia falimentului Schultze.

Ceea ce făcea din această catastrofă industrială un eveniment aproape unic era situația bizară a Stahlstadtului, această poziție de oraș independent și izolat, care nu îngăduia nicio anchetă obișnuită și legală. Polițele lui Herr Schultze erau, ce-i drept, protestate la New York și creditorii săi aveau toate motivele să credă că activul reprezentat de uzină putea într-o anumită măsură să-i despăgubească. Dar cărui tribunal să i se adreseze pentru a

obține confiscarea sau punerea sub sechestrul Stahlstadtului rămăsesese un teritoriu deosebit, încă neclasat, care aparținea în întregime lui Herr Schultze. Măcar dacă acesta ar fi lăsat un reprezentant, un consiliu de administrație, un substitut! Dar nimic – nici măcar un tribunal sau un consiliu judiciar! Era el singur regele, marele judecător, generalul comandant, notarul, avocatul, tribunalul de comerț al orașului său. Realizase în persoana sa idealul centralizării. În lipsa lui, nu mai exista decât neantul și tot acest edificiu formidabil se prăbușea ca un castel din cărți de joc.

În orice altă situație, creditorii ar fi putut alcătui un sindicat⁶⁰, să-l substituie lui Herr Schultze, ar fi pus mâna pe activul rămas, ar fi luat conducerea afacerilor. După toate aparențele, și-ar fi dat seama că, pentru a face mașina să funcționeze, nu lipseau decât poate niște bani și o forță organizatoare.

Dar nimic din toate acestea nu era posibil. Lipsea instrumentul legal necesar pentru a opera această substituire. Se vedea opriți de o barieră morală încă mai de netrecut decât întăriturile ridicate împrejurul Cetății Oțelului. Nefericiții creditori se aflau în fața gajului polițelor lor și nu puteau să pună mâna pe el.

Tot ceea ce le stătu în puteri fu să se întrunească în adunare generală, să se sfătuiască și să adreseze Congresului o jalbă prin care cereau să le îmbrățișeze cauza, să apere interesele cetățenilor americanii, să pronunțe anexarea Stahlstadtului la Statele Unite și să supună astfel din nou această creație monstruoasă legilor obișnuite ale civilizației. Mai mulți membri ai Congresului erau personal interesați în afacere printr-o seamă de aspecte, jalba era pe placul caracterului american și erau motive să se credă că va avea succes. Din nenorocire, sesiunea Congresului se încheia și era de temut că va trece multă vreme până să i se poată înfățișa problema.

Între timp, Stahlstadtul agoniza și cupoarele se stingeau unul câte unul.

Consternarea populației de zece mii de familii, care trăia de pe urma uzinei, era adâncă. Ce era de făcut? Să continue lucrul în speranța unui salariu care va veni poate peste șase luni sau care nu va veni deloc? Nimici nu susțineau asta. Ce lucru, de altfel? Sursa comenzilor secase odată cu celelalte. Toți clienții lui Herr Schultze așteptau, pentru a relua legăturile, soluția legală. Lipsiți de dispoziții superioare, șefii de secții, inginerii, contramaiștrii nu puteau să acționeze.

Nu lipsiră întrunirile, mitingurile, discursurile, proiectele. Nu se hotărî nimic, pentru că nimic nu era cu putință. Șomajul antrena în curând cortegiul său de mizerie, vicii, deznădejde. Atelierele se goleau și cârciumile se umpleau. De fiecare coș care înceta să mai fumege la uzină, apărea câte o cârciumă în orășelele dimprejur.

Cei mai înțelepți dintre muncitori, cei mai chibzuiți, cei care știuseră să prevadă zilele grele și să-și facă o mică rezervă se grăbiră să fugă cu arme și bagaje – uneltele, așternutul scump inimii de gospodină și copiii, încântati de spectacolul lumii care li se arăta prin ușa vagonului. Plecară, se împrăștiară în cele patru colțuri ale zării și regăsiră – unul în răsărit, altul în miazăzi, al treilea în miazănoapte – o altă uzină, o altă nicovală, un alt cămin...

Dar, pentru unul, pentru zece care puteau să-și împlinească acest vis, câțи erau aceia pe care mizeria îi țintuia pe loc! Ei rămaseră, cu ochii înfundați în orbite, cu inimile sfâșiate.

Ei rămaseră, vânzându-și bietele zdrențe norului de păsări de pradă cu chip omenesc care se abate asupra tuturor marilor dezastre, recurgând după câteva zile la expedientele supreme, privați curând de credit, ca și de salariu, de speranță, ca și de muncă, și văzând cum se deschide în fața lor, negru, ca iarna care se apropiă, un viitor de mizerie.

Capitolul XVI

Doi francezi împotriva unui oraș

Când știrea dispariției lui Schultze ajunse la France-Ville, primele cuvinte ale lui Marcel fuseseră:

— Și dacă nu-i decât un vicleșug de război?

Reflectând, își spusese apoi că rezultatele unui astfel de vicleșug ar fi fost atât de grave pentru Stahlstadt, încât, potrivit logicii, ipoteza era inadmisibilă. Dar își spusese, de asemenei, că ura nu raționează și că ura înverșunată a unui om ca Herr Schultze putea la un moment dat să-l împingă să sacrifice totul pasiunii sale. Oricum, el trebuia să rămână în gardă.

La cererea sa, Consiliul apărării redactă imediat o proclamație prin care-i îndemna pe cetățeni să fie prevăzători față de știrile false lansate de inamic pentru a le adormi vigilența.

Lucrările și exercițiile efectuate cu mai multă ardoare ca niciodată accentuară răspunsul pe care France-Ville socotea nimerit să-l dea

eventualei manevre a lui Herr Schultze. Dar amănuștele, adevărate sau nu, aduse de ziarele din San Francisco, Chicago și New York, consecințele financiare și comerciale ale catastrofei Stahlstadtului, tot acest ansamblu de dovezi insesizabile, fără forță luate separat, dar atât de puternice prin acumularea lor, nu mai îngădui nicio îndoială.

Într-o frumoasă dimineață, cetatea doctorului se trezi definitiv salvată, ca un om care scapă de un vis urât prin simplul fapt al trezirii sale. Da! France-Ville era în mod evident în afara pericolului, fără să fi avut de suferit, și Marcel fu acela care, convingându-se pe deplin, răspândi vestea pe toate căile de care dispunea.

Urmarea fu o mișcare generală de destindere și de voioșie, o atmosferă de sărbătoare, un imens oftat de ușurare. Toți își strângeau mâinile, se felicitau, se invitau reciproc la masă. Femeile își arătau noile toalete, bărbații își luau deocamdată concediu de la exerciții, manevre și lucrări. Toată lumea era liniștită, satisfăcută, bucuroasă. Parc-ar fi fost un oraș de convalescenți.

Dar cel mai mulțumit dintre toți era, fără îndoială, doctorul Sarrasin. El se simțea răspunzător față de soarta tuturor celor care veniseră cu încredere să se instaleze pe teritoriul său și să se pună sub protecția sa. De o lună, echipa sa de a-i fi dus la pierzanie el, care se gândeau doar la fericirea lor, nu-i lăsase o clipă de liniște. Acum scăpase, în sfârșit, de o grija atât de imensă și respira în voie.

Pericolul comun îi unise mai mult pe cetăteni. Fiecare simțise frământându-se în adâncul său o nouă făptură. Pentru locuitorii din France-Ville se născuse «patria». Se temuseră, suferiseră pentru ea, simțiseră mai bine cât o iubesc.

Rezultatele materiale ale operațiunilor de apărare erau de asemenea numai în avantajul cetății. Învățaseră să-și cunoască forța și nu mai era nevoie să improvizeze. Erau mai siguri pe ei însăși. În viitor, orice să ar fi întâmplat, erau pregătiți.

În sfârșit, destinul operei doctorului Sarrasin nu se arătase niciodată atât de strălucit. Și, lucru rar, orașul nu fu ingrat față de Marcel. Cu toate că salvarea tuturor nu i se datora lui, i se aduseră mulțumiri publice, ca organizator al apărării, ca om al cărui devotament ar fi împiedicat pieirea orașului dacă proiectele lui Herr Schultze ar fi fost puse în aplicare.

Totuși Marcel nu-și socotea rolul încheiat. Misterul care încearcă să se rezolve putea încă să ascundă o primejdie, gândeau el. Nu se putea

declara mulțumit decât după ce ar fi adus o lumină deplină în mijlocul tenebrelor care învăluiau încă Cetatea Oțelului.

Hotărî deci să se întoarcă la Stahlstadt și să nu dea înapoi în fața nici unui obstacol pentru a dezlega ultimele lui secrete.

Doctorul Sarrasin încercă să-i demonstreze că era o aventură dificilă, plină de primejdii; că avea să facă un fel de coborâre în infern; că putea să dea peste nu se știe ce abisuri ascunse sub fiecare dintre pașii săi... Herr Schultze, aşa cum i-l zugrăvise, nu era omul care să dispară fără pericol pentru ceilalți, care să se îngroape singur sub ruinele tuturor speranțelor sale. Aveau dreptul să se aștepte la orice din partea ultimei mașinații a unui asemenea personaj. Ea nu putea să semene decât cu teribila agonie a rechinului!...

— Scumpe maestre, tocmai pentru că tot ceea ce vă imaginați e posibil, cred că e de datoria mea să mă întorc la Stahlstadt. Este o bombă al cărei fitil vreau să-l smulg înainte de a exploda și vă cer permisiunea de a-l lua cu mine pe Octave.

— Octave! exclamă doctorul.

— Da! A devenit un băiat curajos, pe care se poate conta și vă asigur că această plimbare îi va face bine!

— Domnul să vă aibă în pază! răspunse bătrânul, emoționat.

A doua zi dimineața, după ce traversase orașelele părăsite, o trăsură îi lăsa pe Marcel și Octave la poarta Stahlstadtului. Erau bine echipați, bine îmbrăcați și hotărâți să nu se întoarcă fără a fi limpezit acest sumbru mister.

Mergeau umăr lângă umăr pe drumul de centură exterior, care făcea încunjurul fortificațiilor, și adevărul de care Marcel se încăpățâna să se îndoiască până atunci se arătă în fața lui.

Era evident că uzina e complet oprită. De pe acest drum pe care-l străbăteau sub cerul negru, fără o stea, ar fi zărit, odinioară, lumina lămpilor cu gaz, reflexul baionetei unei santinele, o mie de semne de viață, acum absente. Ferestrele luminate ale sectoarelor s-ar fi văzut ca tot atâtea vitrine strălucitoare. Acum totul era întunecat și mut. Moartea singură părea să planeze asupra cetății, ale cărei coșuri înalte se ridicau la orizont ca niște schelete. Pașii lui Marcel și ai însășitorului său sunau a gol. Impresia de singurătate și de dezolare era atât de puternică, încât Marcel nu se putu opri să spună:

— Ciudat, n-am întâlnit niciodată o asemenea tăcere! Parc-am fi într-un cimitir!

Era ora șapte când ajunseră la capătul sănțului, în fața intrării principale. Nicio ființă nu se arăta pe creasta zidului și nu mai era nici urmă de santinelele care vegheau odinioară, din distanță în distanță, ca tot atâtia stâlpi vii. Puntea era ridicată, lăsând în fața porții o prăpastie largă de cinci, șase metri.

Le trebui mai mult de un ceas ca să izbutească să prindă un ochi de funie, aruncându-l, pe rând, de capătul unei grinzi. După multă osteneală, Marcel izbuti, în sfârșit, și Octave, agățându-se în mâini, putu să ajungă deasupra porții. Marcel îi trimise una câte una armele și munițiile, apoi urmă același drum.

Nu le mai rămase atunci decât să treacă funia de cealaltă parte a zidului, să coboare lucrurile aşa cum le urcaseră și să lunece și ei până jos.

Cei doi tineri se pomeniră atunci pe drumul de pe zid, urmat de Marcel în prima zi a sosirii lui la Stahlstadt. Pretutindeni, singurătatea și tăcerea cea mai adâncă. În fața lor se înălța, neagră și mută, masa impozantă a clădirilor care păreau să-i privească prin miile lor de ferestre ca pentru a le spune:

— Plecați!... N-aveți dreptul să ne pătrundeți secretele!...

Marcel și Octave se sfătuiră.

— Să atacăm poarta O, pe care o cunosc, spuse Marcel.

Se îndreptară spre vest și ajunseră în curând în fața arcadei monumentale care purta pe fruntea sa litera O. Cele două canaturi grele de stejar, bătute în ținte groase de oțel, erau închise. Marcel se apropi și lovi în ele de câteva ori, cu o piatră luată de pe drum. Nu-i răspunse decât ecoul.

— La lucru! îi strigă atunci lui Octave.

Trebuiră să reînceapă penibilul efort de a arunca funia pe deasupra porții, pentru a întâlni un obstacol de care să se agate zdravăn. Fu greu, dar până la urmă izbutiră să treacă zidul și ajunseră în axa sectorului O.

— Poftim! strigă Octave. La ce bun atâta osteneală? Am făcut mare ispravă, n-am ce zice! Cum sărim peste un zid, cum dăm peste altul!

— Liniște în front! răspunse Marcel. Iată fostul meu atelier. Am să fiu bucuros să-l revăd și să iau din el anumite unelte de care vom avea sigur nevoie, fără a uita câteva săculețe cu dinamită.

Se aflau în marea hală de turnătorie în care fusese primit Tânărul alsacian la sosirea sa în uzină. Cât de lugubră era acum, cu cupoarele stinse, cu șinele ruginite, cu macaralele prăfuite, care-și înălțau brațele dezolate ca tot atâtea spânzurători! Toate astea îți înghețau inima, și Marcel simțea nevoia unei diversiuni.

— Să mergem într-un atelier care o să te intereseze mai mult, ii spuse el lui Octave, pornind spre cantină.

Octave făcu un semn de încuviațare, care se prefăcu într-un semn de satisfacție, când zări, înșirate în ordine de bătaie, pe o măsuță de lemn, un regiment de sticle roșii, galbene și verzi. Câteva cutii de conserve își arătau, de asemenei, învelișul de cositor purtând cele mai vestite mărci. Aveau cu ce să înjghebeze un dejun a cărui necesitate se făcea, de altfel, simțită. Așezară deci tacâmurile pe tejgheaua de tablă și-și refăcură forțele ca să continue expediția.

În timp ce mâncau, Marcel se gândeau ce-i de făcut. Nici nu-i trecea prin cap să escaladeze zidul Blocului central. Era un zid de o înălțime amețitoare, izolat de toate celealte clădiri, fără o ieșitură de care să se poată agăța o funie. Pentru a-i găsi poarta – probabil unica poartă – ar fi trebuit să străbată toate sectoarele, și nu era deloc ușor. Rămânea folosirea dinamitei – și asta dacă aveau noroc, căci părea imposibil ca Herr Schultze să fi dispărut fără a presăra cu capcane terenul pe care-l abandona, fără să pună contramine în vederea minelor pe care atacatorii Stahlstadtului ar fi fost siliți să le folosească. Dar nimic din toate acestea nu-l putea face pe Marcel să dea înapoi.

Văzându-l pe Octave sătul și odihniti, Marcel se îndreptă împreună cu el spre capătul străzii care alcătuia axa sectorului, până la picioarele marelui zid de piatră.

— Ce-ai zice de o mină aşezată acolo? întrebă el.

— Va fi greu, dar nu suntem leneși! răspunse Octave, gata la orice. Munca începu. Trebuiră să dea jos cimentul de la temelia zidului, să introducă o pârghie între două pietre, să scoată una dintre ele și, în sfârșit, cu ajutorul unui sfredel, să străpungă mai multe mici tuneluri paralele. La

ora zece isprăviseră. Cartușele de dinamită se aflau la locul lor și fitilul fu aprins.

Știind că va arde cinci minute, Marcel se refugie împreună cu Octave în cantina care, situată într-un subsol, alcătuia o adevărată pivniță boltită.

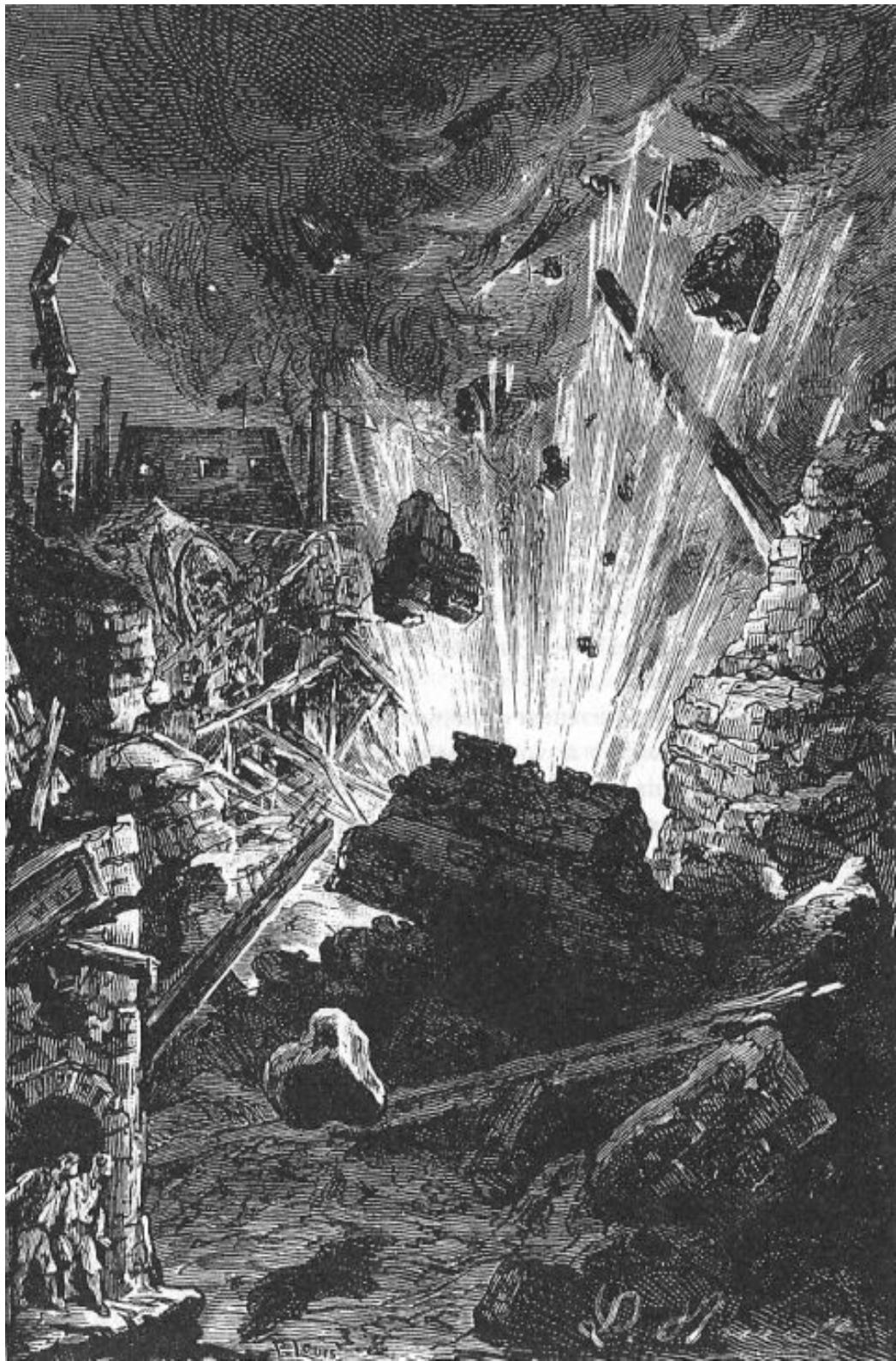
Dintr-o dată, clădirea și pivnița însăși fură zguduite ca de un cutremur de pământ. O detunătură formidabilă, asemănătoare celei a trei-patru baterii de tunuri reunite, spintecă văzduhul, urmând îndeaproape zguduitura. Apoi, după două, trei secunde, o avalanșă de resturi proiectate în toate părțile recăzu pe sol.

Câteva clipe fu un vacarm continuu: acoperișurile se prăbușeau, grinziile trosneau, zidurile se năruiau, în mijlocul cascadelor limpezi de ferestre sparte.

În sfârșit, acest zgomot groaznic se sfârși. Octave și Marcel își părăsiră refugiul.

Oricât ar fi fost de obișnuit cu efectul prodigios al substanțelor explozive, Marcel se minună constatănd rezultatele. Jumătate din sector sărișe în aer și zidurile dărâmate ale tuturor atelierelor vecine cu Blocul central semănau cu cele ale unui oraș bombardat. Grămezile de moloz, bucățile de sticlă și de tencuială acopereau pământul, în timp ce norii de praf, coborând încet din înălțimile în care-i proiectase explozia, se așezau ca un fel de zăpadă asupra acestor ruine.

Marcel și Octave alergară spre zidul interior. Era distrus și el pe o lărgime de cincisprezece-douăzeci de metri, și, de cealaltă parte a spărturii, fostul desenator al

Blocului central zări curtea binecunoscută în care petrecuse atâtea ceasuri monotone.

Din moment ce această curte nu mai era păzită, grilajul de fier care o împrejmua nu mai era de netrecut. Fură deci curând dincolo.

Pretutindeni aceeași tăcere.

Marcel trebuia să se întoarcă la atelierele în care odinioară camarazii săi îl admirau desenele. Într-un colț găsi, pe jumătate schițat, modelul de mașină cu aburi pe care-l începuse când fusese chemat de Herr Schultze. În sala de lectură revăzu revistele și cărțile familiare.

Toate lucrurile păstraseră aspectul unei mișcări suspendate, al unei vieți întrerupte brusc.

Cei doi tineri ajunseră la limita interioară a Blocului central și se aflară în curând la picioarele zidului care, după câte își amintea Marcel, îi despărțea de parc.

— O să trebuiască să facem din nou pietrele să danseze? întrebă Octave.

— Poate că da... dar, ca să intrăm, am putea mai întâi să căutăm o poartă pe care o simplă fuzee ar arunca-o în aer.

Începură să se învârtă în jurul parcului, pe lângă zid. Din timp în timp, erau obligați să facă o cotitură, să ocolească un grup de clădiri care se desprindea ca un pinten sau să sară peste un grilaj. Dar nu pierdură zidul din vedere și fură recompensați pentru osteneală. O portiță scundă și abia vizibilă le apăru în față.

În două minute, Octave sfredeli o gaură în scândurile de stejar. Privind prin această deschizătură, Marcel recunoșcu, spre via lui mulțumire, parcul tropical cu eterna sa verdeață și temperatura lui primăvaratică.

— Încă o poartă de aruncat în aer și am ajuns!

— O fuzee pentru acest pătrat de lemn ar însemna o cinste prea mare! îi răspunse Octave.

Și începu să atace ușa cu lovitori de Tânăcop. Abia o zdruncinase, că se auzi o broască interioară scârțâind sub efortul unei chei și două zăvoare lunecară în belciugele lor.

Poarta se întredeschise, lăsând să se vadă un lanț gros de siguranță.

«*Wer da?*» (Cine-i acolo?), spuse o voce aspră.

Capitolul XVII

Explicații cu împușcături

Cel din urmă lucru la care se așteptau tinerii era o asemenea întrebare. Ea îi surprinse mai mult decât o împușcătură.

Dintre toate ipotezele pe care și le imaginase Marcel cu privire la orașul aflat în letargie, singura care nu-i trecuse prin cap era aceasta: o ființă care să-i ceară socoteală în legătură cu vizita lui. Operația sa, aproape legitimă, dacă se admitea că Stahlstadtul e părăsit de toți, căpăta un alt aspect din moment ce orașul avea încă locuitori. Ceea ce nu era, în primul caz, decât un fel de anchetă arheologică devinea, în al doilea, un atac armat cu efracție.

Toate acestei idei se îmbulziră în mintea lui Marcel cu atâta forță, încât rămase mut.

— *Wer da?* repetă vocea, cu un accent de nerăbdare. Nerăbdarea nu era cu totul deplasată. Să învingi obstacole atât de variate, să sari peste ziduri și să arunci în aer cartiere întregi, toate astea pentru ca la urmă să n-ai ce să răspunzi când ești întrebat pur și simplu: «Cine-i acolo?» era un lucru, într-adevăr, surprinzător.

O jumătate de minut îi ajunse lui Marcel ca să-și dea seama de falsitatea poziției sale și spuse, în nemțește:

— Prieten sau dușman, la voia dumitale! Vreau să vorbesc cu Herr Schultze.

Nu isprăvise de rostit aceste cuvinte și prin poarta întredeschisă se auzi o exclamație de surpriză:

— Ach!

Marcel putu să zărească un colț de favoriți roșcați, o mustață zburlită, un ochi nedumerit, pe care le recunoscu imediat. Toate îi aparțineau lui Sigimer, vechiul său păzitor.

— Johann Schwartz! strigă uriașul cu o stupefacție amestecată cu bucurie. Johann Schwartz!

Întoarcerea inopinată a prizonierului său părea să-l uimească aproape tot atât cât dispariția lui misterioasă.

— Pot să vorbesc cu Herr Schultze? repetă Marcel, văzând că nu primește un alt răspuns în afara acestei exclamații.

Sigimer clătină din cap:

— Nu-i ordin! Nu se intră aici fără ordin!

— Poți măcar să-i spui că am venit și că vreau să-i vorbesc?

— Herr Schultze nu e aici! Herr Schultze e plecat! răspunse uriașul, cu o nuanță de tristețe în glas.

— Dar unde-i? Când se întoarce?

— Nu știu! Consemnul nu e schimbat! Nimeni nu intră fără ordin!

Aceste fraze întretăiate fură tot ceea ce putu scoate Marcel de la Sigimer, care opuse tuturor întrebărilor sale o încăpățânare bestială. Până la urmă Octave se impacientă.

— La ce bun să-i ceri permisiunea de a intra? întrebă el. E mult mai simplu să ţi-o iei singur!

Și se azvârli asupra porții, încercând s-o deschidă. Dar lanțul rezistă și o forță mai mare decât a sa împinse la loc canatul, ale cărui zăvoare fură trase pe rând.

— Probabil că sunt mai mulți! strigă Octave, destul de uluit de acest rezultat.

Se aplecă la gaura pe care o sfredelise și scoase o exclamație de surpriză:

— Un alt uriaș! «Arminius?» se întrebă Marcel. Și privi la rândul său.

— Da, e Arminius, colegul lui Sigimer!

Deodată, o altă voce, care părea să vină din cer, îi făcu să-și ridice capetele.

— *Wer da?*

De data aceasta era vocea lui Arminius.

Capul gardianului trecea de coama zidului, la care ajunsese, probabil, cu ajutorul unei scări.

— Haide, Arminius, știi foarte bine cine e! răspunse Marcel. Vreți sau nu să deschideți?

Nu sfârșise încă aceste cuvinte și țeava unei puști se arăta pe coama zidului. Răsună o detunătură și un glonț atinse borul pălăriei lui Octave.

— Ei bine, iată și răspunsul! strigă Marcel și, introducând un cartuș de dinamită sub poartă, o făcu să zboare în țăndări. Abia fusese făcută deschizătura, că Marcel și Octave, cu carabina în mâna și cuțitul în dinți, se năpustiră în parc.

O scară era încă rezemată de zidul crăpat de explozie și la picioarele acestei scări se vedea urme de sânge. Dar nici Sigimer, nici Arminius nu se aflau acolo ca să apere intrarea.

Parcul se înfățișa celor doi asediatori în toată splendoarea vegetației sale. Octave era încântat.

— Magnific! spuse el. Dar atenție!... Să ne desfășurăm în trăgători!... Acești mâncători de varză călită ar fi putut să se ascundă în dosul tufișurilor!

Octave și Marcel se despărțiră și, apucând-o fiecare pe o latură a aleii care li se deschidea în față, înaintară cu prudență, din copac în copac, din obstacol în obstacol, potrivit principiilor celei mai elementare strategii individuale.

Era o precauție justificată. Nu făcuseră o sută de pași și se auzi o nouă împușcătură. Glonțul făcu să sară scoarța unui copac de care Marcel abia se dezlipise.

— Să nu facem prostii!... La pământ! spuse Octave, încet.

Și, unind preceptul cu exemplul, se târî pe genunchi și pe coate până la un tufiș spinos din marginea luminișului în mijlocul căruia se înălța Turnul Taurului.

Marcel, care nu-i urmase destul de prompt sfatul, fu ținta unei a treia împușcături și abia apucă să se arunce după trunchiul unui palmier pentru a scăpa de a patra.

— Noroc că animalele astea trag ca niște recruți! îi strigă Octave, aflat la o distanță de treizeci de pași.

— Ssst! răspunse Marcel cu vocea și cu ochii. Vezi fumul care ieșe de la fereastra aceea la parter?... Acolo stau la pândă, bandiții!... Dar am să le joc o festă!

Într-o clipită, Marcel tăie o creangă de o anumită lungime. Apoi, scoțându-și bluza, o aruncă pe acest băț în vârful căruia își puse pălăria, fabricând astfel un manechin prezentabil. Îl înfipse în locul pe care stătea, lăsând să se vadă pălăria și mâncurile și, târându-se până la Octave, îi suflă la ureche:

— Distrage-i trăgând asupra ferestrei, când de aici, când de la locul meu! Eu am să le cad în spate!

Și, lăsându-l pe Octave să facă zgomot, Marcel se strecură discret în tufișurile care împrejmuiau luminișul.

Trecu astfel un sfert de oră, timp în care fură schimbate vreo douăzeci de gloanțe, fără rezultat.

Bluza și pălăria lui Marcel erau pur și simplu ciuruite, lucru care nu-l atingea cu nimic. Cât despre obloanele de la parter, carabina lui Octave le făcuse bucățele.

Deodată, focul încetă și Octave auzi acest strigăt înăbușit:

— La mine!... Am pus mâna pe el!...

Într-o jumătate de minut, Octave își părăsi adăpostul, se năpusti în luminiș și urcă la asaltul ferestrei. După o clipă, se prăvălea în încăpere.

Pe covor, înlănțuiți ca doi șerpi, Marcel și Sigimer luptau cu desperare. Surprins de atacul brusc al adversarului său, care deschise pe neașteptate o ușă interioară, uriașul nu se putuse folosi de arme. Dar forța sa herculeană făcea din el un luptător de temut și, cu toate că fusese doborât la pământ, nu-și pierduse speranța de a învinge, în ceea ce-l privea. Marcel dădea dovedă de o vigoare și o suplețe remarcabile.

Lupta s-ar fi sfârșit, fără îndoială, prin moartea unuia dintre combatanți dacă Octave n-ar fi intervenit la timp pentru a determina un sfârșit mai puțin tragic. Imobilizat și dezarmat, Sigimer se văzu legat astfel încât să nu mai poată face nicio mișcare.

— Și celălalt? întrebă Octave.

Marcel arăta spre celălalt capăt al încăperii. Arminius era întins pe o canapea, plin de sânge.

— Atins de un glonț? întrebă Octave.

— Da, răspunse Marcel. Apoi se apropie de Arminius.

— A murit!

— O merita, pe cinstea mea! exclamă Octave.

— Iată-ne stăpâni pe situație! conchise Marcel. O să facem o inspecție serioasă. Mai întâi cabinetul lui Herr Schultze!

Din sala de aşteptare, în care se petrecuse ultimul act al asediului, cei doi tineri trecură prin șirul de apartamente care duceau în sanctuarul Regelui Oțelului.

Octave căzuse în admirația tuturor acestor splendori.

Marcel surâdea privindu-l și deschidea una câte una ușile pe care le întâlneau până ce ajunseră în salonul verde-auriu.

Se aștepta, desigur, la lucruri noi, dar nu la priveliștea atât de ciudată care i se deschidea în fața ochilor. S-ar fi putut crede că Biroul central al poștei din New York sau din Paris, jefuit pe neașteptate, își golise conținutul clăie peste grămadă în acest salon. Pretutindeni, pe birou, pe mobile, pe covor, erau numai scrisori și pachete sigilate.

Intrat până la jumătatea gambei în această inundație de hârtie, întreaga corespondență financiară, industrială și personală a lui Herr Schultze,

depusă zi de zi în cutia poștală exterioară și ridicată de Arminius și Sigimer, se afla aici, în cabinetul stăpânului.

Câte întrebări, suferințe, aşteptări neliniștite, mizerii și lacrimi erau închise în aceste plicuri mute adresate lui Herr Schultze! Câte milioane, de asemenei, în bancnote, cecuri, mandate, polițe de tot felul!... Toate dormeau acolo, imobilizate de absența singurei mâini care ar fi avut dreptul să deschidă aceste învelișuri fragile, dar inviolabile.

— Acum, spuse Marcel, trebuie să găsim ușa secretă a laboratorului!

Și începu să golească rafturile bibliotecii. Zadarnic. Nu izbuti să descopere pasajul secret prin care trecuse cândva împreună cu Herr Schultze. Zadarnic zgâlțâi pe rând panourile, desprinzându-le apoi cu vătraiul luat din șemineu! Zadarnic sondă zidurile, nădăjduind să le audă sunând a gol! Curând fu limpede că Herr Schultze, neliniștit că nu mai e singurul posesor al secretului ușii laboratorului, o suprimase.

Dar trebuie să facă alta.

«Unde?... se întreba Marcel. Nu poate fi decât aici, pentru că aici au adus scrisorile Arminius și Sigimer! Deci Herr Schultze a continuat să folosească această încăpere și după plecarea mea! Îi cunosc destul obiceiurile pentru a ști că, punând să se zidească vechiul pasaj, a simțit nevoia să aibă un altul la îndemâna, la adăpost de privirile indiscrete!... Să fie o trapă sub covor?»

Covorul n-avea nicio urmă de tăietură. Totuși, fu desprins din cuie și ridicat. Examinat lamă cu lamă, parchetul nu prezenta nimic suspect.

— De ce crezi că ușa e în camera asta? întrebă Octave.

— Sunt sigur!

— Atunci nu-mi rămâne decât să explorez plafonul, spuse Octave, urcându-se pe un scaun.

Avea de gând să se cățăre pe candelabru și să sondeze rozeta centrală cu patul puștii.

Dar abia se agățase de candelabru aurit că, spre marea lui surpriză, îl simți lăsându-se în jos. Se ivi o deschizătură, din care o scară ușoară de otel coborî automat până pe podea.

Era ca o invitație la urcuș.

— Așa stau lucrurile? Atunci, iată-ne! spuse liniștit Marcel și, urmat de prietenul său, se urcă imediat pe scară.

Capitolul XVIII

Miezul sămburelui

Ultima treaptă a scării de oțel era prinsă direct de podeaua unei vaste săli circulare, fără legătură cu exteriorul. Această sală ar fi fost cufundată în cel mai adânc întuneric dacă o lumină orbitoare nu s-ar fi strecut prin geamul gros al unei ferestruici rotunde încrustate în centrul pardoselei de stejar.

Între acești pereti surzi și orbi, care nu puteau să vadă și să audă, domnea o tacere absolută. Cei doi tineri aveau senzația că se află în vestibulul unui monument funerar.

Înainte de a se apleca deasupra discului strălucitor, Marcel avu o clipă de ezitare. Își atinsese ținta! Nu încăpea îndoială că aici avea să își lămurească secretul de nepătruns pe care venise să-l caute la Stahlstadt!

Dar ezitarea lui nu dură decât o clipă. Împreună cu Octave, îngenunche lângă disc și-și înclină capul astfel încât să poată cerceta în întregime încăperea de dedesubt.

Îi aștepta o priveliște pe cât de oribilă, pe atât de neprevăzută.

Acest disc de sticlă, convex pe ambele fețe, ca o lentilă, îngroșă nemăsurat obiectele privite prin el.

Dedesubt era laboratorul secret al lui Herr Schultze. Lumina intensă care traversa discul, ca și cum ar fi fost aparatul dioptric al unui far, țâșnea dintr-o lampă electrică dublă, arzând încă în globul său golit de aer, lampă pe care curentul voltaic al unei pile puternice nu încetase să-l alimenteze. În mijlocul încăperii, în această atmosferă orbitoare, o formă omenească, mărită enorm de refracția lentilei, o formă asemănătoare sfincșilor din deșertul libian, era încremenită ca o statuie.

Împrejurul acestui spectru, solul era acoperit cu sfărâmături de obuz.

Nu încăpea nicio îndoială!... Era Herr Schultze, ușor de recunoscut după rictusul însășimantător al fălcilor sale, după dinții săi strălucitori, dar un Herr Schultze gigantic, pe care explozia unuia dintre teribilele sale obuze îl asfixiase și-l congelase totodată, sub acțiunea unui frig groaznic!

Regele Oțelului era aşezat la masa sa de lucru, ținând un condei uriaș, mare cât o lance, și părea să scrie încă. Dacă n-ar fi fost privirea lipsită de expresie a pupilelor sale dilatație, imobilitatea gurii sale, l-ai fi crezut încă viu. Ca mamuții găsiți în ghețurile din regiunile polare, acest cadavru zăcea aici de o lună, ascuns tuturor privirilor, împrejurul lui totul era înghețat – reactivele în retorte, apa în recipiente, mercurul în termometre.

Cu toată grozăvia acestui spectacol, Marcel avu un moment de satisfacție, gândindu-se că poate să observe din afară interiorul laboratorului, căci altfel și el și Octave ar fi murit pe loc.

Cum se produsese acest groaznic accident? Marcel ghici cu ușurință, văzând că sfărâmăturile de obuz de pe podea nu erau decât bucățele de sticlă. În proiectilele asfixiante ale lui Herr Schultze, învelișul interior, conținând bioxidul de carbon lichid, era turnat – fiind presiunea formidabilă căreia trebuia să-i reziste – din acea sticlă călită având o rezistență de zece, douăsprezece ori mai mare decât sticla obișnuită. Unul dintre defectele acestui produs, care abia fusese brevetat, este că, datorită unei acțiuni moleculare misterioase, explodează uneori subit, fără niciun motiv aparent. Este ceea ce se întâmplase, pesemne. Poate chiar că presiunea interioară provocase și mai inevitabil explozia obuzului adus în laborator. Decomprimat subit, bioxidul de carbon determinase atunci, întorcându-se la starea gazoasă, o scădere însămicătoare a temperaturii ambiante.

Oricum, efectul fusese fulgerător. Surprins de moarte în atituinea pe care o avea în momentul exploziei, Herr Schultze se mumificase instantaneu la un frig de o sută de grade sub zero.

Marcel fu izbit de faptul că Regele Oțelului murise în timp ce scria.

Ce scria el pe această foaie de hârtie, cu acest condei, pe care degetele sale îl țineau încă? Putea fi interesant să afli ultimul gând, să descifrezi ultimul cuvânt al unui asemenea om.

Dar cum să-și procure hârtia? Nu putea fi vorba de a sparge discul luminos pentru a coborî în laborator. Bioxidul de carbon, înmagazinat sub presiune, ar fi erupt în afară, asfixiind orice ființă, pe care ar fi învăluit-o cu vaporii săi de nerespirat. Ar fi însemnat o moarte sigură și riscurile erau infinit mai mari decât avantajele pe care le-ar fi putut aduce stăpânirea acelei foi de hârtie.

Totuși, dacă nu era posibil să-i răpească lui Herr Schultze ultimele rânduri scrise de mâna lui, era probabil că vor putea să le descifreze mărite fiind de refracția lentilei. Oare n-aveau la îndemână discul acesta, cu raze puternice, pe care le făcea să conveargă spre toate obiectele din laboratorul atât de puternic luminat de dubla lampă electrică?

Marcel cunoștea scrisul lui Herr Schultze și, după câteva încercări, izbuti să citească următoarele fraze.

Ceea ce scria Herr Schultze era mai curând un ordin decât o instrucțiune:

Ordon lui B.K.R.Z. Să grăbească cu cincisprezece zile expediția proiectată împotriva orașului France-Ville. Imediat ce va primi acest ordin, să execute măsurile luate de mine. De data aceasta, experiența trebuie să fie zdrobitoare și definitivă. Nu schimbați o iota din ceea ce am hotărât. Vreau ca peste cincisprezece zile France-Ville să fie un oraș mort și ca niciunul dintre locuitorii lui să nu supraviețuiască. Îmi trebuie un Pompei modern, care să fie în același timp spaimă și uluirea întregii lumi. Ordinele mele bine executate duc în mod inevitabil la acest rezultat.

Îmi veți expedia cadavrele doctorului Sarrasin și Marcel Bruckmann. Vreau să le văd și să le am.

Schultz...

Semnătura era neterminată: lipseau e-ul final și parafa obișnuită.

Marcel și Octave rămăseră la început muți și nemișcați în fața acestei priveliști stranii, în fața acestei evocări a unui geniu rău, care se încrina cu fantasticul.

Până la urmă, trebuiră să se smulgă din fața acestei scene lugubre. Foarte tulburați, părăsiră deci sala de deasupra laboratorului.

Acolo, în cavoul în care avea să domnească întunericul cel mai deplin când lampa se va stinge din lipsă de curent electric, cadavrul Regelui Oțelului avea să rămână singur, uscat, ca una dintre acele mumii de faraoni pe care douăzeci de secole n-au izbutit să le prefacă în pulbere!...

O oră mai târziu, după ce-l dezlegaseră pe Sigimer, care nu știa ce să facă cu libertatea redobândită, Octave și Marcel părăseau Stahlstadt-ul și luau drumul France-Ville-ului, unde ajunseră în aceeași seară.

Doctorul Sarrasin lucra în cabinetul său când i se anunță întoarcerea celor doi tineri.

— Să intre! strigă el. Să intre îndată!

Văzându-i, primul său cuvânt fu:

— Ei bine?

— Veștile pe care vi le aducem din Stahlstadt, răspunse Marcel, vă vor liniști pentru multă vreme. Herr Schultze nu mai este! Herr Schultze e mort!

— Mort? exclamă doctorul Sarrasin.

Și rămase câțiva timp tacut și gânditor.

— Vezi, dragul meu, spuse el după ce-și reveni, nu știi dacă poți înțelege că această știre, care ar trebui să mă bucure, pentru că ne scutește de lucrul

pe care-l urăsc cel mai mult, războiul cel mai nedrept și mai nemotivat, această știre a făcut să mi se strângă inima! De ce oare a devenit dușmanul nostru acest om cu aptitudini deosebite? De ce, mai ales, nu și-a pus el neobișnuitele însușiri intelectuale în slujba binelui? Câte forțe irosite care ar fi dat roade folositoare dacă s-ar fi unit cu ale noastre, într-un scop comun!... Iată ce m-a izbit în primul rând când mi-ai spus: «Herr Schultze e mort». Dar acum povestește-mi ce știi despre acest sfârșit neașteptat.

— Herr Schultze, reluă Marcel, și-a găsit moartea în misteriosul laborator, pe care, cu o icsusință diabolică, se străduise să-l facă inaccesibil. Numai el îi cunoștea existența și, prin urmare, nimeni n-ar fi putut să pătrundă acolo ca să-i dea ajutor. El a fost deci victimă acestei incredibile concentrări a tuturor forțelor reunite în mâinile sale, concentrare pe care se bizuise în mod cu totul greșit pentru a fi el singur cheia întregii sale opere și care, la ora sorocită, s-a întors deodată împotriva lui și împotriva țelului său!

— Nici nu putea fi altfel! replică doctorul Sarrasin. Herr Schultze a pornit de la o idee cu totul eronată. Oare cea mai bună guvernare nu este aceea a cărei șef, odată mort, poate fi înlocuit cu cea mai mare ușurință și care continuă să funcționeze tocmai pentru că angrenajul ei nu are nimic ascuns?

— După cum veți vedea, răsunse Marcel, ceea ce s-a petrecut la Stahlstadt este o demonstrație *ipso facto*⁶¹ a ceea ce ați spus. L-am găsit pe Herr Schultze aşezat la biroul său, punctul central de unde porneau toate ordinele cărora li se supunea Cetatea Oțelului, fără ca unul dintre ele să fi fost discutat vreodată! Moartea îi lăsase în asemenea grad atitudinea și aparențele vieții, încât am crezut o clipă că acest spectru avea să-mi vorbească!... Dar inventatorul a fost victimă propriei lui invenții! A fost trăsnit de unul dintre obuzele care trebuiau să ne nimicească orașul! Arma i s-a sfărâmat în mâini, în clipa în care trasa ultima literă a unui ordin de exterminare. Asultați!

Și Marcel citi cu voce tare copia teribilelor rânduri scrise de mâna lui Herr Schultze.

Apoi adăugă:

— Ceea ce mi-ar fi dovedit și mai bine încă moartea lui Herr Schultze, dacă aş fi putut să mă mai îndoiesc, este faptul că totul încetase să mai trăiască în jurul lui! Totul încetase să mai respire în Stahlstadt! Ca în palatul Frumoasei din pădurea adormită, somnul suspendase toate viețile, oprise

toate mișcările! Paralizia stăpânului îi paralizase, în același timp, pe servitori și se extinsese până și asupra instrumentelor!

— Da, răspunse doctorul Sarrasin... Herr Schultze a sucombat, vrând să întreacă orice măsură în atacul împotriva noastră, fortând resorturile acțiunii sale!

— Într-adevăr, încuviață Marcel. Dar acum să lăsăm trecutul și să ne gândim la prezent. Dacă moartea lui Herr Schultze ne-a adus liniștea, a adus totodată ruina impunătoarei instituții pe care o crease, falimentul ei provizoriu. Imprudențe colosale, ca tot ceea ce imagina Regele Oțelului, au săpat la temelia ei zece prăpastii. Orbit, pe de o parte de succesele sale, pe de alta de ură sa împotriva Franței și împotriva dumneavoastră, el a furnizat armament tuturor celor care ne puteau fi dușmani, fără a cere garanții suficiente.

Cu toate acestea, și cu toate că recuperarea celor mai multe dintre aceste datorii ar putea să se lase aşteptată multă vreme, cred că o mâna fermă poate să pună Stahlstadtul pe picioare și să orienteze spre bine forțele acumulate în slujba răului. Herr Schultze nu are decât un moștenitor posibil și acela sunteți dumneavoastră. Opera lui nu trebuie lăsată să piară. În lumea asta se crede prea mult că nimicirea unei forțe rivale îți aduce numai profit. Este o mare greșală și sper că veți fi de acord cu mine că trebuie, dimpotrivă, să salvăm din acest imens naufragiu tot ceea ce poate servi umanității. Sunt gata să mă consacru în întregime acestei sarcini.

— Marcel are dreptate, interveni Octave, strângând mâna prietenului său, și aș vrea să lucrez sub ordinele sale dacă tata e de acord.

— Vă aprob, dragii mei copii, spuse doctorul Sarrasin. Ah, Marcel, ce visuri frumoase! Și, când simt că prin tine și împreună cu tine voi putea vedea împlinindu-se o parte dintre ele, mă întreb de ce... da, de ce n-am doi băieți!... de ce nu ești fratele lui Octave!... În trei, nimic nu mi s-ar fi părut cu nepuțință!

Capitolul XIX

Problemă de familie

Poate că în cursul acestei povestiri am vorbit prea puțin despre problemele personale ale eroilor săi. E un motiv în plus ca să revenim și să ne ocupăm, în sfârșit, de ceea ce-i privește, fără alte implicații.

Trebuie să spunem că doctorul Sarrasin nu aparținea într-atât ființei colective, umanității, încât individul să dispară pentru el în întregime, chiar atunci când se avânta în plin ideal. El fu izbit deci de paloarea subită care acoperise chipul lui Marcel la ultimele lui cuvinte. Ochii lui încercără să citească în cei ai Tânărului sensul ascuns al acestei emoții neașteptate. Tăcerea bătrânului doctor interoga tăcerea Tânărului inginer și aștepta poate ca acesta să-o rupă. Dar Marcel, recâștigându-și stăpânirea de sine printr-un efort de voință, își regăsise săngele rece. Chipul său își recăpătase culorile naturale și atitudinea nu-i mai era decât aceea a unui om care așteaptă continuarea discuției începute.

Cam nemulțumit poate de această revenire promptă, doctorul Sarrasin se apropie de Tânărul său prieten. Cu un gest familiar profesiei sale, îl apucă de mână și îl ține ca pe aceea a unui bolnav căruia ar fi vrut să-i ia pulsul în mod discret sau distrat.

Marcel se lăsase, fără să-și dea seama prea bine de intenția doctorului. Dar, cum nu-și descloșa buzele, bătrânul său prieten îi spuse:

— Curajosul meu Marcel, vom relua mai târziu discuția noastră despre destinele viitoare ale Stahlstadt-ului. Dar nu-i oprit ca, în vreme ce te consacri propășirii tuturor, să te ocupi și de soarta celor pe care-i iubești, a celor care-ți sunt mai apropiati. Ei bine, cred că a venit momentul să-ți povestesc ce răspunde de curând o Tânără fată, al cărei nume am să îl spun imediat, părinților săi, cărora le fusese cerută în căsătorie pentru a douăzecea oară într-un an. Erau cereri pe care cele mai năzuroase fete ar fi fost îndreptățite să le accepte, și totuși ea răspunde nu, mereu nu!

În clipa aceea, cu o mișcare cam bruscă, Marcel își trase mâna din aceea a doctorului. Dar, fie că acesta era edificat asupra sănătății pacientului său, fie că nu-și dăduse seama că Tânărul îi retrage odată cu mâna și increderea, continuă să povestească, fără să țină seama de acest mic incident.

«Dar, în sfârșit, îi spunea maică-sa tinerei persoane despre care-ți vorbesc, spune-ne cel puțin motivele acestor multiple refuzuri. Pretendenții au totul: educație, avere, situație onorabilă, fizic avantajos! De ce aceste „nu”-uri atât de statornice, atât de hotărâte, atât de prompte față de cereri pe care nici măcar nu-ți dai osteneala să le examinezi? De obicei ești mai puțin categorică!»

Față de această mustrare, Tânără fată se decise, în sfârșit, să vorbească și atunci, cum are o inimă curată și o minte fără ocolișuri, odată hotărâtă să

rupă tăcerea, iată ce spuse.

«Răspund „nu” cu aceeași sinceritate cu care aş răspunde „da” dacă acest „da” ar fi, într-adevăr, gata să-mi ţâşnească din inimă. E adevărat că multe dintre partidele pe care mi le oferiți sunt acceptabile din diferite puncte de vedere. Dar, pe lângă faptul că toate aceste cereri sunt adresate mai mult celei mai frumoase, adică celei mai bogate partide din oraș, decât persoanei mele – și ideea aceasta nu mă îmbie deloc să răspund „da” – aş îndrăzni să-ți spun că niciuna dintre ele nu este aceea pe care o aşteptam, pe care o aştept încă... Si voi adăuga că, din păcate, aceea pe care o aştept ar putea să întârzie multă vreme, dacă va veni vreodată!»

«Cum, domnișoară, spuse mama, uluită, dumneata...»

Nu-și sfârși fraza, neștiind cum s-o sfârșească, și în încurcătura în care se afla își îndreptă spre soțul său privirile, care implorau în mod vizibil sprijin și ajutor.

Dar, fie că nu ținea să intre în competiție, fie că socotea necesar ca între mamă și fiică să se facă mai multă lumină înainte de a interveni, soțul avu aerul că nu înțelege, aşa că biata copilă, îmbujorată de rușine și poate de un pic de mânie, se hotărî deodată să meargă până la capăt.

«Ți-am spus, mamă, reluă ea, că cererea pe care o aştept ar putea să întârzie multă vreme și că nu-i imposibil să nu vină niciodată. Adaug că întârirea nu va putea nici să mă mire, nici să mă rănească. Am nenorocirea de a fi, se spune, foarte bogată; cel care ar trebui să facă această cerere e foarte sărac. Iată de ce n-o face – și are dreptate. El e cel care ar trebui să aştepte...»

«De ce să-l lăsăm...?» spuse mama, vrând poate să opreasă pe buzele ficei sale cuvintele pe care se temea să le audă.

Atunci interveni soțul.

«Scumpa mea prietenă, spuse el, strângând cu afecțiune mâinile soției sale, faptul că o mamă atât de pe drept ascultată de fiica ei, cum ești tu. Laudă în fața ei, de când a venit pe lume sau aproape de atunci, un băiat frumos și viteaz care aproape că face parte din familia noastră, faptul că ea atrage tuturor atenția asupra solidității caracterului său și că întărește spusele soțului ei când acesta are ocazie să-i laude și el neobișnuita inteligență sau când vorbește înduioșat despre nenumăratele dovezi de devotament pe care le-a primit, faptul acesta nu poate rămâne fără urmări!

Dacă fata care-l vedea pe acest Tânăr remarcat între toți de tatăl și mama ei nu l-ar fi remarcat și ea, și-ar fi nesocotit datoria filială!»

«Ah, tată, strigă Tânăra fată, aruncându-se în brațele maică-si ca să-și ascundă tulburarea, dacă m-ai ghicit, de ce m-ai constrâns să vorbesc?»

«De ce? Ca să am bucuria de a te auzi, micuța mea, ca să fiu și mai sigur că nu mă însel, în sfârșit ca să pot să-ți spun și să fac să-ți spună și maică-ta că aprobaș hotărârea inimii tale, că alegerea ta corespunde tuturor nădejdilor noastre și că, pentru a-l scuti pe omul sărac și mândru despre care-i vorba să treacă peste delicatețea lui înnăscută, cererea o voi face eu – da, o voi face, pentru că am citit în inima lui, ca și în a ta!

Fii deci liniștită! Cu prima ocazie, îmi voi îngădui să-l întreb pe Marcel dacă, prin imposibil, nu i-ar surâde să-mi fie ginere!»

Surprins de această încheiere bruscă, Marcel se ridicase de pe scaun ca împins de un resort. Octave îi strângea mâna tăcut, în timp ce doctorul Sarrasin îi întindea brațele. Tânărul alsacian era palid ca un mort. Dar nu-i acesta unul dintre aspectele pe care le ia fericirea când pătrunde în inimile tari fără a striga: ferește-te?

Capitolul XX

Încheiere

Eliberat de orice motiv de neliniște, trăind în pace cu toți vecinii, bine administrat, mulțumit, datorită înțelepciunii locuitorilor săi, France-Ville e în plin avânt.

Fericirea lui, atât pe drept meritată, nu trezește invidia, iar forța lui impune respect celor mai bătăioși.

Cetatea Oțelului nu era decât o uzină formidabilă, o armă de distrugere redutabilă în mâna de fier a lui Herr Schultze. Datorită lui Marcel Bruckmann, lichidarea datoriilor ei a fost efectuată fără pagubă pentru nimeni, și Stahlstadtul a devenit un neasemuit centru de producție pentru toate industriile folositoare.

De un an, Marcel e preafericitul soț al Jeannei, și nașterea unui copil i-a unit și mai mult.

Cât despre Octave, el s-a pus sub ordinele cumnatului său și-l secondează în toate eforturile lui. Soră-sa e pe cale să-l însoare cu una dintre prietenele ei, o fată fermecătoare, al cărei bun-simț și a cărei rațiune îl vor apăra împotriva oricărora vechi tentații.

Dorințele doctorului și ale soției sale au fost deci împlinite, și am putea spune că sunt în culmea fericirii și chiar a gloriei – dacă gloria ar fi intrat vreodată câtuși de puțin în programul ambicioilor lor oneste.

Putem fi deci siguri că viitorul aparține eforturilor doctorului Sarrasin și ale lui Marcel Bruckmann și că exemplul France-Ville-ului și al Stahlstadtului, orașul și uzina model, nu va fi pierdut pentru generațiile viitoare.

HILD

L. H. Newell

ŞARPELE DE MARE

Capitolul I

O plecare întârziată

- Hei, căpitane Bourcart, nu-i astăzi plecarea?...
- Nu, domnule Brunel, și mă tem că nu vom putea pleca nici mâine... și nici chiar peste opt zile...
- E destul de neplăcut...
- Și mai ales neliniștitor, declară domnul Bourcart, clătinând din cap. *Saint-Enoch* ar fi trebuit să fie pe mare încă de la sfârșitul lunii trecute, ca să ajungă la locurile de pescuit în plin sezon... O să vezi că i-o vor lua înainte englezii și americanii...
- E vorba tot despre cei doi oameni care-ți lipsesc?
- Tot, domnule Brunel... De unul din ei nu mă pot lipsi, de celălalt aş putea s-o fac, la nevoie, dacă nu m-ar obliga regulamentele...
- Nu-i vorba de butnar, nu-i aşa? întrebă domnul Brunel.
- Nu, te rog să mă crezi!... Pe baleniera mea, butnarul este tot atât de necesar ca și catargul, cârma sau compasul, dat fiind că am două mii de butoaie în cală...
- Câți oameni are *Saint-Enoch*, căpitane Bourcart?
- Am fi treizeci și patru, domnule Brunel, dacă echipajul ar fi complet. Vezi dumneata, e mai util să avem un butnar care să se ocupe de butoaie, decât un medic care să îngrijească oamenii!... Butoaiele au mereu nevoie de reparații, în timp ce oamenii... se repară singuri!... Dealtfel, se îmbolnăvește vreodată cineva pe mare?...
- Evident, asta n-ar trebui să se întâmpile, când aerul e atât de bun. Căpitane Bourcart... și, totuși, câteodată...
- Domnule Brunel, pe *Saint-Enoch* n-au existat până acum bolnavi...
- Felicitări, căpitane! Dar ce să-i faci? O navă e o navă și, ca atare, supusă regulamentelor maritime... Când echipajul atinge un anumit număr de ofițeri și marinari, trebuie să fie îmbarcat și un medic... aşa e regula... Iar dumneata nu ai unul...
- De aceea *Saint-Enoch* nu se află astăzi în dreptul capului Saint-Vincent, unde ar trebui să fie!
- Conversația între căpitanul Bourcart și domnul Brunel avea loc chiar pe digul din Havre, către orele unsprezece dimineața, pe porțiunea mai ridicată dintre semafor și capătul lărgit al digului.

Cei doi bărbați se cunoșteau de multă vreme – unul fost comandant de cabotaj, acum ofițer de port, celălalt comandând corabia cu trei catarge *Saint-Enoch*. Și cu câtă nerăbdare aștepta cel de-al doilea să-și completeze echipajul, pentru a ieși în larg!

Bourcart (Evariste-Simon), în vîrstă de cincizeci de ani, era cunoscut și apreciat în Havre, portul lui de origine. Celibatar, fără familie, fără rude apropiate, navigând încă din copilărie, fusese pe rând mus, aspirant, marină și maistru în serviciul statului.

După numeroase călătorii ca locotenent și secund în marina comercială, comanda acum de zece ani *Saint-Enoch*, o balenieră a cărei proprietate o împărtea cu firma fraților Morice.

Excelent marină, prudent, îndrăzneț și hotărât în același timp, păstra întotdeauna, spre deosebire de atâtia alți colegi de-ai lui, o polițe extremă în exercitarea funcțiilor sale: nu înjura niciodată, dând ordine cu o perfectă urbanitate. Fără îndoială amabilitatea lui nu mergea până la a spune unui gabier: «Dați-vă osteneala să desfaceți terțarola zburătorului», sau unui timonier: «Fiți bun și îndatorați-mă, punând cărma la tribord!» Trecea, însă, drept cel mai politicos dintre căpitanii de cursă lungă.

Trebuie menționat, de asemenea, că domnul Bourcart, norocos în tot ce întreprindea, avusese numai campanii reușite, numai traversări excelente. Niciodată nu se primiseră plângeri din partea ofițerilor, niciodată marinarii nu revendicaseră nimic. Deci, dacă echipajul de pe *Saint-Enoch* nu era complet și căpitanul nu reușea să și-l completeze, nu trebuia văzut aici un semn de neîncredere din partea personalului maritim.

Domnii Bourcart și Brunel se opriseră lângă suportul metalic al clopotului, pe terasa semicirculară de la capătul digului. Indicatorul de nivel al apei marca punctul cel mai scăzut al refluxului, iar catargul de semnalizare nu arbora niciun pavilion, nicio flamură. Nicio navă nu se pregătea să intre sau să iasă și nici chiar șalupele de pescuit n-ar fi găsit destulă apă în șenal, în timpul acestui reflux de lună nouă. Iată de ce nu se îngrămădeau curioșii, ca în vremea marelui flux. Vapoarele din Honfleur, din Trouville, din Caen și din Southampton rămâneau amarate la pontoanele lor. Până la ora trei după-amiază, nicio mișcare nu avea să aibă loc în rada portului.

Câteva clipe, privirea căpitanului Bourcart, îndreptată spre larg, străbătu vasta porțiune dintre înălțimile îndepărtate ale Ouistrehamului și falezele

masive ale farurilor din Hève. Vremea era instabilă, cerul acoperit de nori cenușii în zonele înalte. Vântul sufla de la nord-est – o ușoară briză care avea să se întețească la începutul fluxului.

Câteva nave traversau golful, unele umflându-și velele la orizontul estic, altele brăzdând spațiul cu aburi funinginoși. Desigur, privirea domnului Bourcart trăda invidia față de colegii mai norocoși, care părăsiseră portul. Deși erau departe, e de la sine înțeles că el se exprima în termeni convenabili și nu și-ar fi permis să-i trateze aşa cum ar fi făcut orice alt lup de mare.

— Da, spuse el domnului Brunel, oamenii ăştia de ispravă sunt pe drumul cel bun, cu velele umflate de vânt, în timp ce eu zac în radă! Vezi, asta numesc eu ghinion – și e prima oară că se lipește de *Saint-Enoch*...

— Ai răbdare, domnule Bourcart, de vreme ce ți-e imposibil să ieși în larg! răspunse domnul Brunel râzând.

— Nu fac asta de cincisprezece zile lungi? exclamă căpitanul, nu fără oarecare acreală.

— Bun!... Vasul dumitale își poartă bine pânzele și o să recâștigi repede timpul pierdut... Cu unsprezece noduri, pe o briză bună, ajungi departe... Dar spune-mi, domnule Bourcart, doctorul Sinoquet nu se simte mai bine?...

— Nu are nimic grav... Doar reumatismul care-l țintuiește la pat; și mai are de zăcut câteva săptămâni!... Cine ar fi crezut una ca asta, despre un om atât de obișnuit cu marea, care, timp de zece ani, a parcurs împreună cu mine toate pustietățile Pacificului...

— Ei, insinuă ofițerul de port, poate că tocmai călătoriile sunt de vină...

— Asta-i bună! spuse căpitanul Bourcart. Să capeți reumatism la bordul lui *Saint-Enoch*!... De ce nu holera sau febră galbenă?... Cum a putut să-ți vină o asemenea idee, domnule Brunel?...

Și domnul Bourcart lăsă să-i cadă brațele, copleșit de stupefacția pe care i-o provoca o astfel de enormitate. Pe *Saint-Enoch*... o navă atât de bine amenajată, atât de confortabilă, atât de impermeabilă la umiditate!... Reumatism!... Mai curând l-a putea căpăta în sala de consiliu a primăriei sau în saloanele subprefecturii, decât în cabinele sau în careul de pe *Saint-Enoch*!... Reumatism!... A avut el vreodată reumatism?... Și doar nu-și părăsea nava nici când era liber, nici când se afla în portul Havre!... La ce bun un apartament în oraș, când ai locuința ta la bord... Și n-ar fi dat-o pe

cea mai confortabilă cameră de la *Hotel Bordeaux* sau de la *Terminus!* Reumatism!... Nici măcar guturai!... Oare îl auzise cineva strănutând la bordul lui *Saint-Enoch*?...

Însuflețindu-se, demnul căpitan ar fi continuat aşa multă vreme, dacă domnul Brunel nu l-ar fi întrerupt:

— De acord, domnule Bourcart, reumatismul doctorului Sinoquet nu se trage decât de la șederile pe uscat!... Vorba e că-l are și nu se poate îmbarca...

— Și ce e mai rău, declară domnul Bourcart, e că nu-i găsesc înlocuitor, în ciuda tuturor strădaniilor mele...

— Răbdare, îți repet, răbdare, căpitane!... Până la urmă ai să pui mâna pe vreun medic Tânăr, dornic să străbată lumea, avid de călătorii... Ce poate fi mai ademenitor decât să debutezi într-o superbă campanie de pescuit de balene, traversând apele Pacificului?

— Desigur, domnule Brunel, ar trebui să fie atâția, încât să-mi fie greu să aleg... Și, totuși, nu se prezintă nimeni care să mânuiască lanșeta și bisturiul, sau rindeaua și cleștele!

— Fiindcă veni vorba, întrebă ofițerul de port, nu cumva tot reumatismul te lipsește și de butnar?...

— Nu, la drept vorbind, bravul moș Brulard nu-și poate folosi brațul stâng, care-i anchilozat, și are dureri puternice în picioare.

— Vasăzică articulațiile sunt prinse? se interesă domnul Brunel.

— Așa se pare, și Brulard, într-adevăr, nu mai e în stare să navigheze. Iar o balenieră, domnule Brunel, nu se poate lipsi de butnar, aşa cum nu se poate lipsi de harponier, deci trebuie să găsesc unul!

Domnul Brunel căzu de acord că moș Brulard nu avea reumatism, dat fiind că *Saint-Enoch* era un adevărat sanatoriu și că echipajul lui naviga în cele mai igienice condiții, după spusele căpitanului. Dar nu era mai puțin convins că atât doctorul Sinoquet, cât și butnarul Brulard erau incapabili să participe la această campanie.

În clipa aceea, domnul Bourcart, auzindu-se strigat, se întoarse:

— Dumneata ești, Heurtaux? spuse el, strângând prietenos mâna secundului său. Sunt încântat să te văd și sper că de data asta, te aduce un vînt bun.

— Poate, căpitane, răspunse domnul Heurtaux, poate... Am venit să vă anunț că s-a prezentat cineva la bord... acum o oră.

— Un butnar... un medic?... întrebă repede căpitanul Bourcart.

— Nu știu, căpitane. În orice caz, părea contrariat de absența dumneavoastră.

— Un om în vîrstă?

— Nu, un Tânăr; o să se întoarcă în curând. Așa că am plecat să vă cauți și cum mi-am închipuit că o să vă întâlnesc pe dig...

— Unde pot fi întâlnit întotdeauna, Heurtaux, când nu sunt la bord!...

— Știu... De aceea m-am îndreptat spre catargul de semnalizare...

— Ai făcut foarte bine, Heurtaux, reluă domnul Bourcart, și n-am să lipsesc de la întâlnire. Domnule Brunel, permite-mi să-ți spun la revedere.

— Du-te, căpitane dragă, răspunse ofițerul de port, și presimt că nu vei întârzia să ieși din încurcătură.

— Numai pe jumătate, domnule Brunel, și încă ar trebui ca vizitatorul acesta să fie medic sau butnar!

Acestea fiind zise, domnul Brunel și căpitanul Bourcart își strânseră mâinile cordial. Apoi, acesta din urmă, întovărășit de secund, porni în sus pe chei, traversă podul, ajunse în zona comercială a portului și se opri în fața pasarelei care ducea la *Saint-Enoch*.

De îndată ce puse piciorul pe punte, domnul Bourcart se îndreptă spre cabina lui, a cărei ușă dădea în careu, iar fereastra spre partea din față a dunetei. După ce dispuse să fie înștiințat îndată ce va reveni vizitatorul, începu să aștepte, nu fără o oarecare nerăbdare, cu nasul într-un ziar local.

Așteptarea nu fu lungă. Zece minute mai târziu, Tânărul anunțat se prezenta la bord și fu introdus în careu, unde veni și căpitanul Bourcart.

La urma urmei, dacă vizitatorul nu era butnar, n-ar fi fost exclus să fie doctor – un Tânăr doctor, în vîrstă de douăzeci și sase, douăzeci și șapte de ani.

Odată schimbate primele formule de politețe – și putem fi siguri că domnul Bourcart nu-i rămase dator celui care-l onora cu vizita sa – Tânărul se exprimă în acești termeni:

— Am aflat, din cele ce se spuneau la Bursă, că plecarea lui *Saint-Enoch* a fost întârziată din pricina bolii medicului de bord...

— E cât se poate de adevărat, domnule...

— Filhiol... Sunt doctorul Filhiol, căpitane, și vă propun să-l înlocuiesc la bordul navei dumneavoastră pe doctorul Sinoquet.

Căpitanul Bourcart află apoi că Tânărul vizitator, originar din Rouen, aparținea unei familii de industriași din acel oraș. Dorința sa era să-și exercite profesiunea în marina comercială. Totuși, înainte de a intra în serviciul Companiei Transatlantice, ar fi fost fericit să ia parte la o campanie de pescuit pe o balenieră și să debuteze cu o călătorie prin asprele mări ale Pacificului. Putea prezenta cele mai bune referințe. Căpitanul Bourcart n-avea decât să se informeze la cutare și cutare negustori sau armatori din Havre. Domnul Bourcart îl cercetase cu multă atenție pe doctorul Filhiol, a cărui fizionomie era deschisă și simpatică. Fără îndoială, avea o constituție viguroasă, un caracter hotărât. Căpitanul se pricepea și era sigur că omul acesta, bine făcut, sănătos, n-avea să se îmbolnăvească de reumatism, aşa că spuse:

— Domnule, nu vreau să vă ascund că veniți într-un moment potrivit și dacă referințele, după cum sunt convins, vor fi favorabile, treaba s-a făcut. Veți putea să vă instalați chiar de mâine pe *Saint-Enoch* și nu vă veți căi.

— Sunt sigur, căpitane, răspunse doctorul Filhiol. Înainte ca dumneavoastră să luați informații despre mine, trebuie să vă mărturisesc că am luat și eu despre dumneavoastră...

— Foarte înțelept, replică domnul Bourcart. După cum nu trebuie să te îmbarci fără pesmeti, nu e bine să te înscrii pe lista unui echipaj fără să știi cu cine ai de-a face.

— Așa am gândit și eu, căpitane.

— Ați avut dreptate, domnule Filhiol, și dacă înțeleg bine, informațiile pe care le-ați cules au fost în avantajul meu...

— În întregime. Îmi place să cred că și cele pe care le veți lua dumneavoastră despre mine vor fi la fel.

Hotărât, căpitanul Bourcart și Tânărul doctor erau deopotrivă de sinceri și de politicoși.

— O singură întrebare, totuși, reluă domnul Bourcart. Ați mai navigat, doctore?

— Câteva scurte traversări ale Mânecii...

— Și n-ați suferit de rău de mare?

— Nu... și am motive să cred că nu voi suferi niciodată.

— E foarte important pentru un doctor, cred că sunteți de acord.

— Într-adevăr, domnule Bourcart.

— Nu trebuie să vă ascund că toate campaniile noastre de pescuit sunt dificile, primejdioase!... Nu suntem scuțiți de neplăceri, de privațiuni, și e o ucenicie grea pentru viața de marină.

— Știu, căpitane, și nu mi-e teamă de ucenicia aceasta.

— Campaniile nu sunt numai periculoase, domnule Filhiol, ci și lungi, câteodată. Depinde de împrejurările mai mult sau mai puțin favorabile. Cine știe dacă *Saint-Enoch* o să se întoarcă înainte de doi, trei ani...

— Când o fi să se întoarcă, se va întoarce, căpitane. Esențialul e ca toți cei pe care-i ia la bord să se întoarcă odată cu el!

Domnul Bourcart nu putea fi decât foarte satisfăcut de aceste gânduri astfel exprimate și, desigur, avea să se înțeleagă în toate privințele cu domnul Filhiol, dacă în urma referințelor primite avea să semneze contractul cu el.

— Domnule, spuse el, cred că mă voi putea felicita pentru cunoștința cu dumneavoastră, și chiar de mâine, după ce-mi voi fi luat informațiile, sper ca numele să vă fie înscris în registrul de bord.

— Atunci, pe curând, căpitane, răspunse doctorul, iar în privința plecării...

— Plecarea ar putea avea loc chiar mâine, în timpul fluxului de seară, dacă aş reuși să-mi înlocuiesc și butnarul, aşa cum mi-am înlocuit medicul.

— Ah, nici acum n-aveți echipajul complet, căpitane?

— Din nefericire nu, domnule Filhiol, și e cu neputință să mă bizui pe bietul Brulard.

— E bolnav?

— Da... dacă se poate numi bolnav un om cu brațele și picioarele paralizate de reumatism... și cu toate astea, vă rog să mă credeți că nu navigând pe *Saint-Enoch* l-a căpătat!

— Cred, căpitane, că v-aș putea recomanda un butnar.

— Dumneavoastră?

Și ca de obicei, căpitanul Bourcart era gata să se lanseze în mulțumiri premature și față de providențialul Tânăr medic. I se părea că audе de pe acum răsunând loviturile doritului ciocan în doagele butoaielor din cală. Dar vai! Bucuria i-a fost scurtă și el clătină jalnic din cap, când domnul Filhiol adăugă:

— Nu v-ați gândit la meșterul Cabidoulin?

— Jean-Marie Cabidoulin din strada Tournettes? exclamă domnul Bourcart.

— Chiar el!... Oare ar mai putea exista un alt Cabidoulin la Havre sau altundeva?

— Jean-Marie Cabidoulin! repetă căpitanul Bourcart.

— În persoană.

— Și de unde îl cunoașteți pe Cabidoulin?

— L-am îngrijit...

— Atunci e și el bolnav?... Să fie oare o epidemie printre butnari?

— Nu, liniștiți-vă, căpitane... o rană la degetul mare, vindecată acum și care nu-l împiedică să mânuiască rindeaua. E un om sănătos, bine alcătuit, încă robust pentru vîrstă lui – abia cincizeci de ani – și care v-ar conveni.

— Fără îndoială, fără îndoială, răspunse domnul Bourcart. Din nefericire, dacă îl cunoașteți pe Jean-Marie Cabidoulin, îl cunosc și eu și nu cred că vreun căpitan ar consuma să-l ia cu el.

— De ce?

— Oh! Își cunoaște foarte bine meseria și a făcut destule campanii de pescuit. Ultima, acum vreo cinci sau șase ani...

— Vreți să-mi spuneți, domnule Bourcart, din ce pricina nu-l vrea nimeni?

— Pentru că e un profet pesimist, domnule Filhiol, prezice tot timpul nenorociri și catastrofe; dacă ar fi să-l ascultă, când întreprinzi o călătorie pe mare, e sigur ultima, cea din care nu te mai întorci... și apoi, poveștile cu monștri marini pe care pretinde că i-a întâlnit... și pe care i-ar mai întâlni!... Vedeti, domnule Filhiol, omul acesta e în stare să demoralizeze un întreg echipaj!

— Vorbiți serios, căpitane?

— Cât se poate de serios!

— Haida-de... în lipsa altuia și de vreme ce aveți nevoie de un butnar...

— De, știu eu... în lipsa altuia!... și totuși, la acesta nu m-aș fi gândit niciodată!... În sfărșit, când nu poți să iezi spre nord, să iezi spre sud și dacă meșterul Cabidoulin ar vrea... dar n-o să vrea.

— Se poate încerca, oricum...

— Nu, e inutil. și apoi, Cabidoulin... Cabidoulin!, repetă domnul Bourcart.

— Dacă am merge la el? propuse doctorul Filhiol.

Căpitanul Bourcart, foarte nehotărât, își încrucișa și-si desfăcea brațele, se gândeau, cântărea argumentele pro și contra, clătina din cap, ca și cum ar fi fost pe punctul de a încheia o afacere proastă. În cele din urmă, dorința de a porni pe mare fiind mai puternică decât orice alt considerent, răspunse:

— Haidem!

Peste o clipă, părăseau împreună portul comercial, îndreptându-se spre locuința butnarului.

Jean-Marie Cabidoulin era acasă, în camera lui de la parter, din fundul unei curți. Era un om viguros, în vîrstă de cincizeci și doi de ani, îmbrăcat cu un pantalon de catifea reiată și cu o jiletă cu mânci. Purta o căciulă de lutru și era încins cu un șorț mare, maroniu. Munca nu-i aducea prea mulți bani și, dacă n-ar fi avut ceva economii, n-ar fi putut să facă în fiecare seară o partidă de cărți, la cafeneaua de peste drum, cu un bătrân marinări pensionat, fost paznic al farurilor din Hève.

Era, de altfel, la curent cu tot ce se petreceau în Havre, cu intrările și ieșirile navelor cu pânze sau cu abur, cu plecările și sosirile transatlanticelor, cu manevrele de pilotaj, cu nouățile de pe mare, în sfârșit, cu toate zvonurile care circulau pe dig în timpul mareelor de zi. Meșterul Cabidoulin îl cunoștea deci pe căpitanul Bourcart, și încă de multă vreme. Așa că, imediat ce-l zări în pragul atelierului său, strigă:

— Eh! Eh! *Saint-Enoch* e tot amarat la chei, tot în portul comercial, de parcă ar fi blocat de ghețuri!

— Tot, meștere Cabidoulin, răspunse cam sec căpitanul Bourcart.

— Și tot n-ai medic?

— Medicul e aici.

— Ia te uită!... Dumneata, domnule Filhiol?

— Chiar eu, și dacă l-am întovărășit pe domnul Bourcart, am făcut-o ca să-ți cerem să te îmbarci cu noi.

— Să mă îmbarc... să mă îmbarc? repetă butnarul, rotindu-și ciocanul.

— Da, Jean-Marie Cabidoulin, reluă căpitanul Bourcart. Oare nu te ispiteză o ultimă călătorie... pe un vas bun... în tovărășia unor oameni de treabă?

— Astă-i bună, domnule Bourcart, zău că nu mă aşteptam la o asemenea propunere!... Știi foarte bine, m-am pensionat... nu mai navighez decât prin străzile din Havre, unde nu sunt nici abordaje, nici furtuni de temut. Și dumneata vrei...

— Haide, meștere Cabidoulin. Gândește-te. N-ai vârsta la care să mucezești întepenit pe un colac, ca un vechi ponton în fundul unui port!

— Ridică ancora, Jean-Marie, ridică ancora! adăugă râzând domnul Filhiol, pentru a se pune la unison cu domnul Bourcart.

Meșterul Cabidoulin își luase un aer de profundă gravitate, probabil aerul lui de pasare de rău augur, și, cu o voce surdă, răspunse:

— Ascultați-mă bine – căpitane, și dumneata, doctore Filhiol. Am avut întotdeauna o idee care n-o să-mi iasă niciodată din cap...

— Ce idee? întrebă domnul Bourcart.

— Că tot navigând, până la urmă, neapărat, mai devreme sau mai târziu, naufragiezi!... Desigur, *Saint-Enoch* are un comandant bun... un echipaj bun... văd că o să aibă și un medic bun... dar convingerea mea e că, dacă m-aș îmbarca, mi s-ar întâmpla niște lucruri cum nu mi s-au întâmplat niciodată.

— Astă-i bună! exclamă domnul Bourcart.

— E aşa cum vă spun, afirmă meșterul Cabidoulin, niște lucruri îngrozitoare!... Aşa că m-am hotărât să-mi sfârșesc viața liniștit, pe uscat!

— Astă-i pură imagine, declară doctorul Filhiol. Nu toate navele sunt menite să piară cu echipaj cu tot.

— Nu, fără îndoială, răspunse butnarul, dar ce vreți, e o presimțire... dacă pornesc pe mare, nu mă mai întorc.

— Haide, Jean-Marie Cabidoulin, zise căpitanul Bourcart, fi serios!

— Sunt foarte serios, și apoi, între noi fie vorba, nu mai am curiozități de satisfăcut. Oare n-am văzut tot ce era de văzut cât timp am navigat... țările calde, țările reci, insulele Pacificului și ale Atlanticului, aisbergurile și banchizele, focile, morsele, balenele?...

— Felicitările mele, nu ești de compătimi.

— Și știți ce o să văd până la urmă?

— Ce, meștere Cabidoulin?

— Ceva ce n-am mai văzut... un monstru însăvârșitor... marele șarpe de mare...

— Pe care n-ai să-l vezi niciodată, ripostă domnul Filhiol

— Și de ce, mă rog?

— Fiindcă nu există!... Am citit tot ce s-a scris despre acești pretenși monștri marini și îți repet: șarpele dumitale de mare nu există!

— Există! strigă butnarul, pe un ton atât de convins, încât ar fi fost inutil să se mai discute pe această temă.

Pe scurt, după mari insistențe, convins până la urmă de salariul mare pe care i-l oferi căpitanul Bourcart, Jean-Marie Cabidoulin se decise să facă o ultimă campanie de pescuit și, în aceeași seară, își duse sacul la bordul lui *Saint-Enoch*.

Capitolul II

Saint-Enoch

A doua zi, 7 noiembrie 1863, *Saint-Enoch* părăsea Havre, remorcat de *Hercule*, care-l scoase din port la ora fluxului. Vremea era destul de rea; nori joși, zdrențuiți, goneau pe cer, împinși de o briză puternică dinspre sud-vest.

Corabia căpitanului Bourcart, cu o capacitate de aproximativ cinci sute cincizeci de tone, era prevăzută cu toate aparatele folosite de obicei pentru dificilul pescuit de balene în îndepărtatele mări ale Pacificului. Deși era construită de vreo zece ani, înfrunta bine marea, la diferite viteze. Echipajul se străduise întotdeauna să-o mențină în perfectă stare, atât în ce privește greementul, cât și corpul, iar coca tocmai fusese reconstruită.

Saint-Enoch, o navă-barc cu trei catarge, avea trincă, velă mare și brigantină, gabier mare și mic, zburător mare și mic și zburător de fugă, rândunică mare și mică, trinchet, foc mare și foc mic, contra-foc, bonete și velă-strai. În așteptarea plecării, domnul Bourcart pusese să fie montate cele necesare pentru vânătoarea de balene. Patru bârzi erau la locurile lor: la babord, a secundului, a primului și a celui de al doilea locotenent, la tribord, a căpitanului. Alte patru de schimb erau dispuse pe punte. Între arborele trinchet și arborele mare, în fața bocaportului principal, fusese instalat cazanul care servea la topirea grăsimii. El era alcătuit din două recipiente de otel, zidite unul în altul, înconjurate cu o centură de cărămizi. În partea din spate a recipientelor, două găuri făcute în acest scop serveau la eliminarea fumului, iar în față, ceva mai jos de gura recipientelor, două deschizături permiteau să se întrețină focul dedesubt.

Iată lista ofițerilor și a echipajului îmbarcat pe *Saint-Enoch*:

Căpitanul Bourcart (Evariste-Simon), cincizeci de ani;

Secundul Heurtaux (Jean-François), patruzeci de ani;

Primul locotenent Coquebert (Yves), treizeci și doi de ani;

Al doilea locotenent Allotte (Romain), douăzeci și şapte de ani;

*Şeful echipajului Ollive (Mathurin), patruzeci și cinci de ani;
Harponierul Thiébault (Louis), treizeci șișapte de ani;
Harponierul Kardek (Pierre), treizeci și doi de ani;
Harponierul Durut (Jean), treizeci și doi de ani;
Harponierul Ducrest (Alain), treizeci și unu de ani;
Doctorul Filhiol, douăzeci șișapte de ani;
Butnarul Cabidoulin (Jean-Marie), cincizeci și doi de ani;
Fierarul Thomas (Gilles), patruzeci și cinci de ani;
Marangozul Ferul (Marcel), treizeci șișase de ani;
Opt mateloți;
Unsprezece muși;
Un steward;
Un bucătar.*

În total, treizeci și patru de oameni, personalul obișnuit al unei baleniere de tonajul lui *Saint-Enoch*.

Aproximativ jumătate din echipaj era alcătuit din marinari normanzi și bretoni. Doar marangozul Ferut era originar din Paris, din cartierul Belleville, și fusese pe vremuri mașinist în diverse teatre din capitală.

Ofițerii navigaseră și înainte la bordul lui *Saint-Enoch* și nu meritau decât elogii. Aveau toate calitățile pe care le cere meseria. În campania precedentă, parcurseseră zonele de nord și de sud ale Pacificului. Fusese o călătorie fericită, dat fiind că, în cele patruzeci și patru de luni, nu se produsese niciun incident grav; în același timp, fusese o călătorie fructuoasă, nava adusese două mii de butoiae cu ulei, vândute apoi la preț avantajos.

Secundul Heurtaux se arăta foarte priceput în toate problemele de amănunt. După ce servise ca aspirant auxiliar în marina militară, se îmbarcase în marina comercială, navigând în aşteptarea obținerii unui post de comandant. Trecea, pe bună dreptate, drept un marină bun, foarte sever în materie de disciplină.

De asemenea, despre primul locotenent, Coquebert, și locotenentul secund, Allotte, excelenți ofițeri și ei, nu era nimic de spus, în afară de faptul că dovedeau o ardoare extraordinară, chiar nesăbuită, în urmărirea balenelor. Se întreceau în vitează și în drăzneală; căutau să și-o ia înainte unul altuia, riscându-și aventuros bărcile, în ciuda recomandărilor și ordinelor formale ale căpitanului Bourcart. Dar ardoarea pescarului la pescuit este ardoarea vânătorului la vânătoare – un impuls irezistibil, o pasiune instinctivă. Cei doi locotenenți transmitteau această ardoare în prea mare măsură oamenilor lor – mai ales Romain Allotte.

Câteva cuvinte despre șeful de echipaj, Mathurin Ollive. Acest om mic de stat, uscățiv și nervos, foarte rezistent la oboseala, foarte conștiincios, cu urechi și ochi ageri, poseda calitățile deosebite care-l disting pe șeful de echipaj din marina militară. El era, firește, dintre toți oamenii de la bord, cel mai puțin interesat de balene. Fie utilată special pentru acest gen de pescuit, fie prevăzută pentru transportul unei încărcături oarecare dintr-un port înaltul, o navă era înainte de toate o navă, iar șeful de echipaj Ollive nu se interesa decât de ceea ce privea navigația. Căpitanul Bourcart avea mare încredere în el; o încredere îndreptățită.

Cât despre cei opt mateloți, majoritatea făcuseră ultima campanie cu *Saint-Enoch* și constituiau un echipaj foarte sigur și foarte călit. Printre cei unsprezece muși nu se numărau decât doi debutanți în aspra ucenicie a marelui pescuit. Acești băieți între paisprezece și optprezece ani aveau practica marinei comerciale și puteau fi folosiți, împreună cu mateloții, la armarea bărcilor.

Rămâneau fierarul Thomas, butnarul Cabidoulin, marangozul Ferut, bucătarul și stewardul. În afara de butnar, toți făceau parte din personal de trei ani și erau la curent cu obligațiile lor. E cazul să adăugăm că meșterul Ollive și meșterul Cabidoulin se cunoșteau de mult, deoarece navigaseră împreună. Primul, la curent cu maniile celui de-al doilea, îl întâmpinase astfel:

- Hei, bătrâne, iată-te deci aici?!
- Iată-mă, spuse celălalt.
- Te apuci iar de meserie?
- După cum vezi.
- Și tot cu ideea aia blestemată că o să se termine rău?
- Foarte rău, răspunse cu seriozitate butnarul.
- Atunci, reluă Mathurin Ollive, sper că ai să ne scutești de poveștile tale.
- Fii sigur că nu!
- Cum vrei, dar dacă ni se întâmplă o nenorocire...
- Va însemna că nu m-am înselat!

Și cine știe dacă butnarul nu era încercat de oarecare regrete că acceptase oferta căpitanului Bourcart?

De îndată ce *Saint-Enoch* dublă digurile, vântul având tendința să se întărească, se dădu ordin să fie sloboziți gabierii, la care șeful de echipaj luă

două terțarole. Apoi, imediat ce *Hercule* își părăsi remorca, gabierii fură întinși, ca și focul mic și vela artimon și, în același timp, căpitanul Bourcart comandă să fie fixată trinca. În aceste condiții, vasul avea să poată manevra spre nord-est, astfel încât să înconjoare extremitatea Capului Barfleur.

Briza îl obligă pe *Saint-Enoch* să strângă vântul. Dealtfel, naviga bine cu această alură și, chiar la vânt de cinci carturi din provă, înainta cu zece noduri.

Treibiră să se țină pe lângă coastă timp de trei zile, înainte ca pilotul să fie debarcat la Hogue. Începând din acel moment, naviga normal, spre ieșirea din Marea Mânecii. Vânturile favorabile luară locul brizei ușoare. După ce căpitanul Bourcart întinse zburătorii, rândunica și velele-strai, constată că *Saint-Enoch* nu-și pierduse nimic din calitățile sale nautice. Dealtfel, greementul fusese refăcut aproape în întregime în vederea campaniilor lungi, în care o corabie suportă eforturi excesive.

— Timp frumos, mare liniștită, vânt bun, spuse domnul Bourcart doctorului Filhiol, care se plimba cu el pe dunetă. Iată o traversare care începe fericit și e un lucru destul de rar când trebuie să ieşim din Marea Mânecii în acest anotimp!

— Felicitările mele, căpitane, răsunse doctorul, dar suntem abia la începutul călătoriei.

— Oh, știu, domnule Filhiol, nu ajunge să începi bine, important e să termini bine! Nu te teme, avem o navă bună sub picioare și, chiar dacă n-a fost lansată tocmai ieri, corpul și greementul sunt solide. Pretind chiar că oferă mai multe garanții decât o navă nouă și, crede-mă, știu bine cât valorează.

— Voi adăuga, căpitane, că nu e vorba numai să navigăm excelent. Mai trebuie să și obținem avantaje serioase, iar asta nu depinde nici de vas, nici de ofițerii lui, nici de echipaj...

— Așa e, răsunse căpitanul Bourcart. Balena vine sau nu vine... Asta ține de noroc, ca toate-n lume, iar norocul nu poți să-l comanzi. Dacă te întorci cu butoaiele pline sau cu butoaiele goale, e hotărât dinainte!... Dar *Saint-Enoch* e la a cincea campanie de când a ieșit din șantierele din Honfleur și cele precedente au fost totdeauna în folosul lui.

— Asta-i de bun augur, căpitane. Și aveți de gând să așteptați să ajungeți în Pacific, pentru a începe pescuitul?

— Am de gând, domnule Filhiol, să profit de toate ocaziile, și dacă întâlnim balene în Atlantic, înainte de a depăși Capul, bărcile noastre se vor grăbi să le vâneze. Totul e să le observăm de la mică distanță și să reușim să le amărăm fără să întârziem prea mult pe drum.

La câteva zile după plecarea din Havre, domnul Bourcart organiză veghea: doi oameni stăteau permanent în arboradă, unul pe arborele trinchet, celălalt pe catargul mare. Această sarcină revenea harponierilor și mateloților, în timp ce mușii rămâneau la cârmă.

În plus, pentru a fi mereu pregătită, fiecare barcă primi un ochet de bigă. Și uneltele necesare pescuitului. Deci, dacă o balenă ar fi fost semnalată în apropierea vasului, n-ar fi avut altceva de făcut decât să coboare ambarcațiunile – ceea ce ar fi durat câteva minute. Totuși, acest prilej nu avea să li se ofere înainte ca *Saint-Enoch* să se afle în plin Atlantic.

De îndată ce lăsară în urmă ultimele țărmuri ale Mării Mânecii, căpitanul Bourcart îndreptă vasul spre vest, pentru a depăși Ouessant prin larg. În clipa când pământul Franței dispărea în zare, el i-l arăta doctorului Filhiol.

— Bun rămas! spuse căpitanul Bourcart.

Adresând țării lor acest ultim salut, amândoi se întrebau fără îndoială câte luni, câți ani, poate, aveau să treacă, înainte de a o putea revedea...

Vântul era deplin stabilit la nord-est, iar *Saint-Enoch* nu trebui decât să slăbească școtele, pentru a se pune pe direcția Capului Ortegal, la extremitatea de nord-vest a Spaniei. N-avea să fie necesară traversarea Golfului Gasconie, unde o navă cu vele riscă prea mult, atunci când vântul de nord suflă din larg și o împinge spre coastă. De câte ori, neputând să înfrunte vântul, corăbiile sunt obligate să-și caute refugiul în porturile franceze sau spaniole!

Când se reuneară la ora meselor, căpitanul și ofițerii vorbeau, ca de obicei, despre eventualele peripeții ale noii campanii. Ea începea în condiții favorabile. Nava avea să ajungă în plin sezon la locurile de pescuit, și domnul Bourcart arăta o încredere care ar fi câștigat și pe cei mai sceptici.

— Dacă plecarea noastră, spuse el într-o zi, n-ar fi fost întârziată cu două săptămâni și dacă acum n-ar trebui să fim în dreptul Insulei Sfânta Elena, sau măcar pe la Ascension, ar fi nedrept să ne plângem...

— Dacă vântul ar fi prielnic vreme de o lună, replică locotenentul Coquebert, am recupera timpul pierdut...

— Totuși, adăugă domnul Heurtaux, e păcat că Tânărul nostru doctor n-a avut mai curând excelenta idee de a se îmbarca pe *Saint-Enoch*.

— Și eu regret, replică vesel doctorul Filhiol, căci n-aș fi găsit nicăieri o primire mai bună. O tovărăsie mai plăcută.

— Inutil să-i facem reproșuri, prieteni! spuse domnul Bourcart. Ideile bune nu vin la comandă.

— Ca și balenele! strigă Romain Allotte. Așa că, de îndată ce sunt semnalate, trebuie să fii gata să le împungi.

— Dealtfel, remarcă doctorul, nu numai medicul lipsea personalului de pe *Saint-Enoch*, ci și butnarul...

— Adevărat, răspunse căpitanul Bourcart, și să nu uită, dragul meu Filhiol, că dumneata ești cel care mi-a vorbit de Jean-Marie Cabidoulin. E sigur că, fără intervenția dumitale, niciodată nu m-aș fi gândit să apelez la el.

— În sfârșit, acum e la bord, conchise domnul Heurtaux, și acesta e esențialul. După cum îl cunosc, n-aș fi crezut niciodată că va consimți să-și părăsească prăvălia și butoaiele. De mai multe ori a refuzat să pornească din nou pe mare, cu toate avantajele care i se oferea, și a trebuit probabil să fiți foarte convingător...

— De fapt, spuse căpitanul Bourcart, n-am întâmpinat prea mare rezistență. După câte spunea, era obosit de călătorii. Avusese norocul să scape cu bine până acum... De ce să ispитеști soarta?... Până la urmă, îți lași oasele pe mare... Trebuie să știi s-o ștergi la vreme... Pe scurt, cunoașteți litaniile acestui om de ispravă! Și apoi pretenția lui că a văzut tot ce-i de văzut într-o campanie de pescuit...

— Niciodată n-ai văzut tot, declară locotenentul Allotte, și în ce mă privește, mă aștept fără încetare la ceva nou, extraordinar...

— Ceea ce ar fi extraordinar, aş spune chiar de necrezut, prieteni, afirmă domnul Bourcart, e ca norocul să-l părăsească pe *Saint-Enoch*! Ar însemna că această campanie nu e la înălțimea celor care au precedat-o și care ne-au adus mari beneficii!... Ar însemna să cadă peste noi un ghinion câinesc!... Ar însemna ca nava noastră să nu aducă încărcătura maximă de fanoane și ulei!... Or, eu sunt perfect liniștit în această privință! Trecutul garantează viitorul, și când *Saint-Enoch* se va întoarce în portul comercial, își va avea cele două mii de butoaie pline ochi!

Și, pe cinstea mea, dacă l-ar fi auzind vorbind cu această netulburată încredere, însuși Jean-Marie Cabidoulin și-ar fi spus, poate, că, cel puțin în această campanie, nu riscau nimic, atât era de norocoasă corabia căpitanului Bourcart!

După ce trecuă de înălțimile Capului Ortegal pe la sud-est, *Saint-Enoch*, favorizat de condițiile atmosferice, se îndreptă spre Madera, pentru a trece între Azore și Canare. La această latitudine, imediat ce trecu de tropice, înainte de insulele Capului Verde, echipajul regăsi o vreme minunată, o temperatură potrivită.

Ceea ce nu înceta să-i mire pe căpitanul Bourcart, pe ofițerii și pe mateloții săi, era că până atunci nicio balenă nu putu să fie urmărită. Două sau trei, observate de oamenii de veghe, își aruncau trombele de apă la o asemenea distanță, încât nu li se păru util să se lase bărcile la apă. Ar fi însemnat timp și strădanii cheltuite în zadar, și, de fapt, era mai bine să ajungă la locurile de pescuit cât mai devreme posibil, fie în mările Noii Zeelande, foarte exploataate în această perioadă, fie în cele din Pacificul de Nord. Era deci important să nu întârzie pe drum.

Când au de navigat din porturile Europei în Oceanul Pacific, navele o pot face – distanța e aproape egală – fie pe la Capul Bunei Speranțe, la extremitatea Africii, fie pe la Capul Horn, la extremitatea Americii. Situația avea să rămână astfel până la deschiderea Canalului Panama⁶². Dar, în ce privește drumul pe la Capul Horn, e necesar să se coboare până la paralela cincizeci și cinci din emisfera sudică, unde domnește vremea rea. Fără îndoială că un steamer se poate angaja printre sinuozitățile Strâmtorii Magellan, evitând astfel furtunile îngrozitoare ale Capului Horn. În ce privește navele cu pânze, ele nu s-ar putea aventura pe aici fără întârzieri interminabile, mai ales când e vorba să traverseze strâmtarea de la est la vest.

În consecință, e mai avantajos să se ocotească Africa, să se urmeze ruta prin Oceanul Indian și Marea Sudului, unde numeroasele porturi de pe coasta australiană oferă escale plăcute până în Noua Zeelandă.

Căpitanul Bourcart procedase astfel în călătoriile precedente, și astfel făcu și acum. Nici nu trebui să se depărteze prea mult spre vest, fiind slujit de o briză constantă; după ce depășiră Insulele Capului Verde, recunoscu în curând Insula Ascension și apoi, după câteva zile, Sfânta Elena.

Era o perioadă în care, dincolo de Ecuator, aceste zone ale Atlanticului sunt foarte animate. Nu treceau patruzeci și opt de ore, fără ca *Saint-Enoch* să întâlnească fie vreun steamer navigând cu toată viteza, fie vreunul din acele rapide și sprintene clippere, care se pot lua la întrecere cu cel dintâi. Dar căpitanul Bourcart n-avea plăcerea să «stea de vorbă» nici cu unele, nici cu altele. Cel mai adesea, treceau ridicând doar pavilionul care le indica naționalitatea, neavând noutăți maritime nici de dat, nici de primit.

Trecând între Insula Ascension și continent, *Saint-Enoch* nu putuse observa crestele vulcanice care o domină. Zăring de departe Sfânta Elena, o lăsa la tribord, la o distanță de trei sau patru mile. Din tot echipajul, doctorul Filhiol era singurul care n-o văzuse niciodată și, timp de o oră, nu și putu desprinde privirea de piscul Dianei, dominând valea în care se află închisoarea din Longwood.⁶³

Vremea destul de schimbătoare, deși direcția vântului era constantă, favoriza mersul navei care, fără să schimbe murele, n-avea decât să reducă sau să întindă velele. Marinarii de veghe erau cu ochii-n patru. Și totuși, balenele nu apăreau; rămâneau probabil mai la sud, la câteva sute de mile de Cap.

— Ce naiba, căpitane, spunea adesea butnarul, nu merita osteneala să mă îmbarc, dacă n-am de lucru...

— O să vină și asta... o să vină. Repeta domnul Bourcart.

— Sau n-o să vină, relua butnarul, clătinând din cap. Și n-o să avem nici măcar un butoi plin, când o să ajungem în Noua Zeelandă.

— Se poate, meștere Cabidoulin, dar acolo o să le umplem. N-o să duci lipsă de muncă, fii sigur!

— Am apucat o vreme, căpitane, când balenele abundau în această zonă a Atlanticului...

— Ai dreptate și e sigur că devin din ce în ce mai rare – ceea ce e regretabil!

Era adevărat, și marinarii de veghe abia dacă avură de semnalat două balene comune – una de o mărime apreciabilă. Din nefericire, zărite prea aproape de navă, ele se scufundară imediat și nu mai apărură. Viteza cu care sunt înzestrate aceste cetacee le îngăduie să străbată o mare distanță, înainte de a reveni la suprafață. Lăsarea bărcilor la apă pentru a le urmări ar fi însemnat ca marinarii să trudească din greu, fără prea mari sorți de izbândă.

Capul Bunei Speranțe fu atins pe la mijlocul lunii decembrie. În acea perioadă. Împrejurimile coastei Africii erau foarte frecventate de vapoarele având ca destinație importanta colonie engleză⁶⁴. Rareori se întâmpla ca orizontul să nu fie brăzdat de fumul vreunui steamer.

De multe ori, în timpul precedentelor sale călătorii, domnul Bourcart făcuse escale în portul Capetown, dar atunci când *Saint-Enoch* se întorcea și găsea acolo plasament pentru o parte din încărcătură. Acum nu aveau de ce să ia contact cu pământul, aşa că nava ocoli extremitatea Africii, ale cărei ultime înălțimi rămăseră la cinci mile la babord.

Nu fără motive, Capul Bunei Speranțe se numise mai înainte Capul Furtunilor. De data asta își justifica pe deplin vechiul nume, deși emisfera sudică se afla în plină vară.

Saint-Enoch avu de îndurat redutabile rafale de vânt, care-l obligară să țină capa. Scăpă totuși doar cu o ușoară întârziere și câteva avarii fără mare importanță, pe care Jean-Marie Cabidoulin nu le putu prezenta drept semne rele. Apoi, după ce profită de curentul antarctic, care se îndreaptă spre est înainte de a devia în apropierea Insulelor Kerguelen, își continuă drumul în condiții favorabile.

La 30 ianuarie, puțin după răsăritul soarelui, unul din oamenii de veghe, Pierre Kardek, strigă din cruceta arborelui trinchet:

— Pământ sub vânt!

Poziția navei era de 76° longitudine la est de meridianul Parisului și 37° latitudine sudică, adică în apropierea insulelor Amsterdam și Sfântul Paul.

Saint-Enoch se opri la două mile de aceasta din urmă. Bărcile secundului Heurtaux și a locotenentului Allotte fură trimise în apropierea țărmului, cu undiți și plase, căci pescuitul este în general fructuos pe coastele insulei. Într-adevăr, după-amiază, ele se întoarseră cu o încărcătură de pește de bună calitate și de languste nu mai puțin excelente – meniul pe mai multe zile.

Plecând de lângă Sfântul Paul, după ce devie spre paralela 40, împins de o briză care-i asigura între șaptezeci și optzeci de leghe în douăzeci și patru de ore, în dimineața de 15 februarie, *Saint-Enoch* ajunse lângă Insulele Snare, la extremitatea sudică a Noii Zeelande.

Capitolul III

Pe coasta de est a Noii Zeelande

Cam de treizeci de ani încoace, balenierele exploatează apele Noii Zeelande, unde pescuitul e deosebit de fructuos. În această perioadă, este poate regiunea Pacificului unde balenele comune se arată în cel mai mare număr. Numai că sunt risipite și rareori pot fi întâlnite la distanță mică de navă. Totuși, randamentul acestei specii de cetacee e atât de mare, încât căpitanii nu vor să țină seama nici de oboseală, nici de primejdiiile pe care le comportă dificila pradă.

Domnul Bourcart tocmai explica aceste lucruri doctorului Filhiol, când *Saint-Enoch* ajunse în dreptul Insulei Tawai-Pounamou, marea insulă meridională a grupului neozeelandez.

— Desigur, adăugă el, o navă ca a noastră, dacă e favorizată de soartă, ar putea să-și facă aici plinul în câteva săptămâni. Dar ar trebui ca vremea să fie frumoasă, iar pe coastele astea, în fiecare zi. Ești la cheremul vântului. Extrem de violent uneori.

— Nu există porturi în care să fie ușor să te refugiezi? întrebă domnul Filhiol.

— Ba da, dragă doctore; numai pe litoralul de est sunt Dunedin, Timaru, Akafoa, Christchurch, Blenheim, ca să nu le amintesc decât pe cele principale. Dar e tot atât de adevărat că balenele nu vin să se zbenguie în mijlocul porturilor și că trebuie să le cauți la câteva mile în larg...

— Totuși, căpitane, nu te gândești să faci escală în vreunul din ele, înainte de a-ți pune echipajul la treabă?

— Chiar astă-i intenția mea... trei sau patru zile, pentru a ne reînnoi o parte din provizii, mai ales cele de carne proaspătă – o variație față de sărăturile noastre obișnuite.

— Și în ce punct de pe coastă va arunca ancora *Saint-Enoch*?

— În portul Akaroa.

— Când?

— Mâine dimineață.

— V-ați mai oprit vreodată acolo?

— De mai multe ori. Îi cunosc intrările și, în caz de furtună, sunt sigur că pot găsi un adăpost excelent.

Oricât de obișnuit era domnul Bourcart cu portul Akaroa, *Saint-Enoch* nu putu să ajungă în el decât cu mari dificultăți. Când se zări pământul, având vântul din prova, trebui să navigheze în volte, pe o briză puternică. Apoi, în

momentul când nu mai avea de făcut decât două volte pentru a intra în șenal, mura focului mare se rupse la o întoarcere și trebuiră să revină în larg.

Dealtfel, vântul se întări, marea deveni extrem de agitată, și toată după-amiaza fu imposibil să intre în Akaroa. Nevrând să stea prea aproape de uscat în timpul nopții, până la ora șase seara căpitanul Bourcart se îndepărta cu vântul în pupa. Apoi reveni mai aproape și navigă cu velele mici, aşteptând dimineața.

A doua zi, 17 februarie, *Saint-Enoch* putu, în sfârșit, să intre într-un fel de canal șerpitor, strâns între două coline destul de înalte, care duce la Akaroa. Pe mal se vedea câteva ferme, boi și vaci ce pășteau pe coline.

După ce navigă pe o distanță de opt mile și jumătate, manevrând tot timpul, *Saint-Enoch* ancoră, puțin înainte de prânz.

Akaroa face parte din peninsula Banks, care se detasează din coasta insulei Tawai-Pounamou sub paralela 44. E o anexă a provinciei Canterbury, una din cele două mari diviziuni ale insulei. Orașul nu e decât o modestă așezare, situată în partea dreaptă a golfului, în fața unor munți înșiruiți pe celălalt mal, cât vezi cu ochii. În partea aceea locuiau băştinașii maori, în mijlocul unor minunate păduri de brazi, care furnizează excelente arborade construcțiilor maritime.

Așezarea era împărțită pe atunci în trei mici colonii de englezi, germani și francezi, care fuseseră aduși în 1840 pe vasul *Robert-de-Paris*. Guvernul concesionase acestor coloni o cantitate oarecare de pământuri, lăsându-le eventualul profit. Astfel lanuri de grâu, grădini împrejmuite numeroasele case de lemn ocupă solul riveran, care rodește legume și fructe – mai ales piersici, pe cât de abundente, pe atât de savuroase.

În locul unde ancorase *Saint-Enoch* se contura un fel de lagună, în mijlocul căreia răsărea o insuliță pustie. Câteva nave făceau escală acolo. Între altele una americană, *Zireh-Swif* care și pescuise câteva balene. Domnul Bourcart se duse la bordul ei să cumpere o ladă de tutun, deoarece provizia lui începea să scadă. Pe scurt, tot timpul escalei fu folosit pentru reînnoirea rezervelor de apă și de lemn, apoi pentru curățirea corpului navei. Apa dulce era luată de lângă colonia engleză, dintr-un mic izvor limpede. Lemnul îl tăiau pe malul golfului frecventat de băştinașii maori. Totuși, indigenii sfârșiră prin a se opune, pretinzând să li se acorde o indemnizație. Păru deci preferabil să se aprovizioneze de pe celălalt mal, unde lemnul nu costa decât oboseala de a-l tăia și de a-l îmbucătăți. În ceea ce privește

carnea proaspătă, bucătarul își procură cu ușurință mai mulți boi, care trebuiau tăiați și îmbarcați în momentul plecării,

A treia zi de la sosirea lui *Saint-Enoch*, o balenieră franceză, *Caulain-court*, intră în portul Akaroa, cu pavilionul la pic. O politețe cere alta. Când căpitanul Bourcart vru să-l ridice pe al său, observă că era înnegrit de praful cărbunelui de lemn presărat peste cuferne, pentru ca să se apere de șobolanii care, de la plecarea din Havre, se înmulțiseră îngrozitor și infectau nava.

E adevărat, Marcel Ferut îi asigura că trebuie să se ferească de a distrugе aceste inteligente animale.

— De ce? întrebă într-o zi unul dintre muși.

— Pentru că dacă *Saint-Enoch* ar fi în primejdie să se scufunde, ei ne-ar preveni.

— Șobolanii ăştia?

— Da, șobolanii ăştia, fugind...

— Cum asta?

— Înot, la naiba, înot! replică glumețul marangoz.

În timpul după-amiezii, domnul Bourcart, mereu cel mai politicos dintre oameni, îl trimise pe domnul Heurtaux la bordul vasului *Caulain-court*, pentru a se scuza că nu putuse întoarce salutul cu un pavilion care, din tricolor, devenise monicolor; și ce culoare – un pavilion negru!⁶⁵

Escala lui *Saint-Enoch* dură patru zile. În afara orelor de muncă, căpitanul Bourcart lăsa oamenii să coboare pe uscat, deși exista riscul unor dezertări, căci în Noua Zeelandă se practică o meserie foarte lucrativă, cea de tăietor de bușteni.

Aici pădurile sunt inepuizabile și asta îi împinge pe unii mateloți să-și părăsească navele. Totuși echipajul lui *Saint-Enoch* era complet la ora reglementară și, în ziua plecării, nimeni nu lipsea la apel. Dacă oamenii nu aveau bani de buzunar, cel puțin se delectaseră gratis cu piersicile pe care colonii francezi îi lăsaseră să le culeagă și cu un vinișor plăcut, fabricat din aceste fructe.

La 22 februarie, domnul Bourcart luă măsurile necesare pentru ridicarea ancorei. Nu intenționa să se mai întoarcă în golful Akaroa decât obligat de vremea rea și în cazul când nava n-ar fi putut înfrunta marea.

Dealtfel, în dimineața aceea, stând de vorbă cu secundul, cei doi locotenenti, doctorul Filhiol și șeful de echipaj, el zise:

— Campania noastră, dacă împrejurările nu se opun, va avea două etape. La început, vom pescui în apele Noii Zeelande, cinci sau şase săptămâni, apoi, *Saint-Enoch* va naviga spre coastele Californiei de Jos, unde, în această perioadă, va fi ușor, sper, să completăm încărcătura.

— Eh, observă domnul Heurtaux, nu se poate întâmpla să ne facem plinul de ulei în mările Noii Zeelande?

— Nu cred, răspunse domnul Bourcart. Am stat de vorbă cu căpitanul navei americane. După el, balenele au început să se îndrepte spre regiunile nordice.

— Unde se vor duce, acolo le vom prinde! declară locotenentul Coquebert. Mă însărcinez să le urmăresc cât au chef...

— Şi poți fi sigur, căpitane, adăugă Romain Allotte, că nu voi rămâne în urma colegului meu.

— Sper, mai ales, prietenii, reluă domnul Bourcart, că ambiția de a vă întrece unul pe celălalt nu vă va face să comiteți imprudențe!... Deci, ne-am hotărât: după Noua Zeelandă, ținuturile Californiei de Jos, unde nu o singură dată am pescuit foarte bine. Pe urmă... vom vedea, după împrejurări. Tu ce crezi, Ollive?

— Cred, căpitane, răspunse acesta, că *Saint-Enoch* va merge acolo unde vă va place să-l conduceți, fie și până la Marea Bering. Cât privește balenele, vă doresc să le întâlniți cu duzinele. Dar asta-i treaba șefilor de bărci și a harponierilor, nu a șefului de echipaj.

— Desigur, bătrâne camarad, replică surâzând domnul Bourcart, și dacă ăsta ți-e gândul, rămâi la treburile tale, aşa cum Jean-Marie Cabidoulin rămâne la ale lui! Lucrurile nu vor merge mai prost din cauza asta...

— Asta-i și părerea mea, declară Ollive.

— Fiindcă veni vorba, tot vă mai certați, tu și cu butnarul?

— Tot, căpitane. Cu mania lui de a prezice nenorociri, Cabidoulin ăsta îți aduce moartea în suflet! Îl cunosc de mult și ar fi trebuit să mă obișnuiesc! E cu atât mai stupid din partea lui, cu cât s-a descurcat foarte bine în toate călătoriile... Adevărat! Ar fi făcut mai bine să rămână ancorat în prăvălia lui, printre butoaiie.

— Lasă-l să trăncănească, Ollive, răspunse căpitanul Bourcart. Cuvinte și nimic mai mult! Asta nu înseamnă că Jean-Marie Cabidoulin nu e un om de ispravă!

În timpul după-amiezii, *Saint-Enoch* naviga în volte, pe un vânt bun, la patru mile de Akaroa, când o primă balenă fu semnalată de harponierul Louis Thiébault.

Era ora două și cetaceul, de dimensiuni mari, sufla la mică distanță. Domnul Bourcart ordonă imediat oprirea. Apoi fură lăsate la apă două bărci, cea a locotenentului Coquebert și cea a locotenentului secund Allotte. Cei doi ofițeri coborâră în ele așezându-se la pupa. Harponierii Durut și Ducrest se instalară pe bancheta din față. Unul din mateloți luă rama-cârmă, iar patru oameni se așezară la lopeți.

Cu pasiunea care-i însuflețea, cei doi locoteneni ajunseră aproape în același timp la distanță potrivită pentru împungerea balenei, adică pentru aruncarea harponului.

De fiecare harpon este fixată o parămă, măsurând aproximativ trei sute de coți, care e înfășurată cu grijă pe un tambur amplasat aproximativ în mijlocul ambarcațiunii, astfel ca nimic să nu-i stânjenească desfășurarea.

Cei doi harponieri își lansară harpoanele. Atinsă în flancul stâng, balena fugi cu mare iuțeală. În clipa aceea, în ciuda tuturor precauțiunilor, parâma locotenentului Coquebert se încurcă și fură obligați să o taie. Romain Allotte rămase singur cu animalul la a cărui urmărire colegul său trebui să renunțe, nu fără părere de rău.

Barca, antrenată irezistibil, zbura pe creasta valurilor, în timp ce rama-cârmă o păzea de devieri bruște. Când balena dispăru, sau, altfel spus, se scufundă pentru prima oară, filară parâma, așteptând să reapară la suprafață.

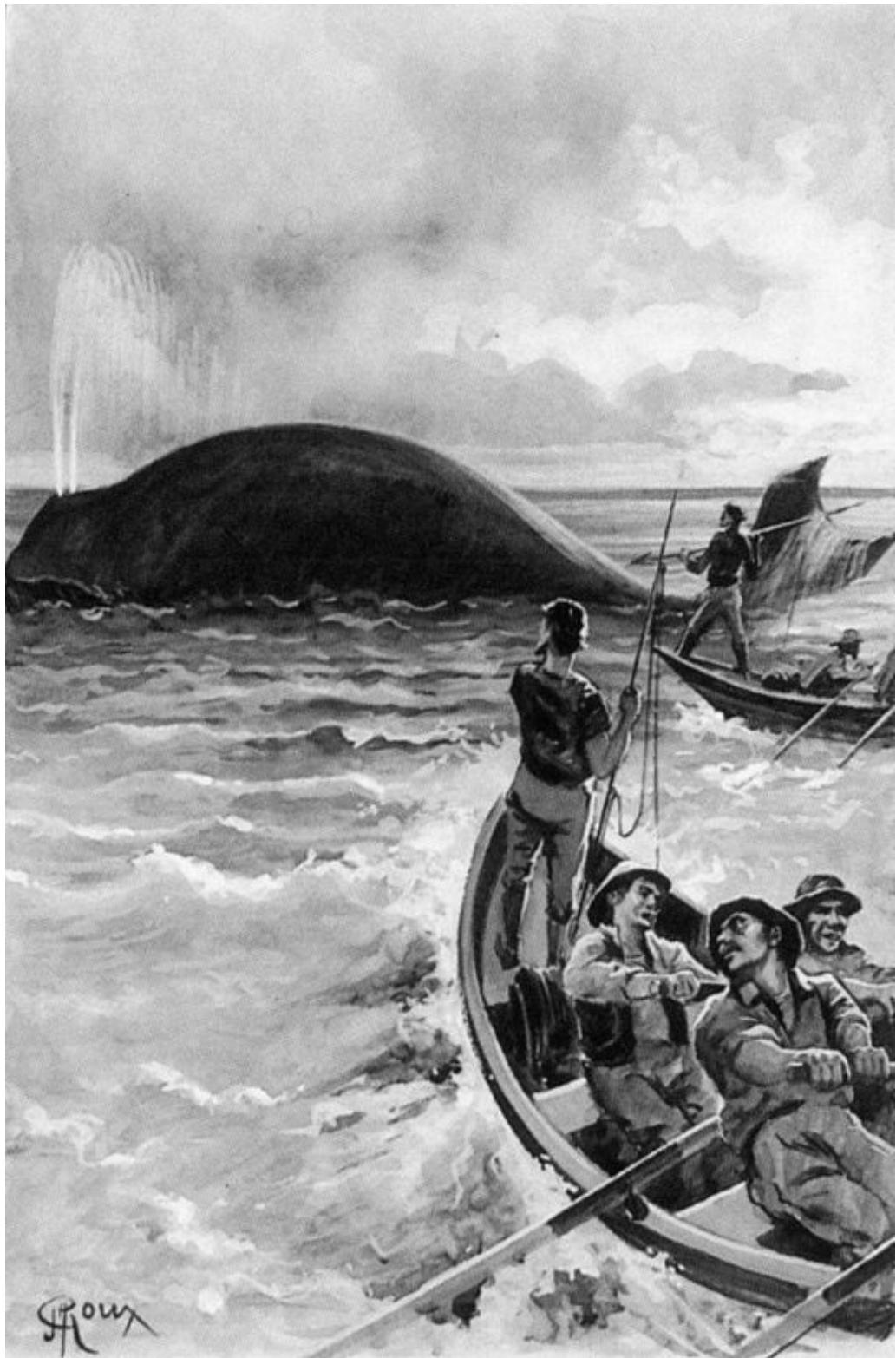
— Atenție!... Atenție! strigă locotenentul Allotte. De îndată ce se va întoarce o lance pentru dumneata, Ducrest, și alta pentru mine!...

— Suntem pregătiți, locotenente, răspunse harponierul, ghemuit pe banchetă.

La bordul bărcilor se obișnuiește ca la tribord să se afle, pe lângă două harpoane de schimb, trei lănci ascuțite ca niște brice. La babord sunt așezate cangea și cazmaua care servesc la tăiatul aripioarelor balenei, când gonește atât de repede încât ar fi imposibil să te lași remorcat fără a compromite securitatea ambarcațiunii. Atunci, spun oamenii de meserie, e «lucrată cu lancea».

În momentul în care balena reapăru, la o mică distanță, barca se năpusti spre ea. Locotenentul și harponierul o loviră cu lăncile. Cum aceste lovituri

nu atinseră organele esențiale, balena, în loc să sufle sânge, suflă alb, ca de obicei, fugind spre nord-est. Era deci

Row

sigur că nu fusese rănită de moarte.

La bordul lui *Saint-Enoch*, căpitanul și echipajul urmăreau cu cel mai viu interes peripețiile acestei vânători care se putea prelungi. Într-adevăr, nu era imposibil ca animalul să-și continue goana timp de mai multe ore. Așa că domnul Bourcart manevră astfel, încât să ajungă din urmă barca, de care-l despărțeau două mile bune.

Barca avea o viteză prodigioasă. Așa cum îl știau, locotenentul secund n-avea să se resemneze să-și părăsească prada, în ciuda sfaturilor de prudență care-i fuseseră date.

În ce-l privește pe Yves Coquebert, după ce-și descurcase parâma, se pregătea să-și ajungă tovarășul.

Încă o jumătate de oră și fu ușor de observat că balena începea să-și piardă forțele. Scufundările ei nu țineau decât câteva minute, doavadă că i se tăia respirația.

Romain Allotte, profitând de goana ei încetinită, trase parâma, și, când barca locotenentului Coquebert îl ajunse, harponierul Ducrest reuși să taie una din aripioarele balenei cu cazmaua, apoi îi dădu alte lovituri în flanc. După o ultimă scufundare, balena reapăru bătând apa cu o astfel de violență, încât una din bărci era cât pe ce să se răstoarne. În sfârșit, capul i se înălță deasupra apei și suflă roșu, ceea ce indică sfârșitul apropiat.

Ultimele convulsii ale unui animal atât de puternic sunt totuși de temut. Este clipa când bărcile se află în cel mai mare pericol și o lovitură de coadă ajunge ca să le facă bucăți. Dar cei doi locotenенți fură destul de îndemânatici ca să evite și, după ce se întoarce pe o parte, balena pluti nemîscată la suprafața mării.

Cele două ambarcațiuni se găseau la mai mult de o milă și jumătate de *Saint-Enoch*, care manevră astfel, încât să le scutească de o parte din drum. Hula se accentua, sub o briză de la nord-vest. Dealtfel, balena capturată – o balenă comună – era de asemenea dimensiuni, încât avea să le fie greu să o manevreze.

Se întâmplă câteodată ca bărcile să fie antrenate la mai multe leghe de navă. În acest caz, dacă currentul e potrivnic, sunt obligate să aștepte, înfigând o mică ancoră în trupul balenei și remorcându-și prada doar atunci când currentul ia direcția inversă.

Nu trebuiră să aștepte. Către ora patru, *Saint-Enoch* putu să se apropie la câteva lungimi de cablu. Cele două bărci manevrară și, înainte de ora cinci,

balena era amarată de-a lungul bordului.

Locotenentul Allotte și oamenii săi primiră felicitările întregului echipaj. Animalul era, într-adevăr, de o mărime apreciabilă Măsura aproape douăzeci și doi de metri, având circumferința de doisprezece metri în spatele înotătoarelor pectorale, ceea ce indică o greutate de cel puțin șaptezeci de mii de kilograme.

— Felicitările mele, Allotte. Felicitările mele! repeta domnul Bourcart. Iată o strașnică lovitură de început și n-ar trebui prea multe balene de mărimea asta ca să ne umplem cala. Ce părere ai, meștere Cabidoulin?

— Eu zic, răspunse butnarul, că animalul acesta o să ne aducă cel puțin o sută de butoaie de ulei, și dacă mă însel cu zece, înseamnă că nu mai am ochi buni!

Fără îndoială, Jean-Marie Cabidoulin se pricepea îndeajuns ca să nu comită vreo eroare de apreciere.

— Astăzi, spuse atunci căpitanul Bourcart, e deja prea târziu. Marea se liniștește, vântul la fel, și noi vom sta cu velatura redusă. Legați zdravăn balena. Mâine o vom face bucăți.

Noaptea fu calmă și *Saint-Enoch* nu trebui să manevreze. De îndată ce soarele apăru la orizont, echipajul își împărți munca. În primul rând, oamenii așezară parâmele pentru a ridica balena la bord cu vinciul ancorei. Un lanț fu trecut pe sub înotătoarele din afară, apoi fixat printr-un inel, ca să nu alunece. Imediat ce harponierii desprinseră cealaltă înotătoare, mateloții se așezară la manelete vinciului, pentru a ridica la bord animalul. Astfel, acesta avea să se răsucească în jurul său, operația decurgând fără greutate.

Capul fu împărțit în patru bucăți: buzele, tăiate și agățate de un cârlig enorm; gâtlejul și limba, care căzură împreună pe punte, pe deasupra bastingajelor; apoi, extremitatea botului de care sunt fixate fanoanele, al căror număr nu e niciodată mai mic de cinci sute.

E operația care cere cel mai mult timp, căci, pentru a detașa acest ultim fragment al capului, trebuie retezat osul destul de gros și foarte tare care-l unește de trup.

Dar meșterul Cabidoulin supraveghează totul și echipajul nu era alcătuit din începători.

După ce depuseră cele patru bucăți pe punte, se apucă să ridice grăsimea balenei, după ce o decupaseră în felii, late de peste un metru și jumătate și lungi de opt-nouă picioare.

Când cea mai mare parte fu la bord, marinarii tăiară coada și aruncară în apă ceea ce mai rămăsese din carcasa. Decupară apoi pe rând diferitele bucăți care zăcea pe punte, din care fu ușor să se scoată grăsimea, mai ușor decât dacă trupul ar fi fost legat de bordajul navei.

Întreaga dimineață, fără răgaz, fu consacrată acestei munci grele și domnul Bourcart nu dispuse reluarea ei decât pe la ora unu, după masa de prânz.

Mateloții atacară atunci capul monstruos. După ce îl împărțiseră în cele patru părți, harponierii desprinseră cu securea fanoanele, care sunt mai lungi sau mai scurte, după mărime. Aceste lame fibroase și cornoase, primele scurte și înguste, se largesc pe măsură ce se apropiie de mijlocul maxilarului și se micșorează apoi, până în fundul gurii. Dispuse cu o perfectă regularitate, prinse unele într-altele, ele formează un fel de grilaj sau plasă, care reține animalele mici, mihiadele de artropode cu care se hrănesc balenele.

Când fanoanele fură scoase, Jean-Marie Cabidoulin puse să fie transportate la piciorul dunetei. Trebuiau doar răzuite, pentru a se desprinde partea albă de la gingii, care este de o calitate superioară. Grăsimea din creier fu scoasă și pusă deoparte. În sfârșit, capul fiind golit de toate părțile utilizabile, rămașițele fură aruncate în mare.

Restul zilei și ziua următoare, echipajul se ocupă de topirea grăsimii. Cum oamenii de veghe nu semnalaseră nicio altă balenă, bărcile nu fură lăsate la apă și toată lumea munci.

Meșterul Cabidoulin puse să se aşeze un anumit număr de hârdaie pe punte, între marea catarg și teuga din față. Introdusă bucăți în hârdaie și presată cu un mecanism special, grăsimea formă fragmente de ajuns de subțiri ca să intre în cazanul cuptorului, unde aveau să se topească sub acțiunea căldurii. Apoi, ceea ce rămânea, reziduurile – «jumările», după cum li se spune – aveau să servească la întreținerea focului, cât timp funcționa topitoarea. Adică până în momentul când toată grăsimea avea să fie transformată în ulei. După terminarea operației, nu le mai rămânea decât să umple cu acest ulei butoaiele din cală.

Operația nu prezintă nicio dificultate. Lichidul este lăsat să curgă într-un hârdău plasat sub punte, printr-un mic tambuchi, cu ajutorul unui burlan de pânză, prevăzut cu un robinet la capăt.

Treaba este atunci terminată, și va fi reîncepută, în aceleași condiții, când bărcile vor fi prinse alte balene.

La căderea serii, după ce uleiul fusese înmagazinat, domnul Bourcart îl întrebă pe meșterul Cabidoulin dacă nu se înselase asupra volumului balenei.

— Nu, căpitane, răsunse butnarul. Am umplut o sută cincisprezece butoaie.

— Atâtea! strigă doctorul Filhiol. Ei bine, trebuie să vezi ca să crezi!

— De acord, răsunse domnul Heurtaux și, dacă nu mă însel, balena asta este una din cele mai mari pe care le-am harponat vreodată...

— O strănică ispravă a locotenentului Allotte! adăugă căpitanul Bourcart. Dacă o repetă de zece ori, vom fi foarte aproape de încărcătura completă!

După cum se vede, prezicerile bune ale domnului Bourcart păreau să fie mai puternice decât prezicerile rele ale lui Jean-Marie Cabidoulin.

Aceste zone din preajma Noii Zeelande sunt, pe drept cuvânt, foarte frecventate. Înainte de sosirea lui *Saint-Enoch*, mai multe vase engleze și americane făcuseră o campanie excelentă. Balenele comune se lasă capturate mai ușor decât celelalte. Cum au auzul mai puțin fin, te poți aprobia de ele, fără să le atragi atenția.

Din nefericire, furtunile sunt atât de frecvente, atât de îngrozitoare în aceste mări, încât în fiecare noapte trebuie să se stea în larg cu velatura redusă, pentru a se evita punerea pe uscat. În cele patru săptămâni pe care domnul Bourcart le petrecu în împrejurimile Noii Zeelande, fură capturate unsprezece balene. Două de secundul Heurtaux, trei de locotenentul Coquebert, patru de locotenentul Allotte și două de căpitan. Dar niciuna nu o egala ca volum pe prima și randamentul lor fu mai mic. De altfel, balenele începeau să plece spre nord. Astfel că *Saint-Enoch*, având doar nouă sute de butoaie de ulei la bord, trebui să caute alte locuri de pescuit.

Căpitanului Bourcart îi veni atunci ideea să navigheze spre Golful Iles, o colonie engleză stabilită pe litoralul de est al Insulei Ika-Na-Maoui, insula septentrională a grupului. Poate avea să reușească să-și dubleze încărcătura, înainte de a atinge coastele occidentale ale Americii.

În golf, *Saint-Enoch* avea să se aprovizioneze cu cartofi mai lesne decât la Akaroa, unde aceste legume nu fac obiectul unei culturi prea abundente.

Nava porni în seara zilei de 29 martie și, după două zile, intrară în Golful Iles. Ancora fu lăsată la o adâncime de zece brațe, la mică distanță de uscat.

În port se aflau mai multe baleniere, care se pregăteau să părăsească Noua Zeelandă.

De îndată ce velele fură strânse, căpitanul Bourcart se informă asupra locului de unde putea să-și procure cartofi. I se indică o fermă, la vreo douăsprezece mile depărtare spre interior. Cei doi locoteneni plecară imediat, conduși de un englez ales drept ghid.

Bărcile urcă un râu șerpuind între coline înalte. De-a lungul malurilor se ridicau locuințe maori, construite din lemn, înconjurate de grădini bogate în legume, pe care indigenii le schimbă bucuroși cu haine de fabricație europeană.

La capătul râului se găsea acea fermă unde cartofii abundau; umplură acolo mai mulți saci. Întorcându-se în aceeași seară, ambarcațiunile aduceau în plus o provizie de stridii de excelentă calitate, adunate pe stâncile de pe mal. Un regal pentru ofițeri și echipaj.

A doua zi, stewardul procură o mulțime de ceapă din grădinile maori. Conform obiceiului, ceapa fu plătită în aceeași monedă ca și cartofii: în pantaloni, cămăși, stofe, de care nava nu ducea lipsă.

Indigenii se arătau foarte îndatoritori, cel puțin pe țărmurile Golfului Iles. Nu e mai puțin adevărat că, în acea perioadă, agresiunile erau foarte frecvente în alte puncte ale arhipelagului. Colonii trebuiau să lupte împotriva neozeelandezilor și, chiar în ziua aceea, un avizo englez părăsise portul, plecând să reprime câteva triburi ostile.

Ofițerii și mateloții de pe *Saint-Enoch* n-avură de ce să se plângă în această escală. Primiți peste tot cu ospitalitate, intrau în colibe, unde li se ofereau răcoritoare (nu limonadă sau bere – indigenii nu le folosesc – ci excelenți pepeni verzi, care abundă în grădini, și de asemenea curmale, nu mai puțin gustoase, care mai că rupeau crengile pomilor).

Domnul Bourcart rămase doar trei zile în Golful Iles. Știind că balenele părăseau aceste ținuturi. Făcu pregătirile necesare în vederea traversării, care n-avea să fie mai scurtă de patru mii de mile. Într-adevăr, *Saint-Enoch* avea să-și încheie această campanie, atât de fericit începută, abia în Golful Sfânta Margareta, pe coasta Californiei de Jos.

Toate acestea îi fură repetitive butnarului.

— Începutul e început, murmură printre dinți Jean-Marie Cabidoulin. Să aşteptăm sfârşitul...

— Să aşteptăm sfârşitul! răspunse meşterul Ollive, ridicând din umeri.

Capitolul IV

Traversând Pacificul

În ziua de 3 aprilie, dis-de-dimineață, *Saint-Enoch* părăsi Golful Iles. Nu i mai lipseau, ca provizii, decât nuci de cocos, păsări și porci. Neputându-le procura în Noua Zeelandă, căpitanul Bourcart își propuse să facă o escală într-una din insulele Arhipelagului Navigatorilor, unde aceste obiecte de consum se găsesc ușor.

Vântul sufla în direcția bună și cele două sute de mile care despart Ika-Na-Maoui de Tropicul Capricornului fură străbătute în opt zile, cu toate velele întinse și murele la babord.

În ziua de 12 aprilie, ca răspuns la o întrebare a doctorului Filhiol, domnul Bourcart încuviașă:

— Da, poate că aici, unde paralela 23 se întretaie cu meridianul 175, Pacificul atinge cele mai mari adâncimi. În urma unor sondaje efectuate de la bordul *Pinguinului*, au fost desfășurate patru mii nouă sute de brațe de saulă, fără să se atingă fundul.

— Credeam că cele mai mari adâncimi se întâlnesc în mările Japoniei, observă domnul Filhiol.

— Eroare! declară căpitanul Bourcart. Aici sunt adâncimi mai mari cu două sute patruzeci și cinci de brațe, ceea ce în total face nouă mii de metri.⁶⁶

— Oh! exclamă doctorul Filhiol. E altitudinea muntelui Himalaya... opt mii șase sute de metri are Dhaulagiri în Nepal; nouă mii – Chomo Lhari în Bhutan...

— Iată, dragă doctore, o comparație care nu poate fi decât instructivă.

— Ea demonstrează un lucru, căpitane: cele mai înalte reliefuri ale Pământului nu egalează abisurile lui submarine. În epoca de formare, când globul nostru tindea să-și ia configurația definitivă, depresiunile au căpătat mai multă importanță decât ridicăturile, și poate că primele nu vor fi determinate cu oarecare exactitate niciodată.

După trei zile, la 15 aprilie, ajungând lângă Samoa, Arhipelagul Navigatorilor, *Saint-Enoch* aruncă ancora la câteva lungimi de cablu în insula Savaii, una dintre cele mai importante din grup.

O duzină de indigeni, însotindu-și regele, urcară la bord împreună cu un englez, care le servea drept interpret. Acești primitivi, foarte necivilizați, erau aproape goi. Însăși Maiestatea Sa nu se arăta îmbrăcat altfel decât supușii săi. Dar o cămașă de pânză, pe care i-o dărui căpitanul Bourcart și în mâncile căreia suveranul se încăpățâna mai întâi să-și vâre picioarele, nu întârzie să-i acopere regala nuditate.

Bărcile, trimise la țărm, după sfatul englezului, se întoarseră cu o încărcătură de nuci proaspete.

La căderea serii, *Saint-Enoch* ieși în larg, temându-se să rămână prea aproape de țărm, și manevră toată noaptea.

În zori, căpitanul Bourcart se întoarse în locul unde ancorase cu o zi înainte. Indigenii furnizară stewardului vreo douăzeci de broaște țestoase de bună calitate, tot atâția porci mici, păsări în mare cantitate. Aceste provizii fură plătite în obiecte de care samoezii fac mare caz – mai ales cuțite proaste, de cinci soli bucata.

La trei zile după plecare, oamenii de veghe semnalară un grup de căaloți, zbenguindu-se la patru, cinci mile în prova, la babord. Briza era slabă și *Saint-Enoch* abia înainta spre larg. Era târziu, aproape de ora cinci, totuși căpitanul Bourcart nu vră să piardă ocazia de a urmări unul sau mai multe din aceste animale.

Pe loc fură lăsate la apă două bărci, cea a secundului Heurtaux și cea a locotenentului Coquebert. Acești ofițeri, împreună cu harponierii lor și mateloții, coborără în ele. De bătaia atâtor rame, marea se umflă ca un val lung și bărcile se îndreptară spre grup.

Din înaltul dunetei, căpitanul Bourcart și doctorul Filhiol urmăreau nu fără interes peripețiile acestui pescuit.

— E mai greu decât pescuitul de balene, observă domnul Bourcart, și mai puțin fructuos. De îndată ce unul dintre căaloți a fost harponat, ești obligat să desfășori parâma, căci se scufundă la mari adâncimi, extrem de rapid. În schimb, dacă barca s-a putut ține de parâmă în timpul primei scufundări, ești aproape sigur că ai să capturezi animalul. Odată revenit la suprafață, barda și lancea îl termină repede.

Aşa se întâmplă şi în acest caz. Cele două bărci prinseră un singur caşalot, de talie mijlocie (există unii a căror lungime depăşeşte pe cea a balenei comune). Noaptea începea să cadă şi, cum la est cerul se acoperea de nori, ar fi fost imprudent să se întârzie. Toată seara echipajul se ocupă de remorcarea animalului.

A treia zi, pescuitul nu putu fi reînceput; caşaloţii dispăruseră şi *Saint-Enoch*, favorizat de o briză bună, îşi reluă drumul spre nord-est.

În ziua aceea, apără o navă care urma aceeaşi direcţie, la trei sau patru mile sub vânt. Era o corabie cu trei catarge, a cărei naţionalitate, la acea distanţă, era imposibil de recunoscut. Totuşi, forma corpului şi câteva detaliu ale greementului permiteau să se creadă că era engleză.

Către mijlocul zilei se produse una din acele rapide schimbări de vânt de la vest la est, foarte periculoase prin violenţă, dacă nu prin durata lor; o corabie riscă să se piardă, dacă nu e pregătită să le primească.

Într-o clipă, marea se dezlănţui şi valuri mari se năpustiră pe punte. Căpitanul Bourcart trebui să ia capa, pentru a ţine piept rafalei, păstrând următoarele vele: gabierul mare, trinca, zburătorul de fugă şi focul mic.

În cursul manevrei, matelotul Gastinet, care se cătărase până la capătul focului mare, ca să degajeze una din şcote, făcu o mişcare greşită.

— Om la apă! strigă unul din camarazii lui, care, de pe teugă, îl văzuse cufundându-se sub apă.

Toată lumea năvăli pe punte, iar domnul Bourcart alergă pe dunetă, ca să dirijeze salvarea.

Dacă Gastinet n-ar fi fost un bun înotător, ar fi fost pierdut. Valurile se spărgeau cu prea mare violenţă pentru a permite lansarea la apă a vreunei ambarcaţiuni. Nu mai rămânea decât aruncarea colacilor de salvare, ceea ce se şi făcu imediat.

Din nefericire, Gastinet căzuse în vânt şi, cum nava era în derivă, colacii nu puteau să ajungă până la el. Aşa că înnota viguros spre ei.

— Fila trinca şi zburătorul de fugă! ordonă căpitanul Bourcart.

Saint-Enoch începu să facă volte, apropiindu-se de omul care se zbătea în mijlocul valurilor. Dealtfel, Gastinet nu întârzie să apuce unul din colaci şi, cu condiţia să nu-i dea drumul, putea fi sigur că va fi salvat.

Dar iată că situaţia se complică într-un fel însăjumător.

— Un rechin, un rechin! strigă câţiva mateloţi postaţi pe dunetă.

Un rechin formidabil apărea și dispărea în siajul navei, după ce trecuse în pupa ei. E cunoscută voracitatea extraordinară, forța prodigioasă a acestor monștri, numai fălcii și stomac, cum s-a spus pe drept. Dacă nefericitul era înhățat de rechin... dacă nu putea fi ridicat la bord înainte...

Or, deși rechinul nu era decât la o sută de picioare de el. Gastinet nu-l observase. Nu auzise nici strigătul din înaltul dunetei și nu bănuia primejdia care-l amenința.

În clipa aceea răsunăra mai multe focuri de armă. Secundul Heurtaux și Romain Allotte își desprinseră carabinele de pe pereții careului și trăgeau în animal.

Fuse oare atins?... Nu se știa. Totuși, se scufundă și capul nu-i mai apără din valuri.

În acest timp nava începuse să vină în vânt. Dar, pe o mare atât de dezlănțuită, manevra avea oare să izbutească?... Dacă volta nu reușea – ceea ce era foarte posibil, în aceste condiții – totul ar fi fost inutil...

Fu o clipă de teribilă spaimă. În timp ce velele fluturau și se zbăteau cu violență, *Saint-Enoch* avu câteva momente de ezitare. În fine, focurile lui prinseră vântul din celălalt bord, făcându-l să se încline atât de mult, încât gurile de scurgere ajunseseră aproape la nivelul mării. Atunci, cu școtele fixate solid, strânse vântul cât mai mult și înaintă spre colacul de care se agățase matelotul. Îi aruncă un capăt de parămă, pe care el îl apucă zdravăn, și astfel fu ridicat până la copastie, chiar în clipa când rechinul, întorcându-se, cu fălcile căscate, se pregătea să-i înhățe picioarele. Când Gastinet ajunse pe punte, își pierdu cunoștința. Dar doctorului Filhiol nu-i fu greu să-l reanimeze.

Între timp, harponierul Ducrest îi aruncase monstrului un cârlig, în care înfipseșe o bucată de carne de bou. Poate că rechinul fugise, căci nu se mai zărea... Deodată se produse o zdruncinătură violentă, care ar fi smuls parăma, dacă n-ar fi fost solid înfășurată pe unul din tacheții copastiei. Cârligul se înfipseșe în botul rechinului și îl ținea. Șase oameni apucăru parăma și îl traseră din apă. Apoi, prințându-i coada într-un nod, îl ridicară cu ajutorul unui palane. Rechinul căzu pe punte, unde câteva lovituri de secure îl spintecară.

De obicei, mateloții vor să știe ce se află în stomacul acestor monștri, al căror nume, după cât se pretinde – și nu întâmplător – vine de la cuvântul

Iată ce scoaseră din pântecul rechinului, unde ar mai fi fost loc și pentru bietul Gastinet: o mulțime de obiecte căzute în mare – o sticlă goală, trei cutii de conserve, goale și ele, mai mulți metri de sfoară, o bucată de mătură, resturi de oase, o caschetă de pânză cauciucată, o cizmă veche de pescar și o ramă de coteț de găină.

E de înțeles că acest inventar îl interesă în mod special pe doctorul Filhiol.

— Astă-i lada de gunoi a mării! strigă el. Într-adevăr, nu s-ar fi putut găsi o expresie mai potrivită, și el adăugă: Acum, nu mai avem altceva de făcut decât să-l aruncăm peste bord...

— Ba deloc, dragul meu Filhiol, declară domnul Bourcart.

— Și ce vrei să faci cu rechinul ăsta, căpitane?

— Să-l tăiem în bucăți și să păstrăm tot ce are de preț!... Chiar numai în ceea ce te privește, doctore, din acești rechini se scoate o untură care nu se încheagă niciodată și care egalează în proprietăți curative untura de pește. După ce e uscată și lustruită, pielea servește bijutierilor la fabricarea unor obiecte fantziste, legătorilor de cărți pentru a face piele de sagri, tâmplarilor ca răzuitoare...

— Ei, căpitane, întrebă doctorul Filhiol, pretinzi oare că această carne se și mănâncă?

— Fără îndoială, și aripioarele rechinului sunt atât de căutate, încât costă până la șapte sute de franci tona. Chiar dacă noi nu ne delectăm cu ele, facem din carne asta un clei care este superior celui de nisetru în ce privește limpezirea vinurilor, berei și lichiorului. În plus, pentru cei cărora nu le repugnă savoarea lui uleioasă, fileul de rechin nu-i deloc dezagreabil... Vezi, aşadar, că ăsta de aici valorează greutatea lui în aur!

Trecerea Ecuatorului fu notată de căpitanul Bourcart în Jurnalul de bord la data de 25 aprilie.

La ora nouă dimineața, pe o vreme senină, efectuase cu sextantul o primă operație, cu scopul de a afla longitudinea, adică ora locului – și avea să completeze când soarele va fi trecut de meridian, ținând seama cu ajutorul lochului de distanță parcursă între cele două observații.

La prânz, a doua operație îi indică latitudinea, după înălțimea soarelui deasupra orizontului, și el determină definitiv ora, cu cronometrul.

Vremea era favorabilă, atmosfera limpede, aşa că rezultatele fură considerate foarte exacte, şi domnul Bourcart, după terminarea calculelor sale, spuse:

— Prieteni, am trecut Ecuatorul şi iată-l pe *Saint-Enoch* întors în emisfera nordică.

Dat fiind că doctorul Filhiol – singurul de la bord care nu trecuse niciodată Ecuatorul – nu fusese supus botezului coborând Atlanticul, fu scutit şi de data aceasta de ceremoniile mai mult sau mai puţin plăcute ale lui Moş Tropic. Se mulţumiră să bea pentru succesul campaniei – ofiţerii în careu, iar echipajul în postul de la prova. Oamenii primiseră raţie dublă de rachiu, ceea ce se obişnuia ori de câte ori era prinsă o balenă.

În ciuda eternelor lui mormăielii, Jean-Marie Cabidoulin trebui să ciocnească şi el cu meşterul Ollive.

— O duşcă bună, de dat pe gât, nu se refuză, îi spuse şeful de echipaj.

— Nu, desigur! replică butnarul, dar asta n-o să-mi schimbe felul de a vedea lucrurile!

— Nu ţi-l schimbă, bătrâne, dar bea totuşi!

În această parte a Pacificului, vânturile sunt de obicei foarte slabe primăvara şi *Saint-Enoch* fu aproape imobilizat. Cât de lungi par zilele! Fără a înainta, nava e jucăria hulei de seară până dimineaţă şi de dimineaţă până seara. Oamenii încearcă să se distreze citind, discutând, dacă nu cer somnului un refugiu împotriva căldurilor copleşitoare de la tropice.

Într-o după-amiază, la 27 aprilie, domnul Bourcart, ofiţerii, doctorul Filhiol şi meşterul Cabidoulin, adăpostiţi sub cortul dunetei, stăteau la taifas. Adresându-se butnarului, secundul spuse:

— Haide, Cabidoulin, mărturiseşte că a avea de pe acum nouă sute de butoaie pline în cală e un început bun, pentru un sezon de pescuit.

— Nouă sute de butoaie, domnule Heurtaux, răspunse butnarul, nu înseamnă două mii, iar celealte o mie o sută n-or să se umple aşa cum îţi umpli cana la cambuză!

— Vasăzică, observă râzând locotenentul Coquebert, n-o să mai întâlnim nici măcar o singură balenă...

— Marele şarpe de mare le-a înghiţit pe toate, adăugă pe acelaşi ton, locotenentul Allotte.

— Tot ce se poşte, răspunse butnarul, care nici nu se gândeau să glumească.

— Meștere Cabidoulin, interveni căpitanul Bourcart, tot mai crezi în acest monstru al monștrilor?

— Dacă mai crede, încăpățânatul ăsta! exclamă Ollive. Dar numai despre asta vorbește întruna pe teugă.

— Și o să mai vorbească! afirmă butnarul.

— Bine, spuse domnul Heurtaux. Asta nu-i mare pagubă pentru majoritatea oamenilor noștri, care nu iau în serios poveștile lui Cabidoulin! Dar în ce-i privește pe muși e altceva, și nu sunt sigur că ei n-or să sfârșească prin a se speria.

— Atunci... ai grijă să-ți ţii gura, Cabidoulin! ordonă domnul Bourcart.

— De ce, căpitane? ripostă butnarul. Aşa, cel puțin, echipajul va fi prevenit, și când va zări șarpele de mare, sau orice alt monstru marin...

— Cum, întrebă domnul Heurtaux, îți închipui că o să-l vedem pe acest faimos șarpe de mare?

— Nu încape nicio îndoială în această privință.

— Și de ce, mă rog?

— De ce?... Vedeți, domnule Heurtaux. E o credință a mea, și glumele meșterului Ollive nu au nicio putere.

— Totuși, după câte știu, în cei patruzeci de ani de navigație prin Atlantic și Pacific n-ai văzut niciodată acest animal fantastic.

— Și speram să nici nu-l văd, de vreme ce mă pensionasem, răspunse butnarul. Dar domnul Bourcart a venit să mă ia și, de data asta, n-am să scap!

— Ei bine, mie nu mi-ar părea rău să-l întâlnesc! exclamă locotenentul Allotte.

— Nu spune asta, locotenente, nu spune asta! replică butnarul, cu voce gravă.

— Haide, Jean-Marie Cabidoulin, reluă domnul Bourcart, nu-i ceva serios!... Marele șarpe de mare!... Ți-o repet pentru a suta oară: nimeni nu l-a văzut vreodată, nimeni nu-l va vedea vreodată, pentru bunul motiv că nu există și nici nu poate exista.

— E atât de sigur că există, căpitane, se încăpățână să răspundă butnarul, încât *Saint-Enoch* va face cunoștință cu el înainte de sfârșitul campaniei... și cine știe dacă nu cumva ea se va sfârși astfel!

Trebuie să mărturisim că Jean-Marie Cabidoulin era atât de convingător, încât nu numai mușii de la bord, ci și mateloții ajungeau să creadă în

rezizerile lui sumbre. Cine știe dacă domnul Bourcart avea să reușească să-i închidă gura unui om atât de convins!...

În clipa aceea, doctorul Filhiol, întrebat de domnul Bourcart ce știe în legătură cu pretinsul șarpe de mare, răsunse:

— Am citit aproape tot ce s-a scris în materie și nu ignor glumele pe care și le-a atras *Le Constitutionnel*⁶⁸, dând drept realitate acesele legende. Or, remarcă, te rog, căpitane, că nu sunt nouăți! Au apărut încă de la începutul erei noastre! De pe atunci, credulitatea umană acorda dimensiuni gigantice unor caracatițe, unor calmari de diverse specii, sepiilor, unor cefalopode, care de obicei nu măsoară mai mult de șaptezeci, optzeci de centimetri, cu tentacule cu tot. E un drum lung de aici până la acei giganți ai speciei, agitând brațe de treizeci, șaizeci sau o sută de picioare, care n-au trăit niciodată decât în închipuirile oamenilor!⁶⁹ ... Și oare nu s-a ajuns să se vorbească până și de un kraken lung de o jumătate de leghe, care trăgea corăbiile în abisurile oceanului?

Jean-Marie Cabidoulin era cât se poate de atent la spusele doctorului, fără a înceta să protesteze împotriva afirmațiilor lui, clătinând din cap.

— Nu, reluă doctorul Filhiol, sunt simple povești, în care cei vechi credeau, poate, de vreme ce, în timpul lui Pliniu, se vorbea de un șarpe-amfibie cu cap mare de câine, cu urechile aplecate spre spate, cu corpul acoperit de solzi îngălbeniți, care se năpustea asupra vaselor mici și le scufunda... Apoi, zece sau douăsprezece secole mai târziu, episcopul norvegian Pontoppidan susținea existența unui monstru marin ale căruia coarne ar fi semănat cu niște catarge, și, când pescarii se credeau în ape adânci, găseau fundul numai la câteva picioare, pentru că animalul plutea sub chila șalupei lor!... Și dacă ar fi să-i crezi, animalul avea un cap enorm de cal, ochi negri, o coamă albă, iar când se scufunda, deplasa un asemenea volum de apă, că marea se dezlănțuia în trombe ca ale Maëlstromului!

— Și de ce să nu se spună toate astea, dacă au fost văzute? observă butnarul.

— Fuseseră văzute... sau *se crezuse* că au fost văzute, bietul meu Cabidoulin! răsunse căpitanul Bourcart.

— Dealtfel, adăugă doctorul Filhiol, nici chiar acești oameni de ispravă nu erau de acord între ei. Unii afirmau că pretinsul monstru avea botul ascuțit și arunca apa printr-o nară, alții susțineau că era prevăzut cu

înotătoare în formă de urechi de elefant... Si apoi a fost marea balenă albă de pe coastele Groenlandei, famoasa Moby Dick, pe care balenierele scoțiene au urmărit-o vreme de peste două secole, fără să o poată prinde, pentru bunul motiv că n-o văzuseră niciodată...

— Ceea ce nu împiedica să se admită existența ei, adăugă, râzând, domnul Bourcart.

— Bineînțeles, răspunse doctorul Filhiol, ca și cea a nu mai puțin legendarului șarpe care, acum patruzeci de ani, a apărut prima dată în golful Gloucester, a doua oară la treizeci de mile de Boston, în apele americane.

Să se fi lăsat oare convins Jean-Marie Cabidoulin de argumentele doctorului? Nu, desigur, și ar fi putut răspunde: Din moment ce marea ascunde plante extraordinare, alge lungi de opt sute până la o mie de picioare, de ce n-ar zămisli și monștri de dimensiuni prodigioase, trăind în adâncurile pe care nu le părăsesc decât rareori?...

— Sigur este că, în 1819, sloop-ul *Concordia*, aflându-se la cincisprezece mile de Race-Point, a întâlnit un soi de reptilă care ieșea deasupra apei la vreo cinci, șase picioare, cu pielea negricioasă și cu cap de cal, dar măsurând numai vreo cincizeci de picioare, deci mai puțin decât cașaloții și balenele.

În 1848, la bordul *Peking*-ului, echipajul crezu că vede un animal enorm, de peste o sută de picioare lungime, care se mișca la suprafața mării. Apropiindu-se, oamenii descoperiră că era doar o algă uriașă, acoperită cu paraziți marini de toate felurile.

În 1849, căpitanul Schielderup pretindea că întâlnise, în canalul care desparte insula Osterssen de continent, un șarpe de șase sute de picioare, adormit la suprafața apei.

În 1857, oamenii de veghe de pe *Castillian* au semnalat prezența unui monstru cu cap enorm, în formă de butoi, a cărui lungime putea fi evaluată la două sute de picioare.

În 1862, Bouyer, comandanțul avizoului *Afecton*...

— Iertați-mă că vă întrerup, domnule Filhiol, spuse meșterul Cabidoulin, cunosc un marinări care era la bord...

— La bordul lui *Afecton*? întrebă domnul Bourcart.

— Da.

— Și matelotul acesta a văzut ce povestea comandanțul?

— Așa cum vă văd, și echipajul a ridicat la bord un monstru adevărat.

Acestea sunt ultimele fapte relevante de treizeci de ani în jurnalele de bord. Pot ele lăsa vreo îndoială asupra existenței anumitor animale marine, cel puțin extraordinare? Admițând o oarecare parte de exagerare, refuzând să admitem că oceanele sunt frecventate de ființe al căror volum ar fi de zece ori, de o sută de ori mai mare decât al celor mai puternice balene, e totuși foarte probabil că trebuie să dăm oarecare crezare relatărilor raportate mai sus.

Dar a pretinde, împreună cu Jean-Marie Cabidoulin, că marea adăpostește șerpi, caracatițe, calmari de o asemenea mărime și de o asemenea putere, încât să reușească să scufunde nave de tonaj mediu, asta desigur nu. Dacă numeroase corăbii dispar, fără să se mai audă de soarta lor, e fiindcă au pierit prin ciocnire, s-au sfârâmat de stânci, s-au scufundat în mijlocul cicloanelor. Există destule, chiar prea multe cauze de naufragiu, fără a face să intervină – ca încăpățânatul butnar – acești pitoni, aceste himere, aceste hidre supranaturale.

În tot acest timp, calmul se prelungea, spre marea supărare a ofițerilor și echipajului lui *Saint-Enoch*. Nimic nu permitea să i se prevadă sfârșitul, când, la 5 mai, condițiile atmosferice se schimbară brusc. Briza încrățî suprafata mării și nava își reluă drumul spre nord-est.

În ziua aceea, o navă care fusese deja semnalată ca urmând aceeași direcție reapăru și se apropie la mai puțin de o milă.

Nimeni la bord nu se îndoi că era o balenieră. Ori nu-și începuse campania de pescuit, ori nu fusese norocoasă, căci părea destul de ușoară, cu cala aproape goală.

— Îmi vine să cred, zise domnul Bourcart, că acest vas cu trei catarge încearcă să atingă, ca și noi, coastele Californiei de Jos, poate Golful Marguerite...

— Se poate, răspunse domnul Heurtaux, și dacă-i aşa, am putea să facem drumul împreună.

— E oare american, german, englez, norvegian? întrebă locotenentul Coquebert.

— Putem să aflăm, spuse căpitanul Bourcart. Să ne ridicăm pavilionul, el îl va ridica pe al lui și vom ști despre ce e vorba.

O clipă mai târziu, tricolorul flutura la picul artimonului lui *Saint-Enoch*.

Vasul străin n-avu politețea să răspundă.

— Nu mai începe nicio îndoială, strigă locotenentul Allotte, e englez!

Și la bord, toată lumea fu de părere că o navă care nu salută pavilionul Franței nu putea fi decât un «*English* din Anglia»!

Capitolul V

Golful Marguerite

De la revenirea vântului favorabil, domnul Bourcart gândeа, pe bună dreptate, că *Saint-Enoch* nu va mai avea de suportat calmul în vecinătatea Tropicului Cancerului. Avea să ajungă fără mari întârzieri în Golful Marguerite, ce-i drept, la sfârșitul sezonului. Balenele care frecventează acest golf vin aici, de obicei, numai în momentul nașterii puilor, apoi se întorc în ținuturile Pacificului septentrional. Totuși, *Saint-Enoch*, având de pe acum jumătate din încărcătura de ulei, va mai întâlni ocaziile necesare pentru a adăuga câteva sute de butoaie. Dar dacă nava engleză întâlnită nu-și începuse campania, după cum se bănuia, dacă, tot cum se bănuia, avea de gând să o înceapă în Golful Marguerite, dat fiind anotimpul înaintat, era probabil că *Saint-Enoch* n-avea să-și poată face acolo plinul.

Coasta americană fu zărită la 13 mai, în dreptul tropicului. Din primele ore fu observat Capul Saint Lucas, la extremitatea peninsulară sudică a Vechii Californii, care mărginește strâmtul golf cu același nume, al cărui mal opus formează litoralul Sonorei mexicane. Navigând pe lângă această coastă, *Saint-Enoch* trecu prin fața mai multor insule locuite exclusiv de urși, foci și nenumărate stoluri de păsări de mare. Barca trimisă la țărm cu domnul Heurtaux, care era un bun vânător, nu se întoarse goală. Lupii marini fură jupiți, pentru a li se păstra pielea. Puii fură tăiați pentru carne, care e de o calitate excelentă.

Continuând să înainteze de-a lungul litoralului, folosindu-se de o ușoară briză sud-vest, *Saint-Enoch* lăsa curând, la babord, Golful Broaștei Țestoase. La extremitatea acestui golf observară, în timpul manevrelor, mai multe nave care vânau, probabil, elefanți de mare.

La 7 mai, ora șapte seara, căpitanul Bourcart se găsea la intrarea în Golful Marguerite, unde se gândeа să arunce ancora. Ca măsură de prudență, nemaifiind mult până la coborârea nopții, puse capul spre larg și manevră cu velatura redusă, astfel ca a doua zi, chiar la răsăritul soarelui, să se afle din nou la intrare.

Curentul cobora atunci împotriva vântului, ceea ce producea un clipocit comparabil cu cel de la fund. Era de temut ca apa să nu fie destul de adâncă,

asa că domnul Bourcart trimise două bărci cu sonde, pentru a măsura adâncimea exactă. Se liniști când sondele indică o medie între cincisprezece și douăzeci de brațe. Nava se angajă deci de-a curmezișul canalului și, curând, intră în Golful Marguerite.

Oamenii de veghe nu mai revăzuseră nava engleză cu trei catarge. Poate că, la urma urmelor, această corabie căuta alte locuri frecventate de balene. Nimici nu regretă că nu făcea drumul împreună cu ea.

Cum golful este plin de bancuri de nisip, *Saint-Enoch* înaintă cu mare precauție. Fără îndoială, domnul Bourcart mai vizitase acest golf, dar, bancurile fiind supuse deplasării, era important să recunoască direcția șenalului. Aşa că ancoră în mijlocul unui mic cot, foarte adăpostit.

De îndată ce velele fură strânse și ancora trimisă la fund, cele trei bărci de la babord porniră spre țărm, pentru a aduce *pecten jacobeus*, niște scoici excelente, care abundă pe stânci și pe plajă. De altfel, aceste ținuturi mișună de pești de mai multe specii: rândunici de mare roșii, somoni, pești buzați și căți alții... Focile și broaștele țestoase nu lipsesc – și nici rechinii. De asemenea, se poate procura ușor lemn, din pădurile dese de pe marginea mării.

Golful Marguerite măsoară între treizeci și cinci mile, deci vreo douăsprezece leghe. Pentru a naviga aici fără avarii, e necesar să se urmeze în toată lungimea lui un șenal care, din loc în loc, nu e mai lat de patruzeci-cincizeci de metri, între bancuri sau stânci.

Pentru a-și asigura drumul, căpitanul Bourcart puse să se adune câteva pietre mari, de care legără câte o parămă, având celălalt capăt fixat de un butoi bine închis. Erau ca niște geamanduri, pe care le plasăra de o parte și de alta a șenalului, pentru a-i indica sinuozitățile.

Nu le trebuia să mai mult de patru zile, refluxul obligându-i să ancoreze de două ori în douăzeci și patru de ore, ca să ajungă la o lagună adâncă de cel puțin două leghe. În timpul acestor opriri, domnul Heurtaux, însotit de cei doi locoteneni, pleca pe uscat și vâna în împrejurimi. Uciseră mai multe perechi de iezi și câțiva șacali, foarte numeroși în pădurile din vecinătate. În acest timp, mateloții făceau provizii de stridii savuroase și pescuiau.

În sfârșit, la 11 mai, în timpul după-amiezii, *Saint-Enoch* ajunse la locul de ancorare, un mic golf adânc de trei lungimi de cablu, dominat în partea de nord de coline împădurite. Printre malurile plate, cu plăji nisipoase, se detașau două limbi de pământ rotunjite, semănate cu stânci negrioase

dintr-o rocă foarte dură. Golful se deschidea spre litoralul de vest al lagunei și, chiar în timpul refluxului, păstra destulă apă pentru ca nava să nu se teamă că va eșua. În plus, ca în toate aceste mări ale Pacificului, mareale nu erau puternice, nici pe lună plină, nici pe lună nouă, diferența nefiind mai mare de două brațe jumătate între fluxul și refluxul maxim.

Acest amplasament fusese fericit ales. Echipajul nu trebuia să se îndepărteze pentru a tăia lemne. Un pârâu care șerpuia printre coline însesnea aprovisionarea cu apă dulce.

E de la sine înțeles că *Saint-Enoch* nu se fixase acolo definitiv. Dacă ar fi zărit o balenă, fie în lagună, fie în afara ei, ar fi putut porni repede la vânătoare dacă vântul ar fi fost favorabil.

După patruzeci și opt de ore, o navă cu trei catarge se arăta la patru mile în larg. Echipajul recunoscu fără greutate vasul englez. După cum aflară mai târziu, era *Repton* din Belfast, cu căpitanul King și secundul Strok, navă care își începuse campania în Golful Marguerite.

Această navă nu încercă să ancoreze în golful de unde se găsea *Saint-Enoch*. Dimpotrivă, se îndreptă spre capătul lagunei și aruncă ancora lângă mal. Cum nu era decât la o distanță de două mile și jumătate, n-aveau s-o piardă din vedere. Și, de astă dată, pavilionul francez n-o mai salută, în trecere

Celealte nave, de naționalitate americană, se zăreau în diverse puncte ale Golfului Marguerite, de unde se putea trage concluzia că balenele nu-l părăsiseră definitiv.

Chiar din prima zi, așteptând să se prezinte o ocazie de a lansa bărcile, meșterul Cabidoulin, marangozul Ferut și fierarul Thomas, însotiti de câțiva mateloți, se instalară la marginea pădurii, pentru a doborî copaci. Trebuiau să înnoiască urgent provizia de lemn, atât pentru nevoile bucătăriei, cât și pentru a alimenta cuptorul topitoriei.

Această muncă importantă, pe care căpitanii de baleniere n-o neglijeaază niciodată, avea să fie fructuoasă, deși era foarte cald. Nu e de mirare, dat fiind că Golful Marguerite este aproape traversat de paralela 25 și, în emisfera sudică, această latitudine este cea a nordului Indiei și al Africii. La 25 mai, o oră înainte de apusul soarelui, harponierul Kardek, care se afla în cruceta trinchetului, zări mai multe cetacee la două mile de golf, fără îndoială în căutarea unor locuri mai puțin adânci, potrivite pentru pui.

Se hotărî deci ca, a doua zi, la prima oră, bărcile să fie pregătite; probabil că și celelalte nave luau măsuri similare.

În seara aceea, când domnul Filhiol îl întrebă pe căpitanul Bourcart dacă pescuitul se va efectua în aceleași condiții ca în Noua Zeelandă, primi următorul răspuns:

— Nu tocmai, dragă doctore, și e cazul să fim mai circumspecți. Aici avem de-a face cu femele, care, dacă dau mai mult ulei decât masculii, sunt și mai de temut. Când una din ele observă că e urmărită, nu întârzie să fugă și nu numai că părăsește golful și nu se mai întoarce tot sezonul, dar le antrenează și pe celelalte. Și atunci, du-te de le caută în largul Pacificului!

— Și dacă sunt urmate de pui, căpitane?...

— Atunci, spuse domnul Bourcart, bărcilor le e ușor să le prindă. Balena, care ia parte la zbenguirile puiului, nu se păzește. Te poți apropiă până să o lovești cu securea, rănind-o la înnotătoare. Dacă scapă din harpon, e de ajuns să o urmărești, chiar dacă trebuie să te încăpățânezi mai multe ore. Întradevăr, puiul își încetinește mersul, obosește, se epuizează. Și cum mama nu vrea să-l părăsească, există șansa s-o prinzi.

— Căpitane, nu spuneai că aceste femele sunt mai periculoase decât masculii?...

— Da, domnule Filhiol, și e bine ca harponierul să fie foarte atent să nu rânească puiul. Mama s-ar înfuria și ar face mari stricăciuni, aruncându-se asupra bărcilor, lovindu-le cu coada, sfărâmându-le în bucăți. De aici, accidente foarte grave. Astfel că, după o campanie de pescuit în Golful Marguerite, nu rareori întâlnеști numeroase resturi de ambarcațiuni, și nu numai un om a plătit cu viața imprudența sau neîndemânarea unui harponier...

Înainte de ora șapte dimineață, echipajul era gata să vâneze cetaceele observate cu o zi înainte. Fără a mai număra harpoanele, lăncile și securile, căpitanul Bourcart, secundul și cei doi locoteneni se înarmaseră cu puști aruncătoare de bombe, folosite întotdeauna cu succes când e vorba să se captureze acest gen de balene.

La jumătate de milă de golf, se arăta o femelă cu puiul ei și bărcile își ridicară velele, ca să se apropie fără să-i trezească atenția.

Bineînteles, Romain Allotte se afla în frunte și ajunse primul, la șapte brațe de animal. Acesta se pregătea să se scufunde, observând probabil luntrea. Dar Ducrest ridică harponul și-l lansă cu o asemenea forță, că se

înfipse tot. În clipa aceea, interveniră celealte trei bărci, gata să captureze balena.

Dar, printr-o întâmplare care nu e rară, harponul se rupse și balena fugi, urmată de puiul ei.

Atunci îi cuprinse o îndârjire extraordinară. Cetaceul depăși ambarcațiunile cu șaizeci-optzeci de brațe. Jetul pe care-l arunca – vaporii de apă condensați într-o ploaie fină – se ridica la opt sau zece metri, și cum sufla alb, însemna că nu fusese rănit mortal.

În acest timp, mateloții trăgeau tare la rame. Două ore fu imposibil să se apropie cât trebuia, ca să arunce din nou harponul. Poate c-ar fi reușit să lovească puiul, dacă nu s-ar fi opus căpitanul, din prudență.

Doctorul Filhiol, dornic să nu piardă niciun detaliu al pescuitului, luase loc în partea din spate a ambarcațiunii domnului Bourcart. Simțea aceeași ardoare ca și tovarășii lui și-și exprima teama ca ea să nu se stingă înainte de a fi ajuns animalul.

Balena plonja și reapărea la un interval de câteva minute. Nu se depărtase prea mult de golf – trei sau patru mile – și acum se apropiă. Se părea chiar că viteza ei se micșora, căci puiul nu rămânea în urmă.

Către ora unsprezece și jumătate, un al doilea harpon fu aruncat din barca domnului Heurtaux.

De data asta nu trebuiră să fileze prea multă parămă. Celealte bărci li se alăturără, nu fără să se teamă de loviturile date cu coada. De îndată ce-l atacără cu securea și lancea, animalul suflă sânge și muri la suprafața mării, în timp ce puiul dispărea sub apă.

Curentul fiind favorabil, balena fu remorcată cu ușurință, până la *Saint-Enoch*, unde domnul Bourcart dispuse instalațiile pentru a o ridica la bord în timpul după-amiezii.

A doua zi veni la bord un spaniol, care ceru să vorbească cu căpitanul. Era unul din aşa-numiții «carcasieri», cărora li se dă grăsimea rămasă în interiorul carcaselor.

După ce examină balena suspendată pe bordul navei, spuse:

— E, într-adevăr, una dintre cele mai mari, pescuite în Golful Marguerite, de trei luni încoace...

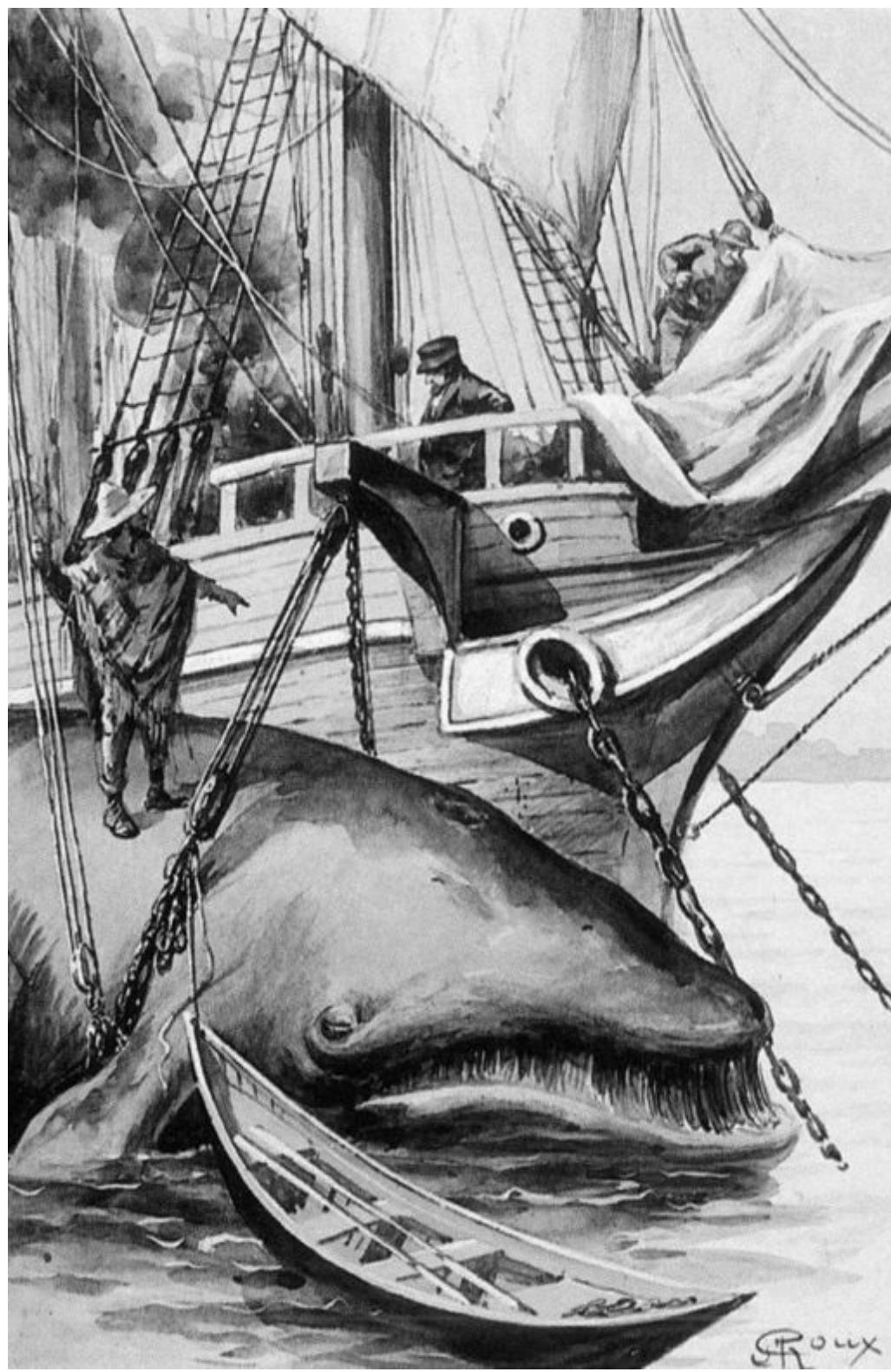
— Sezonul a fost bun? întrebă domnul Bourcart.

— Destul de mediocru, răsunse spaniolul, și n-am avut de spintecat decât vreo jumătate de duzină de carcase. Așa că vă rog să mi-o cedați pe

asta.

— Cu placere.

În următoarele patruzeci și opt de ore, spaniolul

rămase la bord și asistă la toate operațiunile de topire a grăsimii. Balena nu dădu mai puțin de o sută douăzeci și cinci de butoaie de ulei de calitate excelentă.

În ce privește carcasa, spaniolul puse să fie transportată la locuința sa, situată pe litoralul lagunei, la două mile de golf.

După plecarea lui, doctorul Filhiol îi spuse căpitanului:

— Domnule Bourcart, știi cât ulei scoate omul acesta din resturile unei balene?

— Cel mult câteva ulcioare.

— Te înșeli, știu chiar de la el că obține câteodată și cincisprezece butoaie.

— Cincisprezece, domnule Filhiol?!.. Ei bine, e ultima oară că mă las păcălit, și de-acum înainte vom face noi operația asta!

Saint-Enoch rămase până la 17 iunie în Golful Marguerite, pentru a-și completa încărcătura.

În acest timp, echipajul vână mai multe balene, printre care masculi foarte dificili, dacă nu chiar foarte primejdioși, într-atât erau de puternici.

Unul din ei fu capturat de locotenentul Coquebert, la intrarea în golf. Le trebui o zi și o noapte ca să-l aducă în golf. În timpul curentului contrar, bărcile se ancorau de trupul animalelor și oamenii dormeau, așteptând schimbarea sensului mareei.

Nu mai e nevoie să spunem că celealte vase urmăreau și ele cetaceele, până la marginile golfului. Americanii, mai ales, fură destul de satisfăcuți de campanie.

Căpitanul unuia dintre aceste vase – *Iwing*, din San Diego – îi făcu o vizită domnului Bourcart, la bordul lui *Saint-Enoch*.

— Căpitane, îi spuse el, după ce schimbară câteva complimente, văd că va mers bine pe coastele Noii Zeelande...

— Într-adevăr, răspunse domnul Bourcart, și sper să-mi termin aici campania. Asta o să-mi permită să mă întorc în Europa mai devreme decât mă așteptam și să ajung la Havre, înainte să se fi scurs trei luni.

— Vă felicit, căpitane, dar, din moment ce soarta vă favorizează, de ce să vă întoarceți direct la Havre?

— Ce vreți să spuneți?

— Vreau să spun că v-ați putea plasa avantajos încărcătura fără să părăsiți mările Pacificului. Asta v-ar permite să reîncepeți pescuitul lângă Insulele

Kurile, sau în Marea Ohotsk, exact în lunile favorabile.

— Explicați-vă, domnule. Unde mi-aș putea vinde încărcătura?

— La Vancouver.

— La Vancouver?

— Da. Pe piața din Victoria. În acest moment, uleiul este foarte căutat de firmele americane și ati obține prețuri avantajoase.

— Pe cinstea mea, răsunse domnul Bourcart, e o idee și, fără îndoială, una excelentă. Vă mulțumesc pentru informație, căpitane, și probabil că am să profit de ea.

Insula Vancouver, situată în apele americane, în dreptul Columbiei engleze, nu e decât la aproximativ 25 grade la nord de Golful Marguerite.

Cu vânt bun, *Saint-Enoch* putea ajunge acolo în două săptămâni. Hotărât, norocul îi surâdea domnului Bourcart. Jean-Marie Cabidoulin avea să termine cu profetiile lui sumbre. După campania din Noua Zeelandă și Golful Marguerite, campania din Insulele Kurile și din Marea Ohotsk – și toate asta în același an!

Dealtfel, probabil că și balenierele americane și chiar și *Repton* s-ar fi dus la Vancouver, dacă și-ar fi făcut plinul, din moment ce prețul uleiului era în urcăre.

Când domnul Bourcart îl întrebă pe căpitanul navei *Iwing* dacă avusesese legături cu *Repton*, răspunsul fu negativ. Nava engleză se ținea mereu deoparte și poate că nu saluta pavilionul înstelat al Statelor Unite, aşa cum nu saluta pavilionul tricolor.

Totuși, în repetate rânduri, urmărirea cetaceelor în lagună, sau în mijlocul golfului, aduse alături bărcile engleze și cele franceze. Dealtfel, nu urmăreau aceeași balenă – ceea ce ar fi putut provoca neînțelegeri, aşa cum se întâmpla câteodată. Desigur că, în starea de spirit în care se aflau ambele părți, neînțelegerile s-ar fi putut termina prost. Domnul Bourcart nu înceta să recomande oamenilor lui să evite orice contact cu cei de pe *Repton*, fie pe mare, fie pe uscat, când ambarcațiunile se duceau după lemne sau la pescuit printre stânci.

Pe scurt, nu se știa dacă *Repton* avea sau nu succes și, ca să spunem adevărul, asta nici nu preocupa pe nimeni. *Saint-Enoch* îl întâlnise în timpul traversării, între Noua Zeelandă și coasta americană. După ce avea să părăsească golful, n-avea să-l mai vadă în cursul acestei campanii.

Înaintea plecării, un cașalot fu semnalat la trei mile în afara lagunei. Era cel mai mare pe care îl întâlniseră până atunci și, de data asta, ambarcațiunile de pe *Repton* începură urmărirea, ce-i drept cam târziu.

Barca locotenentului Allotte, navigând cu o briză usoară, favorabilă, manevră în aşa fel, ca să nu sperie animalul. Totuși, când ajunseră destul de aproape, acesta plonjă și trebuiră să aștepte să urce din nou la suprafață.

Se scurseră treizeci și cinci de minute de la ultima cufundare, aşa că avea să rămână tot atât timp sub apă.

Apariția lui avu loc la timpul prevăzut, la șapte sau opt lungimi de cablu de barcă și aceasta porni cu toată viteza.

Harponierul Ducrest era în picioare, pe puntea teugei, Romain Allotte ținea securea în mâna. Dar, în acel moment, cașalotul, simțind primejdia, bătu marea cu asemenea violență, încât un val umplu pe jumătate barca.

Cum harponul îl atinsese în partea dreaptă, sub înotătoarea pectorală, animalul se scufundă și parâma trebui filată cu o asemenea rapiditate, încât o udară, ca să nu se aprindă. Când reapăru, cașalotul sufla sânge și câteva lovituri de lance îl dădură gata, fără prea multă greutate.

Deci treaba fu terminată înainte de sosirea bărcilor engleze, care nu mai avură altceva de făcut decât să se întoarcă la *Repton*.

După topirea grăsimii, meșterul Cabidoulin numără optzeci de butoai de ulei.

Plecarea fusese fixată pentru 17 iunie. Domnul Bourcart, conformându-se sfatului căpitanului american, avea să pornească spre Vancouver. *Saint-Enoch* avea în cală o mie șapte sute de butoai de ulei și cinci mii de kilograme de fanoane. După livrarea lor la Victoria, căpitanul se hotărâse să întreprindă o a doua campanie, în nord-estul Pacificului. O sută cincizeci de zile se scurseră de la plecarea din Havre, și escala în Golful Marguerite durase de la 9 mai la 19 iunie. Corpul și greementul navei erau în bună stare și la Vancouver avea să-și poată reface proviziile. Cu două zile înainte de plecare, se prezenta o ocazie de a intra în legătură cu oamenii de pe *Repton*. Iată în ce împrejurări:

Bărcile secundului și a locotenentului Coquebert, trimiși pe uscat, trebuiau să aducă lemn tăiate și apă din pârâu. Domnii Heurtaux, Coquebert și mateloții ajunseseră pe plajă, când unul din ei strigă:

— Balenă!... Balenă!

Într-adevăr, o femelă mare, însotită de puiul ei. Trecea la o jumătate de milă de golf, înaintând spre capătul acestuia.

Desigur, regretul de a n-o putea vâna era unanim. Dar cele două bărci, comandate pentru alt serviciu, nu erau în stare să vâneze. Neavând nici harpon, nici parămă. Același lucru se întâmpla la bordul lui *Saint-Enoch*, care, cu palancurile demontate, stătea gata să ridice ancora.

Dar iată că la cotitura unuia din punctele extreme ale golfului apărură două ambarcațiuni!

Erau bărcile de pe *Repton*, care urmăreau balena semnalată.

Cum se apropiau, cu intenția de a surprinde animalul pe la spate, nu le pierdeau din ochi.

Înaintau fără zgomot, la o distanță de o milă, una plecând mult după cealaltă. Prima își ridică pavilionul la pupa, pentru a anunța că se pregătește să atace. În ce-l privește pe *Repton*. Aștepta, cu velele reduse, la trei mile mai la est.

Domnii Heurtaux, Coquebert și oamenii lor se urcară pe o colină, în spatele pârâului, de unde privirea îmbrățișa întreaga lagună.

Era ora două și jumătate când harponierul primei ambarcațiuni ajunse la depărtarea potrivită.

Balena, care se juca cu puiul, încă n-o zărise, când harponul fu aruncat.

Desigur, englezii nu ignorau că e primejdios să ataci un pui. Şi chiar acesta, trecând de-a lungul luntrii, primi lovitura de harpon. Era atins mortal și, după câteva convulsiuni, rămase nemîscat la suprafața mării. Cum mânerul harponului se redresa, avea, după spusele marinilor, aerul că fumează o pipă, căci pulberea lichidă care-i ieșea din gură imita de minune fumul de tutun.

Balena fu cuprinsă atunci de un acces de furie. Coada ei bătea apa. Care țâșnea în trombă. Se aruncă asupra bărcii. Zadarnic oamenii de la rame încercără să dea înapoi, atacul nu putu fi evitat. În van încercără să arunce un al doilea harpon. În van încercără s-o lovească cu barda și lancea, în van descărcă asupră-i ofițerul pușca aruncătoare de bombe...

Cea de a doua ambarcațiune, care se găsea încă la trei sute de stânjeni sub vânt, nu putea ajunge în timp util în ajutorul primei. Aceasta, atinsă de o lovitură puternică de coadă, se scufundă imediat, împreună cu oamenii de pe ea. Dacă unii dintre ei ar fi reapărut, admîntând că nu fuseseră răniți, cine știe dacă cealaltă ambarcațiune ar fi putut să-i culeagă?...

— La barcă! La barcă! strigă domnul Heurtaux, făcând semn locotenentului să-l urmeze.

Oamenii lor, văzându-i pe ceilalți în primejdie să piară, nu șovăiră să le vină în ajutor, deși aparțineau echipajului de pe *Repton*.

În câteva clipe, toți coborâră colina, traversară plaja, desfăcură parâmele, și bărcile, împinse viguros înainte de rame, ieșiră din golfulet. În locul unde balena se zbătea mereu cu furie, din cei nouă oameni, azvârliți în apă, numai șapte urcaseră la suprafață.

În ceea ce privește balena, după ce se îndreptase spre pui, pe care curentul îl duse la o lungime de un cablu sub vânt, dispăruse în adâncul lagunei. Secundul și locotenentul erau gata să ia la bord pe câțiva dintre englezi, când ofițerul de pe *Repton*, care tocmai ieșise la suprafață, strigă cu o voce înciudată:

— În larg!... N-avem nevoie de nimeni!... În larg!

Și fără îndoială că dacă regreta moartea celor doi oameni, acest ofițer nu regreta mai puțin ratarea magnificei prăzi.

Când domnii Heurtaux și Allotte se întoarseră la bord, le povestiră căpitanului Bourcart și doctorului Filhiol cum se petrecuseră lucrurile.

Domnul Bourcart îi felicită pentru ajutorul pe care voiseră să-l dea, și, când auzi răspunsul ofițerului, zise:

— Vasăzică, nu m-am înșelat: sunt englezi. Și încă englezi adevărați!...

— Chiar aşa, declară șeful echipajului... dar să mă ia dracu' dacă e permis să fie chiar atât de englezi!

Capitolul VI

Vancouver

Insula Vancouver, de pe coasta occidentală a Americii de Nord, lungă de cinci sute de kilometri și lată de o sută treizeci, e cuprinsă între paralelele 48 și 51. Face parte din Columbia engleză, învecinată cu dominionul Canada, de care frontiera o desparte la est.

Acum vreo sută de ani, Compania Golfului Hudson fondase un post de comerț la capătul de sud-vest al insulei, lângă vechiul port Cordoba, căruia indienii îi spuneau Camosin. Era o luare în posesiune a numitei insule de către guvernul britanic. Totuși, în 1789, Spania pune mâna pe ea. Dar după puțină vreme fu restituită Angliei, printr-un tratat semnat de ofițerul spaniol

Quadra și ofițerul englez Vancouver, al cărui nume figurează singur în cartografia modernă.

Satul n-avea să întârzie să devină oraș, grație descoperirii unor filoane de aur în bacinul Fraser-ului, unul din cursurile de apă ale insulei. Devenit Victoria-City, fu proclamat capitala oficială a Columbiei britanice. Apoi fură întemeiate și alte orașe ca Nanaimo, la optzeci de leghe depărtare, fără a mai vorbi de micul port San Juan, care se deschide spre capătul meridional.

În epoca în care se desfășoară acțiunea acestei povestiri, Victoria era departe de a cunoaște dezvoltarea de astăzi. Insula Vancouver nu era încă deservită de calea ferată de nouăzeci și şase de kilometri, care leagă capitala de Nanaimo. Abia în anul următor, în 1864, o expediție avea să fie întreprinsă de doctorul Brown din Edinburg, de inginerul Leech și Frederic Wymper în interiorul insulei.

Căpitanul Bourcart avea să găsească în Victoria toate înlesnirile pentru tranzacțiile sale, ca și resursele necesare unei noi campanii de pescuit. Nu era deloc neliniștit în această privință.

Chiar de la prima oră, *Saint-Enoch* părăsise locul de amarare din lagună. Ajutat de flux, coborî șenalul Golfului Marguerite și intră în plină mare. Vânturi propice îi permiseră să navigheze pe lângă coastă, la adăpostul țărmului, la câteva mile de-a lungul peninsulei Vechii Californii.

Domnul Bourcart nu puse veghe în arboradă, de vreme ce nu era vorba să vâneze balene. Lucrul cel mai grabnic era să ajungă la Vancouver, pentru a profita de prețurile ridicate ale uleiului. Dealtfel, nu fură semnalate decât trei sau patru balene la mare distanță, pe o mare destul de agitată. Echipajul era mulțumit să le dea întâlnire în Insulele Kurile și în Marea Ohotsk.

Sunt aproximativ 1.400 de mile până la Juan de Fuca, strâmtoarea care desparte insula Vancouver de teritoriile Washingtonului, la extremitatea Statelor Unite. Cu o medie de nouăzeci de mile în douăzeci și patru de ore, *Saint-Enoch* avea să efectueze traversarea cam în cincisprezece zile, și el își întinse toate pânzele, chiar și bonetele, săgețile, velele-strai.

Norocul care marcase începutul acestei prime campanii îi întovărășea mereu. La aproape o treime din drum, nava înainta cu toate velele sus, în dreptul orașului San Diego, capitala Californiei de Jos. După patru zile, era lângă San Francisco, în mijlocul a numeroase nave care se întreptau spre acest mare port american.

— Poate că-i regretabil, spuse în ziua aceea domnul Bourcart secundului său, că nu putem face la San Francisco afacerile pe care le vom face la Victoria...

— Fără îndoială, răsunse domnul Heurtaux, acum am fi ajuns la destinație. Dar drumul făcut e făcut. Dacă reîncepem pescuitul în apropierea Kurilelor, vom fi înaintat foarte mult spre nord.

— Ai dreptate, Heurtaux și, de altfel, informațiile căpitanului de pe *Iwing* sunt categorice. După părerea lui, *Saint-Enoch* poate fi revizuit la Victoria și se poate aproviziona pentru mai multe luni.

În acest timp, vântul, care dovedea o anume tendință de slăbire, trecând spre sud, nu întârzie să sufle dinspre larg. Viteza lui *Saint-Enoch* se micșoră deci puțin. Aceste lucru produse oarecare nerăbdare la bord. În fond, nu dura mai mult de patruzeci și opt de ore și, de altfel, în dimineața de 3 iulie, marinarii de cart semnală Capul Flattery, la intrarea Strâmtorii Juan de Fuca. Traversarea durase deci șaisprezece zile – una mai mult decât socotise domnul Bourcart, nava neatingând media de nouăzeci de mile pe zi.

— Ei bine, bătrâne, declară meșterul Ollive meșterului Cabidoulin, iată-ne la intrarea în port... și totuși, nu încetezi să gemi.

— Eu? replică butnarul.

— Da, tu!

— Eu nu spun nimic.

— E ca și cum ai face-o.

— Adevărat?

— Adevărat... și înțeleg că te râcâie! Mormăi pe dinăuntru...

— Și-am să mormăi și pe dinafără, când o să am chef! ripostă Jean-Marie Cabidoulin.

După formalitățile sanitare și de vamă, *Saint-Enoch* ancoră lângă un ponton care avea să ușureze descărcarea butoaielor.

În orice caz, escala avea să țină două săptămâni. Nu puteau pleca până ce echipajul n-avea să facă anumite reparații, în vederea, fie a unei noi campanii în regiunile septentrionale ale Pacificului, fie a unei întoarceri în Europa.

Secundul, cei doi locotenienți, meșterii aveau deci cu ce să-și petreacă timpul. Era vorba, nici mai mult nici mai puțin decât să ducă pe uscat cele o mie și jumătate sute butoai de ulei. În plus, căpitanul Bourcart trebuia să-și supravegheze oamenii de aproape. Se putea aștepta la dezertări în aceste

ținuturi frecventate de căutătorii de aur, exploataitori de zăcăminte aurifere în Insula Vancouver și în câmpiiile Caribou, din Columbia britanică.

În portul Victoria erau două nave, *Chantenay* din Nantes și *Forward* din Liverpool, pe care dezertarea unui număr de mateloți le pusese în mare încurcătură.

Totuși, domnul Bourcart era atât de sigur de oamenii lui, pe cât putea fi cineva. Oare n-avea să-i rețină speranța de a participa la beneficiile acestei campanii, la fel de fructuoasă pentru ei ca și pentru armatorii lui *Saint-Enoch*?... Se impunea, totuși, o supraveghere severă, și permisiunile de a părăsi nava erau acordate destul de rar. Era incontestabil de preferat să se dea rații duble la bord, după câteva zile grele de muncă, decât să vadă echipajul colindând cârciumile și barurile, unde-i atât de ușor să faci cunoștințe deocheate.

În ce-l privește pe domnul Bourcart, trebui în primul rând să se ocupe de plasarea încărcăturii pe piața din Victoria, astfel că, imediat ce debarcă, se duse la domnul William Hope, unul din principalii agenți comerciali maritimi.

Doctorul Filhiol, neavând niciun bolnav de îngrijit, putea să viziteze în voie orașul și împrejurimile. Poate că ar fi pornit să cutreiere toată insula, dacă n-ar fi lipsit mijloacele de comunicație. Niciun fel de drumuri, abia niște cărări prin pădurile din interior.

Orașul i se păru interesant, ca toate cele care prosperă atât de repede pe pământul Americii și cărora terenul le permite să se întindă nemăsurat. Construit geometric, brăzdat de străzi care se întretăiau în unghiuri drepte, umbrit de arbori frumoși, el avea un parc vast – și care oraș american nu are unul, sau chiar mai multe?... Apa de băut îi era furnizată de un rezervor instalat la patru mile depărtare, alimentat de cele mai bune izvoare din insulă.

Portul Victoria, adăpostit în fundul unui mic golf, are o așezare dintre cele mai favorabile. E punctul unde se întâlnesc strâmtoile Juan de la Fuca și Queen-Charlotte. Navele pot ajunge aici fie prin vest, fie prin nord-vest. Traficul maritim, destinat să crească în viitor, avea să cuprindă întreaga navigație din aceste ținuturi.

E cazul să adăugăm că, încă în acea epocă, portul oferea ample resurse navelor care necesitau reparații, după lungi traversări, majoritatea foarte

dificile. Un arsenal bine aprovisionat, antrepose pentru mărfuri, ca și un bazin de carenaj le stăteau la dispoziție.

Căpitanul de pe *Iwing* îi dăduse informații exacte domnului Bourcart. Cursul uleiurilor marine era în creștere, și *Saint-Enoch* sosea la timp ca să profite de asta. Cererile curgeau nu numai la Vancouver, ci și la New Westminster, important oraș din Columbia, situat în Golful Georgia, puțin mai la nord-est de Victoria. Două baleniere, americana *Elower* și norvegiana *Fugg*, își vânduseră încărcătura și – aşa cum avea să facă și *Saint-Enoch* plecaseră din nou la pescuit, în nordul Pacificului.

Afacerile fură, deci, repede încheiate între agentul maritim Hope și căpitanul Bourcart. Vânzarea încărcăturii se făcu la prețuri niciodată atinse până atunci și pe care nu le-ar fi obținut pe piețele din Europa. Nu mai aveau decât să debarce butoaiile și să le transporte la antrepozit, de unde aveau să fie livrate cumpărătorului.

Când se întoarse la bord, domnul Bourcart îi spuse secundului:

— Heurtaux, afacerea e încheiată și nu putem decât să ne felicităm c-am urmat sfatul cinstițului căpitan de pe *Iwing*!

— Și uleiul și fanoanele, domnule Bourcart?

— Și uleiul și fanoanele, vândute unei companii columbiene din New Westminster.

— Atunci, oamenii noștri se pot apuca de treabă?

— Chiar de azi, și socot că nava va fi în măsură să plece cel mult peste o lună, după ce va trece prin bazinul de carenaj.

— Toată lumea la bord! comandă secundul, ale cărui ordine meșterul Ollive se prezintase să le primească.

O mie șiapte sute de butoai de debucat e o treabă care nu cere mai puțin de opt zile, chiar dacă e efectuată cu metodă și sârguință. Palancurile fură instalate deasupra bocaportilor și jumătate din mateloți se răspândiră în cală, în timp ce cealaltă jumătate trebăluia pe punte. Putându-se bizui pe voința și zelul lor, căpitanul se dispusese de muncitorii din port.

Cel mai mult avu de lucru Jean-Marie Cabidoulin. Nu lăsa să fie ridicat un butoi, fără să fie examinat, fără să se asigure că suna a plin și că n-avea să provoace vreo reclamație. Stătea tot timpul lângă rampa de descărcare, cu ciocanul de lemn în mâna, și lovea fiecare butoi cu o lovitură seacă. N-aveau de ce să se neliniștească, uleiul era de calitate superioară. Pe scurt, descărcarea avu loc cu toate garanțiile posibile și continuă toată săptămâna.

De altfel, obligațiile meșterului Cabidoulin n-aveau să se termine cu descărcarea. Butoaiele pline trebuiau înlocuite cu același număr de butoaie goale, în vederea viitoarei campanii. Din fericire, domnul Bourcart le găsi în antreporizitul din Victoria și le procură la un preț convenabil. Totuși, trebuie să le repara, să le repună în stare de folosință, o treabă destul de grea, pentru care timpul abia de ajungea, și dacă butnarul nu încetă să mormăie în gând și chiar cu glas tare, o făcu în acompaniamentul miilor de lovitură de ciocan, pe care fierarul Thomas și marangozul Ferut le dădeau lângă el.

Când ultimul butoi fu debarcat, se procedă la curățenia completă a calei și a bordajului interior.

După ce fu luată pasarella de descărcare, *Saint-Enoch* fu condus în bazinul de carenaj. Trebuiau să verifice exteriorul corpului navei și să se asigure că nu suferise în părțile importante. Secundul și șeful de echipaj făcură verificarea, și domnul Bourcart avea încredere în experiența lor. Nu se putea vorbi de avarii serioase. Fură necesare doar reparații: două sau trei benzi din dublajul de aramă de înlocuit, ca și câteva tachete din bordaj și coaste, cusăturile de reumplut cu câlții, părțile superioare de reacoperit cu vopsea proaspătă. Toate aceste lucruri se făcură fără pauze și, desigur, escala din Vancouver n-avea să se prelungească peste timpul prevăzut. E de înțeles că domnul Bourcart nu înceta să-și manifeste satisfacția și că doctorul Filhiol repeta întruna:

— Norocul dumitale, căpitane, norocul dumitale! De-ar mai ține...
— O să țină, domnule Filhiol, și știi ce s-ar putea întâmpla?
— Dacă vrei să-mi spui...
— Peste două luni, după a doua campanie, *Saint-Enoch* să se întoarcă la Victoria ca să vândă o nouă încărcătură, la același preț!... Dacă balenele din Insulele Kurile sau din Marea Ohotsk nu sunt prea sperioase...

— Astă-i bună, căpitane!... Oare o să aibă vreodată ocazia să-și livreze uleiul la prețuri mai avantajoase?

— Nu cred, răspunse râzând domnul Bourcart, nu cred.

Am mai spus că doctorul Filhiol nu-și putuse prelungi excursiile în afara orașului, pe cât de departe ar fi dorit. În vecinătatea litoralului întâlnise câteodată indigeni. Nu erau chiar cele mai frumoase tipuri din rasa pieilor roșii, din care mai există încă remarcabile specimene în Far-West...

În această parte a insulei și în interior, pădurile sunt superbe, foarte bogate, mai ales în pini și chiparoși. A fost ușor să-și procure lemn pentru

Saint-Enoch. Singura oboseală rămânea tăiatul și transportul. Cât despre vânat, era din abundență.

Domnul Heurtaux, însotit de locotenentul Allotte, împușcă mai multe perechi de căprioare, de care bucătarul se servi din plin, atât pentru masa ofițerilor, cât și pentru masa echipajului.

Mișunau, de asemenea, lupii, vulpile, herminele – foarte iuți și greu de capturat, căutate totuși pentru valoarea blănii – și numeroase veverite cu coadă stufoasă. Cea mai lungă excursie a doctorului Filhiol îl duse până la Nanaimo. Ajunse acolo pe mare, pe un mic cutter afectat curselor între cele două orașe. Era un târgușor al cărui port oferă navelor excelente locuri de ancorare. Traficul său tinde să se mărească în fiecare an. Cărbunele de aici, de excelentă calitate, se exportă la San Francisco, în toate porturile Pacificului de Vest, până în China și Arhipelagul Sandwich. De multă vreme, aceste zăcăminte sunt exploataate de Compania Gulfului Hudson.

Huila, mai mult decât aurul, e marea bogătie, s-ar putea spune inepuizabila bogătie a insulei. Fără îndoială, mai sunt încă mari rezerve neștiute. Cele din Nanaimo pot fi exploataate cu ușurință și asigură o reală prosperitate.

Dealtfel, aurul acestei regiuni Caribou din Columbia britanică cere cheltuieli mari pentru a fi descoperit și, după cum pretind minerii, ca să capeți un dolar, trebuie să cheltuiești doi.

Când doctorul Filhiol se întoarse din această excursie, coca lui *Saint-Enoch* era acoperită cu un strat nou de vopsea, până la linia de plutire, marcată cu o dungă albă. Câteva reparații fuseseră făcute la vele și la arboradă, la bărcile atât de greu încercate uneori de loviturile de coadă ale balenelor. Pe scurt, după trecerea prin docul plutitor, nava ancoră în mijlocul portului și plecarea ei fu fixată pentru 19 iulie.

Cu două zile înainte, o corabie americană intră în Golful Victoria și aruncă ancora la o jumătate de ancablură de *Saint-Enoch*. Era *Iwing*, întors din Golful Marguerite. Ne amintim de bunele relații stabilite între căpitanul lui *Iwing* și căpitanul Bourcart, relații nu mai puțin cordiale între ofițeri și echipaže. De îndată ce *Iwing* ancoră, căpitanul Forth se duse pe *Saint-Enoch*, unde fu primit cu brațele deschise, în semn de recunoștință pentru sfaturile lui atât de folositoare. Domnul Bourcart, totdeauna fericit să facă un act de politețe, vră să-l rețină la masă. Ora prânzului se apropia și, fără fasoane, căpitanul Forth acceptă invitația, pe care gândeaua s-o întoarcă

pentru a doua zi, la bordul lui *Iwing*. Conversația fu foarte animată în careu, unde se întrunitseră domnul Bourcart, domnul Heurtaux, cei doi locotenienți, doctorul Filhiol și căpitanul american. Ea se axă mai întâi pe incidentul de navigație din timpul drumului celor două nave din Golful Marguerite la Insula Vancouver. Apoi, după ce povestii în ce condiții avantajoase își vânduse încărcătura, domnul Bourcart se interesă prin căpitanul lui *Iwing* dacă pescuitul fusese bun, după plecarea lui *Saint-Enoch*.

— Nu, răsunse domnul Forth, a fost o campanie dintre cele mai mediocre și, în ce mă privește, nu mi-am umplut niciun sfert din butoaie. Balenele n-au fost niciodată atât de rare.

— Asta s-ar putea explica, observă domnul Heurtaux, prin faptul că, în această epocă a anului, puții nu mai au nevoie de mamele lor, și unii, și alții părăsind golful și îndreptându-se spre larg.

— E un motiv, fără îndoială, răsunse domnul Forth, și totuși am pescuit adesea în golf și nu-mi amintesc să-l fi văzut atât de pustiu la sfârșitul lui iunie. Treceau zile întregi fără să fie nevoie să se lanseze bărcile, cu toate că timpul era frumos și marea destul de calmă... A fost un noroc, domnule Bourcart, că ați început campania în ținuturile Noii Zeelande. Altfel nu v-ați fi făcut plinul în Golful Marguerite.

— Un mare noroc, declară domnul Bourcart, cu atât mai mult cu cât n-am observat decât balene de talie mijlocie.

— Și noi tot aşa, încuviață domnul Forth. Am vânat unele care n-au dat nici treizeci de butoaie de ulei!...

— Spuneți-mi, căpitane, întrebă domnul Bourcart, aveți intenția să vindeți pe piață din Victoria?

— Da... dacă cursul continuă să fie favorabil.

— Continuă – și desigur că nu sezonul prost din Golful Marguerite o să-l facă să scadă... Pe de altă parte, nu se așteaptă încă nicio sosire din Kurile, nici din Marea Ohotsk sau din strâmtarea Bering.

— Într-adevăr, spuse domnul Heurtaux, de vreme ce pescuitul nu se va sfârși înainte de șase săptămâni. Sau două luni...

— Și sperăm să mai avem și noi partea noastră, declară Allotte.

— Dar, căpitane Forth, interveni locotenentul Coquebert, oare celelalte baleniere din Golful Marguerite au fost mai favorizate ca dumneavoastră?

— N-au fost, asigură domnul Forth, aşa că, la plecarea noastră, majoritatea se pregăteau să ridice ancora spre largul mării.

— Se îndreaptă spre coastele de nord-est ale Asiei? întrebă domnul Heurtaux.

— Așa cred.

— Eh! O să fie mulți acolo! exclamă locotenentul Coquebert.

— Cu atât mai bine! replică Romain Allotte. Asta îți dă avânt, când două sau trei nave vânează aceeași balenă... când te căznești să o urmărești până sfărâmi ramele!... și ce onoare pentru cei care lovesc primii!

— Calmează-te, dragă locotenente! îl întrerupse domnul Bourcart. Nu se vede, deocamdată, nicio balenă.

— Atunci, reluă domnul Forth, sunteți hotărâți să faceți o a doua campanie?

— Absolut hotărâți.

— Și când plecați?

— Poimâine.

— Atât de curând?

— *Saint-Enoch* nu mai are decât să ridice ancora.

— Atunci, spuse domnul Forth, mă felicit că am venit la timp ca să reînnoiesc cunoștința și ca să ne mai strângem o dată mâna.

— Și noi ne felicităm că am putut să reînnodăm bunele relații, răspunse domnul Bourcart. Ne-am fi necăjit dacă *Iwing* ar fi intrat în portul Victoria în clipa când *Saint-Enoch* ieșea.

Acestea fiind zise, căpitanul Bourcart și ofițerii săi închinărau în sănătatea căpitanului Forth, în termeni care dovedeau o vie simpatie pentru națiunea americană.

— La urma urmelor, observă atunci domnul Heurtaux, chiar dacă nu ne revedeam la Victoria, poate că *Saint-Enoch* și *Iwing* ar fi navigat împreună într-o a doua campanie, în împrejurimile Kurilelor...

— Căpitane, întrebă domnul Bourean, intenția dumneavoastră nu e să vă încercați norocul în nordul Pacificului?

— N-am cum, domnilor, răspunse domnul Forth. *Iwing* ar ajunge cam târziu la locurile de pescuit. Peste două luni primele ghețuri vor începe să se formeze în strâmtoarea Bering, ca și în Marea Ohotsk, și nu sunt deloc pregătit să pornesc imediat din nou pe mare. *Iwing* are nevoie de reparații, care vor dura trei, până la patru săptămâni.

— Regretăm sincer, domnule Forth, declară domnul Bourcart, dar aş vrea să revin asupra unui fapt care cere câteva explicații...

— Despre ce e vorba, căpitane?

— Spre sfârșitul șederii în Golful Marguerite, n-ați remarcat oare că balenele începeau să fie rare și chiar că arătau o grabă neobișnuită să ajungă-n larg?

— Asta e sigur, declară căpitanul Forth. Fugeau într-un mod anormal. Nu cred că exagerez afirmând că păreau să se teamă de o primejdie deosebită, că se supuneau nu știu cărui sentiment de groază, ca și cum ar fi fost cuprinse de panică. Țășneau la suprafață, apoi scoteau gemete cum n-am auzit niciodată...

— E foarte ciudat, fără îndoială, conveni domnul Heurtaux. Și nu știți cărui fapt să atribuiți...

— Nu, domnilor, răsunse domnul Forth. Doar dacă vreun monstru formidabil...

— Eh! Căpitane, replică locotenentul Coquebert, dacă v-ar auzi meșterul Cabidoulin, butnarul nostru, ar striga: «E marele șarpe de mare!»

— Pe cinstea mea, locotenente, replică domnul Forth, șarpe sau altceva, balenele au fugit în mare grabă.

— Și nu li s-a putut bara șenalul Golfului Marguerite, ca să se prindă câteva duzini? strigă Romain Allotte.

— Vă mărturisesc că nimeni nu s-a gândit la una ca asta, răsunse domnul Forth. Bărcile noastre ar fi ieșit cu mari pagube și poate cu pierderi de oameni. Repet, s-a petrecut ceva neobișnuit.

— Fiindcă veni vorba, întrebă domnul Bourcart, ce a devenit vasul acela englez, *Repton*? A pescuit mai mult decât ceilalți?

— Nu, după câte am aflat.

— Credeți că a rămas în Golful Marguerite?

— Când am pornit noi, se pregătea și el să plece.

— Unde voia să meargă?

— După cât se spunea, să-și continue campania, în nord-vestul Pacificului.

— Ei bine, adăugă domnul Heurtaux, măcar de nu l-am întâlni!

Când căzu noaptea, căpitanul Forth se întoarse la bordul său, unde a doua zi îi primi pe domnul Bourcart și ofițerii săi. Discutără din nou despre evenimentele al căror teatru fusese Golful Marguerite. Cei doi căpitani se despărțiră cu speranța că *Saint-Enoch* și *Iwing* se vor revedea într-o zi, în locurile de pescuit.

Capitolul VII

A doua campanie

Căpitanul Bourcart porni în dimineața zilei de 19 iulie. Odată ancora virată, nu-i fu ușor să manevreze ca să iasă din golf. Vântul care sufla de la sud-est îl stințărea, dar deveni favorabil de îndată ce *Saint-Enoch*, depășind ultimele extremități ale Insulei Vancouver, ajunse la câteva mile în larg.

De altfel, nava nu coborî prin Strâmtoarea Juan de Fuca, pe care o străbătuse ca să ajungă în port. Urcă spre nord, prin Strâmtoarea Reine Charlotte și Golful George. Două zile mai târziu, după ce înconjură coasta septentrională a insulei, se îndreptă spre vest și, înainte de căderea serii, pierdu din vedere uscatul.

Distanța între Insula Vancouver și Arhipelagul Kurile e socotită la aproximativ 1.300 de leghe. Când împrejurările o permit, o corabie o poate parcurge cu ușurință în mai puțin de cinci săptămâni, și domnul Bourcart se gândeau să nu facă mai mult, dacă norocul lui persistă. Oricum, navigația începuse în condiții excelente. O briză bună, constantă, o mare agitată de valuri lungi îi permiseră lui *Saint-Enoch* să întindă toate velele.

Astfel, cu murele la babord, își menținu capul spre vest-nord-vest. Dacă această direcție lungea puțin drumul, evita însă curentul din Pacific care se îndreaptă spre est, curbându-se în jurul Insulelor Aleutine. În genere, traversarea se efectua fără neplăceri. Doar, din când în când, școtele trebuiau filate sau întinse, aşa că echipajul avea să fie odihnit și bine dispus pentru campania grea de pescuit care-l aștepta în Marea Ohotsk.

Jean-Marie Cabidoulin era omul cel mai ocupat de la bord, având în grija să aranjarea definitivă a butoaielor goale, disponerea aparatelor, a burlanelor și hârdaielor pentru trimiterea uleiului jos în cală. Dacă se prezenta ocazia de a prinde vreo balenă, înaintea sosirii lui *Saint-Enoch* pe coasta siberiană, căpitanul Bourcart n-avea să-l lasă să scape.

— Ar fi de dorit, domnule Filhiol, îi spuse el într-o zi doctorului. Sezonul e înaintat și pescuitul nostru nu se va putea prelungi în Marea Ohotsk mai mult de câteva săptămâni. Ghețurile nu vor întârzia să se formeze și navigația va deveni dificilă.

— Într-atât, observă doctorul, încât mă și mir că balenierele, totdeauna presate de timp, continuă să procedeze într-un fel atât de primitiv. De ce nu

se folosesc vase cu aburi, şalupe cu aburi şi mai ales sistemele de arme mai perfecţionate?... Campaniile ar aduce profituri mai mari.

— Ai dreptate, domnule Filhiol, va veni şi astă într-o zi. Deşi am rămas fideli vechilor noastre procedee, această a doua jumătate a secolului nu se va sfârşi fără să ne supunem progresului, care se impune peste tot.

— Sunt convins, căpitane, şi pescuitul va fi organizat cu mijloace mai moderne – numai dacă balenele, devenind tot mai rare, n-or să ajungă să fie strânse într-o rezervaţie.

— O rezervaţie de balene! exclamă domnul Bourcart.

— Glumesc, declară doctorul Filhiol. Totuşi, am avut un prieten căruia îi venise ideea asta.

— Să fie cu putinţă?

— Da... Să se strângă balenele într-un golf, aşa cum se adună vacile pe câmp. Acolo hrana n-ar costa nimic şi laptele lor s-ar putea vinde ieftin.

— Să li se vândă laptele, doctore?

— E la fel de bun ca laptele de vacă, pe cât se pare.

— Bine, dar cum să le mulgi?

— Asta îl şi încurca pe prietenul meu! De aceea a şi abandonat acest proiect mirific.

— Şi a procedat foarte înțelept, conchise domnul Bourcart, râzând din toată inima. Îi-am spus că nu vom putea prelungi campania în nordul Pacificului şi vom fi obligaţi să ne întoarcem chiar de la începutul lui octombrie.

— Unde va ierna *Saint-Enoch*, după ce va părăsi Marea Ohotsk? întrebă domnul Filhiol.

— Nu ştiu încă.

— Nu ştii, căpitane?

— Nu. Asta va depinde de împrejurări, dragă doctore. Să stabileşti dinainte un plan, înseamnă să te expui la decepţii.

— N-aţi mai pescuit în ţinuturile de dincolo de Strâmtoarea Bering?

— Ba da... Şi-am întâlnit mai multe foci decât balene. Dealtfel, iarna, în Oceanul Arctic, e pretempurie şi, chiar din primele săptămâni ale lui septembrie, navigaţia e îngreunată de gheţuri. Nu cred ca anul acesta să trec de 60 de grade latitudine.

— Înțeleg, căpitane; admînd că pescuitul va fi fructuos în Marea Ohotsk, *Saint-Enoch* o să se întoarcă în Europa?

— Nu, doctore, răspunse domnul Bourcart, ar fi preferabil, după părerea mea, să-mi vând uleiul la Vancouver, dat fiind că prețurile sunt ridicate.

— Și ai să-ți petreci acolo iarna?

— Pe cât se pare, da, aşa încât să mă aflu în locurile de pescuit la începutul sezonului viitor.

— Totuși, reluă domnul Filhiol, e bine să prevezi tot. Dacă *Saint-Enoch* nu reușește în Marea Ohotsk, ai intenția să aștepți acolo sezonul favorabil?

— Nu... deși se poate ierna la Nicolaev sau la Ohotsk. În acest caz, m-aș hotărî mai curând să mă întorc pe coasta americană, sau chiar în Noua Zeelandă.

— Deci, căpitane, orice s-ar întâmpla, nu trebuie să ne așteptăm să ne întoarcem anul acesta în Europa?

— Nu, dragă doctore, și n-ai de ce să te miri. E lucru rar ca aceste campanii să nu dureze între patruzeci și cincizeci de luni. Echipajul știe cum stau lucrurile în această privință.

— Fii sigur, căpitane, răspunse domnul Filhiol, că timpul n-o să mi se pară lung și că, oricât ar dura campania, n-am să regret niciodată că m-am îmbarcat la bordul lui *Saint-Enoch*!

E de la sine înțeles că, din primele zile ale traversării, oamenii de veghe își reluară postul. Marea era supravegheată cu grijă. De două ori dimineață, de două ori după-amiaza, locotenentul Allotte se cățăra și el pe vergile zburătorului. Adesea apăreau câteva jeturi anunțând prezența cetaceelor, dar la o distanță prea mare pentru ca domnul Bourcart să se gândească să lase bărcile la apă.

Jumătate din parcurs se încheia fără niciun incident, după șaptesprezece zile de navigație, când, la data de 5 august, către ora zece dimineață, căpitanul Bourcart recunoscu Insulele Aleutine.

Aceste insule, care aparțin astăzi Americii de Nord, făceau parte în acea epocă din Imperiul rus, care poseda toată imensa provincie Alaska, din care Aleutinele nu sunt în realitate decât o prelungire naturală. Acest lung șirag, care se întinde pe aproape 10 grade, numără nu mai puțin de cincizeci și una de mărgele. E divizat în trei grupuri: Aleutinele propriu-zise, Andreanov și Lisi. Acolo trăiesc câteva mii de locuitori, strânși pe cele mai importante insule din arhipelag, care se ocupă cu vânătoarea, cu pescuitul și comerțul de blănuri.

La cinci mile spre nord, *Saint-Enoch* trecu pe lângă una din insulele mari, Uniak; observară vulcanul Shisaldin, înalt de nouă mii de picioare, care era în plină erupție. Domnului Bourcart nu i se păru potrivit să se apropie mai mult, temându-se că, din cauza vânturilor de la vest, avea să întâlnească o mare furioasă.

Grupul Aleutinelor înhide la sud Bazinul Bering, limitat la est și la vest de America de Nord cu litoralul Alaska, și de Asia cu litoralul Kamceatka. Acest grup prezintă particularitatea că descrie o curbă cu convexitatea întoarsă spre larg – particularitate pe care o oferă, de asemenea, în așezarea lor Kurilele, Liu-Chien, Filipinele și totalitatea pământurilor Imperiului Japoniei.

În cursul acestei navegării, doctorul Filhiol putu urmări cu privirea contururile capricioase ale arhipelagului, semănat cu munți vulcanici, a cărui abordare este extrem de periculoasă în timpul sezonului nefavorabil.

Mergând de-a lungul acestei convexitați, *Saint-Enoch* evitase curentele contrare. Favorizat de o briză constantă, nu mai avea decât să treacă una din ramificațiile lui Kuro-Şivo care, în vecinătatea Kurilelor, urcă oblic spre nord-est, spre Strâmtoarea Bering.

Când *Saint-Enoch* depăși ultima insuliță din Aleutine, întâlni vânt de nord-est. Era o împrejurare foarte avantajoasă pentru o navă care se îndrepta spre sud-vest, în direcția Kurilelor. După ce traversară acest grup, domnul Bourcart spera să ajungă la capătul extrem al Kamceatkai înainte de două săptămâni.

Dar, la intrarea în Marea Bering, se dezlănțui un uragan căruia o navă, construită mai puțin solid și manevrată mai puțin abil, poate că nu i-ar fi rezistat. Prudența îi sfătuia să nu caute adăpost în fundul unui golf din Aleutine, căci ancorele n-ar fi ținut și vasul s-ar fi sfărâmat pe recifuri.

Însotit de fulgere, amestecat cu grindină și ploaie, uraganul dură patruzeci și opt de ore. În prima noapte, nava fu cât pe ce să fie luată de valuri. Cum vântul urla cu violență crescândă, velele fuseseră reduse la minimum – rămăseseră numai trinca și gabierul mare, fără terțarole.

În timpul furtunii, doctorul Filhiol nu putu decât să admire sângele rece al căpitanului Bourcart, curajul ofițerilor săi, îndemânarea și devotamentul echipajului. Nu puteau fi aduse decât elogii meșterului Ollive, pentru promptitudinea și abilitatea cu care executa manevrele. Puțin lipsi ca ambarcațiunile de la tribord, deși fuseseră trase îñăuntru, să nu fie zdrobite,

când ambardeele bruște provocau o asemenea înclinare a navei, încât apa pătrundea prin canalele de scurgere.

În asemenea condiții, e de înțeles că *Saint-Enoch* n-ar fi putut menține capă normală. Trebui să fugă cu vânt de pupa și chiar, o jumătate de zi, cu velele strânse, un lucru foarte periculos, căci nava riscă să fie «înghițită de mare». Când navighează în direcția vântului și atât de repede, cârma nemaiavând niciun efect, e greu să-o împiedici de a veni când la babord, când la tribord. Atunci, valurile mari sunt cel mai de temut, căci nu lovesc prova, făcută pentru a le rezista, ci pupa, prost pregătită pentru a le primi asaltul.

Se întâmplă deci ca mai multe trombe de apă să măture de la un cap la altul puntea lui *Saint-Enoch*. Echipajul fu cât pe ce să facă găuri în parapet pentru a ușura scurgerea apei. Din fericire, canalele existente fură de ajuns și capacete bocaporților, solid legate, rezistară. Oamenii aflați la cârmă putură menține drumul spre vest.

Saint-Enoch reuși să scape fără avarii grave. Căpitanul Bourcart n-avu de regretat decât pierderea unui trinchetin de vreme rea, pe care încercaseră să-l mențină la pupa și din care, curând, nu mai rămăseseră decât fâșii, plesnind ca niște lovitură de bici sub violența rafalelor.

După această inutilă tentativă de a lua capă, căpitanul hotărâse să fugă cu vânt de pupa.

Furtuna se liniști treptat, în noaptea de 10 spre 11 august. Aproape de apariția zorilor, meșterul Ollive putu întinde o parte din vele. Era de temut ca vântul să nu treacă la vest, atunci când *Saint-Enoch* se afla încă la aproape opt sute de mile de pământul Asiei. Ar fi fost obligat să lupte împotriva vântului și mersul i-ar fi fost întârziat în mod considerabil. Pe de altă parte, să navigheze în volte ar fi însemnat să riște să intre în curentul rapid Kuro-Şivo și să fie târât spre nord-est, ceea ce ar fi compromis, poate, campania din Marea Ohotsk.

Aceasta era marea dilemă a căpitanului Bourcart. Încrezător în soliditatea navei sale, în capacitatea ofițerilor și echipajului, n-avusese altă grijă decât aceea că va vedea producându-se schimbarea bruscă a vântului, care i-ar fi întârziat sosirea în Kurile.

— Oare ne va părăsi norocul, dându-i apă la moară cobitorului de Cabidoulin? repeta el câteodată.

— El nu știe ce spune, replica meșterul Ollive, și ar face mai bine să-și înghiță limba!... Vorbele îi ies din gură ca suful balenelor prin nări!...

Numai că animalul ăsta suflă întotdeauna roșu!

Nu ne-am mira dacă bravul șef de echipaj ar fi fost încântat de acest răspuns al său.

Totuși, o întârziere, chiar de numai cincisprezece zile, ar fi adus mari prejudicii. Către începutul lui septembrie, primele ghețuri se și formează în Marea Ohotsk și, în genere, balenierele nu-și dau întâlnire acolo decât la sfârșitul iernii.

Cu toate astea, după trecerea furtunii, uitară repede că *Saint-Enoch* fusese o dată sau de două ori în mare primejdie, aşa că glumele se întețiră la adresa lui Jean-Marie Cabidoulin.

— Vezi, bătrâne, îi spuse meșterul Ollive, tu ne-ai adus pe cap necazul ăsta și, dacă ratăm campania, tot din vina ta o să fie!

— Ei bine, răspunse butnarul, nu ar fi trebuit să mă scoată din prăvălia mea din strada Tournettes și să mă îmbarce pe *Saint-Enoch*.

— Sigur, Cabidoulin! Dar, dacă eu aş fi căpitanul Bourcart, știu ce-aș face...

— Ce-ai face?

— Îți-aș lega câte-o ghiulea de fiecare picior și te-aș trimite peste bord!

— Poate că ar fi cel mai fericit lucru care mi s-ar putea întâmpla, răspunse Jean-Marie Cabidoulin, cu voce gravă.

— Dracu' să-l ia, strigă meșterul Ollive, ăsta vorbește serios!

— Fiindcă treaba-i serioasă și-o să vezi cum o să se termine campania.

— Tot aşa de bine cum a început, bătrâne! Cu o condiție: tu să fii aruncat peste bord!...

Dealtfel, indiferent de faptul dacă viitorul avea sau nu să-i dea dreptate lui Jean-Marie Cabidoulin, în cursul traversării între Vancouver și Kurile, echipajul nu avu ocazia să încălzească topitoarea. Oamenii de veghe se osteniră zadarnic. Cetaceele, extrem de rare, nu se arătau decât la mari distanțe. Si, totuși, în această epocă a anului, vecinătățile Mării Bering erau frecventate de obicei în mod curent de balenoptere gigantice, balene arctice, adesea lungi de treizeci de metri, culammaki și ungulliki care măsoară cincizeci de metri. Care să fi fost cauza rarității lor?... Nici domnul Bourcart, nici domnul Heurtaux nu reușeau să și-o explice. Oare animalele, excesiv urmărite în mările arctice, căutau un refugiu, aşa cum avea să se întâpte mai târziu, în mările antarctice?

— Ei, nu!... Ei, nu! striga locotenentul Allotte. Dacă nu le găsim dincoace de Kurile, o să le găsim dincolo!... Balenele ne aşteaptă în Marea Ohotsk, care s-ar putea umple toată cu uleiul lor!

Dacă fantezistele preziceri ale locotenentului aveau, poate, să se realizeze, nu era mai puțin adevărat că nici măcar o dată n-a fost nevoie să se lase bărcile la apă. E de notat, de asemenea, că nu se vedea nicio navă și, în luna august, nu-i un lucru obișnuit ca balenierele să părăsească aceste ținuturi. Poate că, la urma urmelor, pescuiau deja în Marea Ohotsk, unde balenele mișunau, după spusele lui Romain Allotte. Și cine știe dacă printre ele nu era și *Repton* care, după informațiile căpitanului Forth, părăsise Golful Marguerite, îndreptându-se spre nord-vestul Pacificului?

— Oricât de norocoasă i-ar fi fost campania, spuneau oamenii, n-o fi vânat tot; or fi rămas câteva balene și pentru *Saint-Enoch*!

Temerile de schimbare a direcției vântului nu se împliniseră. În urma unei acalmii de douăzeci și patru de ore, vântul se restabilise la sud-est. Se scurseră mai multe zile. Păsările de mare – dintre cele care se aventurează la câteva sute de mile în larg – zburând în jurul navei, se odihneau adesea pe extremitățile vergilor. Nava, cu toate velele sus, cu murele la babord, naviga cu o viteză medie de zece-unsprezece noduri. Traversarea avea loc în astfel de condiții, încât domnul Bourcart n-avea motive să se plângă.

La 21 august, după dubla observație, de la ora 10 și de la prânz, pe un timp foarte senin, poziția era de 165 grade și 13 minute latitudine. La ora unu, căpitanul și ofițerii se reuniseră pe dunetă. *Saint-Enoch* înclinat la tribord, lăsa în urma lui un siaj plat și înainta repede pe valuri.

Deodată, secundul spuse:

— Oare ce văd acolo?...

Toate privirile se îndreptară în direcția de înaintare a navei, spre o panglică lungă, negricioasă, care părea animată de o mișcare stranie de reptație.

Observată cu ajutorul lunetei, această panglică părea să măsoare între două sute cincizeci și trei sute de picioare.

— Ia te uită! strigă locotenentul Allotte, glumind. Să fie mărele șarpe de mare al meșterului Cabidoulin?...

Și, într-adevăr, de pe teugă, cu mâna streașină la ochi, butnarul privea în direcția aceea, fără să scoată o vorbă.

Doctorul Filhiol se urcase pe dunetă și căpitanul Bourcart îi spuse, trecându-i binoclul:

— Privește, te rog...

— Seamănă cu o stâncă deasupra căreia zburătăcesc o mulțime de păsări, declară domnul Filhiol, după câteva minute de studiu.

— Nu știu să existe nicio stâncă-n locul ăsta, declară domnul Bourcart.

— Și, de altfel, adăugă locotenentul Coquebert, e limpede că panglica se deplasează...

Cinci sau șase mateloți îl înconjurau pe butnar, care, dacă nu deschidea gura, deschidea ochii.

Atunci, șeful de echipaj îi spuse:

— Ei bine, bătrâne. Asta să fie?

Drept orice răspuns, Jean-Marie Cabidoulin făcu un gest care însemna: «Poate!»

Monstrul – dacă era un monstru, șarpele – dacă era un șarpe, ondula la suprafața apei, la aproape trei mile în direcția de înaintare a lui *Saint-Enoch*. Capul lui enorm – dacă era un cap – părea înzestrat cu o coamă deasă, din acelea pe care legendele norvegiene, sau de altă origine, le-au atribuit întotdeauna krakenilor, calmarilor și diverselor specimene ale teratologiei marine.

Desigur că nicio balenă, chiar dintre cele mai viguroase, n-ar fi putut rezista atacurilor unui asemenea gigant oceanic. Și, de fapt, prezența lui nu explica oare faptul că balenele părăsiseră această parte a Pacificului?... O navă de cinci, șase sute de tone s-ar fi putut oare degaja din inelele unui animal atât de prodios?...

În clipa aceea, echipajul strigă într-un glas:

— Șarpele de mare! Șarpele de mare!

Și privirile nu mai părăsiră monstrul.

— Căpitane, întrebă locotenentul Allotte, nu sunteți curios să știți dacă animalul ăsta ar furniza atâta ulei cât o balenă comună? Pariez că scoatem două sute cincizeci de butoaie, dacă reușim să-l prinDEM!

Din clipa în care fusese semnalat, animalul se apropiase cu o jumătate de milă, fără îndoială sub acțiunea curentului. I se distingeau mai bine inelele, desfășurate într-o mișcare ondulatorie, coada lui în zigzaguri lungi, a cărei extremitate se ridica din când în când, capul formidabil, cu coama zbârlită, din care nu ieșea niciun suflu de aer sau de apă.

La cererea formulată, apoi reînnoită a locotenentului, de a lăsa bărcile la apă, căpitanul Bourcart nu răspunse încă.

Totuși, când i se alăturără și domnii Heurtaux și Coquebert, domnul Bourcart, după o ezitare destul de firească, dădu ordin să se lase la apă două bărci, nu pentru a ataca monstrul, ci pentru a-l observa îndeaproape, căci *Saint-Enoch* n-ar fi putut să se apropie fără riscuri.

Când butnarul văzu oamenii ocupați cu degajarea ambarcațiunilor, înaintă spre căpitanul Bourcart și îi spuse, nu fără emoție:

— Căpitane... căpitane Bourcart, vrei să...

— Da, meștere Cabidoulin, vreau să știu o dată pentru totdeauna despre ce-i vorba.

— Oare e... prudent?

— În orice caz, trebuie făcut!

— Du-te cu ei! adăugă meșterul Ollive.

Butnarul se întoarse spre teugă, fără să răspundă. La urma urmelor, își bătuseră joc atât de des de «șarpele lui de mare», încât poate că nu regretă această întâlnire care avea să-i dea dreptate.

Cele două bărci, fiecare cu patru mateloți la rame, într-una locotenentul Allotte și harponierul Ducrest, în cealaltă secundul Heurtaux și harponierul Kardek, își aruncaseră amarele și se îndreptau către animal. Recomandările căpitanului erau formale: nu trebuiau să acționeze decât cu cea mai absolută prudență.

Domnul Bourcart, domnul Coquebert, doctorul Filhiol și meșterul Ollive rămăseră în observație pe dunetă, după ce nava se oprișe. Butnarul, fierarul, marangozul, ceilalți doi harponieri, stewardul, bucătarul, mateloții stăteau la provă. Aplecați peste bastingaje, mușii manifestau o curiozitate amestecată cu oarecare teamă.

Toți ochii urmăreau ambarcațiunile. Acestea înaintau încetișor și, curând, se află la numai o jumătate de ancablură de prodigiosul animal. Fiecare se aștepta ca acesta să se înalte brusc...

Monstrul rămânea nemîșcat, iar coada lui nu bătea apa.

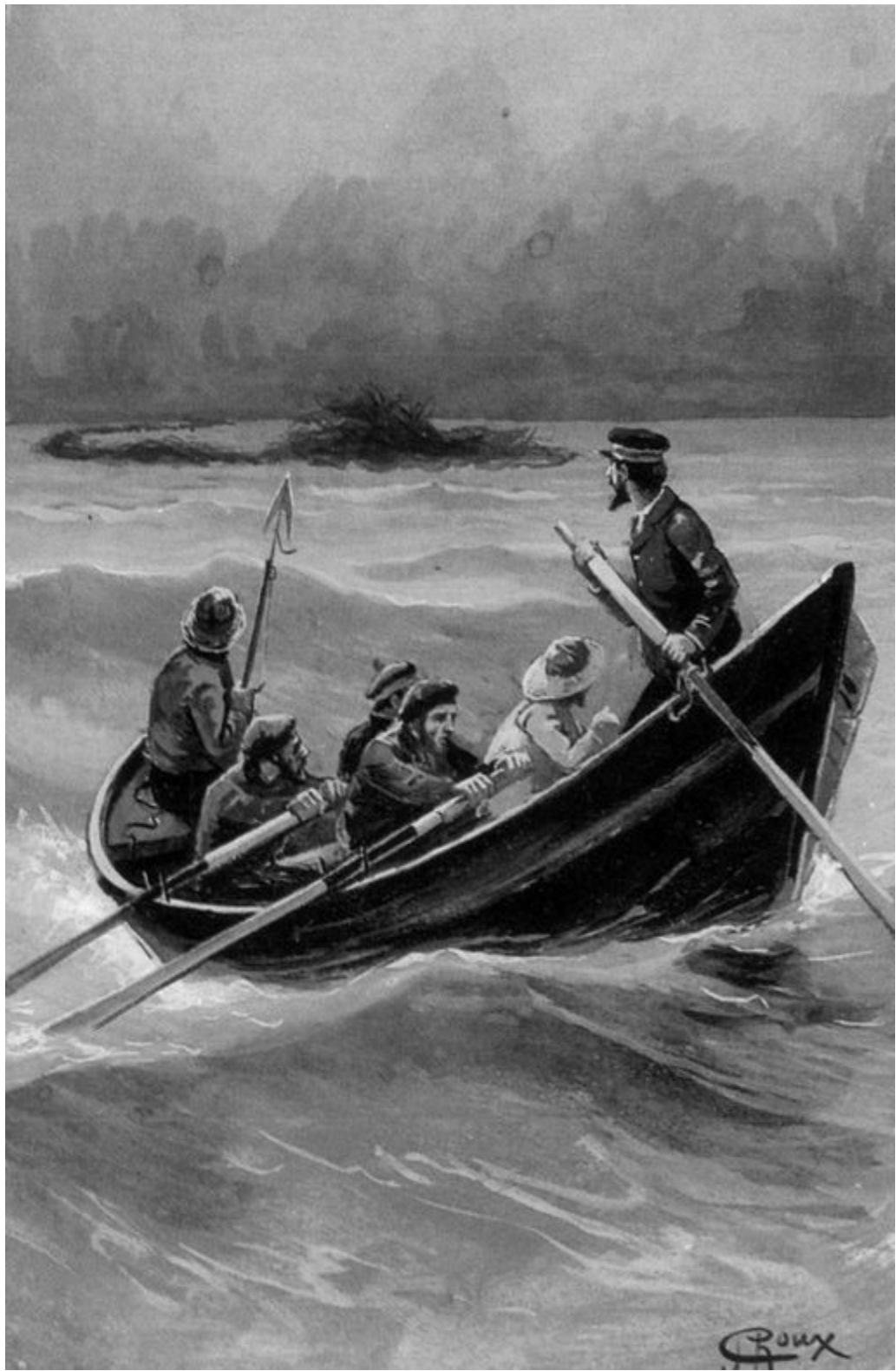
Atunci văzură bărcile navigând de-a lungul lui, aruncând parâmele, fără ca el să fi făcut vreo mișcare, apoi luându-l la remorcă, pentru a-l aduce la bord.

Nu era decât o algă gigantică, a cărei rădăcină închipuia un cap, o vegetală asemănătoare cu acea panglică imensă pe care corabia *Peking* o

întâlnise, în anul 1848, în mările Pacificului.

Și când meșterul Ollive îi spuse butnarului, fără să-l scutească de batjocură:

— Uite-ți animalul... Uite-ți faimosul șarpe de mare!...

O grămadă de ierburi... O sargasă!... Ei bine... tot mai crezi, bătrâne?...

— Cred ceea ce cred, răsunse Jean-Marie Cabidoulin, și-o să fiți obligați să credeți și voi, mai curând sau mai târziu!

Capitolul VIII

Marea Ohotsk

Kurilele, mai puțin numeroase decât Aleutinele, sunt în cea mai mare parte niște insulițe nelocuite. Trei sau patru pot fi considerate totuși insule: Paramushir, Onekotan, Simushir, Matona. Destul de împădurite, ele au un sol productiv. Celelalte, stâncoase și nisipoase, improprii oricărei culturi, sunt lovite de sterilitate.

O parte din acest grup e tributară Imperiului Japoniei, al cărui domeniu îl prelungescă. Cealaltă parte, cea septentrională, ține de provincia rusă a Kamceatkăi. Locuitorii ei, scunzi, păroși, sunt desemnați cu numele de kamciadali.

Domnul Bourcart nu se gândeau să facă o escală aici, unde n-avea nicio treabă. Se grăbeau să treacă de această barieră, care mărginește Marea Ohotsk la sud și sud-est, pentru a-și începe cea de-a doua campanie.

Depășind Capul Lopatka, la extremitatea Peninsulei Kamceatka, și lăsând Paramushir la babord, *Saint-Enoch* pătrunse în apele siberiene la 23 august, după treizeci și şase de zile de navigație de la Vancouver.

Acest vast Bazin Ohotsk, foarte bine apărat de lunga panglică a Kurilelor, are o suprafață de trei, patru ori mai mare decât cea a Mării Negre. Asemenea unui ocean, își are furtunile lui, adesea de o extremă violență.

Trecerea lui *Saint-Enoch* prin strâmtoare fu marcată de un accident nu prea grav, dar care ar fi putut să fie.

Nava se afla în locul cel mai îngust al strâmtorii când, sub acțiunea unui curent, etrava ei se lovi de o ridicătură a fundului, a cărei poziție era inexact indicată pe hartă.

Căpitanul Bourcart se afla pe dunetă, lângă omul de la timonă, iar secundul lângă copastia din babord, în observație.

În momentul șocului, care fusese destul de ușor, se auzi comanda:

— Mascați cele trei gabiere!

De îndată, echipajul trecu la brațele vergelor și ele fură orientate astfel, încât vântul, umflând velele din spate, *Saint-Enoch* se putu degaja, dând înapoi.

Dar căpitanul Bourcart constată că această manevră e insuficientă. Trebuia să se trimită o ancoră la pupa, ca să se tragă pe ea.

Barca fu lăsată la apă cu o ancoră de furtună și locotenentul Coquebert, însotit de doi muși, căută un loc convenabil.

După cum am spus, şocul nu fusese violent. O navă atât de solid construită ca *Saint-Enoch* trebuia să iasă dintr-o asemenea încercare fără nicio avarie.

În plus, cum ancorase în timpul refluxului, și cum ancora o împiedica să se înfunde mai adânc în nisip, era de așteptat ca, de îndată ce mareea avea să se facă simțită, nava să revină de la sine la linia de plutire.

Prima grija a domnului Bourcart fusese să-i trimită pe șeful de echipaj și pe marangoz în cală. Amândoi constatară că nava nu lua apă. Nicio urmă de avarie a bordajului sau a coastelor.

Nu mai trebuia decât să aștepte fluxul, care nu întârzie și, după câteva vibrații ale chilei, *Saint-Enoch* reveni la linia de plutire. Velele îi fură imediat brațate, și, o oră mai târziu, intra în Marea Ohotsk.

Oamenii de veghe își reluară postul în crucetele catargului mare și ale trinchetului, pentru a semnala balenele care ar fi trecut la o distanță convenabilă. Nimici nu se îndoia că vor reuși și aici ca și în Golful Marguerite, sau ca în Noua Zeelandă. În mai puțin de două luni, întors la Vancouver, *Saint-Enoch* avea să-și plaseze cea de-a doua încărcătură, la prețuri nu mai puțin avantajoase.

Cerul era foarte curat. Sufla o briză plăcută de la sud-est. Marea se înălța în valuri lungi, ce nu se spărgeau, și navigația nu risca să fie stânjenită.

Se zărea un număr oarecare de nave – în cea mai mare parte baleniere. Probabil că exploatau această zonă de câteva săptămâni și aveau să-și continue campania până la venirea iernii. Celelalte nave aveau destinația Nikolaevsk, Ohotsk, Ayan, principalele porturi din această regiune, sau ieșeau din ele îndreptându-se spre larg.

Încă de pe atunci, Nikolaevsk, capitala provinciei Amur, situată aproape la gura marelui fluviu cu acest nume, era un oraș important, al cărui comerț căpăta din an în an o extindere tot mai mare. El oferea un port foarte bine adăpostit în Strâmtoarea Tartariei, care desparte litoralul de lunga Insulă Sahalin.

Poate că în mintea lui Jean-Marie Cabidoulin punerea pe uscat a lui *Saint-Enoch* fusese începutul erei ghinioanelor. Nu că butnarul s-ar fi

exprimat categoric în acest sens, dar, ca s-o facă, n-ar fi trebuit îndemnat prea mult.

E de notat, totuși, că începutul campaniei în Marea Ohotsk n-a fost norocos.

În timpul dimineții, o balenă suflă la aproximativ două mile – o balenă comună, pentru care domnul Bourcart hotărî să se lase la apă cele patru bărci. Însă urmărirea fu zadarnică. N-o mai revăzură după ce plonjase în trei rânduri, cu totul în afara razei lor de acțiune.

A doua zi, aceeași tentativă, același insucces. Ambarcațiunile se întoarseră la bord fără ca harponierii să fi aruncat harponul.

Balenele nu lipseau deci din această mare. Alte câteva fură semnalate de oamenii de veghe, dar, foarte sperioase sau foarte însăspăimântate, nu se lăsară ajunse. Oare celelalte nave erau mai favorizate?... Nu era de crezut.

E ușor de închipuit că echipajul nutrea o dezamăgire foarte legitimă. Mai mult decât oricine turba locotenentul Allotte, și era de temut să nu comită vreo imprudență, în ciuda recomandărilor căpitanului Bourcart. Atunci, acesta luă hotărârea să pornească spre Insulele Şantar, unde mai pescuise două sezioane în condiții excelente.

Cu trei luni mai devreme, balenierele din Marea Ohotsk ar fi întâlnit ultimele ghețuri ale iernii. Încă nedezaggregate sau topite, ele ar fi făcut mai dificil pescuitul. Navele sunt constrânse să meargă de-a lungul banchizelor de gheață, pentru a le încconjura extremitatea. Adesea, chiar, se scurg două, trei zile înainte de a găsi un loc de trecere, care să le permită să-și continue drumul.

Dar în luna august marea este în întregime liberă, chiar în partea septentrională. Mai curând era de temut formarea «ghețurilor tinere», înainte ca a doua campanie a lui *Saint-Enoch* să se fi sfârșit.

În ziua de 29, recunoscură Insulele Şantar, grupate în fundul golfului, în acel intrând îngust care brăzdează adânc litoralul provinciei Amur.

Dincolo de acesta se deschide un al doilea golf, numit Golful Finisto sau de Sud-Est, care nu oferă adâncimi prea mari. Domnul Bourcart îl cunoștea și preferă vechiul lui loc de ancorare.

Acolo se produse un nou accident – de astă dată foarte grav.

În momentul când ancora atingea fundul, doi mateloți se urcaseră pe verga gabierului mic, pentru a degaja una din velele de manevră ale trinchetului.

Când lanțul ancorei fu întins, meșterul Ollive primi ordin să strângă gabierii. Din nefericire, uitară să strige mateloților să aibă grija și să se țină bine.

Or, în clipa când, cu fungile desfăcute, velele cădeau de la înălțimea butucului, unul din mateloți era cu un picior pe șart și cu celălalt pe țapapie. Surprins în această poziție, nu avut timp să se prindă cu mâinile de șart și, dându-și drumul, căzu pe bordul luntrii secundului și apoi în mare.

De data asta, nefericitul – se numea Rollat și n-avea nici treizeci de ani – mai puțin norocos decât camaradul său, care, după cum ne amintim, fusese salvat în circumstanțe identice în ținuturile Noii Zeelande, dispărut sub valuri.

Îndată, barca fu lăsată la apă și, în același timp, colacii erau aruncați peste copacie.

Fără îndoială, Rollat se rănise grav, poate că-și rupsese o mâna sau un picior. Nu mai reveni la suprafață, și camarazii săi încercară zadarnic să-l regăsească.

Era prima victimă din această campanie a lui *Saint-Enoch*, primul din cei care nu se întorc totdeauna în port.

Accidentul provoca o adâncă tulburare în inimile tuturor. Rollat era un bun matelot, foarte apreciat de șefii săi, foarte iubit de toată lumea, și n-aveau să-l mai vadă, ceea ce-l făcu pe marangoz să-i spună șefului de echipaj:

— Oare, într-adevăr, o să ne meargă prost?...

Trecuță mai multe zile, și chiar dacă fură văzute câteva balene, niciuna nu putu fi prinsă. Căpitanul unei nave norvegiene, care făcu escală în Golful Finisto, declară că, după cât își amintea toată lumea, niciodată nu fusese un sezon atât de prost. După el, Marea Ohotsk avea să fie curând abandonată ca loc de pescuit.

În dimineața aceea, în clipa când o navă intra în golf, locotenentul Coquebert strigă:

— Eh, dar uite-l!...

— Pe cine? întrebă domnul Heurtaux.

— Pe *Repton*!

Într-adevăr, baleniera engleză, înaintând spre nord-vest, se arăta la mai puțin de două mile.

Dacă fusese recunoscută de *Saint-Enoch*, fără îndoială că recunoscuse și ea corabia franceză cu trei catarge. Dar, ca și prima dată, căpitanul King nu încercă să intre în legătură cu căpitanul Bourcart.

— Să-l ia naiba! exclamă Romain Allotte.

— Nu pare să fi fost mai norocos în Marea Ohotsk decât în Golful Marguerite, observă domnul Heurtaux.

— Într-adevăr, declară locotenentul Coquebert, nu e prea încărcat, și m-ar mira să aibă un sfert din butoaie pline.

— La urma urmelor, spuse atunci domnul Bourcart, nici celelalte nave nu par să fi pescuit mai bine anul acesta. Trebuie oare să conchidem că, dintr-un motiv sau altul, balenele au părăsit aceste locuri ca să nu se mai întoarcă niciodată?

În orice caz, era îndoieifică că *Saint-Enoch* să poată face o campanie fructuoasă, înainte de apariția ghețurilor.

Chiar în locul acela, fără a mai vorbi de porturi, coasta nu e cu totul pustie. Locuitorii coboară adesea din munții din interior și prezența lor nu este neliniștită.

Dar dacă, atunci când oamenii coboară pe uscat ca să taie lemn, n-au să teme de bipezi, trebuie să ia măsuri de precauții împotriva unor patrupede foarte primejdioase. Urșii, numeroși în această provincie, ies în grupuri din pădurile vecine, atrași de carcasele balenelor eşuate pe plajă. Astfel că oamenii de pe *Saint-Enoch* se înarmă cu lănci, ca să se apere împotriva agresiunilor acestor plantigrade.

Rușii procedează în alt mod. În prezența unui urs ei acționează cu o îndemânare cu totul specială. Așteaptă animalul cu calm, îngenuncheați pe pământ, cu mâinile puse pe cap și ținând un cuțit. Când ursul se aruncă asupra lor, se înjunghie singur și cade cu pântecul sfâșiat, alături de curajosul adversar.

Aproape în fiecare zi, după ridicarea ancorei, *Saint-Enoch* ieșea din Golful Finisto în căutarea balenelor și se întorcea seara la locul de ancorare, fără vreo reușită.

Alte dăți, profitând de un vânt bun, ridicând cei trei gabieri, trinca și focurile, se îndreptau spre larg, cu oamenii de veghe la post, cu bărcile pregătite. Dar în douăzeci și patru de ore abia dacă era semnalat un cetaceu, și la asemenea distanțe, încât nu se puteau gândi să-l urmărească.

Saint-Enoch se mută atunci în dreptul orașului Ayan, mic port de pe coasta occidentală, unde comerțul de blănuri a căpătat o mare importanță.

Acolo, echipajul reuși să aducă la bord un pui de balenă de talie mijlocie – din specia celor pe care americanii îi numesc «krampsess». Plutea mort și nu dădu decât șase butoaie dintr-un ulei asemănător cu cel al cașaloților.

După cum se vede, rezultatele acestei campanii în nordul Pacificului amenințau să fie nule.

— Dacă am fi în timpul iernii, ne-am ocupa de lupii de mare, repeta domnul Heurtaux doctorului Filhiol. Începând din octombrie, ei frecventează ghețurile Mării Ohotsk și blănurile lor se vând destul de scump.

— Din nefericire, domnule Heurtaux, iarna nu va sosi înainte de câteva săptămâni și, la vremea aceea, *Saint-Enoch* va fi părăsit această regiune...

— Atunci, domnule Filhiol, ne vom întoarce cu cala... sau, ca să zic aşa, cu burta goală!

E foarte adevărat că, de la formarea primelor ghețuri, aceste amfibii, lupii de mare și altele, apar cu sutele, dacă nu chiar cu miile, la suprafața banchizelor. În timp ce se încălzesc la soare, sunt ușor de capturat, cu condiția să le surprinzi adormite. Bărcile se apropiuie cu ajutorul velelor. Cățiva oameni debarcă, apucă animalul de labele dinapoi și-l transportă în barcă. Dealtfel, acești lupi marini, foarte prudenți, au auzul extrem de fin, privirea de-o ascuțime surprinzătoare. Îndată ce unul din ei dă alarmă, colonia fugă imediat sub ghețuri.

La 4 septembrie, locotenentul Coquebert întâlni încă o balenă moartă. După ce-i trecu parâma peste coadă, o aduse la bord, unde fu așezată în poziția necesară pentru a fi ridicată a doua zi.

Aprinseră deci topitoarea și ziua întreagă o folosiră pentru topirea grăsimii. Era de remarcat că acest animal, rănit de curând într-o parte a trupului, nu fusese lovit cu un harpon. Rana se datora mușcăturii vreunui rechin. În total, balena nu dădu decât patruzeci și cinci de butoaie de ulei.

De obicei, pescuitul în Marea Ohotsk se desfășoară într-un mod deosebit. Bărcile, trimise departe de navă, rămân adesea cinci sau șase zile fără să se întoarcă la bord. Asta nu înseamnă că stau pe mare în tot acest timp. Seară se întorc la mal, sunt trase pe uscat și culcate pe un bord, ca să nu le ia mareea. Apoi oamenii construiesc colibe din crengi, iau masa, se odihnesc până dimineață, păzindu-se împotriva atacurilor urșilor, și reiau vânătoarea.

Trecură mai multe zile înainte ca *Saint-Enoch* să-și fi reluat locul de ancorare din Golful Finisto. Urcă spre nord, până în dreptul târgului Ohotsk, port frecventat al litoralului, dar nu se opri acolo.

Domnul Bourcart, care nu-și pierduse orice speranță, vru să treacă spre Peninsula Kamceatka, unde balenele se refugiaseră, poate, așteptând epoca întoarcerii în trecătorile Kurilelor. Era exact ceea ce făcuse *Repton*, după ce încărcase câteva sute de butoaie.

Profitând de o briză bună de la sud-vest, *Saint-Enoch* se îndreptă spre acea porțiune îngustă din Marea Ohotsk, cuprinsă între peninsula și coasta siberiană. După ce aleseră locul de ancorat, la două sau trei mile de țărm, aproape în dreptul micului port Yamsk, căpitanul Bourcart hotărî să trimită trei bărci în căutarea balenelor, fără să le fixeze un termen de întoarcere, cu condiția să nu se despartă.

Barca secundului și cele ale celor doi locoteneni fură desemnate spre a naviga împreună cu harponierii Kardek, Ducrest și Durut, patru mateloți, doi muși și materialul necesar, lănci, puști, aruncătoare de bombe și barde.

Pornind la ora opt, bărcile se îndreptără spre nord-vest, navigând de-a lungul coastei. O briză ușoară le favoriza mersul și curând pierdură din vedere locul de ancorare.

Dimineața trecu fără ca vreun cetaceu să fie zărit în larg. Se punea întrebarea dacă nu cumva părăsiseră Marea Ohotsk, aşa cum părăsiseră Golful Marguerite.

Totuși, spre ora patru după-amiaza, mai multe jeturi se ridicară la trei mile spre nord-est – coloane albe, de o intermitență regulată. Câteva balene săltau la suprafața apei, de data asta vii.

Din nefericire, ziua se sfârșise aproape și nu mai puteau să le urmărească. Soarele cobora spre munții siberieni de la vest. Seara avea să cadă înainte ca ei să poată arunca harponul, și prudența cerea să nu rămână noaptea pe mare.

Domnul Heurtaux făcu deci semn celor două bărci care se aflau la o jumătate de milă în vânt și, când se apropiară, ordonă:

— La uscat! Mâine, în zori, o să ieşim în larg.

Poate că Romain Allotte ar fi preferat să continue vânătoarea, dar trebui să se supună. În fond, hotărârea domnului Heurtaux era înțeleaptă. În aceste condiții, cine știe până unde riscau să fie antrenate ambarcațiunile... Si oare

nu trebuiau să țină seama de distanța de unsprezece sau douăsprezece mile care le despărțea atunci de *Saint-Enoch*?...

Când bărcile atinseră țărmul, la capătul unui cot strâmt, oamenii le traseră pe uscat. Pentru șapte sau opt ore de escală pe coastă, domnul Heurtaux nu socotii indispesabilă construirea unei colibe. Mâncară sub copaci – un grup de stejari mari, foarte stufoși, apoi se culcară pe pământ. Prevăzător, domnul Heurtaux puse totuși un om de gardă. Înarmat cu o lance și un harpon, pentru a apăra tabăra de atacul urșilor, urma să fie schimbat din două în două ore.

— Și iată cum, spuse locotenentul Allotte, dacă nu pescuim balene, pescuim măcar urși!

Noaptea nu fu tulburată în niciun fel; se auziră doar câteva urlete îndepărtate, și de la primele luciri ale zorilor toată lumea era în picioare.

În câteva clipe, mateloții armară cele trei bărci, care porniră în larg;

Timpul era cețos – lucru destul de frecvent la această latitudine. Vizibilitatea se limita la o jumătate de milă. Dar ceața avea să se împrăștie, probabil, după câteva ore de soare.

Limpezirea surveni în timpul dimineții și, cu toate că cerul rămase acoperit pe alocuri, vizibilitatea se extinse până la orizont.

Bărcile se îndreptaseră spre nord-est, fiecare având libertate de acțiune, și nu era de mirare că locotenentul Allotte, stimulându-și oamenii, se afla în frunte. El semnală primul o balenă, care sufla la trei mile în vînt, și fură luate toate măsurile pentru a o prinde.

Cele trei ambarcații începură să manevreze astfel încât să ajungă din urmă animalul. Se cuvenea să nu-i atragă atenția. De altfel, se scufundase, drept care trebuiră să aștepte să repară.

Când balena reveni la suprafață, la mai puțin de o ancablură, locotenentul Coquebert se afla la distanța cea mai potrivită ca să-o atace. Harponierul Durut, în picioare la prova, stătea gata să arunce harponul, în timp ce mateloții trăgeau la rame.

Balenoptera, de talie mare, cu capul întors spre larg, nu bănuia primejdia. Întorcându-se, trecu atât de aproape de barcă încât Durut, cu multă îndemânare, o lovi cu cele două harpoane sub înotătoarele pectorale.

Balenoptera nu făcu nicio mișcare, ca și cum n-ar fi simțit lovitura. Fu un noroc, căci, în acel moment, jumătate din trupul ei aflându-se sub barcă, ar fi fost de ajuns o lovitură de coadă ca să facă bucăți.

Deodată se scufundă, însă atât de brusc și la o asemenea adâncime, încât parâma scăpă din mâinile locotenentului și acesta nu mai avu timp decât să-i fixeze colacul în capăt.

Când animalul ieși, domnul Heurtaux se afla foarte aproape de el. Kardek aruncă harponul și, de data asta, nu mai fu necesară filarea parâmei.

Atunci sosiră celelalte două bărci. Animalul fu lovit cu lăncile, barda îi reteză una din înotătoare și balenoptera, după ce suflă roșu. Expiră fără să se fi zbătut prea violent.

Acum trebuiau s-o remorcheze până la *Saint-Enoch*. Or, distanța era destul de considerabilă – cel puțin cinci mile. Era o treabă dificilă, aşa că domnul Heurtaux spuse primului locotenent:

— Coquebert, desfă-ți parâma și profită de briză ca să te duci la locul de ancorare din Yamsk. Căpitanul Bourcart se va grăbi să ridice pânzele și să ne taie drumul, mergând spre nord-est.

— Nu înțeleg, răspunse locotenentul.

— Cred că ai să ajungi la *Saint-Enoch* înainte de căderea nopții, reluă domnul Heurtaux. În orice caz, dacă trebuie să așteptăm până la ziuă, o să așteptăm. Cu o asemenea greutate la remorcă, n-am face nicio milă pe oră.

Era lucrul cel mai înțelept. Așa că, după ce-și ridică vela și-și scoase ramele, luntrea se îndreptă spre coastă.

Celelalte două bărci, pe care curentul le favoriza, se îndreptară încet în aceeași direcție.

Nu putea fi vorba să petreacă noaptea pe litoralul aflat la mai mult de patru mile. De altfel, dacă locotenentul Coquebert nu întârzia, poate că *Saint-Enoch* avea să ajungă înainte de căderea serii.

Din nefericire, către ora cinci, ceața începu să se îndesească, vântul căzu și vizibilitatea se reduse cam la o sută de stânjeni.

— Iată o ceață care-o să-l stânjenească pe căpitanul Bourcart, spuse domnul Heurtaux.

— Admițând că barca a găsit locul de ancorare, observă harponierul Kardek.

— N-avem altceva de făcut decât să rămânem lângă balenă, adăugă locotenentul Allotte.

— Într-adevăr, recunosc domnul Heurtaux.

Proviziile, carne sărată și biscuiți, apă dulce și rachiul de melasă, fură scoase din saci. Oamenii mâncau și se întinseră ca să doarmă până-n zori.

Totuși, noaptea nu fu cu totul liniștită. Către ora unu, bărcile, scuturate de un violent ruliu, fură pe punctul de a-și rupe amarele, care trebui să fie dublate.

De unde venea această stranie agitație a mării?... Nimeni nu putu să dea o explicație. Domnul Heurtaux se gândi că vreun steamer mare trecea la mică distanță și se temu de o ciocnire în ceată.

Unul din mateloți sună de mai multe ori din cornet, dar nu primi răspuns. Nu se auzeau, de altfel, nici clipocirile unei elice, nici zgomotul aburului, care însotesc un steamer în mers, după cum nu se vedea nici lumina fanalelor.

Tumultul acesta se prelungi timp de patruzeci de minute, și uneori fu atât de puternic, încât domnul Heurtaux aproape că se gândeau să părăsească balenoptera.

Totuși, după ce încetă, noaptea se încheie în liniște.

Care să fi fost cauza tulburării apelor?... Nici domnul Heurtaux, nici locotenentul Allotte nu-și puteau da seama. Un steamer?... Dar, în acest caz, agitația n-ar fi durat atâtă timp. Și-apoi, li se păruse că aud un nechezat formidabil și sforăituri foarte diferite de cele produse de vaporii ieșind din supape.

Dimineața ceață se împrăștie, ca și în ajun. *Saint-Enoch* nu se vedea încă. E adevărat că briza abia sufla. Totuși, către ora nouă, vântul întețindu-se, unul dintre harponieri îl semnală la sud-vest, pe drumul cel bun.

Când nu mai fu decât la o jumătate de ancablură, domnul Bourcart opri vasul și bărcile aduseră balenoptera, care fu legată de coadă, îndată ce se află lângă bord.

Le trebui aproape o zi întreagă ca s-o ridice, căci era enormă. A doua zi aprinseră topitoarea și, după o muncă de patruzeci și opt de ore, butnarul Cabidoulin socoti la o sută douăzeci și cinci de butoaie cantitatea de ulei trimis în cală.

Câteva zile mai târziu *Saint-Enoch* se mută în altă parte, lângă coasta Kamceatkai. Bărcile își reîncepură cercetările, fără prea mare succes: două balene de volum mic, alte trei întâlnite moarte, cu pântecele deschis, cu măruntaiele sfâșiate, din care nu putură scoate nimic. Sucombaseră, oare, în timpul vreunui atac violent?... Era inexplicabil.

Hotărât, norocul nu mai era de partea lui *Saint-Enoch* și, fără să se ajungă la supărătoarele preziceri ale lui Jean-Marie Cabidoulin, totul dădea de

crezut că această a doua campanie avea să fie puțin fructuoasă.

Într-adevăr, sezonul se aprobia de sfârșit. Balenierele nu-l prelungeau niciodată mai târziu de septembrie în apele siberiene. Frigul începuse să întepe și oamenii trebuise să-și îmbrace hainele de iarnă. Coloana termometrului oscila în jurul lui zero. Odată cu scăderea temperaturii, pe Marea Ohotsk începea domnia marilor furtuni. Ghețurile începeau să se formeze de-a lungul litoralului. Apoi banchiza avea să se întindă puțin câte puțin spre larg și, în aceste condiții, se știe cât de dificil, ca să nu spunem imposibil, e pescuitul. Și apoi, dacă *Saint-Enoch* nu fusese prea favorizat, celealte baleniere nu păreau să fi fost mai mult decât el, potrivit informațiilor culese de căpitanul Bourcart, fie în Insulele Şantar, fie la Ayan, fie la Yamsk. Majoritatea vaselor căutau să ajungă într-un loc de hibernare.

La fel se întâmplă cu *Repton*, pe care omul de veghe îl semnală în dimineața de 31. Tot fără încărcătură, plutea cu toate pânzele sus spre est, fără îndoială cu scopul de a trece de bariera Kurilelor. Foarte probabil că *Saint-Enoch* avea să fie ultima navă care părăsea Marea Ohotsk. Venise ziua s-o facă, altfel ar fi riscat să rămână blocată.

După socotelile meșterului Cabidoulin, încărcătura nu atingea nici cinci sute cincizeci de butoai – abia o treime din cât putea conține cala.

— Cred că nu mai e nimic de făcut aici, spuse domnul Heurtaux, și nu trebuie să mai întârziem...

— E și părerea mea, răsunse domnul Bourcart. Trebuie să profităm de faptul că trecătorile Kurilelor sunt încă deschise.

— Intenția dumitale, căpitane, întrebă doctorul Filhiol, e să ne întoarcem la Vancouver?

— Probabil, răsunse domnul Bourcart. Dar înainte de această lungă traversare, *Saint-Enoch* va face o escală în Kamceatka.

Această escală era cât se poate de indicată pentru reînnoirea proviziilor de carne proaspătă. La nevoie, ar fi putut chiar să ierneze la Petropavlovsk.

Saint-Enoch ridică deci ancora și, pornind în direcția sud-est, coborî de-a lungul coastei Kamceatkăi. După ce depăși Capul Lopatka, urcă din nou spre nord și, la 4 octombrie, după-amiază, zărirea orașul Petropavlovsk.

Capitolul IX

În Kamceatka

Kamceatka, această lungă peninsulă siberiană, udată de râul cu același nume, se întinde între Marea Ohotsk și Oceanul Arctic. Ea măsoară nu mai puțin de 1.350 km lungime și 400 km lățime.

Această provincie aparține rușilor din anul 1806. După ce a făcut parte din gubernia Irkuțk, acum formează una din cele opt mari diviziuni administrative ale Siberiei.

Kamceatka este relativ puțin populată: abia un locuitor pe kilometru pătrat, și e vizibil că populația nu tinde să crească. Dealtfel, solul pare puțin susceptibil de-a fi cultivat, deși temperatura medie e mai puțin scăzută decât în alte părți ale Siberiei. Presărat cu lave, pietre poroase, cenușă provenită din eruptii vulcanice, osatura lui e indicată de un mare lanț muntos, care se întinde spre nord și spre sud, mai aproape de litoralul de est, având câteva piscuri foarte înalte. Acest lanț nu se oprește la limita extremă a peninsulei. Dincolo de Capul Lopatka, el se prelungeste de-a lungul șiragului Kurilelor, până în apropiere de pământurile Japoniei.

Porturile nu lipsesc pe coasta occidentală a istmului ce unește Kamceatka de continentul asiatic: Karajinsk, Cehalvesk, Svascinsk, Cehaljulinsk, Ozernovsk. Cel mai important este, fără îndoială, Petropavlovsk, situat la aproximativ 250 km de Capul Lopatka.

Saint-Enoch ancoră în acest port către orele cinci seara, la 4 octombrie. Ancora căzu atât de aproape de țărm, pe cât permitea adâncimea apei în Golful Avach, destul de larg ca să încapă în el toate flotele lumii.

Repton se afla acolo, în escală.

Dacă doctorul Filhiol visase vreodată să viziteze capitala Kamceatkăi, avea să-și realizeze visul în cele mai favorabile condiții, în acest climat salubru, cu un aer sănătos și umed, orizontul e rareori perfect limpede. În ziua aceea, totuși, chiar de la intrarea vasului în Golful Avach, putură urmări cu privirea profilul minunatei panorame muntoase.

Numerosi vulcani se deschid în acest lanț: Siveluş, Sivelț, Kronasker, Kortațker, Povbratnaja, Asatșinska și, în fine, în spatele orașelului atât de pitoresc încadrat, Koriatski, alb de zăpadă, al cărui crater varsă vaporii feruginoși, amestecați cu flăcări.

Orașul, încă în stare rudimentară, era doar o aglomerare de case de lemn. La picioarele munților înalți, părea un oraș-jucărie, cu căsuțele împrăștiate fără ordine. Dintre diversele construcții, cea mai curioasă era o biserică

ortodoxă, de culoare roșie, cu acoperișul verde și cu clopotnița la o depărtare de vreo cincizeci de pași.

Doi navigatori, unul danez, celălalt francez, au fost onorați cu monumente comemorative la Petropavlovsk: Bering și comandantul La Perouse; o coloană pentru primul, o construcție octogonală, blindată cu plăci de fier, pentru cel de-al doilea.

Desigur că nu în această provincie ar fi putut întâlni doctorul Filhiol stabilimente agricole importante. Grație umidității persistente, solul e bogat mai ales în pășuni și dă până la trei recolte pe an. În schimb, gramineele sunt puțin abundente, iar legumele mediocre, cu excepția conopidelor, care ating proporții colosale. Nu se văd decât câmpii de orz și de ovăz, poate mai productive decât în alte părți ale Siberiei septentrionale, clima fiind mai puțin aspră între cele două mari care scaldă peninsula.

Domnul Bourcart se gândea să stea la Petropavlovsk doar atât cât îi era necesar pentru a-și procura carne proaspătă. În realitate, problema iernării lui *Saint-Enoch* nu era încă rezolvată și fu obiectul unei discuții în care trebuia să se ia o hotărâre definitivă.

Iată ce spuse căpitanul Bourcart:

— În orice caz, nu cred că trebuie să ne petrecem iarna în portul Petropavlovsk, deși o navă n-are nimic de temut aici, în ceea ce privește ghețurile, de vreme ce Golful Avach rămâne întotdeauna liber, chiar pe cele mari geruri.

— Căpitane, întrebă secundul, vă gândiți să ne întoarcem la Vancouver?

— Probabil, chiar dacă ar fi numai ca să vindem uleiul pe care-l avem în butoaie.

— O treime din încărcătură... cel mult! ripostă secundul.

— Știu, Heurtaux, dar de ce să nu profităm de ridicarea cursurilor, care cine știe dacă va ține până anul viitor?

— N-o să scădă, căpitane, dacă balenele, după cum se pare, vor să părăsească aceste ținuturi ale Pacificului septentrional.

— Aici e ceva, într-adevăr, inexplicabil, răsunse domnul Bourcart, și poate că balenierele nu vor mai fi tentate să vină în Marea Ohotsk.

— Dacă ne-întoarcem la Victoria, reluă domnul Heurtaux, *Saint-Enoch* va petrece iarna acolo?

— Asta vom hotărî mai târziu. Traversarea de la Petropavlovsk la Victoria va dura între șase și șapte săptămâni, oricât de puține neplăceri am avea, și

cine știe dacă pe drum n-o să se iavească ocazia să prindem două sau trei balene!... În sfârșit... Undeva or fi ele, din moment ce nu sunt nici în Marea Ohotsk, nici în Golful Marguerite.

— E posibil să se fi îndreptat spre strâmtoarea Bering, căpitane.

— S-ar putea, Heurtaux, dar sezonul e prea înaintat ca să urcăm la o asemenea latitudine. Am fi repede opriți de banchiză. Nu... Să încercăm să dăm câteva lovitură de harpon în timpul traversării.

— Fiindcă veni vorba, observă secundul, n-ar fi mai bine să ne întoarcem în Noua Zeelandă, în loc să iernăm la Victoria?

— M-am gândit la asta, răspunse domnul Bourcart. Totuși, ca să ne hotărâm, să aşteptăm ca *Saint-Enoch* să fi făcut escală în Vancouver.

— Pe scurt, căpitane, nu poate fi vorba să ne întoarcem în Europa?

— Nu înainte de-a profita de întreg sezonul din anul viitor.

— Vasăzică, spuse domnul Heurtaux în încheiere, nu vom întârzia să părăsim Petropavlovskul.

— De îndată ce ne vom termina aprovizionarea, încuvîință domnul Bourcart.

Aceste proiecte, aduse la cunoștința echipajului, fură aprobate de toți – în afară de butnar. În ziua aceea, când meșterul Ollive îl prinse într-unul din cabaretele din târg, în fața unei sticle de votcă, îi zise:

— Ei bine, bătrâne, care-i părerea ta despre hotărârea căpitanului?

— Părerea mea e că *Saint-Enoch* ar face mai bine să nu se întoarcă la Vancouver.

— Și de ce?

— Fiindcă drumul nu e sigur!

— Ai vrea să iernăm la Petropavlovsk?

— Nici asta.

— Atunci?...

— Atunci, cel mai bine ar fi să pornim spre sud și să ne întoarcem în Europa.

— Asta e ideea ta?

— Asta e ideea mea... și e singura bună!

În afară de câteva reparații neînsemnate, *Saint-Enoch* n-avea decât să-și reînnoiască hrana proaspătă și provizia de combustibil. Era un lucru indispensabil, de care echipajul se ocupă fără întârziere.

Dealtfel, *Repton* făcea același lucru, ceea ce indica aceleași intenții. Părea deci probabil că și căpitanul King avea să ridice ancora în câteva zile. Cu ce destinație?... Domnul Bourcart nu reușise să afle.

În ce-l privește pe doctorul Filhiol, el își consacră timpul liber din această escală vizitării împrejurimilor, la fel ca la Victoria, ce-i drept pe o rază mult mai restrânsă. Din punctul de vedere al facilității deplasărilor, Kamceatka nu ajunsese încă acolo unde ajunsese Insula Vancouver.

Populația prezenta un tip foarte deosebit de cel al indienilor care locuiesc în Alaska și în Columbia engleză. Acești indigeni au umeri largi, ochi proeminenți, maxilare puternice, buze groase, părul negru. Bărbații au tenul brun-gălbui, iar femeile alb, după cât se poate judeca. Aceste cochete își acoperă fața cu o băsică de bou fixată cu lipici și se fardează cu roșu de iarba de mare, amestecat cu grăsime de pește.

Îmbrăcămîntea se compune din piei vopsite în galben cu scoarță de salcie, cămăși din pânză de Rusia sau de Buhara, pantaloni pe care-i poartă ambele sexe. Pe scurt, sub acest raport, kamceadalii ar putea fi ușor confundați cu locuitorii Asiei septentrionale.

Obiceiurile locului, felul de viață sunt aceleași ca și în Siberia de sub puternica administrație moscovită, și populația e de religie ortodoxă.

E cazul să adăugăm că, grație salubrității climatului, kamceadalii se bucură de o sănătate excelentă și bolile sunt rare în ținut.

«Medicii n-ar face avere aici!» își spuse, probabil, doctorul Filhiol, văzând acești oameni dotați cu o remarcabilă vigoare, cu o suplețe puțin obișnuită, datorită practicării constante a exercițiilor fizice, și care nu albesc niciodată înainte de șaizeci de ani.

Dealtfel, populația Petropavlovskului se arăta binevoitoare, ospitalieră, și, dacă există un defect care să îi poată fi reproșat, e acela că îi place prea mult să se distreze.

În definitiv, de ce să trudești din greu, dacă te poți hrăni fără mare osteneală? Peștele, mai ales somonul, fără a mai vorbi de delfini, abundă pe acest litoral și chiar câinii se hrănesc aproape exclusiv cu pești. Acești câini, slabii și robuști, sunt înhămați la sănii. Un instinct foarte sigur le permite să se orienteze în vîrtejul atât de frecventelor furtuni de zăpadă. Se întâlnesc de asemenea urși negri, în mare număr, în munții peninsulei. La fel de însăpămantători ca și cei din Goful Ohotsk, ei obligă la anumite

precauțiuni. Pentru oamenii care se aventurează în împrejurimile Petropavlovskului agresiunile lor sunt întotdeauna de temut.

Capitala Kamceatkăi nu număra atunci mai mult de 1.100 de locuitori. Sub Nicolae I, ea a fost înconjurată cu fortificații pe care, în timpul războiului din 1855, flotele unite anglo-franceze le-au distrus în parte. Aceste fortificații vor fi ridicate din nou, fără îndoială, căci Petropavlovskul e un punct strategic de mare importanță, și e nevoie ca superbul Golf Avach să fie apărat împotriva oricărui atac.

Echipajul lui *Saint-Enoch* se ocupă de asemenea cu refacerea proviziei de lemn, în vederea unei lungi traversări și pentru cazul că aveau să vâneze vreo balenă. Dar pe litoralul Kamceatkăi nu fu la fel de ușor să-și procure combustibil, ca pe litoralul Mării Ohotsk.

Oamenii trebuiră să străbată trei sau patru mile, ca să ajungă într-o pădure care acoperă primele coaste ale vulcanului Koroatski. Fu deci necesar să se organizeze transportul cu sănii trase de câini, pentru a aduce lemnul la bord.

La 6 octombrie, meșterul Cabidoulin, marangozul Ferut și șase mateloți, înmărați cu fierăstraie și securi, urcară într-o sanie închiriată de căpitanul Bourcart și condusă cu îndemânarea unui adevărat mujic de un vizituu indigen.

La ieșirea din oraș, sania o luă pe un drum, mai curând cărare decât drum, care șerpua printre câmpurile de ovăz și orz. Apoi străbătu vaste pășuni de pe care fusese secerată ultima recoltă și pe care le udau numeroase pâraie. Câinii, dovedindu-se buni la fugă, ajunseră la pădure către ora șapte și jumătate.

La drept vorbind, nu era decât un crâng de pini, de zadă și alți arbori răshinoși, mereu verzi. Ar fi fost greu ca o duzină de baleniere să se aprovizioneze după nevoi. Așa că marangozul Ferut spuse:

— Hotărât lucru, nu Kamceatka o să facă să ne fiarbă topitorile!...

— E aici mai mult lemn decât o să ardem noi, răspunse meșterul Cabidoulin.

— Cum aşa?

— Balenele s-au dus la dracu' și e inutil să tai copaci, când n-ai de ce să faci foc sub oale!

— Fie, reluă marangozul, dar alții nu-s de părere asta și se mai așteaptă încă la câteva lovitură de harpon!

Într-adevăr, în locul acela, o echipă lucra la marginea cărării. Erau vreo jumătate de duzină de mateloți de pe *Repton* care, cu o zi înainte, începuseră această muncă sub conducerea secundului Strok. Poate că nava engleză voia să pornească spre Vancouver, ca și *Saint-Enoch*...

La urma urmei, chiar dacă n-ar fi fost acolo decât o sută de copaci, celor două baleniere le-ar fi ajuns din belșug. Oamenii n-aveau de ce să se certe pentru o rădăcină sau o creangă. Nici topitoarea englezilor, nici cea a francezilor n-aveau să şomeze din lipsă de combustibil.

Dealtfel, din prudență, marangozul nu-și conduse echipa în partea ocupată de oamenii de pe *Repton*. N-avuseseră legături pe mare, n-aveau să aibă nici pe uscat. Pe bună dreptate, domnul Bourcart le recomandase, dacă s-ar fi ivit ocazia, să evite orice contact. Așa că mateloții de pe *Saint-Enoch* se apucară de lucru la celălalt capăt al cărării și, chiar din prima zi, doi steri de lemne fură aduși la bord. Dar, în ultima zi, în ciuda sfaturilor căpitanului Bourcart, echipele de pe *Repton* și *Saint-Enoch* sfârșiră prin a se întâlni și a se certa pentru un copac.

Englezii nu erau deloc răbdători, francezii nici atât, și nu se aflau nici în Franța, nici în Anglia, ci pe teren neutru, ca să spunem aşa.

Curând începură să fie schimbate vorbe necuvioase, și de la vorbe la pumnii nu-i drum lung între mateloți. Se știe că ranchiuna echipajului de pe *Saint-Enoch* data de câteva luni.

Or, în timpul disputei pe care nici meșterul Cabidoulin, nici Ferut n-o putură împiedica, matelotul Germinet fu împins cu brutalitate de marangozul de pe *Repton*. Această ființă grosolană, pe jumătate beată de whisky și gin, vărsă toată seria de înjurături care ieșe cu atâta abundență dintr-o gură saxonă.

Îndată, cele două echipe înaintară una spre cealaltă. Secundul Strok nu părea să aibă de gând să facă cel mai mic efort ca să-i opreasă pe ai săi; poate că aveau să se încaiere.

În primul rând, Germinet, care nu era om să înghită ghiontul primit, se repezi dintr-un salt la englez, îi smulse cascheta și o călcă în picioare, strigând:

— Dacă *Repton* nu l-a salutat pe *Saint-Enoch*, cel puțin english-ul acesta și-a scos pălăria în fața noastră...

— Bine zis! Încuviințară camarazii lui.

Cele două echipe erau egale ca număr și nu se putea ști care ar fi câștigat lupta. Mateloții, a căror animație creștea, erau înarmați cu securi și cuțite. Dacă se aruncau unii asupra altora, ar fi curs sânge și s-ar fi făcut poate moarte de om. Așa că, cei dintâi, marangozul și meșterul Cabidoulin încercară să-și liniștească tovarășii care erau gata să ia ofensiva. La rândul lui, secundul Strok, înțelegând gravitatea unei ciocniri, reuși să-i oprească pe oamenii de pe *Repton*.

Pe scurt, nu se schimbară decât injurii în două limbi, și francezii se apucă din nou de lucru. Dealtfel, doborârea copacilor se termină în ziua aceea, și cele două echipaje nu mai avură ocazia să se întâlnească.

Două ore mai târziu, butnarul, marangozul și oamenii lor se întoarseră la bord cu sania. Și când domul Bourcart află ce se petrecuse, zise:

— Din fericire, *Saint-Enoch* nu va întârzia să ridice ancora, căci toate astea s-ar putea sfârși prost!

Într-adevăr, era de temut că marinarii de pe cele două nave, din ce în ce mai surescitați, aveau să ajungă să se bată pe străzile Petropavlovskului, cu riscul de-a fi arestați de poliția rusă. Astfel că, dornici să evite un conflict serios, căpitanul Bourcart și căpitanul King nu mai dădură permisiunea de a se cobori pe uscat.

E adevărat că *Saint-Enoch* și *Repton* fiind ancorate la mai puțin de o ancablură unul de altul, provocările porneau și se auzeau de la ambele borduri. Deci, cel mai bine era să fie grăbite pregătirile, să se îmbarce ultimele provizii, să se ridice ancora cât mai curând posibil și apoi, odată pe mare, să nu navigheze împreună și mai ales să nu se întrepte spre același port.

Între timp, se produse un incident de natură să întârzie plecarea navei franceze și a celei engleze.

În după-amiază de 8 octombrie, deși sufla o briză ușoară din larg, foarte propice pescuitului, toată lumea fu surprinsă săzând bărcile kamceadale forțând velele ca să ajungă în port. Atât de mare le fusese graba, încât mai multe se întoarseră fără plase, părăsindu-le la intrarea Golfului Avach.

Și iată ce nu întârzie să afle populația din Petropavlovsk.

La o jumătate de milă în largul golfului, întreaga flotilă fusese lovită de spaimă la vedere unui monstru marin gigantic. Acest monstru luneca la suprafața apei pe care coada lui o bătea cu o violență de necrezut. Fără îndoială, erau de vină și imaginațiile surescitate, teama foarte firească de

care fuseseră cuprinși toți pescarii. Dacă-i ascultai, animalul nu măsura mai puțin de trei sute de picioare lungime și o lățime variind între cincisprezece și douăzeci de picioare, avea capul înzestrat cu o coamă, trupul foarte umflat la mijloc, și câțiva adăugau că era înarmat cu clești formidabili, ca un crustaceu enorm.

Hotărât lucru, dacă nu era șarpele lui Jean-Marie Cabidoulin, și cu condiția să nu fie închipuire, această parte a mării, în largul Golfului Avach, fusese sau mai era încă frecventată de unul din aceste animale prodigioase, cărora nu mai e posibil să li se atribuie o origine pur legendară. Să fi fost o algă imensă, de felul celei pe care *Saint-Enoch* o întâlnise dincolo de Aleutine? Nu, și nu încăpea nicio eroare în această privință. Era, într-adevăr, vorba de o ființă vie, după cum afirmau cei cincizeci sau șaizeci de pescari care se întorseră în port. Fiind de o asemenea mărime, trebuia să aibă o astfel de putere, încât un vas ca *Repton* sau *Saint-Enoch* nu i-ar fi putut rezista.

Și atunci, domnul Bourcart, ofițerii, echipajul se întrebară dacă nu cumva prezența numitului monstru în această zonă a Pacificului de Nord provocase fuga balenelor, dacă nu cumva acest gigant oceanic le gonise din Golful Marguerite mai întâi, apoi din Marea Ohotsk... Monstrul de care vorbise căpitanul lui *Iwing* și care, după ce traversase această parte a oceanului, fusese acum semnalat în apele kamceadale... Iată ce se întrebau cu toții la bordul lui *Saint-Enoch* – și oare n-avea dreptate Jean-Marie Cabidoulin, împotriva tuturor, când susținea existența marelui șarpe de mare sau a altui animal monstruos de acest fel?...

Avură deci loc discuții lungi și pasionate pe această temă, în careu ca și în postul echipajului.

Pescarii, sub imperiul panicii, nu crezuseră oare că văd ceea ce nu văzuseră?...

Aceasta era părerea domnului Bourcart, a secundului, a doctorului Filhiol și a meșterului Ollive. Cei doi locoteneni erau mai puțin categorici, iar cea mai mare parte din echipaj nu admitea că ar fi fost o eroare. Pentru ei, apariția monstrului nu putea fi pusă la îndoială.

— La urma urmelor, spuse domnul Heurtaux, dacă-i adevărat sau nu, dacă acest animal extraordinar există sau nu, noi n-o să ne întârziem plecarea!

— Nici nu mă gândesc la asta, răsunse domnul Bourcart, și nu ne vom schimba cu nimic planurile.

— Ce naiba, strigă Romain Allotte, oricât de monstruos o fi monstrul, n-o să-l înghită pe *Saint-Enoch* aşa cum înghite un rechin un sfert de şuncă!...

— Dealtfel, spuse doctorul Filhiol, în interesul general, e mai bine să aflăm despre ce e vorba!

— E și părerea mea, răsunse domnul Bourcart, și poimâine pornim la drum.

În genere, hotărârea căpitanului fu aprobată. și ce glorie pentru vasul și echipajul care ar fi reușit să curețe aceste locuri de un asemenea monstru!

— Ei bine, bătrâne, îi spuse meșterul Ollive butnarului, plecăm totuși, și dacă ne vom căi...

— Va fi prea târziu, răsunse Jean-Marie Cabidoulin.

— Atunci... ar trebui să nu mai navigăm niciodată?

— Niciodată.

— Ți-ai pierdut mințile, bătrâne!

— Mărturisești că, dintre noi doi, cel care a avut dreptate sunt eu?

— Haida-de! răsunse meșterul Ollive, ridicând din umeri.

— Eu îți spun... din moment ce șarpele de mare e aici...

— O să vedem asta.

— S-a și văzut!

Și, în fond, butnarul șovăia între teama pe care trebuia să i-o inspire apariția monstrului și satisfacția de a fi crezut dintotdeauna în existența lui.

În așteptare, teroarea domnea în orașelul Petropavlovsk. E ușor de închipuit că nu această populație superstițioasă ar fi fost capabilă să pună la îndoială apariția animalului în apele siberiene. Nimici n-ar fi admis că pescarii se înșelașă. Kamceadalii nu se puteau arăta sceptici în fața celor mai neverosimile legende ale Oceanului.

Deci, locuitorii nu încetau să supravegheze Golful Avach, temându-se că teribilul animal să nu caute refugiu aici. Dacă în larg se ridică vreun val imens, el era cel care tulbura Oceanul până-n adâncuri!... Dacă văzduhul era străbătut de vreo rumoare formidabilă, el era cel care bătea aerul cu coada lui puternică!... și dacă înainta până-n port, dacă, ofidian și saurian în același timp, această amfibie ieșea din apă și se arunca asupra orașului?... N-ar fi mai puțin de temut pe uscat decât pe mare!... și cum să-i scapi?...

Saint-Enoch și *Repton* își grăbeau pregătirile. Orice ar fi gândit englezii despre această fință apocaliptică, aveau să-și ridice pânzele, probabil în aceeași zi ca și nava franceză. Din moment ce căpitanul King și echipajul lui nu șovăiau să plece, căpitanul Bourcart și ai săi puteau oare să nu le urmeze exemplul?...

Și așa se face că, la 10 octombrie, dimineața, cele două vase ridicară ancora la aceeași oră, pentru a profita de marea. Apoi, cu pavilionul la pic, ajutate de o ușoară briză dinspre țărm, traversară Golful Avach, cu direcția spre est, ca și cum ar fi navigat împreună.

La urma urmei, în eventualitatea unei întâlniri redutabile, cine știe dacă, în ciuda antipatiei lor, n-aveau să fie în situația de a-și da ajutor?...

Cât despre populația Petropavlovskului, pradă groazei, singura ei speranță era că monstrul, după ce se va fi înversuat împotriva lui *Repton* și a lui *Saint-Enoch*, avea să se îndepărteze de apele siberiene!

Capitolul X

Lovitura dublă

Cele două nave mergeau spre larg, la șase sau șapte ancabluri una de celalătă, supraveghind apele cu tot atâta atenție cât și neliniște. E adevărat că trecuseră mai mult de patruzeci și opt de ore de la întoarcerea grăbită a pescarilor kamceadali, și liniștea golfului nu mai fusese tulburată. Totuși, teroarea locuitorilor din Petropavlovsk avea să dureze multă vreme. Venirea iernii n-avea să-i apere împotriva atacurilor monstrului, de vreme ce Golful Avach nu-i niciodată cuprins de ghețuri. De altfel, chiar dacă ar fi înghețat, în cazul când numitul monstru ar fi fost apt să se miște pe pământ ca și pe mare, târgul n-ar fi fost la adăpost de agresiunile lui.

Sigur e că nici de la bordul lui *Saint-Enoch* și nici, fără îndoială, de la bordul lui *Repton*, echipajele nu văzură nimic suspect. Lunetele se îndreptaseră spre toate punctele orizontului și ale litoralului. Nici măcar o dată suprafața apelor nu trădă vreo agitație interioară. Sub acțiunea brizei, marea se ridică în valuri înalte, care abia dacă se spărgeau spre larg.

Saint-Enoch – și de asemenea însotitorul lui, dacă ne e permis să-i dăm acest nume – avea velele întinse, cu murele la babord. Căpitanul Bourcart se afla în vîntul căpitanului King și, venind în vînt cu un cart, nu întârzie să mărească distanța care despărțea cele două nave.

La ieșirea din golf, marea era absolut pustie. Nici fum, nici pânze la orizont. Probabil că aveau să treacă multe săptămâni înainte ca pescarii din Golful Avach să îndrăznească să iasă în larg. Și cine știe dacă această zonă a Pacificului de Nord n-avea să fie părăsită pe timpul întregii ierni?...

Treceră trei zile. Navigația nu fu tulburată de niciun incident sau accident. Oamenii de veghe de pe *Saint-Enoch* nu observară nimic care să indice prezența gigantului oceanic care însăpământase Petropavlovskul. Și totuși, fuseseră cu ochii în patru – trei harponieri în crucetele catargului mare, trinchetului și artimonului.

Dar, dacă marea șarpe de mare nu se arăta, nici domnul Bourcart n-avu ocazia să-și coboare bărcile. Nici cășaloți, nici balene. Echipajul se înciuda constatând că rezultatele acestei a doua campanii aveau să fie nule.

— Într-adevăr, nu înceta să repete domnul Bourcart, toate astea sunt inexplicabile!... Se întâmplă ceva de care nu ne dăm seama!... În această epocă a anului, în nordul Pacificului, balenele abundă de obicei și pot fi vânate până la jumătatea lui noiembrie. Nu vedem niciuna... Și, ca și cum ar fugi de aceste țărmuri, nu sunt mai multe baleniere decât balene.

— Totuși, observă doctorul Filhiol, dacă cetaceele nu sunt aici, sunt în altă parte, căci nu-mi închipui că ai ajuns să crezi că le-a dispărut specia...

— Doar dacă monstrul nu le-o fi înghițit până la ultima! interveni locotenentul Allotte.

— Pe cinstea mea, reluă domnul Filhiol, părăsind Petropavlovskul, nu prea credeam în existența acestui animal extraordinar, dar acum nu cred chiar deloc!... Pescarii au fost jucăria unei iluzii. Or fi observat vreo caracăță la suprafața apei și groaza lor i-a atribuit dimensiuni gigantice!... Un șarpe de mare lung de trei sute de picioare e o legendă ce-ar trebui trimisă la vechiul *Constitutionnel*!

Totuși, nu aceasta era opinia dominantă la bordul lui *Saint-Enoch*. Mușii, majoritatea mateloșilor îl ascultați pe butnarul care nu înceta să-i sperie cu istoriile lui, în stare să-i facă părul măciucă unui chel... după cum spunea marangozul Ferut. Și totuși, nevăzând nimic, nu trebuiau să sfârșească prin a nu crede nimic?...

Jean-Marie Cabidoulin nu se dădea bătut. După părerea lui, pescarii din Petropavlovsk nu se înselaseră. Monstrul marin exista în realitate, nu în imaginația acestor bieți oameni. Butnarul nu avuse nevoie de această nouă

întâlnire ca să fie edificat, și la cele câteva glume care-i fuseseră adresate în acea zi, răsunse:

— Chiar dacă noi nu vom vedea animalul, chiar dacă nu-l vom întâlni în drum, asta nu schimbă lucrurile cu nimic. Kamceadalii l-au văzut, au să-l mai vadă și alții și poate că n-au să scape aşa de ieftin. Și sunt sigur că noi însine...

— Când? întrebă meșterul Ollive.

— Mai curând decât crezi, declară butnarul, și spre nenorocirea noastră...

— Pariezi pe o sticlă de rachiu, bătrâne, că n-o să vedem nici vârful cozii șarpelui tău, înainte ca *Saint-Enoch* să ajungă la Vancouver?

— Poți să pariezi și pe două... pe trei... pe o jumătate de duzină...

— De ce?

— Pentru că n-ai să ai ocazia să le plătești niciodată, nici la Victoria, nici în altă parte!

Și, în mintea acestui încăpățânat de Jean-Marie Cabidoulin, răspunsul lui însemna că *Saint-Enoch* nu avea să se mai întoarcă din această ultimă călătorie.

În dimineața zilei de 13 octombrie, cele două nave se pierduse din vedere. De douăzeci și patru de ore nu mai urmau același drum. *Repton*, schimbând direcția vântului, se afla mai sus, ca latitudine.

Vremea nu înceta să se mențină frumoasă, cu o mare la fel. Briza varia de la sud-vest la nord-vest, în consecință, fiind foarte favorabilă navigației spre pământurile Americii. Observațiile domnului Bourcart îi indicau că ajunsese la patru sute de leghe de litoralul asiatic, adică la aproximativ o treime din traversare.

Pacificul era absolut pustiu, de când baleniera engleză înainta spre nord. Cât vedea cu ochii, nu se zărea nimic pe toată întinderea apelor, abia tulburate de siaj. Păsările nu ajungeau la această distanță de coastă. Dacă vântul se menținea, *Saint-Enoch* n-avea să întârzie să zărească Aleutinele.

Era de remarcat că, de la plecare, undите agățate la pupa nu prindeau niciun pește. Astfel că hrana se reducea numai la proviziile de pe bord. De obicei, totuși, în această parte a oceanului, navele pescuiesc cu sutele bonite, tipari de mare, roșioare, anges, spares, dorade și alte specii. Ele navighează chiar în mijlocul cărdurilor de rechini, de marsuini, de delfini, de pești-sabie. Or, lucru absolut ciudat, se părea că toate ființele vii fugiseră din aceste ținuturi.

În rest, oamenii de veghe nu semnalară prezența vreunui animal excepțional prin formă sau dimensiuni. Și desigur că el n-ar fi scăpat ochilor vigilenți ai lui Jean-Marie Cabidoulin. Așezat pe călcâiul bompresului, cu mâna streașină la ochi, ca să vadă mai bine, mereu în observație, nici nu răspundeau celor care-i adresau cuvântul. Ceea ce mormăia printre dinți era numai pentru el, nu pentru ceilalți.

Pe la orele trei, în după-amiaza de 13, spre marea mirare a ofițerilor și a echipajului, din înălțimea marelui catarg căzu acest strigăt:

— Balenă la pupa, la tribord!

Harponierul Durut zărise un cetaceu în largul oceanului.

Într-adevăr, în direcția nord-est, o masă negricioasă se legăna pe ondulările hulei.

Deîndată, toate lunetele se îndreptară într-acolo.

Harponierul nu se înselase oare?... Era vorba de o balenă, sau de coca unui vas naufragiat?... Se schimbară următoarele fraze:

— Dacă-i o balenă, observă locotenentul Allotte, stă absolut nemîșcată.

— Poate că se pregătește să se scufunde, răsunse locotenentul Coquebert.

— Afară de cazul că-i adormită, replică domnul Heurtaux.

— În orice caz, reluă Romain Allotte, să aflăm ce e: poate căpitanul vrea să dea ordin...

Domnul Bourcart nu răspundeau și, cu luneta la ochi, nu înceta să observe animalul. Lângă el, sprijinit de balustradă, doctorul Filhiol privea cu aceeași atenție și sfârși prin a spune:

— S-ar putea să fie din nou o balenă moartă, cum am mai întâlnit.

— Moartă? exclamă locotenentul Allotte.

— Și chiar să nu fie o balenă, adăugă căpitanul Bourcart.

— Atunci ce să fie? întrebă locotenentul Coquebert.

— O epavă... o navă abandonată.

Dealtfel, ar fi fost greu să se pronunțe, căci masa aceea plutea la nu mai puțin de șase mile de *Saint-Enoch*.

— Căpitane, reluă locotenentul Allotte.

— Da, răsunse domnul Bourcart, care înțelegea nerăbdarea Tânărului ofițer.

De îndată, comandă să se pună bara dedesubt și să se întărească școtele. Nava, schimbându-și ușor drumul, o porni spre nord-est.

Înainte de ora patru, *Saint-Enoch* se afla la o jumătate de milă.

Imposibil să se înșele. Nu era o epavă în derivă, ci un cetaceu de mari dimensiuni, despre care nu se putea spune încă dacă era mort sau viu. Atunci, domnul Heurtaux luă de la ochi luneta, declarând:

— Dacă această balenă este adormită, n-o să ne fie greu s-o înțepăm!

Bărcile secundului și ale celor doi locotenenti fură coborâte. Dacă animalul era viu, aveau să-l urmărească; dacă era mort, aveau să-l remorcheze până la *Saint-Enoch*. Fără îndoială că avea să dea o sută de butoaie, căci domnul Bourcart întâlnise rareori o balenă de o asemenea mărime.

Cele trei ambarcațiuni porniră, în timp ce vasul se oprea.

De data asta, lăsând deoparte orice amor propriu, ofițerii nu căutără să se întreacă. Cu pânzele ridicate, bărcile plutiră alături și nu scoaseră ramele decât la un sfert de milă înainte de a acosta balena. Atunci se despărțiră, astfel, încât să-i taie drumul, în caz că ar fi vrut să fugă.

Precauțiunile se dovediră a fi de prisos și secundul strigă aproape imediat:

— Nu-i de temut c-o să fugă, c-o să se scufunde...

— Nici c-o să se trezească! adăugă locotenentul Coquebert. E moartă...

— Hotărât lucru, replică Allotte, nu mai sunt decât balene moarte în ținuturile astea!

— S-o legăm, totuși, răspunse domnul Heurtaux, căci merită!

Era o balenopteră imensă, care nu părea într-o stare avansată de descompunere și a cărei moarte nu data de mai mult de douăzeci și patru de ore. Nicio emanație fetidă nu se degaja din această masă plutitoare.

Din nefericire, când bărcile înconjurară animalul, văzură că flancul stâng era sfâșiat. Măruntaiele pluteau la suprafața apei. O bucată din coadă lipsea. Capul prezenta urmele unei ciocniri puternice, și gura larg deschisă era lipsită de fanoane, care, desprinse din gingii, se scufundaseră. Grăsimea acestui corp sfâșiat și îmbibat de apă nu mai avea nicio valoare.

— Păcat, spuse domnul Heurtaux, nu mai e nimic de scos din carcasa asta...

— Atunci, întrebă locotenentul Allotte, nu merită s-o luăm la remorcă?

— Nu, răspunse harponierul Kardek, și e într-o asemenea stare, încât am pierde jumătate din ea pe drum.

— La *Saint-Enoch!* comandă domnul Heurtaux.

Cele trei bărci, având vântul în față, trecură la rame. Dar, cum nava se aprobia, cu pânzele sus, ajunseră repede la ea și fură ridicate la bord.

Când domnul Bourcart auzi raportul secundului, spuse:

— Vasăzică, era o balenopteră?

— Da, domnule Bourcart.

— Și nu fusese lovită cu harponul?

— Nu, desigur, declară domnul Heurtaux, căci loviturile de harpon nu fac asemenea răni. S-ar părea mai curând că a fost strivită...

— Strivită... de cine?

N-ar fi trebuit să-l întrebe asta pe Jean-Marie Cabidoulin. E ușor de ghicit ce-ar fi răspuns el. Să fi avut oare dreptate împotriva tuturor, și aceste ținuturi să fi fost devastate de un monstru marin de dimensiuni extraordinare și de o putere prodigioasă?...

Navigația continua și domnul Bourcart nu se putea plânge de vreme. Niciodată o traversare n-a fost mai favorizată de vânt. Dacă condițiile atmosferice nu se modificau, *Saint-Enoch* n-avea nevoie, ca să se întoarcă la Insula Vancouver, decât de trei sferturi din timpul folosit ca să ajungă în Kurile. Dacă ar fi avut noroc la pescuit în aceste ținuturi, ar fi ajuns la vreme ca să-și vândă uleiul pe piața din Victoria.

Din nefericire, campania nu fusese deloc fructuoasă, nici în Marea Ohotsk, nici după plecarea din Petropavlovsk. Oamenii nu aprinseseră nici măcar o dată topitoarea, și două treimi din butoaie rămăseseră goale.

Trebuiau deci să facă haz de necaz și să se resemneze cu speranță că, peste câteva luni, aveau să se despăgubească în apele Noii Zeelande.

Meșterul Ollive repeta mușilor, care n-aveau experiența mateloților:

— Vedeți, băieți, aşa e meseria! Într-un an îți merge, într-altul nu – și nu trebuie nici să facem pe mirații, nici să ne pierdem încrederea!... Nu balenele aleargă după vas, ci vasul aleargă după balene, și când au șters-o în larg, deșteptăciunea e să știi unde să le cauți!... Deci, înarmați-vă cu răbdare... Băgați-o în sac, puneți batista deasupra... și așteptați!

Cuvinte înțelepte – și era mai bine să-l ascultă pe meșterul Ollive decât pe meșterul Cabidoulin, cu care primul își termina invariabil discuțiile spunând:

— Mai ții rămășagul cu sticla de rachiu?

— Țin! replica butnarul.

De fapt, se părea că cu cât înamintau cu atât lucrurile îi dădeau dreptate lui Jean-Marie Cabidoulin. Dacă *Saint-Enoch* nu întâlni nicio balenă, adesea zăriră resturi pe suprafața mării, resturi de bărci, epave în derivă. Și era de notat că aceste nave păreau să fi pierit în urma unor ciocniri... Dacă fuseseră părăsite de echipajul lor, însemna că nu mai puteau naviga. În ziua de 20 octombrie, monotonia traversării fu întreruptă. Se ivi în fine o ocenzie ca *Saint-Enoch* să-și umple o parte din butoaiele din cală.

Vântul slăbind puțin față de ziua dinainte, domnul Bourcart pusese să se ridice velele-strai și bonetele. Un soare strălucitor lumina cerul fără nori, și orizontul se desena lîmpede de jur împrejur.

Către ora trei, căpitanul Bourcart, doctorul Filhiol și ofițerii stăteau de vorbă sub cortul de pe dunetă, când se auzi din nou strigătul:

— Balenă... balenă!

Din cruceta marelui catarg, strigase harponierul Ducrest.

— În ce direcție? îl întrebă imediat șeful de echipaj.

— La trei mile de noi, sub vînt.

De data asta, nu era nicio îndoială, căci un jet se înălța deasupra mării, în direcția indicată. Animalul, revenit la suprafață după scufundare, fusese zărit de Ducrest chiar în clipa când arunca acea coloană de aer și de apă. Un al doilea jet nu întârzie să-i urmeze primului.

Nu vă veți mira că locotenentul Allotte făcu această remarcă:

— În sfârșit, asta nu e moartă!

— Nu, replică domnul Heurtaux, și nici nu-i rănită, fiindcă suflă alb!

— Cele trei bărci, la apă! ordonă domnul Bourcart.

Niciodată nu li se oferiseră împrejurări mai favorabile pentru vânătoare: marea liniștită, o briză usoară care umfla pânzele bărcilor, câteva ore de lumină care aveau să permită prelungirea urmăririi.

În câteva minute, bărcile secundului și ale locotenenților fură pe mare, cu armamentul lor obișnuit. În ele luară loc domnii Heurtaux, Coquebert, Allotte, câte un matelot la cârmă, patru la vâsle și harponierii Kardek, Durut și Ducrest, în față. Apoi luară repede direcția nord-est.

Domnul Heurtaux recomandă celor doi locotenenți să fie extrem de prudenți, să nu sperie balena și s-o ia prin surprindere. Părea a fi de talie mare și, uneori, apa bătută cu o formidabilă lovitură de coadă țâșnea la mare înălțime.

Cu velele mici, gabieri și focuri, *Saint-Enoch* se aprobia încet.

Cele trei bărci mergeau în linie și, la recomandarea expresă a domnului Bourcart, nu trebuiau să încerce să se întreacă. Era preferabil să fie împreună în momentul atacării animalului.

Deci, locotenentul Allotte trebui să-și pondereze nerăbdarea. Nu-i era ușor și, din când în când, domnul Heurtaux era obligat să-i strige:

— Nu atât de repede!... Nu atât de repede, Allotte, și rămâi în rând!

Când fusese zărită, balena plutea la aproximativ trei mile de vas – distanță pe care bărcile o parcurseră cu ușurință într-o jumătate de oră.

Strânseră pânzele și culcară catargele sub banchete, ca să nu stânjenească manevra. Fiecare harponier avea la dispoziție două harpoane, din care unul de schimb. Lăncile și bardele bine ascuțite stăteau la îndemână. Se asigură că parâmele, înfășurate pe tambure, n-aveau să se încurce în scobitura întărิตă cu plumb, din prova, și că vor fi ușor de desfășurat pe cadrul fixat în corpul bărcii. Dacă animalul, odată lovit, avea să fugă la suprafața mării sau să plonjeze în adâncuri, aveau să fileze parâma.

Era o balenopteră care nu măsura mai puțin de douăzeci și opt, douăzeci și nouă de metri, din specia culammak. Cu înotătoarele pectorale lungi de trei metri și înotătoarea codală triunghiulară de șase, șapte metri, trebuia să cântăreasă aproape o sută de tone.

Fără să dea vreun semn de neliniște, culammakul se lăsa legănat de un val prelung, cu capul enorm întors spre larg. Desigur că Jean-Marie Cabidoulin ar fi declarat că se puteau scoate cel puțin două sute de butoai de ulei.

Cele trei bărci, una pe fiecare flanc, ultima în spate, gata să intervină la dreapta sau în stânga, sosiseră fără să alarmeze balena. Durut și Ducrest, în picioare pe teugă, legănau harponul, așteptând momentul să-l arunce sub înotătoarele balenei, astfel încât să-o rănească mortal. Dacă era atinsă de o lovitură dublă, captura avea să fie cu atât mai sigură. În caz că una din parâme să ar fi ruptă, aveau să-o țină cel puțin cu cealaltă, fără teamă că o vor pierde când se va scufunda.

Dar, în clipa când barca locotenentului Allotte era gata să-l acosteze, culammakul, înainte ca harponul să-l fi putut lovi, se-ntoarse brusc, gata să sfărâme ambarcația, apoi se scufundă, după ce lovi valurile cu coada atât de violent, încât apa țâșni la douăzeci de metri înălțime.

Îndată mateloții strigă:

— Animal blestemat!

— Uite-o că fuge!

— Nici măcar o lovitură de lance în slănină!
— Și nici parămă de desfășurat!...
— Și când o să urce iar?
— Și unde o să urce?

Sigur era că asta n-avea să se întâmple înainte de o jumătate de oră, timp egal cu cel care se scursește de la primul ei suflu.

După tumultuoasa vânzolire a apelor produsă de lovitura de coadă, marea redevine calmă. Cele trei bărci se alăturaseră. Domnul Heurtaux și cei doi locotenenti erau absolut hotărâți să nu abandoneze o pradă atât de frumoasă.

Acum, nu mai aveau decât să aștepte urcarea la suprafață a culammakului, pe care era imposibil să-l situeze cu ajutorul parâmei. Era de dorit să apară sub vânt, astfel încât bărcile să-l poată urmări cu ramele și velele.

Niciun alt cetaceu nu se arăta prin împrejurimi.

Trecuse puțin de ora patru, când culammakul apăru din nou. În clipa aceea țâșniră două jeturi enorme, care șuierară ca mitraliile.

Numai o jumătate de milă îl despărțea de bărci, sub vânt.

— Ridicați velele, pregătiți ramele, și spre el! strigă domnul Heurtaux.

După un minut, bărcile pluteau în direcția indicată.

În acest timp animalul continua să se depărteze spre nord-est și, cu spinarea la suprafață, înnota cu oarecare viteză.

Briza întărindu-se puțin, bărcile nu încetau să se apropiie.

La rândul său, căpitanul Bourcart, temându-se că acestea să nu fie antrenate prea departe, orientă pânzele astfel încât să nu le piardă din vedere. Drumul pe care-l făcea spre nord-est avea să economisească timp și oboseală, atunci când bărcile aveau să se întoarcă la bord cu animalul la remorcă. Vânătoarea continuă în aceste condiții. Culammakul fugea mereu și harponierii nu reușeau să se apropie destul ca să-l înțepe.

E sigur că, folosind numai ramele, bărcile n-ar fi putut să mențină mult timp această viteză. Din fericire, vântul le veni în ajutor și marea era potrivită pentru o înaintare rapidă. Totuși, noaptea n-avea oare să-i oblige, pe domnul Heurtaux și oamenii săi, să se întoarcă la *Saint-Enoch*?... N-aveau destule provizii ca să rămână în larg până a doua zi... Dacă nu ajungeau balenoptera înainte de căderea serii, ar fi fost nevoiți să renunțe la vânătoare.

Se părea că lucrurile aveau să se petreacă astfel și era aproape șase și jumătate când harponierul Durut, rămas în picioare pe teugă, strigă:

— Navă în prova!

Domnul Heurtaux ridică privirea în clipa când locotenentii Coquebert și Allotte încercau să zărească vasul semnalat.

O corabie cu trei catarge, cu toate velele sus, strângând vântul cât mai mult, apăruse la patru mile în direcția nord-est.

Nu încăpea îndoială că era o balenieră. Poate, chiar, că oamenii ei de veghe văzuseră culammakul, care se afla la jumătatea drumului între bărci și ea. Deodată. Romain Allotte strigă, coborând luneta:

— E *Repton*!

— Da, *Repton*! răspunse domnul Heurtaux. Se pare că vrea să ne taie drumul...

Cu murele la babord, adăugă Ives Coquebert.

— Vine să ne salute! replică locotenentul Allotte.

Trecuseră opt zile de când nava engleză și vasul francez se despărțiseră, după ce plecaseră împreună din Petropavlovsk. *Repton* se îndreptase mai spre nord, probabil cu intenția de a ajunge în Marea Bering, și iată-l că apărea din nou fără să fi înconjurat ultimele țărmuri ale Insulelor Aleutine. Căpitanul King voia deci și el să vâneze animalul pe care bărcile lui *Saint-Enoch* îl urmăreau de trei ceasuri lungi?

Se lămuriră în această privință când harponierul Kardek îi spuse domnului Heurtaux:

— Uite-i că-și coboară ambarcațiile...

— Evident... ca să prindă balena, declară locotenentul Coquebert.

— N-or s-o aibă! răspunse cu hotărâre Romain Allotte.

Și toți ceilalți îl aprobară în cor, ceea ce nu ne poate surprinde.

În acest timp, deși marea începea să se întunece, bărcile lui *Repton* înaintau cu toată viteza spre culammakul acum nemîșcat, ca și cum șovăia dacă să fugă spre est sau spre vest. Mateloții de pe *Saint-Enoch* trăgeau tare la rame ca să le-o ia înainte, căci vântul căzuse și trebuie să strângă velele.

— Curaj, copii, curaj! Trageți tare! repetau domnul Heurtaux și locotenentii, care-și îmbărbătau oamenii cu vocea și gesturile.

Și aceștia strigau, vâslind cu putere:

— Nu!... N-or s-o aibă... N-or s-o aibă!

De fapt, aveau aproape aceeași distanță de străbătut. Erau toate motivele să se credă că bărcile aveau să ajungă balenoptera în același timp, dacă

aceasta n-ar fi dispărut într-o ultimă scufundare.

E de la sine înteles că nu mai putea fi vorba să rămână în rând, aşa cum ordonase domnul Heurtaux. Fiecare ambarcaţiune înainta pe cont propriu. Ca de obicei, locotenentul Allotte se menținea în frunte și nu înceta să repete.

— Curaj, copii, curaj!

La rândul lor, englezii câştigau teren, și chiar și culammakul tindea să se apropie de ei.

Dealtfel, în mai puțin de zece minute, chestiunea avea să fie hotărâtă: sau harponau animalul, sau acesta avea să dispară sub apă.

Câteva clipe mai târziu, cele șase bârci se pomeniră unele în fața altora, la mai puțin de o ancablură. Ce avea să se întâmple, având în vedere animația echipajelor?...

— Dar animalul asta vrea să-și ducă uleiul la englishi! strigă unul din mateloții din barca lui Coquebert, văzând că balena evoluă spre *Repton*.

Nu, culammakul se opri când ambarcațiunile nu mai erau decât la vreo sută de picioare. Poate că se pregătea să se scufunde, ca să scape mai sigur...

În acel moment, Ducrest, din barca locotenentului Allotte, ridicându-și harponul, îl aruncă, în timp ce harponierul din barca lui Strok, de pe *Repton*, îl arunca pe al său.

Culammakul fu atins. Un jet de sânge îi țâșni din nări. Suflă roșu, bătu marea cu o ultimă lovitură de coadă și după ce se întoarse pe burtă, rămase nemîșcat.

Dar, în această lovitură dublă, care dintre cei doi harponieri îl lovise mortal?...

Capitolul XI

Între marinarii englezi și francezi

Dacă predispozițiile ostile, care atâtău cele două echipaje, de pe *Repton* și *Saint-Enoch*, au avut vreodată un motiv să se manifeste, el a fost, trebuie să recunoaștem, împrejurarea de față.

Că balena fusese observată mai întâi de marinarii de veghe de pe *Saint-Enoch*, că francezii porniseră primii în urmărire ei, aceste fapte nu puteau fi contestate. Era cît se poate de lîmpede că, trei ore mai devreme, barca secundului și cele ale locotenentilor fuseseră coborâte în vederea vânării

culammakului. Dacă l-ar fi lovit pe loc, n-ar fi fost niciodată semnalat de la bordul vasului englez, care nu se arătase încă în larg. Dar balena fugise în direcția nord-est, acolo unde, două ore mai târziu, apăruse *Repton*, aşa că, deși animalul era urmărit de bărcile franceze, căpitanul King le coborâse și pe ale lui pe mare.

Totuși, dacă cele două harpoane loviseră în același timp, cel al englezului nu atinsese culammakul decât în partea din spate a corpului, la baza cozii, pe când cel al lui Ducrest atinsese înotătoarea din stânga, pătrunse până la inimă și fortase culammakul să sufle roșu.

Dealtfel, admitând că vasele ar fi trebuit s-o împartă în mod egal, fiecare din ele n-ar fi putut decât să se felicite pentru această captură. Nici *Saint-Enoch*, nici *Repton* nu capturaseră în tot timpul sezonului o balenopteră care să se poată compara cu aceasta.

E de la sine înțeles că, la francezi ca și la englezi, nimeni nu înțelegea să consimtă la o împărțeală. Fără îndoială, unul dintre harpoane făcuse o rană care determinase moartea – lovitură foarte fericită și foarte rară – dar celălalt atinsese și el animalul.

Din această stare de fapt rezultă că, în clipa în care oamenii domnului Heurtaux se pregăteau să treacă o remorcă în jurul cozii, oamenii domnului Strok erau gata să-i imite:

— În larg... bărcile lui *Saint-Enoch*, în larg!

Îndată, locotenentul Allotte replică:

— În larg cu bărcile voastre!

— Această balenă ne aparține de drept, declară secundul de pe *Repton*.

— Nu... nouă ne aparține... și o s-o ținem bine! declară domnul Heurtaux.

— Parâma... parâma!... comandă domnul Strok, ordin repetat în aceeași clipă de secundul de pe *Saint-Enoch*.

Luntrea locotenentului Allotte acostă enormul animal și-l amară, ceea ce făcurează și mateloții de pe *Repton*.

Dacă cele trei bărci ale englezilor și cele trei bărci ale francezilor se apucau să tragă, nu numai că animalul n-avea să fie adus nici la *Saint-Enoch*, nici la *Repton*, dar remorcile n-aveau să întârzie să se rupă, datorită acestei duble tracțiuni în sensuri opuse.

Asta se și întâmplă, după mai multe eforturi simultane.

Atunci, de acord asupra acestui punct, bărcile renunțară la ideea remorcării și, manevrând una spre alta, se găsiră aproape bord la bord.

În starea de spirit în care erau, se putea presupune că echipajele au să ajungă la un schimb de lovituri. Armele nu lipseau: harpoane de schimb, lănci, barde, fără a mai număra cuțitul de buzunar de care marinarii nu se desparte niciodată. Conflictul ar fi degenerat în luptă. Sâangele ar fi curs din plin, aşteptând ca navele să ia cunoştință și să intervină în apărarea bărcilor.

În acel moment, secundul Strok, cu un gest amenințător, cu o voce iritată, adresându-se domnului Heurtaux, a cărui limbă o vorbea fluent, spuse:

— Aveți deci intenția să contestați că această balenă ne aparține? Vă previn că n-o să vă meargă...

— Și pe ce vă întemeiați pretenția? replică domnul Heurtaux, după ce făcuse semn celor doi locoteneni să-l lase să vorbească.

— Întrebați pe ce se întemeiază? reluă secundul lui *Repton*.

— Întreb!...

— Pe aceea că balena venea spre noi și că n-ați fi putut s-o ajungeți, dacă noi nu i-am fi barat drumul.

— Și eu afirm că, de mai bine de două ore, bărcile noastre o urmăreau.

— După ale noastre, domnule! declară domnul Strok.

— În orice caz, a fost semnalată pentru prima oară la bordul lui *Saint-Enoch*, când nava voastră nici nu se zărea.

— Și ce importanță are, din moment ce n-ați putut să vă apropiați destul ca s-o loviți!...

— Toate astea sunt palavre! replică domnul Heurtaux, care începea să se înfierbânte. La urma urmelor, o balenă nu e a celui care o vede, ci a celui care o omoară!

— Nu uitați că harponul nostru a fost aruncat înaintea harponului vostru! afirmă domnul Strok.

— Da, da! strigă englezii, fluturându-și armele.

— Nu, nu! ripostă francezii, amenințându-i pe cei de pe *Repton*.

De data aceasta, domnul Heurtaux n-ar fi putut să le impună tăcerea.

Poate că n-ar fi reușit nici să-i rețină...

Într-adevăr, oamenii erau gata să se repeadă unii la alții.

Domnul Heurtaux, vrând să încerce un ultim efort, îi spuse secundului de pe *Repton*:

— Admițând, deși nu e aşa, că harponul vostru a fost aruncat primul, n-a putut face o rană mortală, și moartea a fost provocată de al nostru...

— E mai ușor de spus decât de dovedit!

— Vasăzică... nu vreți să cedați?...

— Nu! urlau englezii.

Ajunsî la acest grad de iritate, matelotii nu mai puteau decât să se încăiere. O împrejurare îi punea pe cei de pe *Repton* în inferioritate, dacă nu pentru începutul luptei, cel puțin pentru continuarea ei. Francezii ar fi sfârșit prin a-i obliga să bată în retragere.

Într-adevăr *Repton*, aflat sub vînt, nu se putuse aprobia cu această briză slabă. Se afla încă la o milă și jumătate, în timp ce *Saint-Enoch* se oprise la câteva ancabluri de bârci. Domnul Strok remarcă asta și ezită să declanșeze încăierarea.

Și englezii, ca niște oameni foarte practici ce erau, înțeleseră că, în aceste condiții dezavantajoase, nu puteau izbândi. Tot echipajul lui *Saint-Enoch* să ar fi năpustit asupra lor și ar fi fost bătuți înainte ca *Repton* să le poată veni în ajutor. Dealtfel, căpitanul Bourcart tocmai lansase la apă a patra barcă, și asta însemna o întărire de doisprezece oameni, aflați pe drum.

Atunci domnul Strok comandă marinilor săi, aflați într-o situație nefavorabilă:

— La bord!

Totuși, înainte de a părăsi balena, adăugă pe un ton în care furia egala ciuda:

— O să ne mai întâlnim noi!...

— Când doriți, răspunse domnul Heurtaux.

Iar tovarășii lui nu se sfiau să repete:

— V-am îfundat... englezilor... v-am îfundat!

Împinse de rame, bârcile domnului Strok se îndreptară spre *Repton*, care se afla atunci la distanță de o milă bună.

Rămânea de văzut dacă domnul Strok amenințase în van, sau dacă afacerea avea să fie reglată definitiv între cele două nave.

Căpitanul Bourcart, îmbarcat în a patra barcă, sosi în acea clipă. Pus la curent imediat, și după ce aprobă purtarea domnului Heurtaux, se mulțumi să spună:

— Dacă *Repton* vine «să ceară socoteală» lui *Saint-Enoch*, *Saint-Enoch* o să-i dea socoteală!... Până atunci, prieteni, legați balena!

Aceste cuvinte se potriveau atât de bine cu sentimentele tuturor, încât echipajul scoase câteva urale puternice, pe care le putură auzi și englezii. Ah! *Repton* nu-i salutase!... Ei bine, îi salutau ei, cu glume nu mai puțin sărate decât apele Pacificului!...

Balenoptera fu remorcată, și era atât de grea, că mateloții celor patru bărci trebuiră să vâslească, nu glumă, ca s-o ducă până la *Saint-Enoch*.

Meșterul Ollive, marangozul Ferut, fierarul Thomas trecuseră la teuga. În ce-l privește pe Jean-Marie Cabidoulin, părerea lui era că avea să scoată două sute de butoaie de ulei din acel culammak. Cu ce mai era în cală, *Saint-Enoch* avea să facă jumătate de încărcătură.

— Ei, ce spui, bătrâne? întrebă meșterul Ollive, interpelându-l pe butnar.

— Spun că e un ulei bun pentru vărsat în timpul furtunii următoare, replică meșterul Cabidoulin.

— Haida-de!... No să ne lipsească niciun butoi, când o să ajungem la Vancouver!... Pe-o sticlă?

— Pe-o sticlă!

Unul dintre muși anunță că era ora șapte și jumătate seara. Prea târziu ca să mai ridice balena. Se mulțumiră, deci, s-o lege de bordul navei. A doua zi, în zori, echipajul urma să treacă la tăierea ei, apoi la topirea grăsimii, și asta nu avea să le ia mai puțin de două zile pline.

În concluzie, era cazul să se felicite. Traversarea de la Petropavlovsk la Victoria îi permisese domnului Bourcart să obțină o jumătate de încărcătură, mai mult decât putea spera în aceste circumstanțe. Si cum, probabil, cursul nu scăzuse încă pe piața din Victoria, această a doua campanie avea să aducă beneficii destul de frumoase.

Pe de altă parte, *Saint-Enoch* nu avusese nicio întâlnire neplăcută, în locul monstrului marin, semnalat de pescarii kamceadali, se lăsase prinț acest magnific culammak.

La sosirea nopții, cu velele strânse, nava nu mai avu decât să aștepte răsăritul soarelui.

Briza abia se simtea. Marea era absolut calmă. Ruliul era atât de slab, încât n-aveau de ce să se teamă pentru parâmele care țineau balena. Ce pierdere și ce regrete dacă, în timpul nopții, s-ar fi dus la fund!.

Trebuiră să ia câteva măsuri de precauție, sau cel puțin de supraveghere. Cine știe dacă nu cumva căpitanul King avea să dea urmare amenințărilor secundului său și să înceceră să răpească balena, atacându-l pe *Saint-Enoch*?

— E, într-adevăr, de temut o asemenea agresiune? întrebă doctorul Filhiol.

— Pe cinstea mea, declară locotenentul Coquebert, cu englezii nu știi niciodată la ce să te aștepți...

— Ce e sigur, adăugă domnul Heurtaux, e că au plecat foarte furioși.

— Îi înțeleg! strigă locotenentul Allotte. Să le scape o bucătică atât de bună!...

— Așa că, reluă domnul Heurtaux, n-aș fi deloc surprins dacă ar veni...

— Să vină! răspunse căpitanul Bourcart. Vom fi gata să-i primim!

Și dacă vorbea aşa, era pentru că putea fi sigur de întregul său echipaj. Nu era prima oară că izbucneau dispute între baleniere pe tema unei lovituri de harpon contestate – dispute însoțite adesea de cele mai regretabile violențe.

O severă supraveghere se stabili deci la bordul lui *Saint-Enoch* și oamenii de cart își făcură datoria. Dacă, în lipsa vântului, lui *Repton* i-ar fi fost greu să ajungă la *Saint-Enoch*, își putea trimite bărcile și era cazul să nu se lase surprinși în timpul noptii.

Dealtfel, securitatea navei franceze fu asigurată: spre ora zece, o ceață destul de deasă o învăluia. Ar fi fost greu să se găsească locul unde se afla în pană.

Orele trecuă fără nicio alarmă. Când soarele răsări, ceața care nu se împrăștiase l-ar fi ascuns pe *Repton* chiar la o jumătate de milă. Și poate că englezii nu renunțaseră să-și pună amenințările în aplicare și aveau să încerce un atac la ridicarea ceții. Însă vântul n-avea să-i ajute. Niciun suflu nu traversa spațiul și starea atmosferică nu se modifică toată dimineața. Echipajul lui *Saint-Enoch* putu să se apuce de treburi, fără să fie tulburat.

Din zori – era în 21 octombrie – domnul Bourcart procedase la ridicarea balenei, dând ordin oamenilor să se grăbească. Folosiră palancuri și oamenii lucrără cu schimbul la vinci.

În prealabil, meșterul Ollive, ajutat de câțiva mateloți, trecuse un lanț peste înnotătoarea din afară, și animalul se răsuci în loc, ceea ce ușură tăierea în bucăți. Desprinseră atunci capul și, nu fără mari eforturi, îl depuseră pe punte. Îi tăiară buzele, limba, fanoanele, operație care se simplifică după ce-i împărțiră în patru bucăți.

Topitoarea fiind aprinsă, lemnul nelipsind, grație proviziilor îmbarcate la Petropavlovsk, bucătarul putu întreține focul sub cele două cazane.

În ele topiră mai întâi grăsimea scoasă din cap, din limbă și buze, care-i de calitate mai fină. Apoi procedară la împărțirea corpului în bucăți de opt până la nouă brațe, reduse apoi la două picioare pentru a fi introduse în topitoare.

Întreaga dimineață și o parte din după-amiază fură consacrate acestei munci. Abia spre ora trei, ceața se mai risipi puțin. Dar aburul fin îi împiedica să vadă mai departe de o jumătate de milă.

De la *Repton* nicio veste. N-ar fi putut să se apropie, din cauza brizei, decât remorcat de ambarcațiuni, ceea ce ar fi cerut o mare cheltuială de energie.

Totuși, domnul Bourcart se afla în continuare în alertă. Barca locotenentului Allotte fu trimisă în recunoaștere spre nord-est. Se întoarse fără să aibă ceva de semnalat, dat fiind că nu se aventurează nici la o jumătate de leghe spre nord.

În fond, poate că echipajului nu i-ar fi părut rău să se ia la bătaie cu englezii. E o tradiție la francezi și, mai ales, la marinari. Ei se mai gândesc încă să-și ia revanșa pentru Waterloo! Dar probabil că, de data asta, tunul de pe muntele Saint Jean n-avea să se facă auzit, și Wellington avea să bată în retragere, spre largul mării.

Lucrul continua în condiții excelente. Domnul Bourcart socotise că jumătate din grăsime avea să fie topită în timpul zilei. Deci, dacă vântul s-ar fi întreținut, spera să poată ridica velele peste patruzeci și opt de ore, cu două sute de butoaie în plus în cală.

Către ora patru, se produse totuși o alarmă.

Fierarul Thomas, îmbarcat în luntrea cea mică, era pe cale de a consolida una din piesele cârmei, când i se păru că aude un fel de clipocit venind dinspre vest.

Să fi fost un zgomot de rame, anunțând apropierea bărcilor lui *Repton*?... Descoperiseră oare englezii poziția lui *Saint-Enoch*?

Fierarul îl preveni imediat pe domnul Bourcart. Cine știe dacă nu venise momentul să desprindă puștile de pe suporturile din careu și să se pregătească de apărare?...

Suspendară lucrul, și oamenii ocupați cu tăierea balenei trebuiră să se întoarcă la bord.

Dat fiind că ochii nu erau de niciun folos, în mijlocul cețurilor, se ciuliră urechile. O tacere absolută domnea la bord. Lăsară să se stingă și focul, care

pâlpâia sub topitoare. S-ar fi putut auzi cel mai mic zgomot venit din larg.

Trecură câteva minute. Nicio barcă nu apăru – și ar fi fost o mare îndrăzneală din partea căpitanului King să încerce un atac asupra lui *Saint-Enoch* în aceste condiții. Deși ceața, care-i stânjenea pe englezi, le-ar fi permis să se apropie fără să fie zăriți, ei trebuiau să presupună că domnul Bourcart era cu ochii-n patru. Dar meșterul Ollive repeta întruna:

— Nimic nu m-ar mira din partea lui John Bull.

După cum nu întârziară să-și dea seama, fusese o alarmă falsă. Clipocitul provenea, probabil, de la una din acele brize capricioase care străbat ceața, fără a avea însă putere s-o împrăștie. Constatără chiar că briza începea să se întețească, suflând intermitent, fără direcție fixă. Dacă n-avea să răzbească ceața, cerul avea să rămână tulbure până la răsăritul soarelui. Acestui calm, destul de rar în acel anotimp, în partea septentrională a Oceanului Pacific, aveau să-i urmeze probabil mari furtuni. Era de temut că navigația n-avea să mai fie atât de favorizată ca la plecarea din Petropavlovsk. Totuși, cum vasul se comportase bine în timpul atâtor uragane, fără să fi suferit vreodată avarii grave, Jean-Marie Cabidoulin ar fi făcut mai bine să-i scutească de poveștile lui amenințătoare pe oamenii lui *Saint-Enoch*, din Havre, având drept căpitan pe Evariste-Simon Bourcart!

La urma urmelor, de ce nu și-ar regăsi norocul din prima campanie, de ce n-ar întâlni alte balene, care să permită completarea încărcăturii înainte de a ancora în Vancouver?...

După-amiaza înainta. Pe cât se părea, noaptea avea să fie la fel de întunecoasă ca și cea dinainte. În orice caz, precauțiunile fuseseră luate și, la întoarcerea locotenentului Allotte, bărcile fuseseră urcate înapoi, la bord.

În definitiv, pentru treaba care rămăsese de făcut, era mai bine ca *Saint-Enoch* să stea imobilizat încă douăzeci și patru de ore, cu condiția ca un vânt bun să-l împingă spre coasta americană.

Deodată, puțin înainte de ora cinci, niște șuierături de o extremă violență sfâșiară aerul. În același timp, marea se tulbură până în străfunduri. O imensă pânză de spumă îi albi suprafața. *Saint-Enoch*, săltat pe spinarea unui val enorm, fu scuturat de un ruliu și de un tangaj din cele mai violente. Velele, care atârnau pe strângătoare, trosniră cu zgomot mare și echipajul se temu că întreaga arboradă se va prăbuși.

Din fericire, corpul balenei, bine legat de-a lungul bordului, nu se desprinse, ceea ce fu un adevărat miracol, într-atât se înclinase vasul.

— Ce-i asta? strigă domnul Bourcart, năpustindu-se afară din cabina lui.

Apoi urcă pe dunetă, unde secundul și locotenentii se grăbiră să-l ajungă.

— Trebuie să fi fost un val seismic, declară domnul Heuraux, și *Saint-Enoch* era gata să fie luat de ape...

— Da... un val seismic, repetă meșterul Ollive, căci vânt nu-i nici cât să-mi umple pălăria...

— Dar, cum ar putea fi însotit de o vijelie, reluă căpitanul Bourcart, pune să strângă toate velele, Heuraux!... Nu trebuie să ne ia prin surprindere!

Era un lucru prudent, și chiar oportun. După câteva minute, vântul crescu cu destulă impetuozitate, gonind o parte din ceată spre sud.

— Navă la pupa, în babord!

Acest strigăt, scos de unul dintre mateloții agătați de șarturile trinchetului, făcu să se întoarcă toate privirile în partea aceea.

Nava semnalată era oare *Repton*?...

Da, era vasul englez, aflat la aproximativ trei mile de *Saint-Enoch*.

— Mereu în același loc, observă locotenentul Coquebert.

— Ca și noi, răspunse domnul Bourcart.

— S-ar zice că se pregătește să întindă velele, remarcă locotenentul Allotte.

— Fără îndoială, o să pornească, declară domnul Heuraux.

— Vrea oare să vină spre noi? întrebă doctorul Filhiol.

— E în stare! strigă meșterul Ollive.

— Vom vedea, se mulțumi să spună căpitanul Bourcart.

Cu luneta la ochi, nu înceta să urmărească baleniera engleză.

Aveau toate motivele să credă că domnul King voia să profite de briza care sufla de la est, pentru a se apropiă de *Saint-Enoch*. Vedeau oamenii cățărându-se pe vergi. În curând, gabierii, trinca, brigantina fură brațate cu murele la tribord, apoi murele și micul foc, care îlăesniră volta lui *Repton*.

Problema era de a se ști dacă avea să-și continue drumul spre est, strângând vântul, pentru a se îndrepta înspre vreun port din Columbia britanică.

Dar nu, nu aceasta era intenția căpitanului King, și cei de pe *Saint-Enoch* n-aveau cum să se îñsele. În loc să se îndrepte spre est, *Repton* mergea astfel, încât să-i taie drumul lui *Saint-Enoch*.

— Cu noi are ce are! strigă Romain Allotte. Vrea să-și ceară partea din balenă! Ei bine... n-o să capete nici măcar o bucată de coadă!

Spusele locotenentului fură repetate de echipaj. Dacă *Repton* îl ataca pe *Saint-Enoch*, avea cu cine să stea de vorbă!... Aveau să-i răspundă cum se cuvine, cu puștile, cu pistoalele și cu securea!...

Era ora șase și câteva minute. Soarele cobora repede spre orizont, cam la sud-vest. Marea continua să fie eliberată de ceață, în partea de unde sufla briza. Nu scăpau din vedere nicio mișcare a lui *Repton*, care înainta cu o viteză mijlocie. În mai puțin de o jumătate de oră avea să fie bord la bord cu *Saint-Enoch*, dacă nu-și schimba direcția.

În vederea unui atac, se dădu ordin să fie pregătite armele. Încărcără cele două catapulse cu care sunt înarmate, în genere, balenierele. Dacă domnul King va arunca câteva ghiulele de cinci, șase livre, căpitanul Bourcart putea să-i răspundă cu un număr egal și de aceeași greutate.

Repton se afla doar la trei sferturi de milă, când starea mării se modifică brusc, fără nicio schimbare în condițiile atmosferice. Vântul nu se întărise, cerul nu se acoperise. Niciun nor amenințător nu se ridică la orizont. Calm plat în zonele joase, ca și în cele înalte ale spațiului.

Fenomenul extraordinar care se pregătea avea să se localizeze, deci, în această parte a oceanului.

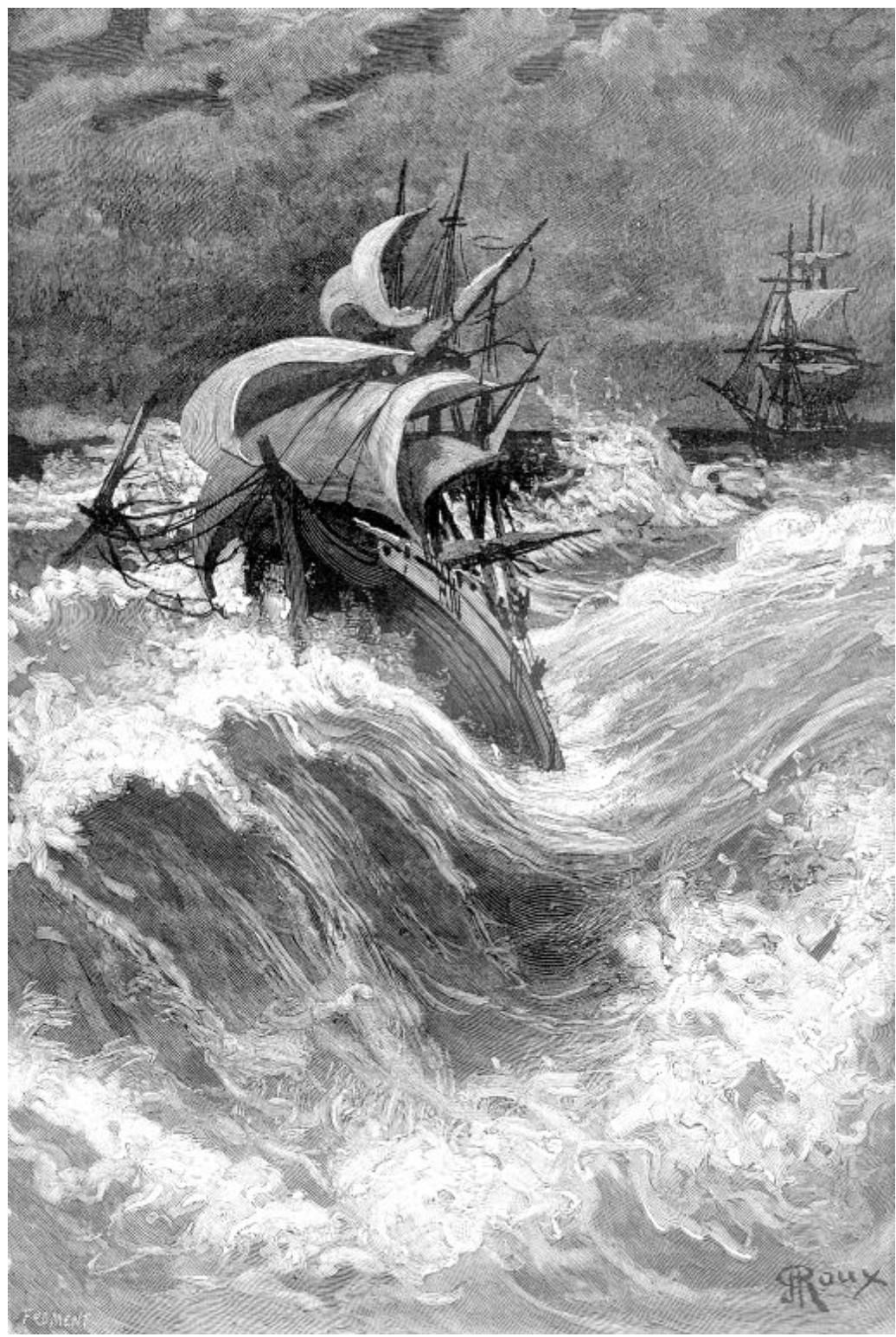
Deodată, se auziră mugete îngrozitoare, a căror natură și cauză nimeni de pe *Saint-Enoch* nu le putu recunoaște. Marea începu să fiarbă, se albi de spumă, se denivelă, ca și cum o erupție submarină i-ar fi răscolit adâncurile chiar în locul ocupat de baleniera engleză, în timp ce baleniera franceză nu simțea încă efectele acestei tulburări inexplicabile.

Căpitanul Bourcart și tovarășii lui, surprinși mai întâi, îl priveau pe *Repton*, și ceea ce văzură le transformă surpriza în groază.

Repton se ridicase pe coama unui val enorm, apoi dispăru în spatele acestuia. Din val țâșneau puternice jeturi lichide, aşa cum ar fi putut țâșni din nările unui monstru, al cărui cap gigantic s-ar fi aflat sub navă și a cărui coadă ar fi bătut marea la o jumătate de ancablură, adică la aproximativ o sută de metri...

Când nava reapăru, era descumpănătă, cu arborada căzută, greementul sfărâmat, coca spartă, asaltată de valuri formidabile.

Un minut mai târziu, rostogolită încă o dată de monstruoasa trombă de apă, ea fu înghițită de abisurile

Pacificului.

Căpitanul Bourcart, ofițerii și echipajul scoaseră un strigăt de groază, cutremurați de acest inexplicabil și însăpămantător cataclism...

Dar poate că oamenii de pe *Repton* nu pieriseră toti, odată cu nava?... Poate câțiva reușiseră să fugă în bărci, la timp, pentru a nu fi antrenați în genune?... Poate că ar fi reușit să-i salveze pe câțiva dintre acei nefericiți, înainte ca noaptea să fi cuprins marea?... În fața unor asemenea catastrofe, orice motiv de dușmănie se uită!... Era o datorie umanitară de îndeplinit, și aveau s-o îndeplinească...

— Bărcile la apă!

Se scurseră abia două minute de la dispariția lui *Repton* și mai era încă timp să fie ajutați supraviețuitorii naufragiului.

Deodată, înainte ca bărcile să fi fost coborâte, se produse un soc nu prea violent. Ridicat cu șapte, opt palme la pupa, ca și cum s-ar fi ciocnit de o stâncă, *Saint-Enoch* se înclină la tribord și rămase nemîșcat.

Capitolul XII

Eșuarea

Vântul care sufla de la est, către orele cinci seara, și de care *Repton* voise să profite, nu se menținuse. După apusul soarelui, el slăbi și sfârși prin a înceta cu totul. Agitația mării se reduse la un ușor clipocit de suprafață. Se iviră iar cețurile dese care învăluiau de patruzeci și opt de ore această porțiune a Pacificului.

Saint-Enoch eșuase chiar în momentul când echipajul era pe cale de a lansa bărcile la apă. Oare sfârșitul lui *Repton* trebuia atribuit unui accident de aceeași natură?... Și, mai puțin norocoasă decât *Saint-Enoch*, nava engleză se sfărâmase de o stâncă submarină?...

Oricum, chiar dacă nu se scufundase, *Saint-Enoch* eșuase. Or, cum risca în fiecare clipă să fie înghițit de valuri, fu imposibil să folosească bărcile pentru salvarea marinilor englezi.

Prima senzație a domnului Bourcart și a tovarășilor săi fusese de stupeare.

Cărei cauze să-i atribuie eșuarea?... *Saint-Enoch* abia dacă simțise acțiunea brizei usoare, care se ridicase către ora cinci seara. Ca să ajungă să se urce pe stâncă, suferise oare acțiunea vreunui curent a căruia existență n-o bănuia nimeni și care nu putea fi observat?... Erau, aici, circumstanțe dintre

cele mai inexplicabile și, de altfel, momentul nu era potrivit pentru explicații.

Zguduitura, aşa cum am mai spus, fusese mai curând slabă. Dar, după două izbituri ale călcâiului chilei, care nu distruseră cârma, nava primi în plin un val enorm. Din fericire, arborada nu se clinti, iar straiele și șarturile rezistară. Fără avarii la cocă, nu părea amenințată să se scufunde, ca *Repton*. Poate că nu-i lipseau decât câteva degete de apă ca să-și revină la linia de plutire și avea să se degajeze la venirea fluxului?...

Șocul avu drept prim rezultat ruperea parâmelor care țineau balena și curentul antrenă cadavrul.

Dar aveau altceva de făcut, decât să se neliniștească de pierderea unei sute de butoaie de ulei. *Saint-Enoch* eșuase și trebuiau să-l salveze din această situație neplăcută.

În urma accidentului, meșterul Ollive se ferea să-l interpeleză pe Jean-Marie Cabidoulin. Butnarului i-ar fi plăcut să-i răspundă:

— Nu-i decât începutul sfârșitului!

În acest timp, domnul Bourcart și secundul se sfătuiau pe dunetă.

— Există deci praguri în partea aceasta a Pacificului? spuse domnul Heurtaux.

— Nu știu ce să cred, declară domnul Bourcart. Sigur e că hărțile nu indică niciunul, între Kurile și Aleutine!

Într-adevăr, cele mai noi hărți nu arătau nici praguri, nici recifuri în această parte a oceanului, unde meridianele o sută douăzeci și o sută șaizeci se întretaie cu paralela cincizeci. E adevărat că, de șaizeci de ore, ceața îl împiedicase pe căpitanul Bourcart să facă punctul. Dar ultima observație îi situa la peste două sute de mile de arhipelagul aleutin. Or, nu se putea admite că, de la 19 octombrie, vântul sau curenții îl purtaseră pe *Saint-Enoch* la o asemenea distanță.

Și totuși, ar fi putut eșua numai pe recifurile extreme ale Aleutinelor.

Coborând în careu, domnul Bourcart își întinsese hărțile pe masă și le studia stabilind cu vîrful compasului poziția ocupată de navă, evaluând cu aproximativă drumul parcurs în trei zile. Și chiar dacă s-ar fi estimat până la două sute de mile în această direcție, adică până la Insulele Aleutine, tot n-ar fi întâlnit niciun prag...

— Totuși, observă doctorul Filhiol, nu s-ar putea să se fi produs o ridicare a fundului în locul acesta, într-o epocă ulterioară întocmirii hărților?...

— O ridicare a fundului? repetă domnul Bourcart, care nu părea să respingă o asemenea ipoteză.

Și, în absența alteia, era oare lipsit de rațiune să o admită?... De ce nu s-ar fi ridicat pragul submarin la suprafața mării, printr-o presiune lentă, sau printr-o mișcare bruscă, datorată acțiunii forțelor plutonice? Oare lipsesc exemplele unor astfel de fenomene telurice, în regiunile unde încă se mai manifestă acțiunea eruptivă? Și nu se încinează această zonă cu un arhipelag vulcanic?... Cu două luni și jumătate mai devreme, traversând-o, nu observaseră la nord flăcările lui Sicaldinskoi pe Insula Unimak?...

Deși această explicație era plauzibilă, într-o oarecare măsură, majoritatea echipajului avea să respingă, aşa cum se va vedea îndată.

În definitiv, oricarei cauze i s-ar fi datorat, eșuarea lui *Saint-Enoch* era indiscutabilă. Sondând la prova, apoi la pupa, meșterul Ollive nu găsi sub chilă mai mult de patru, cinci picioare de apă.

Prima grija a căpitanului Bourcart fusese să inspecteze cala. Jean-Marie Cabidoulin și marangozul Ferut își dăduseră seama că marea nu pătrunse prin bordaj și că nicio infiltrare de apă nu se produsese în urma ciocnirii.

În concluzie, trebuiau să aștepte până a doua zi, pentru a determina natura acestui prag necunoscut al Pacificului, și poate că aveau să reușească să-l degajeze pe *Saint-Enoch*, înaintea începerii furtunilor.

Noaptea păru interminabilă. Nici ofițerii nu se retraseră în cabine, nici oamenii în postul echipajului. Trebuiau să fie gata la orice. Din când în când se produceau hârșăituri ale chilei pe recif... Oare n-aveau să se desprindă de pe acest prag de stânci sub influența vreunui curent? Nu s-ar fi putut ca nava să alunece în partea în care era liberă și să-și regăsească linia de plutire?...

Dealtfel, ca măsură de prevedere, căpitanul Bourcart coborâse bărcile pe mare, cu cât mai multe provizii, pentru cazul în care ar fi trebuit să-l părăsească pe *Saint-Enoch*. Cine știe dacă n-avea să fie nevoie să se îmbarce în ele, pentru a ajunge la pământurile cele mai apropiate?... Iar acestea trebuiau să fie insulele arhipelagului aleutin. Afară de cazul că, în urma unor împrejurări absolut de neînțeles, nava ar fi fost deviată din drumul ei. Ea nu amenința să se răstoarne, ceea ce s-ar fi întâmplat, poate, dacă balena ar mai fi fost legată de bordaj.

Printre alte împrejurări care ar fi putut aduce degajarea lui *Saint-Enoch*, domnul Bourcart nu înceta să se bizuie pe flux. El știa că marea sunt, în general, slabe pe toată întinderea Pacificului. Dar poate că o ridicare de

câteva degete a mării ar fi fost de ajuns... Nava nu părea să se fi angajat foarte departe pe stâncă, aderând la ea doar prin călcâiul chilei.

Fluxul începu să se facă simțit pe la ora unsprezece, și marea avea să aibă înălțimea maximă spre orele două dimineața. Căpitanul și ofițerii urmăriră, deci, cu atenție înaintarea mareei anunțată printr-un clipocit de curent pe care urechea îl înregistra în noaptea atât de calmă.

Din nefericire, în momentul așteptat, când marea fu staționară, nu se produse nicio schimbare. *Saint-Enoch* simți câteva scuturături slabe, chila i se mișcă poate ușor pe pragul submarin... La acea dată a lunii octombrie, mareale echinocțiului trecuseră și șansele de a se degaja în felul acesta aveau să scadă odată cu lunațiile apropiate.

Și acum, când refluxul avea să se accentueze, nu era oare de temut că situația se va înrăutăți?... Oare înclinarea n-avea să se mărească pe măsură ce apa se retrăgea, și nava nu risca să se răstoarne?

Acest grav motiv de neliniște nu încetă decât spre patru și jumătate dimineața. Dealtfel, pentru a face față oricărui eveniment, căpitanul Bourcart pregătise proptele din vergile zburătorului, dar nu fu nevoie să le folosească.

Puțin înainte de ora șapte, o lumină împurplește ceturile dinspre est. Soarele, care răsărea la orizont, nu putu să le risipească și greementul se încărcă de umedeală.

După cum vă închipuiți, ofițerii pe dunetă, mateloții pe teugă încercau să străpungă ceața cu privirile, în partea în care eșuase nava, așteptând ca bărcile să-i poată da ocol. Fiecare era nerăbdător să afle poziția pragului stâncos. Se întindea oare pe un spațiu mare?... Forma un prag unic?... Se zăreau vârfuri de stânci ieșind din marea joasă?

Nu se putea vedea nici la câțiva metri dincolo de copastie. Totuși, nu se auzea zgromotul caracteristic al resacului produs de curent pe stâncile de la suprafața apei.

Deci, nimic de făcut înainte de împrăștierea cetii și poate că avea să se risipească la fel ca în zilele precedente, în clipa când soarele avea să se apropie de meridian. Atunci, dacă circumstanțele permiteau, domnul Bourcart avea să încerce să determine poziția cu sextantul și cronometrul.

Era nevoie de o inspecție mai amănunțită a calei. Meșterul Cabidoulin și marangozul Ferut se asigură din nou, deplasând un număr de butoaie din spate, că apa nu o invadase. Nici coastele, nici bordajul nu cedaseră în

momentul eșuării. Deci nicio avarie gravă. Dar, deplasând butoaiele, butnarul nu-și spunea oare că trebuiau, fără îndoială, ridicate pe punte și aruncate în mare, atât cele pline cât și cele goale, pentru a ușura nava?...

Dimineața înainta și cerul rămânea acoperit. O recunoaștere făcută de domnul Bourcart și secund în jurul lui *Saint-Enoch*, pe o rază de jumătate de ancablură, nu aduse nicio lămurire în legătură cu poziția și natura stâncii.

Înainte de toate, ar fi trebuit să știe dacă se găseau în apropierea unui țărm, pe care ambarcațiunile ar fi putut acosta, dacă devinea necesară părăsirea navei. E adevărat că domnul Bourcart nu putea admite existența unui continent sau a unui arhipelag în această zonă și îi răspunse pe un ton hotărât doctorului, care-l chestionă în această privință:

— Nu, domnule Filhiol, nu, acum câteva zile am obținut o determinare exactă, repet... Mi-am revăzut calculele și trebuie să fim la cel puțin două sute de mile de extremitatea Kurilelor!

— Mă întorc, deci, la explicația mea, reluă doctorul Filhiol. Trebuie să se fi produs o ridicare a solului submarin, de care s-a ciocnit *Saint-Enoch*...

— E posibil și refuz să cred că o eroare sau o deviere din drum ne-ar fi aruncat la o asemenea distanță spre nord.

Era, într-adevăr, un mare ghinion, că vântul nu părea să se ridice. Mai întâi, ar fi măturat ceața și ar fi degajat orizontul. Apoi, dacă ar fi suflat dinspre vest, echipajul, ridicând velele pe catarge, l-ar fi silit poate pe *Saint-Enoch* să se smulgă de pe pragul stâncos...

— Să așteptăm... Să așteptăm, prieteni! repeta căpitanul Bourcart, care simțea crescând nerăbdarea și neliniștea oamenilor săi. Sper că ceața se va ridica în timpul după-amiezii și vom cunoaște exact situația din care sper că vom ieși fără mari pagube!

Dar când mateloții și mușii se uitau la Jean-Marie Cabidoulin, îl vedeau clătinând din capul lui mare și zbârlit, semn că nu împărtășea deloc acest optimism, și asta nu-i liniștea.

Între timp, pentru a împiedica fluxul de la est să împingă nava înainte pe stâncă, domnul Bourcart, de acord cu secundul, hotărî să fixeze o ancoră la pupa.

Meșterul Ollive și doi mateloți pregătiră una din bărci, pentru a efectua această prudentă operație, sub conducerea locotenentului Allotte.

Barca porni, în timp ce de pe *Saint-Enoch* se fila garlinul ancorei.

Conform ordinelor căpitanului Bourcart, locotenentul sondă la vreo cincizeci de picioare de navă. Spre marea lui surpriză, nu dădu de fund nici după ce desfășură douăzeci de brațe de sondă.

Operația reluată în mai multe locuri avu un rezultat identic, și plumbul nu atinse fundul nicăieri.

În aceste condiții, aruncarea ancorei ar fi fost inutilă de vreme ce nu putea să muște. Trebuiau să conchidă că, cel puțin în acea parte, laturile stâncii erau tăiate vertical.

Când barca se întoarse, locotenentul Allotte dădu raportul căpitanului.

Domnul Bourcart se arăta destul de surprins. El credea că stârca trebuia mai curând să coboare în pante laterale foarte alungite, căci eșuarea se produsese aproape fără zdruncinături, ca și cum nava ar fi lunecat pe suprafața unui prag abia înclinat.

Era cazul să efectueze sondaje în jurul lui *Saint-Enoch*, pentru a determina, pe cât posibil, întinderea stâncii și adâncimea apei la suprafața ei. Căpitanul Bourcart se îmbarcă în luntre cu secundul, șeful de echipaj și doi mateloți. Luără cu ei un fir cu plumb a cărui saulă măsura două sute de brațe.

După ce repetară operația locotenentului Allotte, se convinseră că extremitatea sforii nu atinge fundul. Trebuiră să renunțe deci la fixarea unei ancore la pupa, operație care, în alte condiții, ar fi permis degajarea navei, virând vinciul ancorei.

— Căpitane, spuse domnul Heurtaux, am face bine să sondăm numai la câteva picioare de corpul navei.

— Sunt de aceeași părere, răsunse domnul Bourcart.

Meșterul Ollive agăță cangea într-unul din portsarturi și dispuse barca astfel încât să înconjoare coca navei la cel mult cinci, șase picioare. Din trei în trei metri, secundul sondă. Nicăieri plumbul nu întâlni pragul, nici chiar la două sute de brațe.

Vasăzică, pragul nu ocupa decât o suprafață foarte restrânsă, la unul sau doi stâjeni sub mare. Asta însemna că *Saint-Enoch* eșuase în vîrful unui con submarin nesemnalat în această regiune.

Orele treceau și nimic nu anunța ridicarea cețurilor. Domnul Bourcart vrăjă încerce să degajeze vasul cu ajutorul bărcilor, în momentul când mareea avea să atingă înălțimea maximă. Trăgându-l de pupa, poate ar fi reușit să-l readucă în largul mării.

Această manevră se execută în condițiile cele mai favorabile. Cele șase bărci își reuniră forțele într-un efort comun și mateloții traseră cu toată puterea la rame. Făcu oare nava o ușoară mișcare de recul?... Abia de un picior. Fu tot ce obținură și, până la urmă, echipajul își pierdu speranța de a o smulge de pe stâncă.

Or, dacă vântul nu făcea ceea ce nu putuseră face bărcile, ce avea să se întâmple cu *Saint-Enoch* la primele furtuni?... Prăvălit pe pragul de stâncă, în curând n-ar fi rămas din el decât resturi informe... Si cât aveau să mai întârzie furtunile care bântuie aceste porțiuni ale Pacificului, în această perioadă a anului?

Mai rămânea de încercat o operațiune. După ce reflectă îndelung, după ce se sfătuie cu ofițerii și cu meșterii, căpitanul Bourcart trebui să se hotărască, amânând-o totuși cu câteva ore, din moment ce nu părea de temut o schimbare a vremii. Amintita operațiune ar fi avut drept scop ușurarea navei, prin aruncarea încărcăturii în mare. Scăpând de cele opt sute, nouă sute de butoaie de ulei, avea poate să se ridice suficient pentru a pluti în intervalul dintre marea. Așteptără, socotind că, în ziua aceea, ca și în ajun, ceața se va împrăștia.

Era unul dintre motivele pentru care domnul Bourcart nu aplică imediat proiectul de sacrificare a încărcăturii. Într-adevăr, chiar dacă nava avea să se elibereze, ar fi fost oare posibil să dirijeze în mijlocul căpăturilor?... Marile adâncimi, pe care sondele le înregistraseră în jurul stâncii, însemnau oare că nu există în apropiere alte stânci submarine, pe care *Saint-Enoch* risca să eșueze din nou?... Oare, la mai puțin de o milă, *Repton* nu se ciocnise și el, și încă atât de teribil, încât se scufundase aproape imediat?...

Această reflecție, pe care o făcu fiecare, redeschise discuțiile asupra balenierei engleze. Nu era cazul să se întrebe dacă măcar câțiva oameni nu supraviețuise să naufragiului?... Oare bărcile lor nu încercau să-l regăsească pe *Saint-Enoch*?... Domnul Bourcart și echipajul stăteau cu urechile ciulite...

Nu se auzea niciun strigăt și, fără îndoială, niciun matelot de pe *Repton* nu putuse scăpa din cumplita catastrofă...

Trecuță trei ore. Marea retrăgându-se, era inutil să spere că nava se va desprinde singură. De altfel, diferența dintre înălțimea maximă a fluxului și cea minimă a refluxului avea să fie destul de mică. Stâncă n-avea să se arate decât poate la marea de lună plină. Domnul Heurtaux constată că apa nu

scăzuse sensibil, în raport cu reperele trasate pe cocă, și, când sondau împrejur, lăncile atingeau fundul zgrunțuros la o adâncime constantă de cinci picioare.

Asta era situația. Cum se va rezolva ea?... *Saint-Enoch* își va putea relua navigația?... Oamenii n-aveau să fie constrânși să-l părăsească, înainte ca vreo furtună să-l fi nimicit?... Erau treizeci și trei la bord și puteau încăpea în ambarcațiuni, cu provizii pentru câteva zile. Dar la ce distanță se afla coasta cea mai apropiată?... Dacă trebuiau să străbată sute de mile?...

Domnul Bourcart se hotărî să sacrifice încărcătura. Poate că vasul, ușurat de câteva sute de tone, avea să se ridice destul în timpul fluxului, pentru ca echipajul să-l poată degaja.

Odată luată hotărârea, oamenii se apucără de treabă, blestemând nenorocul care-i făcea să irosească profiturile acestei ultime campanii!..

Meșterul Ollive grăbea lucrul. Cu ajutorul unor palancuri fixate deasupra celor două bocaporte, butoaiele fură ridicate pe punte, apoi aruncate în mare. Unele se scufundau imediat. Altele, sparte de stâncă în cădere, se goleau de conținutul lor, care urca la suprafața mării. *Saint-Enoch* fu înconjurat curând de un strat de grăsime, ca și cum ar fi turnat ulei ca să liniștească valurile unei furtuni. Dar marea nu fusese niciodată mai calmă. Nici cea mai usoară hulă la suprafață sau pe perimetru pragului, deși domnul Heuraux constatașe existența unui curent venind dinspre nord-est.

Mareea nu mai putea întârzia. Totuși, delestarea navei n-avea să-și producă efectul decât în momentul când fluxul avea să atingă înălțimea maximă. Mai aveau la dispoziție trei ore, aşa că operația avea să se termine la timp. Nu era vreme de pierdut, altfel *Saint-Enoch* ar fi rămas eşuat până în noaptea următoare, și era mai bine să se îndepărteze de stâncă în timpul zilei.

Scoaterea din cală a celor opt sute de butoaie ceru timp, fără a mai vorbi de oboseală. Către ora cinci, jumătate din treabă era isprăvită. Cum mareea câștigase între trei și patru picioare, se părea că *Saint-Enoch* ar fi trebuit să se resimtă, și totuși nu se produse nicio mișcare...

— La dracu'! S-ar spune... că nava noastră e țintuită în locul ăsta, zise meșterul Ollive.

— Și nu tu ai s-o desțintuești! murmură Jean-Marie Cabidoulin.

— Ce spui, bătrâne?

— Nimic! replică butnarul, aruncând unul din butoaiele goale.

Pe de altă parte, speranța că negurile se vor risipi nu se realizase. Întunericul amenința să fie îndesit de brumă. Deci, dacă nava nu se elibera decât la mareea următoare, căpitanului Bourcart avea să-i fie foarte greu să scoată din această zonă plină de primejdii.

Puțin după ora șase, când semiobscuritatea invada spațiul, se auziră strigăte dinspre vest, unde se zăreau vagi lumini.

Meșterul Ollive, postat pe teugă, se duse la căpitanul Bourcart, la piciorul dunetei.

— Căpitane... Ascultați! Ascultați! spuse el. Auziți? Acolo... parcă...

— Da... e o chemare! întări locotenentul Coquebert.

Un mic tumult se iscă în rândul echipajului.

— Liniște! ordonă domnul Bourcart.

Și fiecare ciuli urechea.

Într-adevăr, apelurile încă depărtate ajungeau la bord. Fără îndoială că erau adresate lui *Saint-Enoch*.

Un strigăt puternic le răspunse imediat, la un semn al căpitanului Bourcart:

— Ohe!... Ohe!... Aici!...

Erau oare indigenii de pe uscat sau de pe o insulă din vecinătate veniți cu luntrile lor?... Nu era vorba mai curând de supraviețitorii de pe *Repton*?... Ambarcațiunile lor nu căutau, oare, din ziua precedentă, în mijlocul ceții dese, să ajungă la baleniera franceză?...

Această ipoteză, cea mai verosimilă, era adevărată.

Câteva minute mai târziu, ghidându-se după strigăte și după detunăturile armelor de foc, două ambarcațiuni ajunseră la *Saint-Enoch*.

Erau bărcile lui *Repton*, cu douăzeci și trei de mateloți, inclusiv căpitanul King.

Bieții oameni, extenuați de oboseală, nu avuseseră timp să ia provizii, atât de neașteptată fusese catastrofa. După ce rătăciseră douăzeci și patru de ore, mureau de foame și de sete...

Supraviețitorii de pe *Repton* fură aduși la bord și primiți de domnul Bourcart cu politețea de care nu se despărțea niciodată, cu toate că nu-i putea lăuda pentru comportarea lor anterioară. Înainte de a-l chestiona pe căpitanul King, înainte de a-l întreba despre împrejurările în care-și pierduse nava, înainte de a-i aduce la cunoștință situația lui *Saint-Enoch*, domnul Bourcart ordonă să li se dea tuturor de mâncare și de băut.

Căpitanul King fu condus în careu, iar mateloții coborâră în postul echipajului.

Treisprezece oameni lipseau din echipajul căpitanului King, treisprezece înghiți de mare, în timpul naufragiului lui *Repton*.

Capitolul XIII

O stâncă submarină care se mișcă

Atunci când căpitanul King și însotitorii lui îl acostaseră pe *Saint-Enoch*, ceața era atât de deasă, încât, dacă nu li s-ar fi auzit strigătele, bârcile ar fi trecut pe lângă stâncă. Plutind spre sud, englezii n-ar fi întâlnit nici coasta asiatică, nici cea americană. Admițând chiar că vântul ar fi risipit ceața, cum ar fi străbătut ei sute de mile spre est sau spre vest?... Și, de altfel, fără pesmeți ca să-și astâmpere foamea, fără apă dulce ca să-și astâmpere setea, în cel mult patruzeci și opt de ore n-ar mai fi rămas viu niciunul.

Cu ofițeri și mateloți, *Repton* avea în total treizeci și șase de oameni. Numai douăzeci și trei se aruncaseră în ambarcațiuni și adăugându-i personalului de pe *Saint-Enoch*, micșorat de la moartea matelotului Rollat, se obținea cifra de cincizeci și șase. În cazul că nu reușea să-și degajeze nava, care avea să fie soarta căpitanului Bourcart, a vechilor și noilor săi tovarăși?... Chiar în eventualitatea că un țărm, continent sau insulă, s-ar fi aflat nu prea departe, ambarcațiile de la bord nu-i puteau lua pe toți!... La prima rafală puternică de vânt – și ele sunt frecvente în această zonă a Pacificului – *Saint-Enoch*, asaltat de valurile monstruoase, care s-ar fi spart de stâncă, avea să fie sfârâmat în câteva minute!... Ar fi trebuit deci să-l părăsească... Atunci, proviziile, pe care domnul Bourcart socotea să le reînnoiască la Vancouver, n-aveau să se epuizeze, hrănind un echipaj aproape dublu de la sosirea naufragiaților de pe *Repton*?...

Ceasurile de bord indicau ora opt. Nicio urmă de vânt la apusul soarelui, sub perdea groasă de ceață. Noaptea, care cobora încet, încet, avea să fie calmă și foarte întunecoasă. Nu puteau spera o degajare a navei în timpul fluxului, căci mareea următoare avea să fie și mai redusă decât precedenta, și nu puteau ușura vasul mai mult, decât dacă ar fi sacrificat arborada.

Aceste lucruri le află căpitanul King, atunci când se întâlni în careu cu domnul Bourcart, domnul Heurtaux, doctorul Filhiol și cei doi locoteneni. Dacă el și tovarășii săi găsiseră refugiu la bord, asta nu însemna o salvare

sigură. Oare viitorul nu-i rezerva în curând lui *Saint-Enoch* soarta lui *Repton*?...

Erau nerăbdători să afle în ce condiții se produsese naufragiul navei engleze. Și iată ce povesti căpitanul King:

Repton era imobilizat în mijlocul cetii, când, cu o zi înainte, o limpezire pasageră îl descoperi pe *Saint-Enoch* la trei mile sub vânt. De ce se îndrepta *Repton* spre el?... Cu intenția mai mult sau mai puțin ostilă de a regla chestiunea balenei harponată de cele două echipaje?... Căpitanul King nu se pronunță în această privință. De altfel, nu era momentul să-și facă reproșuri. Se mulțumi să spună că *Repton*, pe când navele se mai aflau doar la o milă una de alta, suferi un șoc dintre cele mai violente. Coca fu spartă la fund, la babord pătrunse apa. Secundul Strok și doisprezece oameni din echipaj fuseseră unii aruncați peste bord, ceilalți strivuți de căderea catargelor. Căpitanul King și tovarășii lui ar fi pierit ca și ei, dacă două dintre bârcile aflate pe mare nu i-ar fi cules, în număr de douăzeci și trei. Mai mult de douăzeci și patru de ore, supraviețuitorii de pe *Repton* rătăciseră la noroc, fără niciun fel de provizii, căutând să-l descopere pe *Saint-Enoch*, și hazardul îi adusese la locul eșuării sale.

— Dar, adăugă căpitanul King, care vorbea curent franțuzește, ceea ce numi explic este existența unei stânci aici!... Eram sigur de poziția mea, ca latitudine și longitudine.

— Ca și eu de a mea, răsunse domnul Bourcart, doar dacă s-o fi produs recent o ridicare submarină...

— Evident, este singura ipoteză admisibilă, declară domnul Heurtaux.

— În orice caz, căpitane, reluă domnul King, *Saint-Enoch* a fost mai puțin lovit decât *Repton*.

— Fără îndoială, mărturisi domnul Bourcart, dar cum și când va putea întinde iar velele?...

— N-are avariile grave?

— Nu, și coca e intactă... Dar pare întuită de stâncă asta și, chiar după ce am sacrificat toată încărcătura, nu s-a putut degaja, în plin flux!...

— La ce soluție să ne oprim? întrebă căpitanul King, a cărui privire trecu succesiv asupra domnului Bourcart și a ofițerilor săi.

Această întrebare rămase fără răspuns. Tot ce încercase până atunci echipajul, pentru a-l reduce pe *Saint-Enoch* pe linia de plutire, nu dăduse niciun rezultat... Natura avea să facă, oare, ceea ce nu putuseră să facă

oamenii?... Cât despre îmbarcarea în bărci, nu însemna, oare, să alerge spre o moarte sigură?... Spre nord ca și spre est, ca și spre vest, sute de mile îi despărțeau de pământurile cele mai apropiate, fie ale Kurilelor, fie ale Aleutinelor. Sfârșitul lui octombrie se aprobia... Furtunile aveau să se dezlănțuiască curând. Niște ambarcațiuni slabe, fără punte, ar fi fost la bunul lor plac. N-ar fi rezistat nici primei rafale... De altfel, cincizeci și sase de oameni n-ar fi încăput în ele... Și ce șansă ar fi avut să fie salvați cei care rămâneau, în afară de cazul că i-ar fi cules vreun vapor care ar fi traversat această parte a Pacificului!...

Atunci, doctorul Filhiol îi puse căpitanului King următoarea întrebare:

— Când am părăsit împreună Petropavlovskul, aflașteți, fără îndoială, că pescarii semnalaseră în larg prezența unui monstru marin, din fața căruia fugiseră cu toată graba?...

— Într-adevăr, și mărturisesc că echipajul de pe *Repton* fusese cuprins de groază...

— Credeau în existența monstrului? relua domnul Heurtaux.

— Credeau că era un calmar, un kraken, o caracatiță gigantică – și nu prea văd de ce n-ar fi crezut...

— Pentru motivul că aceste caracatițe, krakeni, calmari nu există, căpitane, relua doctorul.

— Să nu fim atât de categorici, domnule Filhiol, replică Romain Allotte.

— Să ne înțelegem, dragă locotenente. Au fost întâlnite, într-adevăr, specimene de astfel de monștri, câțiva au fost urmăriți, unii chiar ridicăți la bord... Dar n-aveau deloc dimensiunile colosale care li se atribuie și care sunt pură imagine... Giganți ai speciei, dacă vrei, care ar fi putut să distrugă o barcă – dar nu să antreneze o navă de câteva sute de tone în adâncurile mării... nu... nu!...

— E absolut și părerea mea, confirmă domnul Bourcart, și monștri capabili de asemenea isprăvi trebuie să treacă printre animalele legendare...

— Totuși, insistă locotenentul Coquebert, pescarii din Petropavlovsk vorbeau despre un șarpe de mare enorm, pe care-l zăriseră...

— Și spaima le-a fost atât de mare, încât s-au întors rapid în port, adăugă căpitanul King.

— Ei bine, de la plecarea dumneavoastră din Petropavlovsk, îl întrebă doctorul Filhiol, v-a apărut vreodată acest Briareu cu cincizeci de capete, cu

o sută de brațe, acest descendent al faimosului gigant din antichitate, care amenința cerul și pe care Neptun l-a închis sub muntele Etna?...

— Nu, domnule, declară căpitanul King. Totuși, *Saint-Enoch*, ca și *Repton*, a întâlnit fără îndoială epave la suprafața mării, resturi de bărci, cadavre de balene care nu păreau să fi fost harponate... Nu s-ar putea ca monstrul marin semnalat la Petropavlovsk să fi fost cel care a devastat această zonă?...

— Nu numai că e posibil, ci e cât se poate de probabil, declară locotenentul Allotte, nu le fie cu supărare domnilor Bourcart și Filhiol.

— Ce vrei, locotenente, replică doctorul, cât timp n-am să văd cu ochii mei, n-am să cred...

— În orice caz, relua domnul Bourcart, adresându-se căpitanului King, nu atribuiți pierderea lui *Repton* atacului acestui kraken, calmar sau șarpe?...

— Nu, răspunse căpitanul King, nu... Își, totuși, dacă am da crezare unora dintre oamenii mei, nefericita noastră navă ar fi fost apucată de niște brațe gigantice, de niște clești formidabili, apoi răsturnată și antrenată în abis... Vorbeau despre asta în timp ce bărcile noastre îl căutau pe *Saint-Enoch*...

— Eh, făcu domnul Bourcart, spusele mateloților dumneavoastră vor găsi ecou la bordul meu!... În marea lui majoritate, echipajul nostru este convins că acești monștri există. Butnarul n-a încetat să-i servească tot soiul de istorii pe această temă. După părerea lui, distrugerea lui *Repton* se datorează unui animal extraordinar, care avea în același timp ceva de șarpe și de caracatiță... Dar până la proba contrarie, voi afirma că navele noastre au eşuat pe niște recife de formă recentă, neindicate pe hărțile Pacificului...

— E neîndoielnic, după părerea mea, adăugă doctorul Filhiol, și să-l lăsăm pe Jean-Marie Cabidoulin să cânte și să descânte în această privință!

Era ora nouă seara. Nu mai aveau nicio speranță că *Saint-Enoch* s-ar fi putut degaja în timpul nopții. După cum se știe, fluxul trebuia să atingă o înălțime și mai mică decât la mareea precedentă. Totuși, nevrând să negligeze nimic, căpitanul Bourcart coborâ ambarațiunile, după ce le încărcase cu cele mai grele piese ale arboradei. Inutil să se gândească să ușureze mai mult nava. Afără doar de cazul că ar fi doborât gabierii și zburătorul, velele și vergile lor. Ar fi fost o muncă grea și, admînd că *Saint-Enoch* reușea să se degajeze, ce ar fi devenit dacă l-ar fi surprins furtuna aproape dezgolit?... În sfârșit, a doua zi, dacă ceața se ridica, dacă

soarele permitea o observație bună, dacă situația putea fi determinată cu exactitate, aveau să vadă ce era de făcut.

Dealtfel, nici căpitanul Bourcart, nici ofițerii nu se gândeau la odihnă. Oamenii, întinși pe punte, nu coborâseră în postul echipajului de la prova. Neliniștea îi ținea treji. Numai câțiva dintre muși luptaseră în van împotriva somnului. Tunetele și trăsnetele n-ar fi reușit să-i trezească – și nici pe majoritatea mateloșilor de pe *Repton*, doborâți de oboseală. Meșterul Ollive măsura duneta, în timp ce un grup de cinci, șase oameni îl înconjura pe butnar, și e prea ușor de imaginat ce povestea Jean-Marie Cabidoulin.

Conversația, care continuă în careu, ajunse la rezultatul că fiecare se încăpățâna și mai mult în ideile lui asupra existenței sau inexistenței monstrului marin. Discuția dintre doctorul Filhiol și locotenentul Allotte începea chiar să se înfierbânte.

Deodată, un incident îi puse capăt.

— Atenție... atenție! strigă domnul Heurtaux, care se ridicase dintr-un salt.

— Nava e degajată, adăugă locotenentul Coquebert.

— Va pluti... plutește! afirmă Romain Allotte, al cărui scaun pliant, alunecând pe podea, fusese gata să se răstoarne cu el cu tot.

Câteva zguduituri clătinără coca lui *Saint-Enoch*... Chila părea că se degajase, zgâriind suprafața stâncii. Se produsese un oarecare balans, de la tribord la babord, și înclinarea vasului nu mai era atât de mare...

Într-o clipă, domnul Bourcart și însotitorii săi ieșiră din careu.

În noaptea neagră pe care ceața o făcea și mai întunecoasă încă, nicio lumină, nicio scânteiere!... Niciun suflu nu străbătea văzduhul!... Marea abia se umfla într-o hulă usoară și resacul nici nu murmura pe panta abruptă a stâncii...

Înainte ca domnul Bourcart să fi apărut pe punte, mateloșii se ridicaseră în grabă. Simțind zdruncinăturile și ei, își spuneau că nava se va degaja. După mai multe balansări de ruliu, *Saint-Enoch* se înălvăse ușor. Cârma se mișca în aşa fel, încât meșterul Ollive trebui să lege timona.

Și atunci, strigătele echipajului se uniră cu cele ale locotenentului Allotte:

— Plutește!... Plutește!...

Căpitanul Bourcart și căpitanul King, aplecați deasupra copastiei, iscodeau suprafața sumbră a mării. Și ceea ce-i miră, în primul rând, ceea ce-i miră pe toți cei ce se gândiră la asta, e că refluxul era aproape la nivelul

cel mai scăzut. Deci revenirea navei pe linia de plutire nu putea fi atribuită acțiunii mareai.

— Ce s-a întâmplat? întrebă domnul Heurtaux, adresându-se meșterului Ollive.

— Nava s-a degajat, desigur, răspunse acesta, și mă tem să nu se fi avariat cârma...

— Și acum?

— Acum, domnule Heurtaux, suntem la fel de țintuiți ca și înainte!

Domnul Bourcart, doctorul Filhiol, locotenentii urcară pe dunetă și un matelot aduse două felinare aprinse, care le îngăduiră cel puțin să vadă.

Căpitanul se gândeau, poate, să trimită oameni cu bârcile, ca să încerce un nou efort de remorcare a lui *Saint-Enoch*. Dar cum nava redevenise imobilă, înțelese că manevra ar fi fost zadarnică. Era mai bine să aștepte următoarea maree de zi și atunci aveau să încerce să se degajeze, dacă zdruncinăturile să fie repetate.

Cât despre cauza acestor zdruncinături, cum să-o explice și care-i fusese rezultatul?... Chila navei se desprinsese oare puțin de pe fundul stâncos la care părea să adere puternic prin călcâi, ceea ce indică avariera probabilă a cârmei?...

— Așa trebuie să fie, îi spuse domnul Bourcart secundului, și, după cum știi, în jurul stâncii marea e adâncă.

— Atunci, căpitane, poate că ar fi de ajuns un recul de câteva picioare pentru reamplasare... Dar o să obținem acest recul?...

— Sigur e, reluă domnul Bourcart, că poziția navei s-a modificat, și cine știe dacă, în noaptea asta sau mâine, în intervalul dintre marea, nu să se degajeze singură?...

— Nu îndrăznesc să sper asta, căpitane, căci mareea, în loc să crească, dimpotrivă, va scădea!... Și dacă trebuie să așteptăm luna nouă?...

— Ar însemna să petrecem vreo opt zile în aceste condiții, Heurtaux... Pe mare calmă, *Saint-Enoch* n-ar trece prin mari primejdii... E adevărat, timpul nu va întârzia să se schimbe, și, în genere, acestor cețuri le urmează rafale violente...

— Cel mai regretabil lucru e că nu știm unde suntem, observă secundul.

— Dacă soarele s-ar arăta mâine dimineață, măcar o oră, declară domnul Bourcart, să stabili poziția navei și ne-am cunoaște situația cu precizie!... În orice caz, fii sigur, dragul meu Heurtaux, că eram pe drumul cel bun, când

s-a produs eşuarea... Nu, curenții nu ne-au deviat mai la nord decât trebuia!... Mă întorc deci la explicația care mi se pare cea mai acceptabilă... Din moment ce e inadmisibil ca hărțile să nu menționeze poziția acestei stânci submarine, înseamnă că e de formație recentă...

— Și eu cred la fel, căpitane, și ghinionul a făcut ca *Saint-Enoch* să se aşeze tocmai pe ea.

— Ca și *Repton*, pe o stâncă de aceeași natură, conchise domnul Bourcart. Slavă domnului, cel puțin nava noastră nu s-a scufundat și mai am speranța să-o scot de aici.

Aceasta era explicația pe care o dădea domnul Bourcart și căreia bucuros i se alăturau domnul Heurtaux, doctorul Filhiol, șeful de echipaj, poate și căpitanul King. Cei doi locoteneni nu se pronunțau în această privință. Cât despre echipaj, opinia lui ieși curând la iveală, și iată în ce condiții.

Oamenii, grupați la piciorul marelui catarg, stăteau de vorbă între ei. Nu vedeaau decât un lucru, anume, că zdruncinăturile n-ar fi putut fi pricinuite nici de mare, de vreme ce era absolut calmă, nici de marea, dat fiind că refluxul adusese și mai puțină apă pe prag. Apoi, aceste zdruncinături încetaseră cu desăvârșire, și dacă *Saint-Enoch* se ridicase puțin la babord, acum era complet nemîșcat. Este ceea ce remarcă harponierul Pierre Kardek, spunând în concluzie:

— Trebuie deci ca stâncă... da... stâncă însăși să se fi mișcat...

— Stâncă? strigă doi sau trei dintre tovarășii lui.

— Haide, replică fierarul Thomas, ne ieși drept niște ageamii de pe uscat, al căror gâtlej e în stare să înghită asemenea gogoși?

Această replică păru bine găsită. O stâncă mișcându-se ca un colac de salvare, clătinându-se sau având tangaj ca o navă pe hulă!... Nu erau lucruri de spus în prezența unor marinari încercați! Și, desigur, nici măcar unul n-ar fi admis că o mișcare submarină agitase în locul acela pragul Pacificului!...

— S-o creadă alții! strigă marangozul Ferut. Am văzut tot felul de minuni în vechea mea meserie de mașinist... Dar aici nu suntem pe scena Operei, sau la Chatelet!... Nu există o echipă în stare să urnească o stâncă... dacă nu e de carton sau de pânză vopsită...

— Bine spus, adăugă harponierul Louis Thiébault, și niciun mus de la bord nu ar crede o asemenea fantasmagorie!

Nu, desigur, și mai curând decât să accepte această explicație, destul de naturală. În fond, toți erau dispuși să admită altele, mult mai

neverosimile!...

În clipa aceea, harponierul Jean Durut, spuse, destul de tare pentru ca domnul Bourcart să-l poată auzi de la dunetă, unde se mai găsea încă:

— Asta nu-i tot. S-a urnit sau nu stânca – o să reușim să ne degajăm?...

Această observație răspunde preocupării generale. Dar, se înțelege, nu i se putea da niciun răspuns.

— Haide, băieți... relua Ferut, rânjind, să nu vorbim toți deodată!... Oare *Saint-Enoch* o să rămână veșnic aşa, ca o stridie pe o stâncă?...

— Nu, răspunse o voce pe care echipajul o cunoștea prea bine.

— Dumneata ai spus «nu», meștere Cabidoulin? întrebă Jean Kardek.

— Eu...

— Și ne asiguri că vasul se va mișca până la urmă de aici?

— Da...

— Când?

— Când o să vrea monstrul...

— Care monstru? strigă deodată mai mulți mateloți și muși.

— Monstrul care l-a prins pe *Saint-Enoch* și care-l ține cu brațele sau cu cleștii lui... monstrul care-l va duce cu el... dacă nu cumva chiar în fundul Pacificului!...

Nu era momentul ca echipajul să-l zeflemească pe Jean-Marie Cabidoulin, în privința krakenilor și a celorlați șerpi de mare ai lui. Părea că butnarul are dreptate, împotriva căpitanului Bourcart, a secundului, a doctorului Filhiol, împotriva tuturor celor care până atunci refuzaseră să-i împărtășească vederile.

Atunci, meșterul Ollive strigă:

— Ai terminat... flecar bătrân?...

Dar un murmur se ridică și fu evident că echipajul ținea cu butnarul.

Da, tuturor celor care-l ascultau, vorbele lui le părură evidență însăși... Un monstru gigantic făcea prăpăd pe aici și, fără îndoială, era cel semnalat de pescarii din Petropavlovsk. El sfârâmase bărcile, carcasele navelor ale căror epave le întâlniseră! El sfârtecase balenele zărite la suprafața mării!... El se aruncase asupra lui *Repton* și-l trăsesese la fund!... El îl apucase pe *Saint-Enoch* și-l ținea într-o formidabilă strânsoare!...

Auzindu-l pe meșterul Cabidoulin, domnul Bourcart se întreba dacă afirmația lui n-avea să stârnească panică. Împreună cu secundul și ofițerii, coborî de pe dunetă.

Era și timpul... poate era chiar prea târziu!...

Da, groaza nu le mai permitea acestor oameni să-și păstreze sângele rece... Gândul că se aflau în puterea unui animal îngrozitor îi făcea rebeli la observațiile și ordinele căpitanului... Cățiva dintre meșteri, care-și pierduseră firea, dădeau exemplul...

— Opriți!... Opriți! strigă căpitanul Bourcart. Primului care încearcă să părăsească bordul, îi zbor creierii!...

Și, prin fereastra cabinei lui, luă un revolver de pe masă.

Domnul Heurtaux, locotenentii Coquebert și Allotte se alăturară șefului lor. Meșterul Ollive se repezi în mijlocul mateloșilor, pentru a restabili ordinea. Cât despre căpitanul King, ai lui nu-l mai ascultau!...

Cum să-i oprești pe acești oameni, îngroziți la gândul că monstrul putea să-i tragă în adâncul oceanului!...

Și iată că noi zdruncinături clătinăra nava. Oscilațiile o îclinau când la babord, când la tribord. Coca părea că o să se disloce. Catargele gemură. Câteva pataranține se desprinseră. Bara cîrmei fu mișcată atât de brusc, încât unul din tacheți se sparse și roata se învîrti cu atâta forță, că n-ar fi putut s-o țină nici doi timonieri.

— La bărci, la bărci!

Acesta fu strigătul unanim și, totuși, n-ar fi încăput toți în ele!

Domnul Bourcart înțelese că, dacă nu-l va pedepsi cu asprime pe autorul acestei dezordini, nu va mai fi stăpân pe bord. Îndreptându-se spre butnarul care stătea în picioare, lângă marea catarg, strigă:

— Pe dumneata, Cabidoulin, te acuz de ce se întâmplă!...

— Pe mine... căpitane?...

— Da! Pe dumneata!... Și, adresându-se meșterului Ollive: Pune-l în lanțuri... în fundul calei!

Se auziră proteste. Și atunci butnarul răspunse cu voce calmă:

— Eu... în lanțuri, căpitane?! Pentru că am spus adevărul?

— Adevărul? strigă domnul Bourcart.

— Da, adevărul! repetă Jean-Marie Cabidoulin.

Și, ca pentru a-i întări spusele, iată că vasul se ridică din prova spre pupa, într-o violentă mișcare de tangaj. În același timp, mugete îngrozitoare se auziră la câteva ancabluri spre sud. Apoi un val imens se înălță peste *Saint-Enoch* și, în mijlocul tenebrelor, nava fu purtată cu o viteză incalculabilă pe suprafața Pacificului.

Capitolul XIV

Spre nord

Încotro mergea *Saint-Enoch*, antrenat de forța prodigioasă care-i cuprinsese bordurile, purtându-l când spre nord-est, când spre nord-vest?

În întunecimea din jur era imposibil să se distingă ceva. Căpitanul Bourcart și ofițerii lui încercau zadarnic să recunoască direcția. Echipajul ajunsese la paroxismul groazei. Nu mai rămăsese nici măcar o barcă în care s-ar fi putut refugia, căci parâmele se rupseseră în clipa când nava își reluase mersul.

Saint-Enoch înainta cu o asemenea iuțeală, încât oamenii erau gata să fie răsturnați de rezistența aerului. Trebuiră să se întindă de-a lungul parapetului, să se culce la picioarele catargelor, să se agațe de tacheți, să părăsească duneta ca să nu fie aruncați peste bord. Majoritatea mateloșilor se refugiară în postul echipajului, sau sub teugă. Cât despre domnul Bourcart, căpitanul King, doctorul Filhiol, secundul, locotenentii, aceștia se adăpostiră în careu. Ar fi fost primejdios să stea pe punte, căci catargele riscau să se prăbușească.

Și apoi, ce-ar fi putut face acolo?... În noaptea neagră nu se vedea unii cu alții, nici măcar nu se auzeau. Văzduhul răsună de mugete continue, cărora li se adăuga șuieratul aerului în greement, deși nu era niciun suflu de briză. Dacă vântul s-ar fi dezlănțuit cu furia aceea, ar fi risipit ceața deasă și, prin sfâșieturile norilor, s-ar fi zărit câteva stele.

— Nu, spuse domnul Heurtaux, vremea n-a încetat să fie calmă, și violența acestor rafale se datorează numai vitezei noastre!

— Forța acestui monstru trebuie să fie deci extraordinară! strigă locotenentul Allotte.

— Monstru... monstru! repetă domnul Bourcart.

Și, în ciuda a ceea ce parea să fie evident, și el, ca și doctorul Filhiol, secundul și meșterul Ollive, refuza încă să admită existența unui șarpe gigantic sau a unei șopârle colosale, în stare să poarte o navă de cinci sute de tone cu această iuțeală de necrezut. Un mascaret provocat de vreo comoție submarină, un val seismic de o putere infinită, tot ce vreți, în afară de absurdele povești ale lui Jean-Marie Cabidoulin.

Noaptea trecu în aceste condiții. Nici direcția, nici poziția navei nu se modificaseră. La primele mijiri ale zorilor, căpitanul Bourcart și tovarășii

săi voiră să observe starea mării. Presupunând că butnarul avea dreptate, cine știe dacă animalul n-avea să-și arate oarecare părți ale trupului, ceea ce ar fi îngăduit poate să-l rânească mortal, să elibereze vasul din formidabila lui strânsoare... Aparținea oare aceluia gen de cefalopode cunoscute sub numele de caracatițe cu cap de cal, cu cioc de uliu, cu tentacule care cuprinseseră strâns coca lui *Saint-Enoch*? Nu intra mai curând în clasa articulatelor, acoperite cu o carapace groasă, ihtiozauri, plesiozauri, crocodili gigantici?... Era unul dintre acei calmari, krakeni, «manta» întâlniți în anumite ținuturi din Atlantic sau Pacific, de dimensiuni care întreceau orice imagine?...

Veni ziua, o zi lividă. Nimic nu lăsa să se prevadă că ceața opacă ar fi avut de gând să se împrăștie sau căcar să piardă ceva din extraordinara ei intensitate. Atât de mare era viteza lui *Saint-Enoch*, încât aerul lovea fețele în rafale, ca un bici. Din nou fu imposibil să se stea pe punte. Domnul Bourcart și ofițerii trebuiră deci să se întoarcă în careu. Meșterul Ollive, care încercă să se târască până la copastie, nu reuși să ajungă și fu respins atât de brutal, încât era să se strivească de scara dunetei.

— Mii de draci, strigă el, când cei doi locoteneni îl

ridicară, am crezut că n-am să mai fiu în stare să-i plătesc sticla animalului acela bătrân de Cabidoulin!

Căpitanul constatașe, într-un timp, că *Saint-Enoch*, prins dintr-o parte, era atât de aplecat la bord, încât puteai crede că se va răsturna.

E de la sine înțeles că echipajul nu părăsise postul de la prova și nici teuga. Ar fi fost greu, mai ales în mijlocul cetii, să se comunice de la pupa navei cu prova. Din fericire, cambuza conținea destule provizii, pesmeți și conserve, ca să se asigure hrana la bord.

— Ce-i de făcut? întrebă secundul.

— Vom vedea, Heurtaux, răspunse domnul Bourcart. Această situație nu poate dura.

— Măcar de n-am fi duși până în Oceanul Arctic! replică locotenentul Allotte.

— Și de-ar rezista *Saint-Enoch*! adăugă locotenentul Coquebert.

În clipa aceea, mugetelor, care păreau să vină din zonele adânci ale oceanului, li se alătură un trosnet îngrozitor. Meșterul Ollive se târî spre ușa dunetei și strigă:

— Arborele s-a prăbușit!

Fuse un noroc că nimeni nu se putea aventura pe punte.

Şarturile, pataraținele, straiele cedaseră din cauza zdruncinăturilor, tangajului și ruliu lui. Catargul zburătorului și catargul gabiei se prăbușiseră în lung, cu vergile lor. Câteva erau ținute în afară de parâme, cu riscul de a sparge bordajul. Nu mai rămăseseră decât coloanele catargelor cu gabiile lor; velele, sfâșiate, nu întârziară să zboare în fâșii. Nava astfel dezbarborată nu pierdea cu nimic din viteză, și epavele o urmau în această irezistibilă antrenare spre nordul Pacificului.

— Ah! Bietul meu *Saint-Enoch*!

Aceste cuvinte pline de amărăciune îi scăpară căpitanului Bourcart.

Până atunci nu pierduse speranța că nava lui își va putea relua navigația, când avea să se afle din nou în condiții normale. Într-adevăr, admitând existența unui monstru marin, era evident că acesta nu era destul de puternic pentru a-l trage pe *Saint-Enoch* în abis... Altfel ar fi făcut-o deja. Avea deci să sfârșească prin a obosi cu o asemenea povară și nu trebuiau să se teamă că se vor ciocni, împreună cu el, de coasta asiatică sau coasta americană.

Da, domnul Bourcart sperase până atunci că nava avea să scape teafără!... Dar acum, fără catarge și fără vele, în imposibilitate de a-și repară avariile,

ce resurse le mai oferea?...

Era o situație extraordinară, într-adevăr, și poate că Jean-Marie Cabidoulin nu greșea când spunea: «Niciodată n-ai văzut totul pe mare și totdeauna mai rămân lucruri de văzut.»

Totuși, căpitanul Bourcart și ofițerii lui nu erau oameni care să se lase doborâți de disperare. Atâtă timp cât mai aveau puntea navei sub picioare, nu se gândeau c-au pierdut orice șansă de salvare... Dar cum să reacționeze împotriva terorii căreia i se lăsase pradă echipajul?

Cronometrele marcau ora opt dimineața. Se scurseră deci douăsprezece ore de când *Saint-Enoch* pornise din nou.

Evident, forța de tracțiune, oricare ar fi fost, era prodigioasă, și nu mai puțin prodigioasă era viteza imprimată vasului. Dealtfel, unii savanți au calculat – ce n-au calculat oare și ce nu vor calcula în viitor? – puterea cetaceelor mari. O balenă lungă de douăzeci și trei de metri, cântărind aproximativ șaptezeci de tone, posedă o forță de o sută patruzeci de cai-vaporii, sau patru sute douăzeci de cai-tracțiune, forță pe care n-o dezvoltă încă locomotivele cele mai perfecționate⁷⁰. Astfel, după cum spunea domnul Filhiol, poate că într-o zi navele vor fi remorcate de un atelaj de balene, iar baloanele de unul de vulturi, condori și ulii... Or, după aceste cifre, vă puteți da seama care trebuie să fie valoarea mecanică a unui monstru marin care măsura patru, cinci sute de picioare lungime.

Când doctorul Filhiol îl întrebă pe căpitanul Bourcart la cât evalua viteza lui *Saint-Enoch* – vitează, de altfel, aparent uniformă – acesta îi răspunse:

— Nu poate fi mai mică de 40 de leghe pe oră.

— Atunci înseamnă că am făcut aproape cinci sute de leghe, de douăsprezece ore încocace?...

— Da, aproape cinci sute de leghe!

Chiar dacă pare surprinzător, există exemple de iuțeală și mai mare. Chiar în Oceanul Pacific, fusese semnalat, cu câțiva ani înainte, de către comandanții unor stațiuni navale, acest fenomen: în urma unui violent cutremur produs pe coastele Perului, o imensă ondulare a oceanului se întinsese până la litoralul australian. Acest val, lung de două leghe, parcursese în salturi precipitate aproape o treime din glob, cu o vitează vertiginoasă, evaluată la 143 metri pe secundă, adică 658 km pe oră. Aruncându-se asupra unor arhipelaguri din Pacific, precedat de o întinsă

oscilație submarină, venirea lui se anunță printr-un mare vuiet în apropierea pământului și, după ce depășea sau răsturna obstacolul, se deplasa și mai repede încă.

Acest fapt, relatat în *Jurnalul* din Havre, îi era cunoscut domnului Bourcart și, după ce îl cită tovarășilor lui, adăugă:

— Așa că nu m-aș mira dacă am fi martorii și victimele unui fenomen de acest gen... S-o fi produs o ridicare vulcanică în fundul oceanului – și de aici originea acestei stânci submarine necunoscute, pe care a eșuat *Saint-Enoch*... Apoi, la fel ca în urma cutremurului din Peru, o fi luat naștere un val enorm, un val seismic extraordinar, care, după ce ne-a smuls de pe stâncă, ne duce spre nord...

— După părerea mea, declară domnul Heurtaux, văzându-l pe căpitanul King făcând un semn aprobator, iată un lucru care îmi pare mai admisibil decât existența unui monstru marin...

— Și ce monstru, adăugă doctorul Filhiol, în stare să ne poarte nava cu o vitează de patruzeci de leghe pe oră!

— Bine, interveni meșterul Ollive, mergeți să-i spuneți asta lui Jean-Marie Cabidoulin și o să vedeți dacă renunță la krakenul, calmarul sau șarpele lui de mare!

În fond, n-avea nicio importanță dacă butnarul se încăpățâna cu povestile lui fantastico-marine. Esențial era să-și dea seama la ce latitudine ajunsese *Saint-Enoch* în ziua aceea.

Domnul Bourcart luă harta și încercă să stabilească poziția. După toate aparențele, direcția urmată continua să fie spre nord. Puteau deci admite că nava, după ce trecuse de șiragul Kurilelor, traversase Marea Bering. Altfel să ar fi sfărâmat de acest arhipelag, sau de cel al Aleutinelor, mai la est. La suprafața acestui bazin, nu se zărea nici colț de uscat, care ar fi putut fi un obstacol. Dată fiind viteza, nava trecuse și prin acea strâmtoare largă de abia vreo cincisprezece leghe. Or, depășind-o, ar fi fost de ajuns ca imensul val să devieze cu câteva mile spre est sau spre vest, pentru a se sparge de Capul Orient, pe pământul Asiei. Dar, din moment ce acest ocol nu se produsese, se puteau oare îndoii că *Saint-Enoch* ajunsese în plin Ocean Arctic?...

Atunci, doctorul Filhiol îl întrebă pe domnul Bourcart:

— La ce distanță de stâンca aceea se află Marea Polară?

— La aproximativ 17 grade, răsunse căpitanul, ceea ce, socotind douăzeci și cinci de leghe pe grad, dă aproape patru sute douăzeci și cinci

de leghe...

— Vasăzică, declară domnul Heurtaux, nu putem fi departe de paralela 70!

Paralela 70 e cea care limitează Oceanul Arctic și, în acel anotimp, banchiza polară trebuia să fi fost aproape! Pe cât se părea, cei 56 de oameni îmbarcați pe *Saint-Enoch* goneau spre cea mai însăpăimântătoare dintre catastrofe. Nava lor avea să-și găsească sfârșitul în mijlocul singurăților hiperboreneene. La acea latitudine, aveau să întâlnească ghețurile imobilizate, dincolo de Strâmtoarea Bering, câmpurile de gheată, aisbergurile și inexpugnabila banchiză arctică...

Ce avea să devină echipajul, admitând că nu va fi înghițit de valuri, ca urmare a unei ciocniri violente?... Dacă ar fi reușit să se refugieze pe un câmp de gheată, pe unul din arhipelagurile din acea zonă, în Noua-Siberie, Insulele Vranghel sau vreun alt grup insular, la mai multe sute de mile de coastele Asiei și Americii, pe una din acele insule nelocuite și nelocuibile, fără provizii, fără adăpost, expus la gerurile excesive, care, din octombrie, învăluie regiunile Oceanului Înghețat, ce soartă îl aştepta?... Acolo nu se putea ierna, și cum să ajungă în provinciile Siberiei sau Alaskăi?...

E adevărat că, ieșind din Strâmtoarea Bering, enorma ondulație oceanică, având un spațiu mai larg în față, trebuia să piardă din forță și viteză. Și apoi, nu le dădea speranțe scădereea indicată de coloana barometrică? În mijlocul rafalelor, pe o mare dezlănțuită, când vântul avea să șuiere, în vijelie, poate că fenomenul epuizat avea să-i redea libertatea lui *Saint-Enoch*!... Dar atunci, dezborat, sub loviturile furtunilor, în acel început de iarnă arctică, cum să reziste și ce avea să se întâmple cu el?... Cât de îngrozitoare perspectivă pentru căpitanul Bourcart și tovarășii săi, pe nava pe care n-o mai puteau stăpâni, pierdută în aceste ținuturi îndepărtate!... Era o situație pe care nici energia, nici inteligența, nici curajul n-o puteau schimba.

Dimineața trecu. *Saint-Enoch* continua să fie împins când dintr-un bord, când din pupa, când din prova, ca o epavă părăsită în voia capriciilor mării. Ceea ce făcea situația și mai însăpăimântătoare e că privirea nu reușea să străpungă perdeaua de ceață. Dealtfel, dată fiind imposibilitatea de a sta pe punte, domnul Bourcart și ofițerii săi ar fi putut efectua observații numai prin ferestrele înguste ale careului. Deci nu știau dacă nava trece prin dreptul unor pământuri, prin apropierea unui mal sau altul al Strâmtorii

Bering, dacă nu se arăta vreo insulă din arhipelagurile arctice, de care extraordinara ondulație s-ar fi sfărâmat, împreună cu *Saint-Enoch*!...

Oricum, deznodământul nu putea fi decât un naufragiu iminent, căruia, fără-ndoială, n-avea să-i supraviețuiască nimeni din echipaj!...

— Dar crapă odată, ceață blestemată, crapă odată! striga locotenentul Allotte.

Ceața se împrăștie în timpul după-amiezii, sub influența scăderii presiunii barometrice. Nava urca spre latitudinile înalte și, dacă soarele nu se vedea, cel puțin privirea putea străbate până la orizont.

Spre ora patru, seara, viteza lui *Saint-Enoch* păru să se micșoreze. Avea să se elibereze, în sfârșit?... N-ar fi fost decât o navă dezbarborată. Dar dacă domnul Bourcart ar fi reușit să ridice câteva vele la întâmplare, poate că ar fi ajuns să se întoarcă spre sud și...

— Orice, spuse domnul Heurtaux, orice, numai să nu ne zdrobim de banchiză!

În acel moment, meșterul Ollive încercă să iasă din careu. Rezistența aerului era mai slabă, aşa că reuși. Domnul Bourcart, căpitanul King, doctorul Filhiol, locotenentii îl urmară și se înșiruiră unul lângă altul, lângă copastia din tribord, ținându-se de tacheți. Jean-Marie Cabidoulin, marangozul, fierarul, harponierii, vreo doisprezece mateloți, atât englezi cât și francezi, urcară din postul echipajului și se postară în observație pe capacul dintre parapet și cambuză.

Saint-Enoch avea atunci capul spre nord, nord-est, purtat pe creasta largii ondulații a cărei înălțime scădea pe măsură ce-i descreștea viteza.

Nu se vedea niciun țărm.

Cât despre monstrul marin, de care nava ar fi fost atașată de douăzeci de ceasuri, acesta nu se arăta, orice ar fi spus butnarul.

Și toți sperări, toți fură îmbărbătați de cuvintele încurajatoare pronunțate de căpitanul Bourcart. Așa că, meșterul Ollive crezu de cuviință să-l zeflemisească pe Jean-Marie Cabidoulin, în legătură cu crocodilul-caracatița-kroko-krak.

— Ai pierdut sticla, bătrâne! îi spuse el, bătându-l pe umăr.

— Am câștigat-o, replică meșterul Cabidoulin, numai că nici tu, nici eu, n-o să mai apucăm s-o bem.

— Cum adică, pretinzi că monstrul...

— E mereu aici... și dacă te uiți bine, i se vede când coada, când capul!

— Închipuirile căpătânii tale blestemate!
— Ne ține în clești... și n-o să ne dea drumul... și știu unde ne duce...
— Ne duce acolo de unde o să ne întoarcem, bătrâne! ripostă meșterul Ollive. Și după sticla de rachiu, fac rămășag pe-o sticlă de rom că o să scăpăm teferi și nevătămați!...

Jean-Marie Cabidoulin ridică din umeri, și niciodată nu-i aruncase o privire mai disprețuitoare tovarășului său.

Aplecat deasupra balustradei, i se părea, într-adevăr, că vede capul monstrului, un fel de cap de cal, cu un cioc enorm, ieșind dintr-o coamă deasă, apoi, la câteva sute de picioare, coada lui monstruoasă, bătând cu furie apele denivelate până departe!...

Și, ca să spunem tot adevărul, mușii și mateloții vedeau și ei toate acestea, prin ochii încăpătânătului butnar. Dacă niciun pământ nu se arăta spre nord, în schimb ghețuri plutitoare se deplasau pe o mare întindere. Fără îndoială, *Saint-Enoch* traversa ținuturile polare, dincolo de strâmtoare. La câte grade deasupra paralelei 70? Nu s-ar fi putut stabili decât printr-o observație, imposibil de făcut la acea oră înaintată a zilei. Dar, la mai puțin de zece minute după aceea, matelotul Gastinet, care se cățărase în gabia arborelui trinchet, strigă cu voce răsunătoare:

— Banchiză în prova, la bord!

Un câmp de gheață apăruse la o distanță de trei mile spre nord. Neted ca o oglindă, răsfrâangea ultimele raze ale soarelui. În fund, primele blocuri ale banchizei, a cărei creastă se profila la vreo sută de stânjeni deasupra nivelului mării. Pe câmpul de gheață, o întreagă lume de păsări, pescăruși, garia, pinguini imperiali, fregate, în timp ce nenumărate cupluri de foci se târau pe margini.

Banchiza putea să se afle la o depărtare de trei, patru mile și vântul care scădea bătea drept într-acolo. Marea cunoștea o agitație mai puternică decât cea pe care ar fi putut-o provoca briza, datorită faptului că imensul val trecea încă printre bucățile de gheață care se ciocneau. Și fără îndoială că avea să sfârșească lovindu-se de inexpugnabila barieră arctică.

Trombe grele de apă cădeau pe puntea lui *Saint-Enoch*, al cărui parapet fusese sfârâmat în dreptul arborelui trinchet. La un moment dat, nava se înclină într-atât, încât apa o invadă până la dunetă. Capacele bocaportilor rezistară, altfel s-ar fi scufundat.

Pe măsură ce lumina scădea, furtuna creștea, dezlănțuindu-se în groaznicele rafale, amestecate cu ninsoare. În sfârșit, către orele șapte seara, *Saint-Enoch*, ridicat pentru ultima dată, fu aruncat pe câmpul de gheăță, îl traversă alunecând pe suprafața lui și se ciocni de blocurile banchizei.

Capitolul XV

Deznodământ

În ce parte a Mării Arctice fusese antrenat *Saint-Enoch*, din clipa când se desprinsese de pe stâncă, adică de aproximativ douăzeci și patru de ore?...

Când ceața se împrăștiase, domnul Bourcart observase că nava se îndrepta spre nord, nord-vest. Dacă nu se depărtase de această direcție la ieșirea din Strâmtoarea Bering, mergând spre litoralul Siberiei sau spre insulele învecinate, repatrierea ar fi fost atunci mai puțin grea decât prin nesfârșitele ținuturi ale Alaskăi americane.

Sosise noaptea – o noapte întunecoasă și glacială, cu un ger de 10 grade sub zero.

Ciocnirea fusese destul de violentă pentru a rupe coloanele catargelor navei, odată cu sfârșirea cocăi. Era un miracol că nimeni nu fusese grav rănit – doar câteva contuzii. Oamenii, izbiți de copastie, putură coborî pe câmpul de gheăță, unde domnul Bourcart și ofițerii li se alăturară imediat.

Nu mai aveau decât să aștepte ziua. Totuși, în loc să rămână în aer liber ore îndelungate, era mai bine să urce din nou la bord. Căpitanul dădu acest ordin. Chiar dacă nu era posibil să se facă focul, nici în careu, nici în postul echipajului, aproape în întregime dărâmate, cel puțin echipajul avea să găsească adăpost împotriva rafalelor de zăpadă, care se dezlănțuiau cu furie.

În zori, domnul Bourcart avea să le comunice măsurile pe care le hotărâse. *Saint-Enoch* se ridicase, lovindu-se de baza banchizei. Dar ce avarii ireparabile! Coca spartă în mai multe locuri sub linia de plutire, puntea sfârșimată sau desprinsă, pereții interiori ai cabinelor dislocați. Totuși, ofițerii se putuseră instala, pe cât posibil, în interiorul dunetei, mateloții în cală și în postul echipajului.

Acesta fusese deznodământul întâmplării, cel puțin în ceea ce privește fenomenul provocat de o irezistibilă mișcare a pragului oceanic, între paralelele 50 și 70. Ce aveau să devină acum naufragiații de pe *Saint-Enoch* și de pe *Repton*?

Domnul Bourcart și secundul reușiseră să găsească hărțile printre sfârâmăturile careului. La lumina unui felinar, încercau să stabilească, poziția lui *Saint-Enoch*.

— Din seara de 22 până în seara de 23 octombrie, spuse domnul Bourcart, acest val ne-a purtat spre nord-vestul Mării Polare.

— Și cu o viteză care nu poate fi apreciată la mai puțin de 40 leghe pe oră! adăugă domnul Heurtaux.

— Așa că n-aș fi surprins dacă am fi atins Insulele Vranghel, declară căpitanul.

Dacă domnul Bourcart nu se însela, dacă banchiza se sprijinea pe acest pământ vecin cu coasta siberiană, n-ar fi trebuit decât să traverseze Strâmtoarea Long, ca să ajungă în Peninsula Ciukotsk, al cărei cap cel mai înaintat în Oceanul Arctic este Capul Nord. Dar poate că era regretabil că *Saint-Enoch* nu fusese aruncat mai la vest, în Arhipelagul Noii Siberii. La gura fluviului Lena, repatrierea s-ar fi putut face în condiții mai bune, târgurile nelipsind în această regiune a Iakuției, traversată de Cercul Polar.

În fond situația nu era desperată. Naufragiații nu rămăseseră fără nicio șansă de salvare. E drept, câtă oboseală, câte lipsuri, câtă mizerie!... Să străbată pe jos sute de mile pe câmpurile de gheăță, fără adăpost, expuși la toate rigorile acestei clime în sezonul de iarnă!... Și încă ar fi trebuit ca Strâmtoarea Long să fie înghețată pe toată lățimea, ca să poată să ajungă pe coasta siberiană!

— Nenorocirea cea mai mare e, observă domnul Heurtaux, că avariile lui *Saint-Enoch* sunt ireparabile!... Altfel, am fi putut săpa un canal prin câmpul de gheăță, și vasul ar fi putut ajunge din nou pe mare...

— Și n-avem nici măcar o barcă! adăugă domnul Bourcart. Am reușit oare să construim, din resturile lui *Saint-Enoch*, câteva ambarcațiuni, în care să încapă 56 de oameni, și, oare, nu ni s-ar sfârși proviziile înainte să terminăm treaba?...

Se făcu din nou ziua și soarele abia dacă își arăta discul livid, fără căldură, aproape fără lumină, deasupra orizontului. Câmpul de gheăță se întindea cât vedea cu ochii, spre vest și spre est. La sud se deschidea Strâmtoarea Long, încărcată cu ghețari, din care iarna avea să facă o suprafață neîntreruptă, până la litoralul asiatic. E adevărat că, atâtă timp cât apa n-avea să înghețe pe toată întinderea, domnul Bourcart și tovarășii săi nu o puteau străbate, pentru a ajunge pe continent.

Toți părăsiră bordul și căpitanul procedă la inspectarea lui *Saint-Enoch*.

Nu-și puteau face nicio iluzie. Coca zdrobită de banchiză, varangele sparte, coastele rupte, bordajele desprinse, chila detașată de călcâi, cârma distrusă, etamboul strâmbat – toate avarii imposibil de reparat, după cum declarară, în urma unui examen, marangozul Ferut și Fierarul Thomas.

Nu mai aveau deci de ales decât între două soluții. Prima era să pornească în aceeași zi, încărcându-se cu tot ce rămânea ca provizii, și să meargă spre vest, spre partea mării care era poate prinsă de ghețuri până la litoral, sub influența curentului polar. A doua era să amenajeze un campament la poalele banchizei și să aștepte ca Strâmtoarea Long să poată fi străbătută cu piciorul.

Șovăiau între cele două proiecte. În orice caz, nu putea fi vorba să rămână acolo până la întoarcerea anotimpului cald. Admițând că reușeau să sape un adăpost în temelia banchizei, aşa cum mai făcuseră echipajele câtorva baleniere, cu ce să trăiască încă șapte sau opt luni?... Să nu uităm că trebuiau hrăniți 56 de oameni, a căror alimentație nu era asigurată decât pentru vreo 15 zile, cel mult trei săptămâni, chiar reducând-o la strictul necesar... Să se bazeze pe vânătoare sau pescuit era prea nesigur. Și, apoi, cum să se încălzească altfel decât arzând resturile navei?... Iar după aceea, ce-ar fi devenit naufragiații?...

Cât despre trecerea vreunei nave prin dreptul banchizei, aveau să se scurgă două treimi din an înainte ca această zonă să fie din nou navigabilă...

Căpitanul Bourcart luă deci hotărârea să plece de îndată ce terminau de construit câteva sănii, la care, în lipsa câinilor, aveau să se înhame oamenii.

E cazul să spunem că acest proiect, adoptat de echipajul lui *Saint-Enoch*, a fost aprobat fără discuție și de cei de pe *Repton*.

Poate că englezii ar fi preferat să pornească la drum separat. Dar le-ar fi fost imposibil, din lipsă de provizii, și domnul Bourcart n-ar fi consimțit, în aceste condiții, să le împartă cu ei.

De altfel, naufragiații cunoșteau oare cu exactitate poziția câmpului de gheață?... Aveau oare certitudinea că se găseau în vecinătatea Insulelor Vranghel?... Atunci când doctorul Filhiol îi puse această întrebare, domnul Bourcart mărturisi:

— Nu-ți pot răspunde cu certitudine... Cu instrumentele mele aş fi putut afla poziția, dar s-au spart... Cred, totuși, că acest câmp de gheață trebuie să fie în apropiere de Insulele Vranghel, afară de cazul că e sub influența unui curent care se îndreaptă spre vest sau spre est de Strâmtoarea Bering.

Ipoteza este plauzibilă. Or, fără puncte de reper, cum să-și dea seama dacă acest câmp de gheață era imobilizat, sau dacă deriva odată cu banchiza?...

Într-adevăr, doi curenți puternici traversează aceste ținuturi.

Unul vine de la nord-vest, înconjurând Capul Orient din Peninsula Ciukotsk, celălalt vine din nord și se unește cu primul, care urcă de-a lungul coastei Alaskăi, până la Capul Barrow.

Oricum, plecarea era hotărâtă. Astfel că, la ordinul căpitanului, meșterul Cabidoulin, marangozul și fierarul se apucă de lucru. Trebuiau să construiască trei sănii din scândurile și bucățile din arboradă scoase de pe

Saint-Enoch, a cărui cocă le mai servea încă de adăpost. Catargele și vergile aveau să le furnizeze din belșug combustibilul necesar pe drum.

Munca trebuia să dureze trei zile, cu condiția să nu piardă timpul. Englezii își oferiră serviciile, și domnul Bourcart se gândea să recurgă la ei, mai ales în timpul marșului. N-aveau să fie prea multe brațe care să tragă săniile grele, într-o călătorie atât de lungă.

De mai multe ori, cei doi căpitani, locotenentii și doctorul Filhiol urcară pe creasta banchizei, ale cărei pante erau destul de practicabile. De la înălțimea aceea de trei sute de picioare, raza de vizibilitate măsura aproximativ 50 de km. Niciun țărm nu apărea în raza lunetelor. Spre sud era numai marea, care purta ghețurile, și nu un câmp de gheață neîntrerupt!... Era de presupus că mai aveau de așteptat câteva săptămâni, înainte ca Strâmtoarea Long să fie prinsă pe toată întinderea... – dacă, într-adevăr, Strâmtoarea Long era cea care se deschidea într-acolo.

În cele trei zile, tabăra nu fu tulburată de vizita urșilor albi. Două sau trei din aceste animale, care sunt și ele de temut, după ce se arătaseră printre ghețuri, se retrăseseră de îndată ce încercaseră să le urmărească.

În sfârșit, în seara de 26 octombrie, construirea săniilor se termină. Fură încărcate cu lăzi de conserve, carne, legume și pesmeți, o mare cantitate de lemn, un balot de pânze destinate ridicării de corturi, pentru perioadele în care furtunile de zăpadă aveau să facă drumul imposibil de continuat.

A doua zi, după o ultimă noapte petrecută în postul echipajului și în careu, după o ultimă masă la bord, domnul Bourcart și tovarășii lui, căpitanul King și ai săi porniră la drum.

Plecarea nu avu loc fără o vie emoție, fără o puternică strângere de inimă... Privirile nu părăsiră epava care fusese *Saint-Enoch*, decât în clipa când ea dispăru după înălțimile banchizei!...

Și meșterul Ollive, mereu plin de încredere, îi spuse butnarului:

— Ei bine, bătrâne, o să scăpăm totuși!... O să revedem digul din Havre!...

— Noi... cine știe?... Dar *Saint-Enoch*, nu! se mulțumi să răspundă Jean-Marie Cabidoulin.

Nu e nevoie să relatăm în amănunt incidentele acestei călătorii pe suprafața câmpului de gheață. Primejdia cea mai mare era ca proviziile și combustibilul să se termine, dacă drumul s-ar fi prelungit.

Mica lor caravană mergea într-o ordine stabilită. Cei doi locoteneni erau în frunte. Adesea se depărtau cu una sau două mile în recunoaștere, când blocurile barau drumul. Atunci erau nevoiți să înconjoare ghețari înalți, ceea ce mărea etapele.

Temperatura oscila între 20 și 30 de grade sub zero, medie obișnuită la această altitudine la începutul iernii.

Zilele treceau unele după altele și, la sud de câmpul de gheață, se întindea invariabil marea acoperită de ghețuri plutitoare. Domnul Bourcart observă, pe de altă parte, că un curent destul de rapid antrena aceste ghețuri spre vest, adică spre Strâmtoarea Long, a cărei intrare occidentală săniile o și depășiseră. La sud se întindea, probabil, acel larg braț al mării care mărginește Insulele Lyakov și Arhipelagul Noii Siberii.

Când discuta cu ofițerii despre diferențele eventualități, căpitanul Bourcart își exprima teama că vor fi obligați să urce până la aceste insule, pe care mai multe sute de mile le despart de continentul asiatic. Or, caravana abia dacă putea face 12 mile în 24 de ore, din care 12 ore erau rezervate odihnei de noapte. Și cum zilele de octombrie sunt scurte la această latitudine, cum soarele descrie deasupra orizontului o curbă din ce în ce mai joasă, drumul se desfășura în semiîntuneric, cu prețul unei obosei excesive.

Și totuși, oamenii, curajoși, nu se plângneau. N-aveau nimic de reproșat englezilor, care trăgeau alături de ei la sănii. Când domnul Bourcart dădea semnalul pentru haltă, ridicau corturi cu ajutorul pânzelor aşezate pe scânduri, distribuiau hrana, aprindeau focul, pregăteau o băutură caldă, grog sau cafea, și adormeau cu toții până la plecare.

Dar câte suferințe, când rafalele se dezlănțuiau cu o violență nemaiauzită, când crivățul mătura câmpul de gheață, când mergeau împotriva vântului, în mijlocul unui des și orbitor praf alb... Nu se vedea nici la câțiva metri. Direcția nu mai putea fi stabilită decât cu busola, al cărei ac descumpărături nu mai dădea indicații suficiente. Domnul Bourcart – nemărturisindu-se decât domnului Heurtaux – se simțea pierdut în aceste immense singurătăți... Erau nevoiți să urmeze marginea câmpului de gheață, bătută de valurile din larg, în loc să ia drept spre sud, căci marea continua să se întindă în partea aceea... Aveau deci să fie obligați să se îmbarce pe ghețurile plutitoare, să se lase în voia sorții, pentru a ajunge pe coasta siberiană?... Nu, căci, pe măsură ce temperatura scădea, ghețurile, împinse unele spre altele, aveau să sfârșească prin a transforma într-un câmp solid suprafața bazinului polar.

Dar dacă aveau să treacă săptămâni înainte ca marea să se fi solidificat, hrana, cu toată economia care se făcea, lemnul, al cărui consum se reducea la pregătirea alimentelor, n-aveau să le lipsească?...

Mai mulți muși ajunseseră la capătul puterilor și doctorul Filhiol îi îngrijea cum putea mai bine. Ah, câtă oboseală le-ar fi fost cruceată dacă săniile ar fi avut un atelaj de câini, cum se obișnuiește în câmpiiile siberiene sau kamceadale! Dotate cu un minunat instinct, aceste animale știu să se orienteze în mijlocul vărtejurilor de zăpadă, atunci când stăpânii lor devin neputincioși...

În sfârșit, merseră astfel până la 19 noiembrie.

Trecuseră douăzeci și patru de zile de la plecare. Nu le fusese posibil să coboare spre sud-vest, unde domnul Bourcart spera să întâlnească punctele înaintate ale continentului, în apropiere de Insulele Lyakov.

Proviziile erau aproape epuizate, și, înainte de patruzeci și opt de ore, naufragiații n-ar mai fi avut decât să se oprească în ultima lor tabără și să aştepte cea mai îngrozitoare moarte...

— O navă!... O navă!...

Acest strigăt fu scos de Romain Allotte, în dimineața zilei de 20 noiembrie, și toate privirile zăriră vasul pe care-l semnalase locotenentul.

Era o ambarcațiune cu trei catarge, o balenieră care, cu pânzele umflate de o briză slabă de la nord-vest, se îndrepta spre Strâmtoarea Bering.

Domnul Bourcart și tovarășii săi, părăsind săniile, mai găsiră putere să alerge spre marginea câmpului de gheăță. Acolo, făcură semnale, traseră focuri de armă...

Fuseseră văzuți și auziți. Vasul opri imediat și două bărci fură lansate la apă.

O jumătate de oră mai târziu, naufragiații erau pe bord, salvați de această intervenție, am putea spune providențială.

Nava *World*, din Belfast, comandată de căpitanul Morris, după ce și terminase cu întârziere campania de pescuit, naviga spre Noua Zeelandă.

Inutil să mai spunem că primirea făcută echipajului lui *Saint-Enoch* și celui de pe *Repton* fu dintre cele mai generoase. Și când cei doi căpitanii povestiră în ce împrejurări extraordinare se prăpădiseră navele lor, trebuiră să-i credă!

O lună mai târziu, *World* îi debarca la Dunedin pe supraviețitorii acestei catastrofe maritime.

Și atunci, căpitanul King îi spuse căpitanului Bourcart, luându-și bun rămas:

— Ne-ați primit la bordul lui *Saint-Enoch* și v-am mulțumit...

— Așa cum am mulțumit și noi compatriotului dumitale, căpitanul Morris, că ne-a primit la bordul lui *World*, răsunse domnul Bourcart.

— Așa că suntem chit, declară englezul.

— Cum doriți...

— Bună seara.

— Bună seara!

Și asta a fost tot.

Cât despre kraken, calmar, céfalopodă, șarpe de mare, sau cum doriți să-l numiți, în ciuda prezicerilor cu care meșterul Cabidoulin continua să nu se arate zgârcit, *World* fu destul de norocos ca să nu-l întâlnească în timpul traversării Mării Polare spre Noua Zeelandă. Pe de altă parte, nici domnul Bourcart, nici tovarășii lui nu-l zăriră în timpul călătoriei din Noua Zeelandă în Europa. Locotenenții Coquebert și Allotte își dădură seama, în fine, că ceea ce-l purtase pe *Saint-Enoch* până la banchiză nu fusese decât un val enorm, dotat cu o viteză incomparabilă.

În ceea ce-i privește pe Jean-Marie Cabidoulin și majoritatea echipajului, ei tot mai țineau la prodigiosul lor monstru marin...

În orice caz, nu există certitudinea că oceanele ascund astfel de animale. Așa că, așteptând ca ihtiologii să le constate existența și să hotărască în ce familie, gen, specie trebuie clasate, e mai bine să trecem printre legende ceea ce se spune despre ele.

Deci căpitanul Bourcart și tovarășii săi se întoarseră la Havre. De data asta, însă, nu la bordul navei lor!

Totuși, grație vânzării primei încărcături la Victoria, în Vancouver, campania adusese beneficii, iar pierderea lui *Saint-Enoch* fu acoperită de Casa de asigurare. Dar ochii căpitanului se umpleau de lacrimi când se gândeau la bietul lui vas, părăsit la poalele banchizei arctice!

Cât despre meșterul Ollive și meșterul Cabidoulin, ei își ofereau unul altuia sticlele de rachi și de rom, pariate, câștigate și pierdute în timpul călătoriei. Și când primul îi spuse celui de al doilea:

— Ei bine, bătrâne... tot mai crezi?...

— Dacă mai cred... după ceea ce ni s-a întâmplat!...

— Vasăzică, afirmi că ai văzut animalul?

— Aşa cum te văd.
— Vrei să spui că eu sunt un animal?
— Păi da... din moment ce nu vrei să crezi!
— Mulțumesc!

După cum se vede, butnarul nu și-a schimbat părerea. Continuă să credă în existența monstrului și, în veșnicele lui povești, revine fără încetare la relatarea aventurilor lui *Saint-Enoch!*...

Dar un lucru e sigur, și anume, că această campanie a fost ultima pentru Jean-Marie Cabidoulin.

SFÂRȘIT

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE	4
CELE CINCI SUTE DE MILIOANE ALE BEGUMEI	9
Capitolul I <i>În care Mr. Sharp își face apariția</i>	10
Capitolul II <i>Doi prieteni</i>	21
Capitolul III <i>Un fapt divers</i>	33
Capitolul IV <i>Părți egale</i>	43
Capitolul V <i>Cetatea Oțelului</i>	55
Capitolul VI <i>Puțul Albrecht</i>	69
Capitolul VII <i>Blocul Central</i>	80
Capitolul VIII <i>Caverna dragonului</i>	89
Capitolul IX <i>În captivitate</i>	104
Capitolul X <i>Un articol din revista germană Unsere Centurie</i>	115
Capitolul XI <i>Un dineu la doctorul Sarrasin</i>	125
Capitolul XII <i>Consiliul</i>	131
Capitolul XIII <i>Marcel Bruckmann către profesorul Schultze, Stahlstadt</i>	142
Capitolul XIV <i>Pregătiri de luptă</i>	144
Capitolul XV <i>Bursa din San Francisco</i>	149
Capitolul XVI <i>Doi francezi împotriva unui oraș</i>	157
Capitolul XVII <i>Explicații cu împușcături</i>	167
Capitolul XVIII <i>Miezul sămburelui</i>	173
Capitolul XIX <i>Problemă de familie</i>	180
Capitolul XX <i>Încheiere</i>	183
ȘARPELE DE MARE	186
Capitolul I <i>O plecare întârziată</i>	187
Capitolul II <i>Saint-Enoch</i>	200
Capitolul III <i>Pe coasta de est a Noii Zeelande</i>	211
Capitolul IV <i>Traversând Pacificul</i>	225
Capitolul V <i>Golful Marguerite</i>	239
Capitolul VI <i>Vancouver</i>	253
Capitolul VII <i>A doua campanie</i>	265
Capitolul VIII <i>Marea Ohotsk</i>	278
Capitolul IX <i>În Kamceatka</i>	292
Capitolul X <i>Lovitura dublă</i>	304
Capitolul XI <i>Între marinarii englezi și francezi</i>	318
Capitolul XII <i>Eșuarea</i>	331
Capitolul XIII <i>O stâncă submarină care se mișcă</i>	343
Capitolul XIV <i>Spre nord</i>	355
Capitolul XV <i>Deznodământ</i>	366

JULES VERNE

1. O CĂLĂTORIE SPRE CENTRUL PÂMÎNTULUI
2. OCOLUL PÂMÎNTULUI ÎN OPTZECI DE ZILE
3. CINCI SĂPTĂMÎNI ÎN BALON
4. STEAUA SUDULUI
5. CĂPITANUL HATTERAS
6. ȘCOALA ROBINSONILOR. RAZA VERDE
7. DOCTORUL OX
8. DOI ANI DE VACANTĂ
9. UN BILET DE LOTERIE. FARUL DE LA CAPÂTUL LUMII
10. UIMITOAREA AVENTURĂ A MISIUNII BARSAC
11. CELE 500 MILIOANE ALE BEGUMEI. ȘARPELE DE MARE
12. VULCANUL DE AUR
13. 20 000 DE LEGHE SUB MÂRI
14. DE LA PÂMÎNT LA LUNĂ. ÎN JURUL LUMII
15. UIMITOARELE PERIPEȚII ALE JUPÎNULUI ANTIFER
16. INSULA CU ELICE
17. BURSE DE CĂLĂTORIE
18. CASA CU ABURI
19. INDIILE NEGRE. GOANA DUPĂ METEOR
20. INSULA MISTERIOASĂ (vol. I)
21. INSULA MISTERIOASĂ (vol. II)
22. MINUNATUL ORINOCO
23. CASTELUL DIN CARPAȚI. ÎNTÎMPLÂRI NEOBIȘNUITE
24. TINUTUL BLÂNURILOR (vol. I)
25. TINUTUL BLÂNURILOR (vol. II)
26. CĂPITAN LA CINCISPREZECE ANI
27. 800 LEGHE PE AMAZON
28. COPIII CĂPITANULUI GRANT (vol. I)
29. COPIII CĂPITANULUI GRANT (vol. II)
30. TESTAMENTUL UNUI EXCENTRIC
31. ROBUR CUCERITORUL. STÂPINUL LUMII
32. CLOVIS DARDENTOR. SECRETUL LUI WILHELM STORITZ
33. AGENJIA THOMPSON
34. HECTOR SERVADAC
35. UN ORAŞ PLUTITOR. SPÂRGĂTORII BLOCADERI. INVAZIA MÂRII
36. PILOTUL DE PE DUNĂRE
37. SATUL AERIAN. ÎNCHIPIURILE LUI JEAN MARIE CABIDOULIN
38. PRICHINDEL
39. CESAR CASCABEL
40. CLAUDIUS BOMBARNAC. KERABAN ÎNCÂPĂȚINATUL

EDITURA ION CREANGĂ

Observații

[1]

Pe larg (în limba latină în text) (n.t)

[←2]

Pardesi gros, larg și lung ca un halat. (n.t.)

[←3]

Begum – titlu onorific acordat femeilor musulmane de rang înalt în India.

[←4]

Valori mobiliare, titluri de renta, acțiuni, obligații reprezentând anumite sume de bani.
(n.t.)

[←5]

Aparat cu filtru, folosit pentru fabricarea unei cantități mai mari de cafea.(n.t.)

[←6]

Partea interioară, concavă, a unei bolți. (n.t.)

[←7]

Sardanapal, personaj legendar (ultim descendent al lui Ninus, întemeietorul cetății Ninive, și al soției sale, fabuloasa Semiramida), a rămas ca prototip al îmbuibării, desfrânării și lașității. Epitetul folosit de autor indică îmbelșugarea și, poate, costul piperat al dineului. (n.t.)

[←8]

Monument parizian care a găzduit între 1829 și 1934 numeroase localuri de petrecere.
(n.t.)

[←9]

Partea exterioară a unei bolți. (n.t.)

[←10]

Potrivit tratatului de pace încheiat de guvernul lui Thiers, Franța se obliga să plătească Germaniei, ca despăgubiri de război, 5 miliarde de franci aur. (n.t.)

[←11]

Fideicomisul este o dispoziție testamentară prin care se dispune ca moștenitorul sau legatarul să remită unei a treia persoane (în cazul de față științei) o parte din moștenire (n.t.)

[←12]

Pictori olandezi din secolul al XVII-lea. (n.t.)

[←13]

O moștenire uriașă (în limba germană) (n.t.)

[←14]

General prusac, șef al armatelor coalizate împotriva Franței în 1792. (n.t.)

[←15]

Autorul se referă la cartea lui Charles Dickens intitulată „Casa groazei” (n.t.)

[<16]

Şchiopătândă, şchioapă (în limba latină în text) (n.t.)

[←17]

Stăpânește, Anglia! — Începutul unui cântec care glorifica stăpânirea mărilor și a oceanelor de către Anglia. (n.t.)

[←18]

Vaterland – patrie (în germană). Acest cuvânt era folosit uneori pentru a camufla tendințele expansioniste ale imperialismului german (n.t.)

[<19]

Masiv muntos în canionul Berna din Elveția (n.t.)

[←20]

În epoca scrierii romanului, se foloseau încă termenii Lumea Veche (Asia, Europa, Africa) și Lumea Nouă (America și Oceania) (n.t.)

[←21]

Precum se vede, autorul își mai păstrează aici iluziile, pierdute mai târziu, după cum arată romanul «Insula cu elice». (n.t.)

[←22]

Dmitri Konstantinovici Cernov, mare metalurg rus din secolul trecut; a pus bazele metalurgiei fizice și ale teoriei tratamentelor termice a oțelului. (n.t.)

[←23]

John Stuart Mill (1806-1873), filozof englez. (n.t.)

[←24]

Gaz inflamabil care se degajă în minele de cărbune. Amestecat cu aerul, face explozie în contact cu un corp aprins. (n.t.)

[←25]

Veche unitate de măsură echivalând cu 0,3428 metri. (n.t.)

[←26]

Marea piramidă, construită de faraonul Keops din a patra dinastie (pe la 2800 î.e.n.), are 138 de metri. (n.t.)

[←27]

Băutură preparată cu suc de fructe și apă. (n.t.)

[←28]

În latină: pământuri necunoscute. Pe vremea când a fost scrisă lucrarea de față, Arctica nu fusese încă temeinic explorată. (n.t.)

[←29]

Vase de război cuirasate, de tonaj mijlociu (n.t.)

[←30]

Faimosul general cartaginez Hanibal (247-183 î.e.n.) avea doar nouă ani când tatăl sau, Hamilcar Barca, îl făcu să jure că va purta romanilor o ură eternă. (n.t.)

[←31]

Arbori din America Centrală și Indonezia, al căror fruct este un fel de pară cu un gust foarte plăcut. (n.t.)

[←32]

Pentru sine (în limba latină în text) (n.t.)

[←33]

Cu un astfel de pinten era prevăzut vasul submarin «Turtle», creat de David Bushnell în anul 1776 și folosit de americani în războiul pentru independență (n.t.)

[←34]

Veche unitate de măsură, echivalentă cu a 12-a parte dintr-un picior, deci cu 0,02706 metri. (n.t.)

[←35]

Veche măsura de itinerar, echivalentă cu 4 kilometri. (n.t.)

[←36]

Grota Câinelui, situată în împrejurimile Neapolelui, își datorează numele proprietății curioase pe care o are atmosfera să de a asfixia un câine sau un patruped nu prea înalt, fără a face rău unui om în picioare, proprietate datorită unui strat de acid carbonic de aproximativ șaizeci de centimetri, pe care greutatea lui specifică îl menține la suprafața pământului. (n.t.)

[←37]

În epoca în care a fost scris romanul, filozofii reacționari încercau să transpună formula «struggle for life» (lupta pentru viață) a lui Darwin din domeniul naturii în acela al vieții sociale, escamotând astfel legea obiectivă a luptei de clasă. (n.t.)

[←38]

Păstrăm această comparație doar din respect pentru text. Se știe astăzi că peștii emit diferite sunete care exprimă diverse senzații și slujesc uneori, după cît se pare, chiar ca un mijloc rudimentar de comunicare. (n.t.)

[←39]

Mare familie de plante dicotiledonate cuprinzând, printre altele, cartoful. Multe solanee sunt veninoase: măselarița, măträguna (beladona) etc. (n.t.)

[←40]

Cunoscut loc de plimbare al parizienilor, situat Intre Paris. Ncuilly si Boulogne. (n.t.)

[←41]

Potrivit uneia dintre legendele mitologice, Ariadna, fiica regelui Minos, i-a dat eroului Tezeu un fir cu ajutorul căruia să-și găsească drumul la ieșirea din Labirint, după uciderea Minotaurului. (n.t.)

[←42]

Tărani chinezi emigrați datorită sărăciei și foamei care domneau în China acelor vremuri. (n.t.)

[←43]

Calea ferată a Pacificului. (n.t.)

[←44]

Vechi oraș roman, acoperit de lava și cenușa unei erupții a Vezuviului în anul 79 e.n. Dezgropat începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, el ne-a oferit, printre altele, remarcabile picturi murale. (n.t.)

[←45]

Finalul articolului din «*Unsere Centurie*» reflecta expansionismul proaspătului imperiu german, care privea cu ochi lacomi la coloniile celorlalte țări capitaliste, situate și în Oriental Apropiat. (n.t.)

[←46]

Arbuști specifici zonei mediteraneene. (n.t.)

[←47]

Ştiinţă care se ocupă cu studiul rasei cabaline. (n.t.)

[←48]

Mic lacheu. (n.t.)

[←49]

Joc de cărți. (n.t.)

[←50]

Aşa se numea fiul cel mai mare al regilor Franţei, prinţul moştenitor. Aici cu sensul de primul născut. (n.t.)

[←51]

Războiul civil care a izbucnit în 1861 în Statele Unite în legătură cu abolirea sclavajului negrilor. S-a sfârșit în 1865 prin victoria statelor din nord împotriva celor sclavagiste din sud. (n.t.)

[←52]

Ilustru literat francez (1533-1592), autor al cunoscutelor «Eseuri». (n.t.)

[←53]

Autorul se referă la acea perioadă a istoriei antice în care Atena era socotită primul oraș din lume, datorită monumentelor sale și strălucirii intelectuale a filozofilor, scriitorilor și artiștilor săi. (n.t.)

[←54]

Autorul se înșală – ca și în «De la Pământ la Lună» – crezând că un tun clasic, oricare ar fi mărimea lui, poate străpunge cuitasa gravitației terestre. Această sarcină au rezolvat-o rachetele, odată cu lansarea primului satelit artificial (n.t.)

[←55]

O greșală care aparține neatenției autorului sau mai degrabă tipografiei. 150 de leghe înseamnă 600 de kilometri pe oră!... Trebuia scris «pe minut» și atunci am fi obținut, întradevăr, o cifră apropiată de aceea a vitezei de eliberare necesare pentru ca proiectul să nu mai recadă pe Pământ: 10 kilometri pe secundă. Dealtfel, numai peste o pagină, apare cifra aproximativ exactă (vezi scrisoarea lui Marcel Bruckmann către profesorul Schultze). (n.t.)

[←56]

Peste zece ani, Jules Verne avea să reia poanta erorii balistice în romanul «Sans dessus dessous», apărut în românește cu titlul «Întâmplări neobișnuite». Este vorba despre încercarea de a crea o nouă axă a Pământului folosind reculul unui tun gigantic. Încercarea eșuează, iar proiectilul devine o mică «planetă» a sistemului solar. (n.t.)

[<57]

Lăncieri în armata germană. (n.t.)

[←58]

Samsari, mijlocitori ai marilor acțiunari. (n.t.)

[←59]

Ulysses Grant (1822-1885), general american, președinte al Statelor Unite între 1868 și 1876. (n.t.)

[←60]

Aici cu sensul de grupare restrânsă de oameni de afaceri. (n.t.)

[←61]

În fapt (în limba latină în text). (n.t.)

[←62]

Care avea să se petreacă abia în 1914. (n.t.)

[←63]

Ultima reședință a lui Napoleon. (n.t.)

[←64]

E vorba despre Colonia Capului, astăzi, Republica Sud-Africană. (n.t.)

[←65]

Semnul distinctiv al navelor-pirat. (n.t.)

[←66]

Adâncimea maximă cunoscută astăzi este de peste 11.000 m. (n.t.)

[←67]

Odihnă. Aluzie la faptul că acest nume a fost dat unei rugăciuni pentru morți. (n.t.)

[←68]

Ziar francez, fondat în 1815. (n.t.)

[←69]

Vezi «Cuvântul înainte». (n.t.)

[←70]

Acțiunea romanului se desfășoară în anul 1863. (n.t.)